ننګرهار پوهنتون
شرعیاتو پوهنځی
اسلامي ثقافت څانګه

د اسلام اعتقادي نظام

(د لوړو زده کړو وزارت د نوي نصاب له مفرداتو سره سم
د عصري پوهنځیو لپاره درسي کتاب)

Ketabton.com

مؤلف
پوهنوال مولوي محمد شریف رحماني

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

سلام Salam
خپرندویه ټولنه
۱۳۹۰

د کتاب ځانګړنې

کتاب نوم:	داسلام اعتقادی نظام
مؤلف:	پوهنوال مولوي محمد شریف رحماني
کمپوز	الحافظ المهندس جمیل الرحمن
ډیزاین:	رحماني
خپرندوی:	مولوي رحماني
چاپ شمېر:	سلام خپرندویه ټولنه – جلال آباد
چاپ وار	۵۰۰ ټوکه
چاپ کال:	لومړی
	۱۴۰۲ هـ . ش/ ۲۰۲۳م

دچاپ حقوق له مؤلف اوخپرندویه اداري سره خوندي دي

دفکري ملکیت دقوانینوبربنسټ دکتاب دچاپ نشراوتوزیع ټول حقوق دمؤلف اوخپرونکي اداري پروړاندی خوندي دی هېڅوک حق له د
دغه کتاب اودکتاب څني برخې کاپي کړي اوياپي په خپرولولاس پوري کړي

والسلام

د تر لاسه کولو ځای:اصلاح افکار کتاب پلورنځی

اسحاقزی مارکېټ، لاندینی پوړ، لومړی دوکان، جلال آباد

اړیکشمېرې: ۰۷۹۰۲۰۶۲۶۱

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...ketabton.com: The Digital Library

لړليک

سرليک -- م

سريزه -- ١

لومړی خپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

لومړی بحث -- ٤

اسلامي ثقافت -- ٤

لغوي پېژندنه -- ٤

اصطلاحي معنی -- ٤

داسلامي ثقافت پېژندنه -- ٥

داسلامي ثقافت اهميت -- ٥

داسلامي ثقافت مضامين -- ٥

سرچيني يې -- ١

موخې يې -- ١

دمضامينوتاريخي مخينه يې -- ١

داسلامي ثقافت لرليد (VISION) --

داسلامي ثقافت ځانګړې رسالت (MISSION) --

روزنيزې موخې يې --

ترلاسه شوې پايلې --

ځانګړتياوې يې --

داسلامي ثقافت پروړاندې پراته ګواښونه --

دفکري يرغل اغېزې --

چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار --

دويم بحث

داسلام اعتقادي نظام

دعقيدې لغوي پېژندنه --

دعقيدې اصطلاحي معنی --

اهميت يې --

ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

داسلامي عقایدو دولونه -------------------
دایمان اساسات ------------------- ۱۵
موضوع یې ------------------- ۱۵
غایه او مصلحت یې ------------------- ۱۶
رامنځته کېدل یې ------------------- ۱۶
دزده کړې حکم یې ------------------- ۱۶
مصادراو سرچینې یې ------------------- ۱۷
قران عظیم الشان داسلامي عقیدې داثبات ستر پیغام ------------------- ۱۷
دعقیدې په اثبات کې قراني تګلاره ------------------- ۱۷
ځانګړتیاوې یې ------------------- ۱۷
موخې او اهداف یې ------------------- ۱۸
دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه ------------------- ۲۱
دزده کړې پراوونه یې ------------------- ۲۱
په عقیده کې دخلکو درجې ------------------- ۲۱
اسلامي عقیدې ته دبشر اړتیا ------------------- ۲۲
دعقیدې دعلم نومونه او اصطلاحات ------------------- ۲۲
داهل سنت والجماعت پېژندنه ------------------- ۲۲
اصطلاحې پېژندنه یې ------------------- ۲۴
لقبونه یې ------------------- ۲۴
خصوصیات یې ------------------- ۲۴
اعتقادي بنسټونه یې ------------------- ۲۴

دويم څپرکی

نړۍ لید اود اعتقادي نظام برخې

لومړی بحث ------------------- ۲۶
نړۍ لید ------------------- ۲۶
معیاري نړۍ لید ------------------- ۲۷
دنړۍ لید دولونه ------------------- ۲۷
الف سمې (اسلامي) نړۍ لید ------------------- ۲۷
داسلامي نړۍ لید پېژند ------------------- ۲۸
موضوع یې ------------------- ۲۸
الله جل جلاله داسلامي نړۍ لید په رڼا کې ------------------- ۲۸

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...bri... ...al Library

انسان دالهي نړۍ لید په رڼا کې ---------- ۲۹
دزده کړې حکم يې ---------- ۲۹
سرچينې يې ---------- ۳۰
اهداف اوموخې يې ---------- ۳۰
اهميت يې ---------- ۳۱
فکري پولې يې ---------- ۳۱
خانګړتياوې يې ---------- ۳۲
په بشري ژوند يې اغيزې ---------- ۳۳
دنه اهميت ناوړه پايلې يې ---------- ۳۵
ب: فاسد(جاهلي نړۍ ليد) ---------- ۳۶
۱-تجربوي ---------- ۳۶
۲- فلسفي نړۍ ليد ---------- ۳۶
الف ـ عقلاني نړۍ ليد ---------- ۳۶
ب-حسي نړۍ ليد(ماترياليزم) ---------- ۳۶
مشخصات ---------- ۳۷
نيمګړتياوې يې ---------- ۳۷
ج-شرک ---------- ۳۷
مشخصات يې ---------- ۳۷
د-رهبانيت ---------- ۳۷
نيمګړتياوې يې ---------- ۳۸
هه- تيوکراسي ---------- ۳۸

دويم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

دالله تعالی،انسان اوکايناتو پيژندنه ---------- ۳۸
الله جل جلاله ---------- ۳۸
د(اله) معنی ---------- ۳۹
دالله تعالی پيژندنه ---------- ۴۰
دالله تعالی دپيژندني وسايل ---------- ۴۰
لومړی- عقل ---------- ۴۰
دويم -وحی (اسماء اوصفات) ---------- ۴۰
انسان دالهي قدرت بله ستره نبه ---------- ۴۱

دانسان اهمیت او مقام

د[illegible] معنی ---------- ۴۱
[illegible] برتري لید په دنیا کي انسان ---------- ۴۲
[illegible] دانحادي برتري لیدپه تیاروکي ---------- ۴۳
په کاینانوکي بې خانګړی ---------- ۴۳
دانسان ارتیاوي ---------- ۴۴
دانسان مسئولیتونه ---------- ۴۵
دانسان دتحلیق موخه ---------- ۴۵
دنیا دوسیلي په حیث ---------- ۴۶
دنیا دهدف په توګه ---------- ۴۶
دنیادهدف په توګه دانتخاب بایلي ---------- ۴۶
دانسانانو دولونه ---------- ۴۶

دریم څپرکی

طبیعت ،کاینات اودایمان ارکان

لومړی بحث ---------- ۴۷
دطبیعت حقیقت ---------- ۴۷
دطبیعت اوانسان مقایسه ---------- ۴۷
طبیعت دانسان په خدمت کي ---------- ۴۷
درامنخته کېدو لاملونه یې ---------- ۴۸
نړۍ دانحادي تصوربه تیاروکي ---------- ۴۸
کاینات اونوی ساینس ---------- ۴۸
دسترانفجاردنظریې تاریخچه ---------- ۴۹
کاینات اوقران کریم ---------- ۴۹
دتصادف دنظریې درد دلایل ---------- ۵۰

دویم بحث

دایمان ارکان

دایمان پېژندنه ---------- ۵۳
لغوي معنی ---------- ۵۳
اصطلاحي پېژندنه یې ---------- ۵۳
په ایمان کي دخلکو یوپربل فضیلت ---------- ۵۳
داسلام لغوي معنی ---------- ۵۴
په شرعي اصطلاح کي ---------- ۵۴

داسلام حقیقت ---------- ۵۴
دقانوني اوحقیقي اسلام ترمنځ توپیر ---------- ۵۵
داسلام اصلي معیا ر ---------- ۵۵
دا یمان او اسلام فرق ---------- ۵۶
دایمان قوت اوکمزورتیا ---------- ۵۶
دایمان دقوت اسباب ---------- ۵۷
دایمان ضعف (کمزورتیا) ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا نښې ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا اسباب ---------- ۶۰
دایمان دضعف دعلاج لارې چارې ---------- ۶۰
دایمان غوښتنې ---------- ۶۱
دالله تعالی دوجوداثبات دلایل ---------- ۶۲
دالله تعالی دمعرفت پروړاندې پردې ---------- ۶۹

خلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

لومړی بحث ---------- ۷۰
توحید ---------- ۷۰
دتوحید معنی ---------- ۷۰
دتوحیدارکان ---------- ۷۰
دتوحیدموخه ---------- ۷۱
دتوحیدحکم ---------- ۷۱
دتوحیداهمیت ---------- ۷۱
دتوحیدشرطونه ---------- ۷۱
دتوحیدډولونه ---------- ۷۱
۱-دربو بیت توحید ---------- ۷۲
الف-دربو بیت په توحید کې دشرک نښې ---------- ۷۲
۲-دالوهیت توحید ---------- ۷۲
الف-دالوهیت دتوحیدغوښتنه ---------- ۷۳
ب-دعبادت ډولونه ---------- ۷۳
ج-دالوهیت په توحید کې دشرک اثا راو نښې ---------- ۷۳
داسماؤ اوصفاتو توحید ---------- ۷۳

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

لنډ مفهوم يې ۷۳
شرطونه يې ۷۴

دويم بحث

دالله تعالی صفات اودصفاتو ډولونه

لومړی- ثبوتي صفات: ۷۴
دويم-سلبي صفات ۷۵
دتوحيد مراتب ۷۷
په بشري ژوندد توحيد دکلمې اغيزې ۷۷

پنځم څپرکی

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونورو ډلو باورونه اوپه ملايکو ايمان

لومړی بحث ۷۹
دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه ۷۹
دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تگلاره ۷۹

دويم بحث

دايمان داساسانو دويم رکن په ملايکو ايمان

ملايکې داسلام په رڼا کې ۸۱
-په ملايکو دايمان مفهوم ۸۲
په ملايکو دايمان دلايل ۸۲
-دملايکو دپيدايښت ماده ۸۲
-دملايکو حقيقت او صفات ۸۲
دملايکو خويونه ۸۳
دملايکو دندې ۸۳
په ملايکو دايمان اغيزې ۸۴
پيريان او شيطانان ۸۴
دجن مفهوم ۸۴
دپېژندلولارې چارې يې ۸۴
ددوی دوجود دليل ۸۴
دپيري او ملکې ترمينځ فرق ۸۵
دپيريانو حقيقت اوصفات ۸۵
ابليس او شيطان ۸۵
دابليس او شيطان معنى ۸۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشیطان دتخلیق (پیدایښت) ماده ---- ۸۶
دشیطانانو ډولونه ---- ۸۷
دشیاطینو پروړاندې دانسانانو ډولونه ---- ۸۷
دشیطانانو خانګړتیاوې ---- ۸۷
دشیطان اهداف اومقاصد ---- ۸۸

شپږم څپرکی

په اسماني کتابونو اوپیغمبرانوایمان

لومړی بحث ---- ۸۹
په اسماني کتابونوایمان ---- ۸۹
انسان دوه اړخیزموجود: ---- ۸۹
قانون ته اړتیاولې؟ ---- ۸۹
دقوانینو ډولونه ---- ۹۰
دکتاب پېژندنه ---- ۹۰
لغوي معنی ---- ۹۰
اصطلاحي پېژندنه ---- ۹۰
شرعي معنی ---- ۹۱
ډولونه يې ---- ۹۱
داړتیا حکمت يې ---- ۹۱
دایمان حکم يې ---- ۹۱
دایمان دلایل يې ---- ۹۲
دنن ورځ مومنه يې ---- ۹۲
داسماني کتابو نو اتفاقي ټکي ---- ۹۲
ه اسماني کتابونو دایمان ګټې ---- ۹۲
ه قران کریم کې ذکر شوي اسماني کتابونه ---- ۹۳
ران عظیم الشان ---- ۹۴
دحقانیت اودعدم تحریف دلایل يې ---- ۹۶
ایمان غو ښتنې يې ---- ۹۸

دویم بحث

دایمان دارکانو څلورم رکن په پیغمبرانوایمان

وت اورسالت ---- ۹۹
رسالت لغوي معنی ---- ۹۹

...com: The Digital Library

نبوت لغوي معنى ---------- ۹۹
نبوت شرعي حيثيت ---------- ۹۹
نبوت خاصيتونه ---------- ۹۹
نبي اورسول فرق ---------- ۱۰۰
شريت ته دالهي لارښوونو درسېدو احتمالات ---------- ۱۰۰
په پيغمبرانو دايمان مطلب ---------- ۱۰۰
په پيغمبرانو دايمان راوړلو اهميت ---------- ۱۰۰
نبوت اهداف او مقاصد ---------- ۱۰۰
پيغمبرانو ته دبشراړتيا ---------- ۱۰۱
پيغمبرانوته داړتيا ټکي ---------- ۱۰۱
دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره ---------- ۱۰۱
پيغمبربشپړلارښود ---------- ۱۰۱
دنبوت اركان ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوخصوصيات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوصفات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانو مسئوليتونه ---------- ۱۰۳
دبلني ځانګړتياوې يې ---------- ۱۰۴
اولوالعزمه پيغمبران ---------- ۱۰۴
دپيغمبردپېژندلو دلايل ---------- ۱۰۴
په قران كريم كې ذكرشوي پيغمبران ---------- ۱۰۵
دپيغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤليتونه ---------- ۱۰۶
په پيغمبرانودايمان غوښتنې ---------- ۱۰۶
معجزه اوكرامت ---------- ۱۰۷
لغوی پېژندنه ---------- ۱۰۷
اصطلاحي پېژندنه ---------- ۱۰۷
دمعجزې شرطونه ---------- ۱۰۷
دمعجزې هدف ---------- ۱۰۷
دمحمد صلی الله عليه وسلم ستره معجزه ---------- ۱۰۷
درسول الله مبارك اودنوروانبياؤدمعجزوترمنځ مقايسه ---------- ۱۰۷
دكرامت پېژندنه ---------- ۱۰۷
دكرامت هدف ---------- ۱۰۷

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دمعجزې اوكرامت فرق ---------- ۱۰۸
دكرامت مثالونه ---------- ۱۰۸

محمدصلي الله عليه وسلم دنړۍ والو سردار

دنړۍ وال لارښود صفات ---------- ۱۰۹
دده مبارک درسالت عقلي ثبوت ---------- ۱۱۱
دنبوت د پای دلایل ---------- ۱۱۴
دنبوت ځوخصو صيات يې ---------- ۱۱۴
په امت باندې درسول الله حقونه ---------- ۱۱۵
داصحابوكرامومقام اوپه اړه يې داهل سنت عقيده ---------- ۱۱۵
مقام اومرتبه يې ---------- ۱۱۶
دوی ته دښكنځلوكولواوبدوردوويلوحكم ---------- ۱۱۶
ددوی په هكله داهل سنت والجماعت تګلاره ---------- ۱۱۶

اووم څپرکی

په اخرت، قضاء اوقدر ايمان

لومړی بحث ---------- ۱۱۷
په اخرت ايمان ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې پېژند نه ---------- ۱۱۷
په اخرت دايمان مفهوم ---------- ۱۱۸
په اخرت دايمان اهميت ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې نومو نه ---------- ۱۱۸
دقيامت درامينځته كېدو دلايل ---------- ۱۱۹
داخرت په هكله داسلام تصور ---------- ۱۲۰
دماده پالوپه نظرياتوعلمي نيوكه ---------- ۱۲۰
دقيامت ساينسي او عقلي ثبوت ---------- ۱۲۱
په اخرت دايمان غوښتني ---------- ۱۲۲
په اخرت دايمان اغيزې ---------- ۱۲۴
دقيامت علامې ---------- ۱۲۵
دقيامت دنښانو ډولو نه ---------- ۱۲۵
دقيامت كو چنۍ علا مې ---------- ۱۲۵
دقيامت لويې نښې ---------- ۱۲۷
روح ---------- ۱۲۸

دروح لغوي معنى ---------- ۱۲۸
دنفس معنى ---------- ۱۲۸
دروح اجمالي پېژندنه ---------- ۱۲۸
روح دقرانکريم په رڼا کې ---------- ۱۲۸
دانسانيت اساس په روح دی ---------- ۱۲۹
اياروح قديم دی؟ ---------- ۱۲۹
دروح پيدايښت ---------- ۱۲۹
انساني اوحيواني روح ---------- ۱۲۹
دمخلوقاتو دولونه ---------- ۱۲۹
دروح مرتبه ---------- ۱۲۹
دروح مړينه ---------- ۱۳۰
دمرګ سبب ---------- ۱۳۰
مرګ ناڅاپه راځي ---------- ۱۳۰
ملک الموت اودارواحو اخيستل ---------- ۱۳۰
له مرګه وروسته دانسان حالت ---------- ۱۳۱
دروح حالت ---------- ۱۳۱
دقبرسوال اوځواب ---------- ۱۳۱
دقبرپه عذاب اوثواب له کيفيته پرته ايمان ---------- ۱۳۱
دقبردعذاب شمول ---------- ۱۳۱
په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب دمنکرينوشبهات ---------- ۱۳۲
مړونه دژونديو دګټې رسېدل ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب اسباب اونجات ---------- ۱۳۲
دبرزخ نړۍ ---------- ۱۳۳
دبرزخ مفهوم ---------- ۱۳۳
دقبردعذاب دوام ---------- ۱۳۳
دارواکانو ځايونه ---------- ۱۳۳
دانسان دژوندپړاونه ---------- ۱۳۴
دمرګ يادولو اغېزې ---------- ۱۳۴
دقيامت نښانې ---------- ۱۳۵
به تبليغ کې بوکي ---------- ۱۳۵

بعث (له قبر ونو راپورته کېدل) ---------- ۱۳۵
قیامت ---------- ۱۳۶
دعرش تر سیوري لاند ې ---------- ۱۴۷
حساب ---------- ۱۳۷
تله ---------- ۱۳۸
دعملنا موخپربدل ---------- ۱۳۹
دکوثرحوض ---------- ۱۳۹
دصراط پول ---------- ۱۴۰
جنت ---------- ۱۴۱
دوزخ ---------- ۱۴۲

دویم بحث

په قضااو قد رایمان

قدر ---------- ۱۴۳
لغوي معنایې ---------- ۱۴۳
اصطلا حي معنی يې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دنبوي احادیثو په رڼاکې ---------- ۱۴۴
په تقدیر دایمان راوړلو اهمیت ---------- ۱۴۴
په تقدیردایمان معنی ---------- ۱۴۴
دتقدیر مراتب ---------- ۱۴۴
قضاء ---------- ۱۴۵
دقضاء لغوي معنی ---------- ۱۴۵
اصطلاحي معنی ---------- ۱۴۵
قضاء دقرانکریم په رڼاکې ---------- ۱۴۵
دقضاءاوقدرترمینځ فرق ---------- ۱۴۶
دقضاءډولونه ---------- ۱۴۶
دالله تعالی اراده اوډولونه يې ---------- ۱۴۸
دالله تعالی اراده اورضاءاودبنده اراده ---------- ۱۴۸
دانسان خپلواکي ---------- ۱۴۹
دانسان دارادي کړو وړو حیثیت ---------- ۱۵۰
دانسان داختیارساحه ---------- ۱۵۰

دانسان مسؤليت -- ١٥١
دتقدير په اړه دبېلابېلو ډلو افکار -- ١٥١
دالهي ارادې په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفينو نظريات -- ١٥٢
په قضاء اوقدردايمان غوښتنې -- ١٥٢
دقضاء اوقدردعقيدې اغېزې -- ١٥٢

اتم څپرکی

دايمان نو اقض (له مينځه وړو نکي)اهل قبله اواحکام يې

لومړی بحث -- ١٥٣
د نواقضو معنی -- ١٥٣
دايمان دنواقضو ډولونه -- ١٥٣
١-دايمان اعتقادي نواقض -- ١٥٣
٢-دايمان قولي نواقض ١٥٥
٣-دايمان عملي نواقض -- ١٥٦
زنديق -- ١٥٦
لغوي معنی -- ١٥٦
اصطلاحي معنی -- ١٥٦
حکم يې -- ١٥٦
دزنديق دتوبې قبولتيا -- ١٥٧
تکفير -- ١٥٧
پېژندنه -- ١٥٧
دتکفيرپه هکله دپخوانيوعلماؤوينا وې -- ١٥٧
دتکفيرډولونه -- ١٥٧
ديوچادکافرګرځولو شرطونه -- ١٥٨
دتکفيرموانع اوخنډونه -- ١٥٨

دويم بحث

اهل قبله او احکام يې

-- ١٥٨
دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق -- ١٥٩
لويوګناهونودخښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروګمراه ډلوباورونه -- ١٥٩
دتکفير په قضيه کې داهل سنت تګلاره --

لومړی څپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

پیلیزه

هریوملت خانته معتقدات ،فکري ،ټولنیزاواقتصادي ارزښتونه لري او په خپل ثقافت اوکلتور ویاړي ،ولسونه خپل اوسنی حالت خپلې ماضي پورې تړي که داسې ونه شي نویوقوم به په نوروکلتورونوکې ورډوب نوم اونښان به یې پای ته ورسیږي اوس مثال چې نړی دیوکلي بڼه غوره کړې له نوروولسونوسره مخامخ کېږواوسنی وخت دتمدني شخړوموج دی که لرغفلت صورت ونیسي په لږ وخت کې به ټول ملت الله دې نه کړي په نابودی محکوم شي مونږ په بشپړایمان اوپیاوړي شخصیت سره په دغه تمدني شخړه کې بریاحاصلولی شو .

لومړی بحث

اسلامي ثقافت

په اوس وخت کې چې دشراوطغیان شیطاني لښکرو بشریت په تورتم کې راایسارکړی دی مسلمان ته لازمه ده چې دشردټولو سرکښه خواکونو به وړاندې دهدایت ځلانده مشال په لاس کې واخلي خپل عقل اوفکرداسماني وحی په وسیله پاک اوسوتره وګرځوي دګمراهی ،انحراف ،هوی اوهوس له غلامی څخه بشریت ته نجات ورکړي ،داسلام رسالت له بشري سپېڅلي فطرت سره اړخ لګوي په همدغې الهي نګلارې سره موږداوسني متجاوز ، باغي اووحشي ناوړه تمدن سره مقابله کولای شو .

لغوي پېژندنه

په عربي ژبه کې دثقافت لفظ په ګڼومعنو راغلی چې ځینې یې معنوي اوځینې یې مادي دي ،په معنوي چاروکې دزېرکتیا ،ذکاوت ،هوښیارتیا ،ژرترژره دعلم د لاسته راوړلوپه معنی سره ده ،په حسي ـ اومادي چاروکې دکاره دسمولو ،برابرولو ،غلبې اواصلاح په مفهوم سره هم راغلی دی.[1]

اصطلاحي معنی

Culture په فرانسوي ،الماني اوانګلیسي ـ ژبوکې کې دزراعت مفهوم افاده کوي ;البته دټولنپوهنې دپوهانوپه تعریف کې لاندې شیانوته شاملیږي .

- فنون ،علوم ،معارف ،فلسفه اوعقاید

---

[1] ابن منظور ،محمد بن مکرم ،لسان العرب ،ج ۱ ،ص ۵۰ ،دار احیاء التراث العربي ،بیروت لبنان

- دافرادوسلوک اوتصرفات اودټولنيزواړيکولارښ چارې[1]

داسلامي ثقافت پېژندنه

اسلامي ثقافت داسلامي عقايدو، افکارو، احکامو، قوانينو، اساساتو، علومو، اختراعاتو، ژبې، تاريخ، ارزښتونو، وياړونواودمشترکواهدافوله مجموعې څخه عبارت دی. په لنډ ډول يې داسې هم تعريفولی شو: اسلامي ثقافت د قران کريم اونبوي سنتو په رڼاکې عملي چلند ته ويل کېږي[2]

داسلامي ثقافت اهميت

هرکله چې اسلامي ثقافت دالله جل جلاله په سترکتاب اودپيغمبرصلی الله عليه وسلم په نبوي سنتو ټينګ اوکلک چلند ته ويل کېږي، نواهميت يې څرګندی داځکه چې په قران کريم اونبوي سنتونيکي عمل خيني مهال په فرض اوځنې وخت په دمستحب بڼه غوره کوي چې بابه دعباداتو، اخلاقواو معاملاتوسره اړيکه نيسي ـ لکه لمونځ، روژه، زکات، حج له موراوپلارسره احسان اونيکي، له خپلې ميرمن سره سم چلند، صله رحمي اودګاونډيو دحقوقورعايت کول احسان، صبرشجاعت، سخاوت، ترحم، عاطفه، کورنی نظام، اقتصادي چارې اخيستل اوبېرودل، پوراجاره، شرکت اومضاربت، شوری، دملي اماناتوساتنه، دعدل اوانصاف ټينګښت، بين المللي اړيکې دجګړې اوسولې دقواعدواواصولومراعاتول اوداسې نور... درسول الله مبارک اودراشدينوخلفاؤدورې ته په کتني سره موږته څرګندېږي چې اسلامي شريعت له عقيدې، عباداتو، اخلاقو، ټولنيزاواقتصادي نظام اوسياست څخه ترکيب موندلی و، مګرپه راوروسته دوروکې دين يوازې شخصي ژوند اخلاقو اوعباداتوپورې منحصر پاتې شو دنيوي چارې اومعاملات له دين څخه جلاشوې نوامت دزوال کندې ته ورپورې کېږي اسلامي امت دوباره خپل تېر برم ته ستنېدل غواړي نولازه يې په اسلام بشپړ عمل کول دي.

داسلامي ثقافت مضامين

داسلام اعتقادي نظام، تلاوت اوتجويد، داسلام عبادتي نظام، نبوي سپېڅلې سيرت اواسلامي تاريخ، داسلام اخلاقي نظام، داسلام ټولنيزنظام، فکري پوهنه، اديان اومذاهب، داسلام سياسي اواداري نظام، داسلام اقتصادي نظام، قران عظيم الشان اومعاصرعلوم، اسلامي تمدن دي

سرچيني يې

دوحی لومړی پيل په قراءت علم اوپوهې سره شوی دبشريت لومړي پلارادم عليه السلام ته الله تعالی علم ورکړی و قران عظيم الشان اسلامي ثقافت په درې بنسټونودروی، توحيد، رسالت اواخرت داچې الله تعالی دټولوکايناتوخالق، مالک، حاکم پادارراوساتونکی دی اودمحمد صلی الله عليه وسلم رسالت

---

[1] [illegible] ۱۹۹۰م [illegible]
[2] [illegible] ۱۹۹۰ [illegible]

وخلاتد ه شخصيت ترقيا مته پورې دټول بشريت لپاره رهبر، لارښود ماډل اوديلکه په حيث دی .
داسلامي ثقافت دغه درې واړه بنسټونه (توحيد ، رسالت اواخرت) فرداوټولنه دمادي ژوند له پستيو څخه
راوباسي دحقيقي خوشالی کمال ، اخوت ،
عدالت ، شرافت ، تعلق بالله اواطاعت رسول دکمال لوړولوړ پوړيو ته یې رسوي په همدې توګه اسلامي
ثقافت دژوند ټولو برخو ته شامل دی لکه ټولنيزاوکورنی نظام ، اقتصاد ، سياست جګړه سوله اونورې ټول
مسايل اوداسې نور...[۱]

داسلامي ثقافت سرچني

اسلامی ثقافت دوه ډوله سرچينې لري لومړی اصلي سرچينې دويم فرعي سرچينې

لومړی- اصلي سرچينې

اسلامي ثقافت اصلي دوه سرچينې لري

الف- قران عظيم الشـــان قرانکريم داســـلامي ثقافت لومړی سرچينه ده چې الله تعالی يې له تحريف اوتبديـل څخه دســـاتنې ضـــمانت کړی دی دټول بشرـيـت لپاره بشـــرالهي پيغام او قانون دی چې دټولوانســـانانو ددنيااواخرت دکاميابی ضـمانت کوي چې کوم خاص قوم ، نســـل ، ســيمې ، هيواد ، وخت اوزمان پورې مربوط نه؛ بلکې ترنياماته دملتونو لارښود اودټول ژوند قانون دی چې ټولو تعصباتو ته دپای ټکی ږدي بشرـيـت دفکري وحدت په مزي تړي اويوه ســتره ټولنه جوړوي چې دنړی هيڅ يوه مفکوره اوتهذيب ورسره په دغه برخه کې سيالي نه شي کولی

ب- نبوی ســـنت :دويمه اصـــلي سرچينه يې نبوي ســـنت دی چې ټولوقولي ،عملي اوتقريري احاديثوته شـاملېږي رسـول الله صلی الله عليه وسلم دقران عظيم الشان مفسراومعلم ؤ څخه دالله تعالی اسماني پيغام تطبيق کړی دی اوهغه دقران مجيدعملي ژوندی بېلګه شـخصـيت ؤدمؤمنانوله مورحضرت عايشـې رضـی الله عنهاڅخه دهغه داخلاقويه هکله پوښـتنه شـوې وه هغې ورته په خواب کې ويلي ؤچې دهغه اخلاق قران عظيم الشــان ؤ ،نوپردې اســاس د حرايه غارکې دوحی نزول بيادام المؤمنين ترحجرې پورې چې هلته دده مبارک ساه وتلې ده تقريبادنبوت دروېشت کاله ژوندسنت رسول تشکيلوي.

دويم -فرعي سرچينې

داسلامي ثقافت فرعي سرچينې لاندې برخوته شاملېږي

۱- **اجماع**:داصـول فقهي دعلماؤپه اصـطلاح کې دپيغمبرصلی الله عليه وسلم له وفاته وروسـته داسلامي امت دمجتهدوعلماؤپه يوه شرعي حکم باندې اتفاق کولوته اجماع ويل کېږي ،البته اجماع هلته صـورت نيسي چې په قرانکريم اونبوي سنتوکې صريح حکم شتون ونه لري،اجماع داسلامي فقهې له مصادرو څخه

۱- ... حسن ۱۹۸۰ م ... العقائدية ... دالاتحادالعالمي للمنظمات الطلابية

يوه سرچينه اودشرعي احكامولپاره دليل اوشاهدگڼل كيږي په اوس وخت كې دنويوراپېښوشويوقضاياؤبه هكله دامت نامتوعلماءبه دي هكله سترول لوبولی شي .دنويووسايلوپه ايجادسره خودانلاين مجازي نامتوله لاري دغه كاردبراسانه شوی دی .[1]

۲- قياس:قياس په لغت كې موازنې ته وايي اوپه اصطلاح كې په حكم كې غيرمنصوص مسئله منصوصي مسئلې سره پيوست كولوته وايي ددواړوواقعاتودعلت داشتراک له امله دمشترک حكم جنبت غوره كوي[2]

اسلامي تاريخ :تاريخ دملتونواساس اوپيل تشكيلوي كه نورملتونه تاريخ لري؛ نواسلامي امت هم دمجداوعظمتونودوياړتاريخ څخه برخمن دی زموږافتخاراودتاريخ پيل داسلام دخلانده لمرله څرک پېليږي په همدې اساس نبوي سيرت داسلامي امت معلم اولارښوددی

داسلام دلومړي نسل تاريخ داسلام دتطبيق يوښه تصويردی چې دابوبكرصديق رضی الله عنه څخه ترحم اوعاطفه .دعمرفاروق رضي الله عنه څخه دعدالت دحضرت عثمان رضي الله عنه څخه دحياء دحضرت علی رضي الله عنه څخه دشجاعت اومېړانې دحضرت عمار رضي الله عنه څخه دثبات اواستقامت دصهيب بن سنان رومي رضي الله عنه څخه دقرباني دخالد رضي الله عنه څخه داتلولی دابوذرغفاري رضي الله عنه څخه دزهد.دحضرت حمزه رضي الله څخه عنه دمېړانې درسونه زده كولی شو.

۴-اسلامي ميراث :داسلامي ميراث څخه مطلب اسلامي فقه . اصول فقه . صرف نحوه اوبلاغت .قراءاتو. تفسيراوداصول تفسيراوداصول حديث علم دی.

٦ـ انساني ګټورې پوهنې او تجربې:په اموي دوركې دګټوروپوهنوداساس ډېره كېښودل شوه اوپه عباسي كې دوركې خپل اوج ته ورسېده دمامون بيت الحكمت يې ستره بېلګه ده چې هلاكواوجنگيزددجلې په سيندلاهوكړه په دغه دوركې دګڼو ملتونودفنونواومادي علوموڅخه استفاده وشوه اوپه نوې بڼه دعلومواساسات كېښودل شوه لكه دطب . جغرافيې . فلكياتو. حساب .الجبر .هندسې .كيميا. تاريخ رياضي . فزيک اوداسې نور.....

۷-ژبه:ژبه دملتونوترمنځ دتفاهم وسيله ده اوداسلامي ثقافت فرعي سرچينه تشكيلوي په همدې توګه دژبوتنوع اوبېلتون دالهي قدرت نښه كڼلی كيږي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ كې فرمايي : ﴿ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَـٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ

---

[1] ... ۱۲۹۲ ... اصول الفقه ۲۰۰ مخ مسلم ... ننګرهار ...

[2] همدغه منبع ۱۱۱ مخ

لِلْعَٰلَمِينَ ﴾ الروم ژباړه: او دهغه جل جلاله دقدرت له نښــانو څخه داســمانونو اوځمکې پیدایښــت اوستاسې دژبواو ستاسې درنګونو بیلابیلوالی دی په باوري ډول په دې کې دپوهانو لپاره ډېرې نښانې دي داسـلامي امت مشترکه ژبه عربي دقران کریم ژبه ده .دقران مجید زیات الفاظ له انسـان سره اړیکه نیســي لیکن دغه سـترکتاب دبلاغت. فصاحـت اوادب له حیثه یوه سـتره معجزه ده دقرانکریم هر لفظ اغیزه ناک دی چې دکایناتو له اصـلي حقیقت څخه یې پرده پورته کړې هره موضـوع اوهرمضـمون یې دژبې اوادب لوړمعیاراوسـتراعجازدی چې هیڅوک ورته نه شي رسـېدلی قران مجید عربي ژبې ته همیشـه ژوند وبخښـه دنړۍ هیڅ یوه ژبـه ورسره مقـابله نه شي کولی دنړۍ په نوروژبوکې وخت پروخت بدلون راځي دیوه وخت ژبه دبل وخت سره بشـپړتوپیرلري قران عظیـم الشـان عربي ژبې ته نړۍ وال حیثیت په برخه کړ.دځمکې په پوله کره کې مسـلمان ولسـونه دالله تعالی اسـماني پیغام شـیه اوورځ لولي اودحوماتونو له مناروڅخه یې دتوحید .رسالت اواخرت انګازې پورته کېږي. دقران کریم له امله دډېروعجمو هېوادونودژبې دالفبا زیاتره توري عربي وګرځېدل لکه . فارسي . پښـتو . اردو. تاجکي . ازبکي ترکمني . ملایې اوداسـې نور.. زیا تره عجم هېوادونه په عربي ژبه بدل سول لکه عراق . مصر. سوریه . لبنان فلسطین . الجزائر . تونس . مراکش المغرب . سو ډان . اونورافریقا یي هېوادونه دراسلام دوی داصحابوکراموسره دزیاتي راشه درشې اوتعامل له امله عرب وګرځېد ل.

۸: شعراوادب:دقران کریم له نزول نه دمخه دعرب قوم شعرونه زلفو . خط . خال . شونډو رخسار اوعاشقي مشتمل ؤاوس دالله تعالی په ثنا اوصفت .درسول الله ﷺ نعت . اخلاقي قضا یلو. حکایاتو .سلوک اومعرفت بدل شـو. قران عظیم الشـان دشرم. حیاء اوپاک لسنې تصـورات وړاندې کړل له شـکه پرته قران کریم نه شعراونه نثر بلکې جلا مقام لري الهي معجزکلام دی په خپل اسلوب بلاغت . فصاحـت . محاورو. تشبیهاتو اواستعاروکې سارې نه لري.

۹ -رسـم اورواج: قران عظیم الشـان بخوانې رسـمونه او رواجونه له منځه وړې ورل پوازې هغه عرف یې برخاې پرېـسود چې داسـلام له اصولوسره یې ټکرنه ؤاوله بشري فطرت سره یې سمون درلوددمثال په توګه په عرب قوم کې دغم پرمهال دوېښـتوشـکول اودګرېوان څیرول دخپـل مخ اوتـنډې وهـل اودغم لپاره دوېرکرومنځو په کرایه نیول . دحج په موسـم کې ځان بربنډ ول . دسخینه ؤ په سیکار راونل اونور .. شامل ؤ

قران کریم بردغه ټولو دبطلان کرښـه راواوېستله اودېنه یې دتبرج جاهلیت نوم کېښـود همدارنګه دسادې سر مهال دشمان اوښـوکې .دریا . اظهار .قرمي تعصـب . نه زبه اورنګ فخر. تمسـخر. ملند تې .حسـت . جعلي عرباني .فحاشي . اوبې حیاسې دغه ټول یې منکرات وبلل اوددې پرځای یې معروفات په ګوته کړل

قران عظیم الشان دمسلمانانو لپاره دالله تعالی اوپیغمبر طریقه ترقیامته دایمي اوتلپاتې تګلاره وګرځوله او به همدې توګه یې زمور دتمدن اوتهذیب لپاره څلورخواوې وټاکلې

۱۰-**تولنیزاوکورنی نظام**: قرانکریم دکورنې . نظام لپاره دحلالې رشتې دحدودوپه ټاکلو . دمېړه اومېرمن دحقوقو په منځص کولو زورواچاوه، حرامې رشتې یې په ګوته کړې په جنسي برخه کې یې دډېربوسبخلې نظام دبنسټ دبره کېښوده دمسخرو . ملند و، عیب لټونې . بدګوماني . تهمتونو اوبد نامی دروازې یې دنړ لپاره وتړلې کورنی ژوند یې دهررنګه شکونو . شبهاتو اواختلافاتو څخه پاک کړ . کورونوته دننوتلو پرمهل بې اجازه غوښتل لازمي وګرځول دافرادودتشخص لپاره یې قبیله ضروري اوتقوی یې ورته دبهترۍ معیار وټاکله په انساني حقوقو اومسؤلیتونوکې یې ټول خلک یوشان وبلل.

داروپا طبقاتي دغلامی نظام یې رنګ کړاودانساني حقوقود مساوات اعلان یې وکړ البته په اسلامي فقه کې چې دغلامانو کوم ذکر راغلی هغه دجګړې بندیان دي ددوی دخلاصون لپاره یې هم مناسبې لارې چارې سنجولي دي په فحش ویناؤ اوسکنځلو یې بندیزلګولی دمور اوپلار اودلویانو په درنا وي اوپه کشرانو دشفقت تاکید یې کړی دی دغه ټول دقران عظیم الشان برکت دی .

۱۱- دخوراک اوڅښاک طریقه اولباس: خوراک اوڅښاک دانسان بنسټیزه اړتیا ده قران عظیم الشان بشریت ته یوازې روحاني غذاته دی ورپه ګوته کړې ؛ بلکې دخوراک اوڅښاک طریقه یې هم وربښودلې ده قرانکریم خواړه اودڅښلو شیان په دوو برخووېشلي دي رواااوناروا. رواهغه دي چې انسان ته ګټوراوناروا هغه شیان دي چې انسان ته زیان رسوونکي دي.

قران مجید دحلالواوحرامو دایره دژوند ټولو معاملاتو ته پراخه کړه برابره خبره ده که هغه فردي . اجتماعی . اقتصادي اوسیاسي واوسي دغه یې معروف اومنکر (ښواوبدوته) وېشلي دی ؛ نوپردې اساس حرام اوحلال یوازې په خوراک اوڅښاک کې نه ؛ بلکې ژبې . غوږونو . لاسونو اوپښو ټولوته شامل دي لنډه داچې دحلالواوحراموپربنسټ دیواخلاقي تهذیب دوجود ډېره اواساس یوازې اویوازې دقران عظیم الشان کارنامه ده داسلام دخلانده لمرترڅرک دمخه عرب قوم دمردارو حیواناتو غوښې خوړلې . وینې به یې څښلې اوبخولې . بربنډبه ګرزېدل په همدې توګه ځنې خوراکونه نارینه ؤ پورې مختص ؤ شراب څښل . غلا . لوټ تالان اوزنا ددوی عام رواج ؤ دلباس په هکله داسلام لارښوونه داده چې دبدن پټونکی . پاک لباس اغوستل یې نارواوګرزول دجامو په ټاکنه کې داب اوهوا اوولسي رواج بشپړدخل وي ؛ مګرموږ ورته کوچې به هغه کې دساده کې اوپاکیزګۍ نظام له عبادت سره تړاؤ لري په همدې توګه ذوقي سکلا اوسلیقه به کې ځانګړی ځل لري .

۱۲- فنون: داسلامي مفسرينو په خيال په قران كريم كي دڅو لو فنونو بنسټونه ايښودل شوي دغه عظيم الشــان الهي پيغام دغوراوفكرد خپرني اوتحقيق لورته هڅونه كوي كه لر فكر وكړو پوازې په قرانكريم كي دټولوعلوموا وفنونو لپاره اصـــول شسته لكه دقراءت فن ، دتجويد فن ، دكتابت فن ، دكاغذ جوړلوفن ،مينا توري اوهندسي خطونه ، دجلد سازئ فن ، په خوش اوازئ سره دقرانكريم دلوستلو فن اوداسي نور...

قران كريم دبت يا لنې ، لهولعب اوهر رنگه شرك نفى كړې ده دتصويرونو جوړول ، مجسمه سازي دعرب قوم مهارت ؤ اســلامي ثقافت دذ ي روح شــيانو تصـــوير وپســتل منعه كړل ،مګرد.ونو ، بوټو، اوكلانو تصويرونه يې رواوبلل

موخې يې

داسـلامي ثقافت سترهدف دصـالحې ټولنې اومتوازن فرد جوړول اوله مرگه وروســته په اخروي ژوند كې برى ، دجنت حصول اودالله تعالى رضاء ترلاسه كول دي.

دمضامينوتاريخي مخينه يې

داميرحبيب الله خان دســلطنت په دوردهېوادپه پلازمينه كې دحبيبي ليســه امريكايانو جوړه كړې وه چې ښوونكي يې ټول خارجيان ؤپه ولاياتوكې پوازې ترشپږم ټولگي پورې ښوونځيوشـتون درلود؛مګرلوړې زده كړې په ظاهرشاهي دوركې پيل اوپه (۱۳۲۵) هجرى لمريز كال دكابل پوهنتون داساس ډبره كېښودل شـوه دپوليتخنيک پوهنځى روسـانوجوړكړ اوروسي متخصــصـين په كې اســتادان ؤدانجنيري اوزراعت پوهنځي امريكايانوچلولې په ديارلس ســوه اوه پنځوســم هجري لمريزكال دغوايي دمياشتې په اوومه نېټه دكمونسـتي عسكري كودتاپه نتيجه كې دهېواددلوړوزده كړومؤسساتوته روسي ژبه اودماركسيزم كمونستي فلسفه دټولوعصري پوهنځيودنصاب برخه وگرځېده ،په(۱۳۷۱)هجري لمريزكال داسلامي انقلاب په برې سره دكمونسـتي مضامينوبرخاى دهېوادپه ټولوتحصيلي مؤسسوكى داسلامي ثقافت مضامين خاى پرخاى شول ،په افغانستان دصليبي يرغل (دناټواوامريكايي) لښكرودرانئوتلوپه نتيجه كې دوخت دامريكايي تالي ختي وزيرله خوادغه مضامين له دووساعتونوڅخه يوساعت ته راټيټ كړى شول اوپه تدريجي توگه يې ختمول غوښتل ؛البته داسلامي ثقافت دخنومخلصواستادانودهلوځلواودوخت دسترې محكمې دمشرتابه له خوادغه توطئه شنډه شوه اوس دشكر خاى دى دغه څانگه پياوړې متخصيصين پوهاندان اوډاكتران لري دامريكايي لښكرو په ماتې اودمجاهدينو په غلبې سره نوره وغوړېده اوپياوړې شوه الحمدلله.

داسلامي ثقافت لرليد (VISION)

دمتخصـصـــــواسلام ته ژمنواومعتدلوكدرونودرلودل چې وكولى شي داســلامي ســالمې روزنې په نتيجه كې ماډل شخصيتونه ټولنې ته وړاندې كړي چې په دنيا اواخرت كي بشردسعادت ترپېاوه رسوي.

داسلامي ثقافت څانگې رسالت (MISSION)

داســـلام د ســــپېڅلى ديـن پـه لارښـــوونـو بـاوراويـقـيـن دافغـان ولـس ســــتره څانگهرتـبـاده ددينې اعتدال ،دايمان اوتقوى دتېنگښت ،دقانون دحاكميت ، عدالت اوعلم اوپه هېواد كې دسالمې اداري رامنځته كولو په موخه دلوړه زده كړو ... داســلامي ... دي ، دغه ضرورت هلته پوره

Kutubton.com: The Digital Library

كبري چي له اسلام څخه صحيح فهم اوله اسلامي عقيدې څخه دقيقه پوهه موجوده واوسي ترڅوددينې متخصصوكدرونو اومسلكي اشخاصو په وسيله دژوند دبېلا بېلو برخو لپاره ماډل اونمونه شخصيتونه تولني ته وړاندې كړى شي..

روزنيزې موخې يې

دشرعياتوپوهنځيوپه چوكاټ كې داسلامي ثقافت څانگه دهيواد په بېلابېلودولتي اوخصوصي پوهنتونونوكې ولس اوټولنې ته دخدمت په منظورداسلامي فرهنگ دترويج په خاطردلاندې اهدافودتحقق لپاره كاركوي .

۱-په بېلابېلوتحصيلي رشتوكې داسلامي عقيد ې داساساتوپوهاوى.

۲-اسلامي اساساتواوارزښتونوته په التزام دځوان نسل روزل ..

۳-دمعتدلواومتعهدوكدرونوروزل چې له افراط اوتفريط څخه لېرې وي اوددنيا اواخرت دسعادت ترمنځ يووالى رامنځته كړي .

۴-داسلام دكلي مسايلو دتوضيح په خاطر دنقلي اوعقلي دلايلو وړاند ې كول اوهمدارنگه دهرحكم اوهرې موضوع حكمتونه توضيح كول .

۵-دمحصلينوددينې فهم دسطحې لوړول ترڅودټولنې په فردي اوټولنيزه وده كې اغيز من واقع شي .

۶-دعلمي تحقيقاتي مهارتونو وده اودسالم اسلامي فكرپراختيا اوله الله تعالى سره دانساني اړيكو سم تنظيم اودنړۍ دارزښتناكه نعمتونه څخه سالمه گټه اخيستل

ترلاسه شوې پايلې

۱- داسلامي ثقافت دبشپړ مفاهيمو سره اشنايي داسلامي نړۍ ليد پېژند نه اودهغو اياتونواونبوي احاديثو بيان چې داسلامي عقيد ې په هكله راغلي دي .

۲-دعباداتو داحكامو ډولونو . شرطونو . حكمتونو اومصلحتونو پوهه

۳-داسلامي دټولنيز نظام دحكمتونو اومصلحتونو پوهاوى اوپه همدې توگه دنكاح اوطلاقو داحكامو اودښځي اومېړه دحقوقوڅرگند ونه

۴-داسلام داخلاقي نظام دمفاهيمو زده كړه اوهمدارنگه داسلامي اخلاقو دبنسټونو . فضايلو اورزايلو بيان اوتوضيح اوپه همدې توگه له عقايد و اوعباداتو سره داسلامي اخلاقو اړيكه ...

۵-دسياست له مفهوم سره دخلكو بشپړه اشنايي همدارنگه داسلام سياسي نظريه اوداسلام دسياسي نظام دبنسټونو درعيت اواسلامي حاكم دحقوقواومسؤليتونو شرحه اوتوضيح

۶-داسلام داقتصادي نظام دمفاهيمو اوبنسټونو اود اوسنيومعاصرو اقتصادي نظامونو سره داسلام داقتصادي نظام دبرتلېزې څېړنې بيان

۷-دقران عظيم الشان دكلي مباحثوپېژندل اودقران كريم دعلمي اعجاز پوهاوى

...dan.com: The Digital Library

۸- داسلام دخلانده لمرتر ځرک دمخه تمدنونوته لنډه کتنه اوداسلامي تمدن بشپړه پېژندنه . خصوصيات ، اثاراودمسلمانانو دپر مختګ اسباب اوعوامل اودزوړتيا او زوال لاملونه يې اوبياخلي هغه مقام ته دخان رسولو معيارونه

ځانګړتياوې يې

- اسلامي ثقافت رباني اوالهي سرچينه لري چې له وحې څخه خروبېږي
- دهرځای اوهروخت دولسونو درهبری صلاحيت لري
- لارښوونې يې شاملې دي دژوند ټول اړخونه ترپوښښ لاندې نيسي
- عقايداو قوانين يې ثابت او غير متزلزل دي
- له علمي حقايقو سره سمون لري اوورسره په ټکر نه دي
- له هرعيب څخه سپېڅلتياچې هيڅ رنګ نقصان په کې په سترګو نه ښکاري[1]

داسلامي ثقافت پرورانډې پراته ګواښونه

دتاريخ په اوږدوکې مسلسانان له ګڼو ګواښونو سره مخامخ شوي دي چې مهم يې

۱-فوځي يرغلونه

اسلامي امت له پيله له پوځي يرغلونو څخه رنځ وړي .د(۴۹۰ هـ) کال نه تر(۶۶۱ هـ) کال پورې صليبيانو په شام اومصرـيرغل وکړ .دغه دصليبي جګړوپه نوم يادېږي بيايه اوومه هجري پېړی کې په عراق اوشام دتاتاريانواوچنګېزيانويرغل .چې دعباسي حکومت په ړنګېدلو .دبغداددسوزېدلو .دزرګونوعلماؤيه وژلواودميليونونوکتابونوپه له منځه تللومنتج شـو .بيااروپايانود(۱۷۷۸)م نه تر(۱۹۶۲)م پورې په اسلامي هيوادونودوام داره يرغل راوړ .چې په نتيجه کې يې دمسلمانانو ثقافت له منځه وړووړاودمسلمانانومادي شتمنی يې چوراوتالاترغه کړې .مصر .شام .اوهندوستان دانګليس له لورې تونس .مراکش او الجزايردفرانسې له خوااولبيادايټاليې اواندونيزيادلکزامبورک له خوامستعمره شوې.

په همدې توګه دمرکزي اسيايه هيوادونواوافغانستان دروسانو پوځي تيری په مرکزي اسياکې يې اوولس ميليونه اوپه افغانستان کې يې ددوه ميليونومسلمانانووينې وبهولې دمسلمانانودين .ناموس .شته اومال يې تالا کړل داسلامي امت په زړه فلسطين کې ديهودانو مېشـت کېدل اوورسره دانګلستان .فرانسې اوامريکا مالي .سياسي اوعسکري مرستې په عراق اوافغانستان پوځي يرغل له يوغم نه وروسته په دوام داره توګه ل غم په کې شامل دي.

[1] سباعي مصطفی (۱۹۸۰م) اسلامي تهذيب له تمدن [illegible] ۱۲ [illegible]
[illegible] (۱۴۰۵هـ ق) حيات اسلام [illegible]

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

۲-فکري يرغلونه

دغه يرغل غيرمسلح دی چې افکاراوخيالات تربريدلاندې نيسي– په نتيجه کې دين،ثقافت،اخلاق اوافکارله منځه وړل کيږي چې وسايل يې په لاندې ډول دي:

الف-اعلام: دخپروني وسايل راډيو،تلويزيون،سينما، تياتر،مجلې،اخبارونه بروشرونه، اوانترنيټي منحرف لادينه سايټونه اوداسې نور....چې په اسلامي معتقداتو پسې بدپروپاګندکوي ددين اودينې احکامو په اړه شکونه اوشبهات راپاروي اوهمدارنګه فسق،فجور،بې حيايي،بربنډتوب، موسيقي،اختلاط،زنا،لواطت،نځا،عياشي اوفحاشي ته بلنه کوي اوس مهال زياتره فضايي شبکې باطل افکاراوداسلام په هکله شکونه اوشبهات خپروي.

ب- استشراق: دلويديځ پوهانويوه ډله ده،چې دختيځ علوم(عربي ژبه اوقران کريم)يې زده کړي دي داسلام په هکله دخلکوپه زړونوکې شکونه اوشبهات اچوي په علمي ډول داسلام مقابله کوي اوهمدارنګه په بې خايه اوناروا پروپاګندلاس پورې کوي اسلام هم په بت پالودينونوکې شميري اووايي،چې دوی کوټې ته عبادت کوي،په داسې حال کې چې اسلام سراسر توحيددی ددوی زياتره ليکنې له بې ځايه تعصب اودښمنی څخه ډکې دي زياتره مستشرقين داستعمارلاسپوڅي اوجاسوسان دي په اسلامي هيوادونوکې هم اکاډميک شخصيتونه ددوی مرسته کوي په منځني ختيځ کې يوزراوشپږسوه مستشرقين په کاربوخت دي سره له دې چې لويديځوال په خپله له نصرانيت څخه بېزاره دي،مګردوی دمسلمانانوپه نصراني کولوکې زيارباسي اوهلې ځلې کوي چې په اسلامي هيوادونوکې کليساګانې ودانې کړي ددغه کارلپاره په مليارډونو ډالربوديجه ټاکي دتنصيرمهم وسايل :تعليم،روغتيا،راډيو، تلويزيون،مجله،اخباراودفقيرانواوسيلاب ځپلولاس نيوی دی.

۳-سيکولريزم: په اسلامي هيوادونوکې دسيکولريزم اوبې ديني لورته دخلکو بلنه اودسياست اقتصاد،قانون،ټولنې او تعليم څخه دشريعت ګوښه کول شامل دي.

۴-لادينه ډلې ټپلې: دوی دلادينه ډلوټپلو،نړي والوکنفرانسونواودخپروني دبلابيلووسايلوله لارې دغرب فرهنګ ته وده ورکوي چې دغوکنفرانسونومحوري ټکي کورنۍ اوسخه،جنسي– حقوق داولاد غورځول،هم جنس بازي،دښځينه اونارينه دحقوقوبرابري،په ميرات کې مساوات،دزنااو لواطت جوازاودزوجاتو دتعددمخنيوی شامل دی.

دفکري يرغل اغېزې

- په قران کريم،نبوي سنتو،اسلامي عقيدې اوداسلامي شريعت په اړه شکونه رامنځته کول.
- په مسلمانانوکې قومي اومذهبي اختلافات ايجادول.
- دبدعاتو،خرافاتواوباطلو مذاهبواوتګلاروپه پسودرول.

[illegible] ۲۰۱۱ [illegible] ۱۶ [illegible] ۹ [illegible]

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتيب کوونکی PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...tuton.com: The Digital Library

- دمسلمانانوروحي شكست اودلويدبخ په فاسد فرهنگ وياړاوافتخار .
- دعربي ژبې كمزورتيا،او دنورو لهجو پياوړتياا‌ويه استعماري ژبو وياړ .
- دواک له ساحې دشريعت كوښه كول، تعليمي فساد،اودمختلط تعليم ترويج.
- ښځينه فساد،دكورړنگبدل اودښځينه ؤبې پردكي اوبې حيابي .

له چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار

له ثقافتي اوفرهنگي چېلنجونو اوگواښـونو سره مقابله كې اړخونه رانيسي چې مونږ ورته په لاندې توګه كتنه كوو .

۱- په اسلامي عقيدې اواخلا قو دخوان نسل روزل له الله تعالى سره مضبوطه اړيكه اودهغه په مرستې باور.

۲- داسلام دشمولي اونړی والي تگلارې څرگندول اوپه خپل فرهنگ اوخلا نده تاريخ وياړ .

۳- په ديني،فرهنگي، سياسي، اقتصادي اوپوهنې برخه كې پرمختگ دوروسته پاتې والي له ټولواسبابوسره مقابله اودجهل، ناپوهې اوبېسوادی سره بشپړه مبارزه .

۵- دمسلمانانو ترمنځ ديووالي اتحاداواتفاق هلې خلې كه په ولسي سطحه وي اوكه په بين المللي .

٦- راډيو اوتلويزيون ته بشپړه پاملرنه اودخپل هويت ساتنه .ددعوتي اوخيري ټولنو مادي اومعنوي ملا تړ .

دويم بحث

داسلام اعتقادي نظام

انسـان دړوند په ډگرارته نړۍ لمر ،سـپوږمۍ ،سـتوري ،په ځمكه كې ښائنده سـيندونه ،دنگ دنگ غرونه اورنگارنـگ حيوانـات اوژوي گوري،په دغه ارته نړۍ كې خپل ځان ددغوموجوداتو پرووړاندې كمزوری احساسوي ځنې وخت لمر ،سپوږمۍ ،اوستوري په الوهيت نيسي ،ځنې وخت بیاور ،سيندونه،غرونه،وحشي ژوي اوكبرجن انسـانان خپل معبودان گڼي ؛مگركله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لرارته اوپراخه شي ددغو ټولوشيانوپه ناتوانی پوهيږي .

انسان ته الله تعالى درې ډوله ځواكونه وركړي دي :حواس ، عقل اووحی ،په حواسو كې دانسان اوحيوان كوم فرق نشته دانسان لوی امتياز په عقل دی ؛مگرعقل دښواوبدو دځيراوشر په انتخاب كې مستقل نه دی دانسان دلارښوونې لپاره دبشريت له پيله دوحی نزول پيل شو دبشريت دلومړي پلارادم عليه السلام له وخته په ګڼو ملتونوكې دپيغمبرانواواسـماني پيغامونولړی روانه شـوه چې پای يې په محمدصلی الله عليه وسـلم اوقران عظيم الشان سرته ورسېد .

دعقيدې مسـايل هغه شـيان دي چې زړونه پرې ډاډه كېږي اوپه داسـې يقين بدلون مومي،چې هيڅ رنگه شـک اوتردد تـه پـه كې ځاى پاتې نه شي .عقيده علمي اړخ تشـكيلوي اوشريعت عملي برخه رانيسـي - داسلامي عقيدې له اساساتو موږقرانكريم اونبوي سنتوخبركړي يو .

همدا ته اثر ، ص ۳٦۱

The Digital Library

دعقيدې لغوي پيژندنه

عقيده دعقد له مادې څخه اخيستل شوې په لغت کې مضبوطې غوټې، ژمنې او تړون ته ويل کيږي د عربي ژبې په محاوره کې راغلي دي عقدالحبل: يعنى رسى يې کلکه وتړله په همدې توګه لزوم کلکوالي، سختوالي، تاکيد او ټينګښت ته هم ويل کيږي په قران عظيم الشان کې ټينګې ژمنې او تړون ته عقد ويل شوى هلته چې فرمايي: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَوۡفُواْ بِٱلۡعُقُودِ﴾ المائده ۱ زباړه: اى مؤمنانو! عهدونه او تړونونه مو پوره کړئ.

اصطلاحي معنى يې: عقيده په غيبي امورو ټينګ باور، تصديق او اقرار ته ويل کيږي چې په قران عظيم الشان او نبوي احاديثو کې يې مورته خبر راکړل شوى، نو پردې اساس اسلامي عقيده دهغو منل شويو قضايا وو څخه عبارت ده چې عقل، زړه او دبشر سليم فطرت يې مني.

او يا په اصطلاح کې عقيده هغه علم دى چې په عقلي، نقلي او يقيني دلايلو ددينې عقايد و اثبات او د شکونو او شبهاتو له منځه وړل تر څېړنې او بحث لاندې نيسي.

دغه علم دکافرانو له شکونو او دروا غو څخه پرده پورته کوي زړونه يې ډاډ او اطمينان ترلاسه کوي ځکه چې دالله تعالى توحيد ددغه علم له مهمو موضوعاتو څخه دى، نو ځکه ورته د توحيد علم هم وايي. پردې اساس عقيده نظري اړخ دى چې ترهرڅه دمخه له انسان څخه دداسې ټينګ او مضبوط باور او يقين غوښتنه کوي چې شک، تردد او اشتباه ته په کې ځاى نه وي په دې هکله دومره څرګند نصوص موجود دي او دغه دټول اسلامي امت اتفاقي قضيه ده همدغه دپيغمبر صلى الله عليه وسلم او دټولو پيغمبرانو ددعوت دلومړي پړاو اساسي او بنسټيز مسايل دي.[1]

اهميت يې

عقيده ددين اساس، بنسټ او داسلام لومړى رکن تشکيلوي داځکه کچېرې دين په صحيح و بنياد ونو ټينګ شي الله جل جلاله ته به دقبول وړوي؛ البته که عقيده فاسده اوله اضطراب سره مخامخ وي، نو دانسان ټول اعمال به فاسد او غيرمقبول وي کوم انسان چې اسلامي عقيده نه لري او خپل خالق نه پيژني په نړۍ کې به دړانده په څېرژوند ترسره کوي هغه په دې نه پوهيږي چې دڅه شي لپاره پيدا شوى په همدې توګه دخپل ژوند په رازونو به نه پوهيږي قران عظيم الشان په دې هکله داسې فرمايي: (وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأۡكُلُونَ كَمَا تَأۡكُلُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثۡوٗى لَّهُمۡ) محمد ۱۲ ژباړه: او کافران ددنيا مزې اخلي او دڅاروي په شان خوراک څاک کوي دهغوى اخرنى هستوګنځى اور دى.[2]

---

[1] الحسين، محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹ هـ ق) التوضيحات الجلية على العقيدة الطحاوية، اول ټوک، ص ۱۰، دارابن الجوزي للطباعة والنشر والتوزيع، السعودية.

[2] ... ص ۱۹، ۱۹۸۰ م، مسقط العام ... ص ۲۶، الاتحاد العالمي للمنظمات الطلابية.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

دتوحيددعلم مثال دزړه دی که زړه روغ وي ؛نوټول بدن به جوړوي هغه څوک چې الله تعالی نه پېژني نه دژوند هدف اونه دژوند وروستی پړاو (اخرت) پېژني نه حلال پېژنی اونه حرام دغـــې انســان څنا وراوله خاورو بتروي همدغه حقيقت ديومثال په توګه څرګند وو:

يوه پردي باغ ته يو شخص راوستل شو هلته يې ميوې اونورخوراکي توکي ترستر ګوشول دغه شخص دباغ مالک هم ونه پېژاند اونه يې دهغه لارښـــوونوته پام وکړ دمالک له اجازې پرته يې هلته تصرفات بيل کړل يوه ونه له بيخه باســی بله کري نه ګټوره ونه پېژني اونه مضره :مګردده پرخلاف بل شـخص باغ ته راوستل شـو ترهرڅه مخه يې دباغ څښــتن اودهغه اوامروپېژ ندل دهغه دلارښوونو سره سم يې په تصر فاتو بيل وکړ ګټورې اومضر ې ونې يې وپېژندلې.

ددغه مثال په رڼاکې الله تعالی دځمکې څښــتن اوپيغمبران داللّه تعالی اســتاز ي اواســماني کتابونه دهغه پيغامونه دي چې ښه اوبد حلا ل اوحرام په کې په ګوته شوي دي . مؤمن مسلمان هغه دی چې خپل خالق پېژني اودلارښوونو سره يې سم چلېږي دده پرخلاف کافر هغه دی چې نه خپل خالق نه دژوند مقصد اونه منزل اونه ښــه اونه بد. نه حلال اونه حرام پېژني په خپل سرکارونه کوي داللّه تعالی اودهغه دپيغمبرانو څخه په مخالفت اودښمنۍ لاس پورې کوي .

داسلامي عقيدې زده کړه له خوړو ،اوبواوهوا څخه هم زيات مهمه ده؛ ځکه چې دخوړودنشتوالی له کبله به ديوشخص ژوندپای ته ورسېږي؛ مګردعقيدې دخرابتيا له امله به يې اخروی ژوند تباه اوبرباد اوتل به په دوزخ کې پروت وي .څوک چې خپـل خالق ونه پېژني هغه به دړانده په څېر په نړۍ کې ژوندترسره کوي نه به پوهېږي چې دڅه شي په خاطر پيداشوی اودځمکې پرمخ يې دپيدايښت موخه څه ده؟ژونديې پای ته رســـېږي نه پوهېږي چې دژوندپيل يې دڅه په خاطر وو؟اوله نړۍ نه دتللوپه صـــورت کې يې دســـفر مــيرکوم لوري ته دی ؟ددنياپه لړ ژوند اونعمتونوبه دوکه کېږي اوټول غم اواندېښنه به يې په دنيوي وسايلو منګولې لګول وي

څوک چې داسـلامي عقيدې څښتن نه وي هغه د دنيا په ژوند دوکه کېږي ټول غم او قصـد به يې ددنيوي سامانونو لاسته راوړل وي په دې نه پوهېږي چې داحلال دي او که حرام ټولې هلې ځلې به يې د شخصي ګټو دلاســته راوړلو لپاره وي په دی کار سره په ټولنه کې انانيت وده کوي ټولنيزژوند له مېنځه ځي او ټول معاملات فاسدېږي په همدې توګه ټولنيز ژوند دشخړواو اخ اودب ډګر ګرځي هرکله چې ټولنه له اسلامي عقيدې څخه پرته په اعتقادي فســا داخته شي اعمال به فاسد او ګناهونه به ډېر شي په دغه مهال الله جلت عظمته به هغو مســـلمانانو دعذاب دنازلولو پرېکړه کوي چې خپل دين يې ضـــايع کړی دی الله پاک دغه مطلب ته داشاری په ترڅ کې فرمايي :﴿ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ ۱۱ الروم ژباړه:دهغوبدىولـه کبله چې خلکوپه خپلولاســـونوکړي دي به وجه

ملای عبدالمجید (۱۳۹۵) کتاب المجید ۲۱ مخ جامعه رسالت ناظل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

اولمده كې فسادبنكاره شوی دی ترڅوالله پاک دخپنوکړنوخوند.وروڅکي كبدای شي چې هغوی حق ته راوګرځي.

له همدې امله اسلامي علماءوعقيدې ته ډېرارزښت وركاؤداصحابو عقيده په كتاب الله اودرسول الله صلى الله عليه وسلم په احاديثواستواره وه چې په لاندې نكاتوكې ښودل كېږي.

١_ټول پيغمبران دصحيحې اوسالمې عقيدې دښودلواوټينګښت په خاطراستول شوي و

٢_دټولواعمالوقبولتياترسمې عقيدې پورې ارتباط نيسي

٣_عقيده دبنده اورب ترمينځ اړيكي تنظيموي

٤_ددنيوي نېكمرغې اساس دالله عزوجل معرفت دی داډ،سكون،اطمينان اوراحت له الهي معرفت نه پرته شتون نه پيداكوي

٥_اسلامي عقيده دبشرټولوذهني پوښتنوته مثبت ځواب وايي

٦_اسلامي عقيده په دنيااواخرت كې دبرې اوكاميابۍ وسيله ده

٧_قران عظيم الشان اونبوي سنتودعقيدې اوايمان موضوعات په بشپړه توګه واضح كړې دي

داسلامي عقايدوډولونه

اسلامي عقايد په څلوروبرخوويشل شوي چې هره برخه يې ځانګړي شاخونه لري .

لومړۍ برخه :الهيات ، چې موضوع يې دالله تعالى ذات ، صفات ، اسماء اوافعال دي

دويمه برخه :نبوات ، دغه برخه پيغمبرانو پورې اړوند وشيانو ته شامله ده لكه دپيغمبرانو صفات عصمت اوسپېڅلتيا ، دنده، اورسالت ته اړتيا ،معجزات ، كرامت اواسماني كتابونه ددې برخې ملحقات دي

دريمه برخه :روحانيات ، چې ددې مباحث ترغيرمادي نړۍ پورې تړاو لري لكه ملايك پيريان اوروح

څلورمه برخه :سمعيات ، چې ددې برخې مسايل تربرزخي اواخروي ژوند لكه دقبرحالات دقيامت نښې. حشر اوله قبرونو دوباره راپاڅېدل دمحشرحالات ، حساب اوجزاء پورې اړيكه نيسي [١]

دايمان اساسات

موږ هم دقران عظيم الشان اونبوي سنتو دترتيب مطابق دايمان پورتني بنسټونه په ترتيب سره ذكركووقران عظيم الشان دايمان بنسټونوته داشارې په ترڅ كې فرمايي

﴿ ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ﴾ (٢٨٥) بقره .ژباړه:پيغمبر صلى الله عليه وسلم برهغه هدايت ايمان راوړيدي چې د هغه درب له خوا پر هغه نازل شويدی او څوك چې ددې پيغمبر منونكي دي. هغوی هم دا هدايت د زړه په مينه منلی دی دوی ټولو الله ، د هغه پرښتې ، د هغه كتابونه او د هغه پيغمبران منلي دي او د هغوی وينا داده چې :" موږ د الله په پيغمبرانوكې يو له بله توپير نه

---

[١] امام حسن البناء العقايد الاسلامية ص١٠٠

کوو ، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ بخښنه! مونږ ستا بخښه د گناه دبخښنې غوښتونکي يو او
همدا ستا لوري ته زمونږ درتگ دی."

په دغه ايات کريمه کې دايمان څلور بنسټونه بيا ن شوي دي په الله تعالى ، ملايکو ، اسماني کتابونو او
پيغمبرانو ، دوه نوريې دقرانکريم په گڼو سورتونوکې ذکر شوي دي دهغو دجملې څخه ﴿ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ
يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ ﴾ زباړه: او پر اخرت باور لري

﴿ وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ ﴾ الرعد ژباړه: د هر شي له پاره يې يوه اندازه ټاکلې ده.

له پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه دايمان په اړه پوښتنه وشوه چې (ماالا يمان ؟ قال ان تؤمن بالله وملا
نکته وکتبه ورسله واليوم الاخروالقد رخيره وشره من الله تعالى والبعث بعدالموة. يعنې ته يعني چې ته په
الله تعالى ، ملايکو ، اسماني کتابونو ، پيغمبرانو ، داخرت په ورځ اودخير اوشر په تقدير ايمان اوبه بيا خلې
ژوندون باوروليږ

موضوع يې

اسلامي عقيده اودتوحيد علم له يولړموضوعاتوڅخه بحث کوي چې په لاندې توگه دي :

١ - په الله تعالى ايمان دهغه ذات اوصفات اودهغه جل جلا له توحيد اوله شرک نه پاک اوسو چه
اومخلصانه عبادت

٢ - په ملايکوداايمان لرلو اوددوی له کارونو ، وظيفواوله موږ سره يې په دنيا اواخرت کې داړيکو څرنگوالی

٣- دبشري تاريخ په اوږدوکې دانسان دلارښو ونې لپاره دالله تعالى له خوا په را استول شويوکتابونوايمان

۴ - دالله تعالى په پيغمبرانو ايمان ددوی په رښتينولی ، امانت داری ، معجزاتو اوددوی دنبوت ددلايلو او
په ځانگړې توگه دمحمد صلى الله عليه وسلم دنبوت دڅرگندودلايلو پېژندل.

۵ - داخرت په ورځ اوپه دغه ورځ دمؤ منانواوکافرانو لپاره په برابري شوي جزااوسزا په (جنت اودوزخ)
ايمان

٦- دالله تعالى په تقديرايمان [1]

غايه او مصلحت يې :داسلامي عقيدې نهايي موخه اومصلحت په لاندې ټکوکې راخلاصه کوو

١- داسلامي عقيدې صحت اوددارينونېک بختي ترلاسه کول .

٢-ددين داساساتوساتنه اودمنکرينودشبهاتو اوشکونوڅخه ځان ژغورل .

رامنځته کېدل يې :دقران عظيم الشان دنزول سره سم داسلامي عقيدې دعلم دبنسټ ډبره کېښودل شوه
او نبوي احاديث يې دشرحې په توگه رول لوبوي دپيغمبر صلى الله عليه وسلم مبارکه زمانه چې داسلامي
قانون اواسلامي عقيدې دبنسټ اېښودلودوروُ.

---

[1] - زندانی عبدالمجيد (١٣٩۵) کتاب التوحيد ١۵ مخ حامد رسالت کابل افغانستان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

رسول الله صلى الله عليه وسلم ددې علم بشپړ تفصيل داسلام مخالفينو او هم خپلو
دپوښتنودځوابونوپه ترڅ کې بيان کړي ؤ دنبوت دخلافت دوري څخه وروسته دراشدينو خل
ګانواودلويواصحابودوره هم دغسې تېره شوه تردې پورې چې اسلام ختيځ اولويديځ .شمال اوجنوب
وغځيداوګڼوملتونواوولسونوداسلام خلانده دين ومانه اوډېرغيرعرب قومونه داسلام غېږې ته راننوتل
دګڼوملتونو. علوماو تمدنونو سره داسلام اشنايي ددې لامل وګرځېده چې په ديني علومو دبحث او
استدلال لړۍ پراختيا ومومي او دعقايدو علم هم له هغه څخه بې برخې پاتې نه شي ددويمي هجري پېړۍ
په لومړيوکې ددې علم دپراختيادبنسټ ډېره کېښودل شوه .

دزده کړې حکم يې

داسلامي عقيدې اودتوحيد دعلم زده کړه په هرمسلمان نارينه اوښځينه تردې بريده فرض عين دی چې
ددين په هکله يې په اجمالي توګه قلبي اوعقلي قناعتونه حاصل کاندي. ددې علم په اصولواوبنسټونوچې
په امنت باالله کې ذکرشوي بيله شک اوترديد څخه ايمان عيني فريضه ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته
داشارې په ترڅ کې فرمايي :﴿ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ ﴾ ۱۹ محمد.زباړه: نوای پيغمبره !ښه وپوهيږه چې
له الله تعالى نه پرته بل هيڅوک د عبادت وړنشته .
په دغه ايات کريمه کې په علم اواګاهانه پوهې ترکيز شوی دشک او وسوسې په صورت کې بايد
مسلمانان علماؤ ته مراجعه وکړي او خپل شکونه او شبهات دې معالجه کړي ؛البته کوم وګړي چې دعلم
او پوهې له نعمت څخه برخمن دي دتوحيد دعلم په بشپړو تفصيلاتو پوهه لاسته راوړل يې عيني فريضه
تشکيلوي ددغې سترې دندې په سرته رسولو سره دعامو خلکو له غاړې څخه مسوليت ساقطيږي .
دډېر افسوس ځای دی چې زياتره مسلمانان په بيلابيلو برخوکې تخصصي-پوهه لري البته په اعتقادي او
ديني مسايلو کې چې دمسلمانانو ددنيوي اواخروي ژوندبرياليتوب وربورې مربوط دي ناپوهان دي .

مصادراو سرچينې يې

داسلامي عقيدې سرچينه قران عظيم الشان اونبوي سنت دي.داسلام دلومړي دورمسلمانانو خپله عقيده
اودژوند نظام له قرانکريم اونبوي سنتوڅخه اخيستې ؤ نو ځکه دټول بشريت سرداران وګرځيدل.

قران عظيم الشان داسلامي عقيدې داثبات سترپيغام

دتوحيد علم دقران کريم بنسټيزه موضوع ده هريو سورت يې په الله تعالى . ملايکو .پيغمبرانو . تقدير
اوداخرت په اړوند ومسايلوراخرخي په ځانګړې توګه مکي سورتونه چې محوري موضوع يې همدغه
توحيد. رسالت. اخرت. تخويف اوبشارت تشکيلوي .

دعقيدې په اثبات کې قراني تګلاره

قرانکريم دتفکرلپاره ځانګړی پروګرام وړاندې کوي . عقل راوبښوي اودکايناتو پراخه ډګرورته مخې ته
ږدي داچې قران عظيم الشان عام انسانان رابولي ؛نودکايناتو نظام . ځمکه . لمر. سپوږمي . ستورې .

وربخي . دانسان نفس اودخمکي اودسمندربه تل کي بې شمېره مخلوقات دالهي قدرت په توګه معرفي کوي

خانګړتیاوې يې

اسلامي عقیده په علم او پوهه ولاړه ده دحس ،عقل اووحی څخه کاراخلي اوحقیقت ته پرې ځان رسوي، یونوکاینانوته خالق ،مدبراوتنظیموونکی ثابتوي اوهمه خانګړتیاوې توحیددي دانسان تخلیق باهدفه بولي، والله تعالی دقانون جوړولو ،داقتداراعلی اولوړحاکمیت حقداربولي اوله انسان څخه دحاکمیت صلاحیت اخلي دالله تعالی پروړاندې دانسان حیثیت دخلیفه اونوکربولي .علم اوعقل ته درناوی کوي دحس ،عقل اووحی لپاره جلا حدودټاکي اودزوندتول اړخونه په نظرکې نیسي- اسلامي عقیده یولړخواص لري چې له نورو معتقداتواوافکاروڅخه يې جلاکوي اوهغه دادي:

۱-ربانیت او الهي سرچینه درلودل

داسلامي عقیدې سرچینه الهي وحی او دبشرـ دافکارومجموعه نه ده قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاری په ترڅ کې فرمايي:﴿ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ ۖ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾ یونس ژباړه: زه یواځې په هغه څه پسې تلونکې یم چې ماته يې وحی کیږي اوکه زه له خپل رب نه سرغړوم نودلويې ورځې له عذاب نه ویرېږم.

وبردې اساس داسلامي عقیدې سرچینه، دالله تعالی سپېڅلې ذات دی چې دایمان لورته یې دهغه پیغام په وسیله موږ ته لارښوونه کړې چې دجبریل امین په وسیله په محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی رسول الله صلی الله علیه وسلم ټول بشریت ته ددغې سپېڅلې عقیدې معلم او مبلغ و .

۲-له بشري فطرت سره سمون

داسلامي عقیدې امتیازي شان له انساني فطرت سره سمون دی دغه عقیده هغه احساس ته چې انسان عبادت او بندګی ته هڅوي مثبت ځواب وايي ،هغه احساس چې دانسان په زړه کې ځای لري اوددې دبدن مهمه برخه تشکیلوي چې هم دې ته انساني فطرت ویل کیږي هرکله چې په الله تعالی باوردښتر په فطرت کې ځای لري نو پردې اساس داسلامي عقیدې ټول حقیقتونه له بشري فطرت سره برابر اوهېڅکله ورسره په ټکر نه دي

۱.دنده عربي الامي (۱۳۹۵ هـ) دعقيدې په هکله کې ... ۳۵۳ مخ [illegible]

[illegible]

قرآن عظيم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ الروم

ژباړه: نواى محمده! په دانګ پيلي توګه خپل مخ ددغه دين په لوربرقرار وساته او دالله په هغه فطرت کلک شه چې ټول خلک يې پرې پيداکړي دي دالله پيدايښت بدلون نه مومي همداسم دين دی خو ډېر خلک نه پوهيږي.

۳- معقوليت (له عقل سره سمون)

اسلامي عقيده بشري عقل مخاطب ګرځوي اودمکلفيتونو محوريې بولي اودکايناتو دعجايباتو تدبراو تفکرته يې رابولي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ آل عمران. ژباړه: بې شکه چې داسمانونو او ځمکې په پيدايښت او دشپې او ورځې په اختلاف کې عقل لرونکيو ته ډېرې لويې نښې دي. دعقل څښتنان هغه کسان دي چې الله پاک په ولاړه، ناسته او اړخ وهلو يادوي داسمانونو او ځمکې په پيدايښت کې فکرکوي او وايي اى زموږ ربه! دا څيزونه تا بابېزه نه دي پيداکړي ته پاک يې داورله عذاب څخه موو ژغوره

که چېرې کله هم انسان په خپل عقل سره په دغو موجوداتو کې غور او فکر ته ادامه ورکړي اورمرو به يوې نتيجې ته ورسېږي چې هغه دالله تعالى جلت عظمته له لويي او عظمت څخه عبارت ده نواوروموبه دشهادت په کلمه اقرارکوي چې داسلام راوړلو عنوان تشکيلوي.

داسلامي عقيدې دامتيازاتو د جملې څخه کايناتو، انسان اوژوند ته يوه شامله کتنه ده دانسان بشپړه پيژندنه يې وړاندې کړې دانسان اصل، پيدايښت دژوند بېلابېل پړاوونه مرګ اوژوند اوله مرګه وروسته به چې انسان له کومو پړاوونوتېر برې تردې پورې چې وروستني منزل جنت او يا دوزخ هم ور بـه ګوته کوي په همدې دکايناتو اصل او حقيقت ظاهراو وروستنى غايه انسان ته ورښيي په همدې توګه ددغې عقيدې يو امتياز داهم دى چې ددنيا او اخرت حقيقت يې انسان ته ورښودلى او دواړو ترمينځ يې موازنه ساتلې ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته داسى اشاره کوي

﴿ وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۖ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾ القصص ژباړه: اوکوم شتمني چې الله درکړې ده په هغې سره اخرت خپل کړه اودنيوي ژوند برخه هم مه هېروه او ښېګڼه کوه لکه څنګه چې الله پاک ښېګڼه کړې ده په ځمکه کې دفساد دراپورته کولو هڅه مه کوه بې له شکه چې الله پاک فسادکوونکي نه خوښوي

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

The Digital Library

۴-اسانتیا اووضاحت

داسلامي عقيدي بله خانګړنیا اسانتیا او څرګندوالی دی داځکه چې هرڅوک کولی شي چې دبلابلو عقلي ،علمي او اجتماعي مسـتواګانو سره سره یې په زړه کړي لاس بوري کړي اسـلامي عقیده په څرګندو حقایقوولاړه ده چې بنسـټ یې توحید تشـکیلوي دانسان اودده دخپـتن ترمنځ اړیکه تنظیموي داسلامي عقیدي اساني او څرګندي نبې نساني په لاندي توکه دي .

الف-دغه اړیکه چې اسـلامي عقیده یې دبنده او خپل څښـتن ترمنځ ټینګوي څرګنده اړیکه ده دخپل څښتن ته دبندګي او عبودت مراتب برخای کړل چې په هیلو . دعاء . زاري او غوښتني سره یې وروړاندي کړي .

ب-دتاریخ په بېلابېلواړخونوکې دېرو خلکو منلي په ډیر لږ وخت کې دجلاجلا رنګونو او ژبو خلکو دزور او ناوتریخوالي نه پرته ورته غاړه ایښې .

ج-په لږ وخت کې یې په ټوله حمکه کې خپربدل به دې دلالت کوي چې دغه عقیده ډیره اسانه اوله هرزنګ پېچلتیا څخه پاکه ده

د-په همدی اساس دغه کوم پېچلي رموزاو اشارات نه دي چې وضاحت ته اړه ولري او نه تـي عقلي او فلسفي فرضیې دي چې لږ خلک یې ددرک او پوهې احساس وکولی شي

۵-له بشري غوښتنو سره یې سمون داسلامي عقیدي بو امتیاز داهم دی چې دبشریت غوښتنو ته مثبت ځواب وایي او په ډېرو سو لارو چارو دغه غوښتنې سره کوي ددې عقیدي دمشتو مظاهرو له جملې څخه: دغه عقیده چې بوځل زړه ته ورسیدله په وجدان کې ځای نیسي او داعمالو به توګه یې اغیزې دانسان په ټولنیز ژوند کې څرګندیږي

- ددغې عقیدي دمشتو اغیزو له جملې څخه یو داهم دی چې د انسان او کایناتو ترمنځ پردې لرې کوي په دې توګه چې دکایناتو قوانین او حقیقت انسان ته څرګندیږي .
- دغه عقیده دژوند په ډګر دانسان ټولې پوښتنو ته ځواب وایي او ټولې ستونزې یې حل کوي .

۶- ثبات اوټینګښت

دبشري عقیدي حقیقتونه کوم داسې نظریات او افکارنه دي چې بشربې داساس ډېره ایښې وي او نه یې په وهمونو .اټکلونو اوتخمینونو بنسـټ ایښودل شوي دغه عقیده دالله عزوجل له لوري نازله شوې دعقیدې ثبات ددې په هریو رکن کې څرګندیږي خوددې عقیدې دثبات مفهوم دادی چې ټول بشري فعالیتونه په شته وډوندې بلکې دلته هرڅه په ثابته اندازه دي داسـلام په ثابتو حقایقو کې انسـان کولی شي دژوند دمسایلو په حل څښـت او ودې لاس برسېره کړي داد الله عزوجل فضل او مهرباني ده چې خپلو بندګانو ته یې ده دې مکلف کړي دګر پرتې اسې تر څو په هروخت او هرځای کې ټول انساني فعالیتونه سرمیخ نوخي .

...ton.com: The Digital Library

۷- وسطيت

اسلامي عقيده په دعې خانګړتیاسره دالله عزوجل دمنکرينو او ماده پالونکو او دهغه چاسره چې به ګنوخدايانو باوري دي بنسټيزه مبارزه کوي اوديو ذات بندګۍ ته يې رابولي او همدغه دتوحيد اساس او

قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ٣

نښتې دی هلته چې فرمايي ﴿

وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ٤ الإخلاص ژباړه:ای محمده ووايه!الله يودی.الله بې پروادی.نه يې څوک زېږولي اونه له چانه زېږېدلی.اونه يې څوک سيال اوبرابردي.

۸- واقعيت

اسلامي عقيده يوه واقعي عقيده ده په خيال او اټکل يې اساس نه دی اېښودل شوی دانسان له واقعيتونو سره خنګ په خنګ حرکت کوي او تطبيق يې دانسان له وسې وتلی کار نه دی هلته چې فرمايي:

البقرة

ژباړه:الله په هېڅ‌ادهغه له توان څخه پورته بارنه ږدي هرچانه همغه څه دي چې ګټلي يې دي اودهغه څه مسؤليت يې په غاړه دی چې کړي يې دي.

۹- په دلايلو استحکام

اسلامي عقيده په دلايلو اواستند لال ولاړه ده دالوهيت په قضيه کې مرږ ژبنوونکی قران عظيم الشان له کايناتو ،بشري نفس او له تاريخ څخه دالله جلت عظمته په وجود باندی دلايل راوړي په همدې توګه بعث بعد الموت (له مرګه وروسته ژوند)او نور ټول قضايا اومسايل په ډېرولوړوعلمي اومعقولودلايلو سره مطرح کوي.

موخې اواهداف يې

دعقلت له درانه خوبه دانسان راويښول ترخودخپل وجودپه سترو حقايقوکې نکروکړي

دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه

داسلام لومړي دوربه قران کريم رونزل شوی څارنسل ؤ نو له همدغه مسلمانان دنړۍ دملتونو سرداران ؤ مګرخه وخت يې چې قران عظيم الشان اواسلامي عقيدي ته يې شاوکرزوله ددوی په عملونو يې ناوړه اغېزه پرې وېسته فساد اوبې ديني پراخې ساحې ونيولې په نتيجه کې استعمار ددوی خمکې اشغال کړې اوبه دلت محکوم شول

دزده کړې پراونه يې

په اسلامي امت کې دتوحيد اواسلامي عقيدې په علم کې پراونه تېر شوي چې موږ ورته په لاندې ډول کسه کړو.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Digital Library

۱- درسول الله مبارک سپېڅلی قراني دورچې د وحی له رڼې سرچينې څروبېده قران عظيم الشان دسترو کايناتو براخه ذکر دالهي قدرت دنښانو په توګه وړاندې کاوه اودبشرـ وجداني اوفطري احساس يې راويښولو

۲ دفلسفې اوجدل دور هلته چې بېلابېل ملتونه په اسلام کې داخل شول کنې فلسفې دامت افکارونه داخلې شوې او سرچينه رڼه پاتې نه شوه او امت په بېلابېلو ډلو تپلو وويشل شو.

۳- دجمود دور هلته چې علمي څېړنې په ټپه ودرېدلې دحق اوباطل فرق جاننو کولای اسلامي امت نور په کډوډيو اواختلافاتو سر شو.

۴- اوسنی داسلامي وېښتابه قراني ځلانده دور چې نوی ساينس اودين دواړه سره اوږه په اوږه پرمخ بيايو

په عقيده کې دخلکو درجې

خلک دعقيدې په قوت اوکمزورتياکې توپير لري دغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې څرګند وو :يوشخص ديوهېواديه اړه چې ليدلی يې نه وي ،مګرله يوريښتيني شخص څخه خبرواوري ،نوارومرونه ورباندې باورکوي ،مګرکه چېرې داخبردحوتنولـه خولې واوري باوريې نورهم زياتېږي اوکه چېرې دهغه ځای عکس ووينې ،نودشک لپاره ځای نه پاتې کېږي اوکه په خپلو سترګو يې ووينې اودهغه هېواد په جادو اوسرکونوکې وګرځي نومحال دی چې له هغې څخه واوړي

ددې مثال نه درک اويوهې سره دالله تعالی دوجود دقضيه اوداسلامي عقيدې بنسټونه ديولک څلبرويشت زره انبيا ؤله خولې بيان شوي دي تېرل ملتونه له الله تعالی سره اشادې لوی مشکل يې شرک دی عرب قوم هم دالله تعالی څخه منکر نه ؤ داوس هم نصرانيان ،يهوديان ،هندوان اوبودايان الله تعالی مني مګر ديولوليه ستونزه شرک دی نودتولې تېرې دملتونواجماع شک ته مجال نه پرېږدي .دکايناتو هره ذره دالله تعالی دوجوددليل دی،نوپردې اساس دعلم اوپوهې دخښتنانوايمان له ناپوهانوفرق لري .

اسلامي عقيدې ته دبشر اړتيا

په داسې حال کې چې دتولوپيغمبرانوزېږې .هېوادونه اوولختونه سره جلا ؤمګردټولو يو پيغام ؤ او يوې خبرې ته يې خلک رابلل .دا اوس مهال چې دعلم او پوهې دوردی لوی لوی ملحدين او پوهان يې اعلانوي چې له دين څخه پرته روند امکان نه لري داردابوهنې اوپولنيبوهانوڅخه غوښتنه کوي چې مور ته يودين جوړکړي ترڅو انساني نفس ته سپېڅلتيا په برخه اواخلاقي نظام بنسټېږکړی شي .البته چې داوامرواونواهيو څخه ازاد دين وي امانه اساسات اوقوانين ولري .

څوحقيقت دادی چې دبشر په لاس جوړشوی دين او عقيده هېڅکله نه شي کولی چې اخلاقو ته سمون ورکړي او دنفسونو داصلاح لامل وګرځي دوی ناپوه او دوکه شوي مغرورخلک دي دغه يو ثابت علمي حقيقت دی چې انسان تل ايمان او عقيدې ته اړو عقيده او ديانت دسړي روند دضروورياتو د جملې څخه ده له دماغي امله دحکې پرمخ هېڅ قوم له عقيدې پرته ژوند نه دی ترسره کړی هرقوم ته الله پاک

[illegible] ۳۰۰ [illegible]

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Ketabton.com: The Digital Library

پیغمبران رالیږلی قران عظیم الشان فرمایي: ﴿ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴾ " ۲۱ فاطر، زباړه: او هیڅ داسې امت نه دی تیرشوی چې هغوی ته ویروونکي نه وي راغلی.

په پورتني ایات کې له ویروونکي څخه مقصد نبي ،رسول او یا ددین عالم او پوه مراددی چې ددین دوارث په توګه رول ترسره کوي چې خپل ولس دشرک ، کفر ، معصیت ، انحراف ، شرک ، ظلم او فساد له عواقبو څخه ویروي دژوند په ډګر انسان قوانینو او اصولو ته اړتیا لري ترڅو دبشر - غوښتني کړه وړه او سلوک تنظیم کړي له همدې امله بشر د خوراک او څښاک څخه زیات عقیدې ته اړدی .دغه یو څرګند حقیقت دی چې دبشر سترګې له رڼا څخه پرته لیدل نه شي کولی په همدې توګه بشري عقل دوحی له رڼا څخه پرته او بد درک کولی نه شي مادي علوم دبشر مادي اړتیا وې پوره کوي .البته روحي اړخ له الهي وحی پرته امکان نه لري وده وکړي .

مقام او فضیلت یې

دهرعلم شرف او ارزښت دهغه دموضوع ترمحتوی پورې مربوط وي مثلا د طب علم له ترکاني څخه ځکه غوره دی ځکه چې دبحث موضوع یې انسان دی داسلامي عقیدې علم غوره او بهترعلم دی ځکه چې دبحث او څېړنې موضوع یې دالله تعالی ذات ،نومونه او صفات او دپیغمبرانو درسالت ،نبوت او اخرت موضوعات دي ،دنورو علومو په تناسب ددې علم مثال په بدن کې د سردی ،دغه علم ددین اساس او بنسټ تشکیلوي ،نو پردې اساس یو شخص ترهغه مؤمن نه ګرځي ترڅوچې یې د توحید علم نه وي پېژندلی.

نومونه او اصطلاحات یې

دغه علم ګڼ نومونه او القاب لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو

۱- توحید

دغه علم ته دتوحید علم هم وایي ځکه چې په دې کې دالله تعالی دتوحید څخه بحث کېږي.

۲- ایمان

چې له دې نه دعقیدې مسایل مقصد دي له همدې امله دجبریل په مشهور حدیث کې دپیغمبر صلی الله علیه وسلم نه دایمان په باره کې یو پوښتنه شوې هغه ورته دعقیدې اساسات ورپه ګوته کړي ۆ په قران عظیم الشان کې هم دعقیدې دبشپړو اساساتوذکر راغلی دی

۳- فقه اکبر

دعقیدې علم ته لویه پوهه ویل شوې ځکه چې عقیده د ددین اصل او بنسټ جوړوي او احکام ددین فروع تشکیلوي '

الحسینی محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) الوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة اول توک ص ۱۰۰دارالحوزة دعاه المملکة العربیة السعودیة

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهل سنت والجماعت دعقيدې امامان

په دې کې هيڅ شک نشته چې داهل سنت والجماعة دعقيدې لومړى پيشوا،قايداولاربنودمحمدصلى الله عليه وسلم دى ترده مبارک وروسته خلورواړه راشدين خليفه ګان اووده ملګري اواصحاب كرام دي تردوى وروسته امام ابوحنيفه ، امام شافعي ، امام مالک ، امام احمدبن حنبل اوشيخ الاسلام تقى الدين ابن تيميه ، امام بخاري اوګڼ شمېرنورفقهاء اومحدثين اوترقيامته ددوى ريښتيني پيروان دامت رباني علماء،پوهان اوداسلامي دعوت ستوري دي

داهل السنة والجماعت پېژندنه

دغه مركب لفظ دى سنة په لغت كې لارې ته وايي دلته ورڅخه درسول الله مبارک ، ويناوي ، افعال اوتقريرات جمعي اواخلاقي صفات مراددى ،جماعت كثرت اوزياتوالي ته وايي .

اصطلاحي پېژندنه يې

داصحابوكرامو ،تابعينو ، فقهاؤاودمسلمانانوټولګي ته ويل كيږي چې ديوامام اوقايدترمشرتابه لاندې اسلامي شريعت اوحدودنافذ اوجاري كوي[1]

لقبونه يې :

اهل سنت والجماعت دغه القاب لري ١ ـ ناجيه ډله ٢ ـ منصوره اوغالبه ډله ٣ ـ السلف الصالح ډله

خصوصيات يې

داهل السنة والجماعة عقيده ځني امتيازات لري چې نوري ګمراه ډلي ورڅخه برخمني نه دي هغه دادي :

١ - **دسرچيني وحدت** : دوى قرانكريم اونبوي سنت اودسلفواجماع دخپلوعقايدوسرچينه بولى قياس اورايه په دې كې اعتبارنه لري .

٢ - **صحت**:په صحيحو،فطري ،عقلي اونقلي دلايلو يې عقيده استواره شوي ده

٣ - **څرګندتيااواسانتيا**: په دې توګه چې عام اوخاص ، ښځې اونر ،لويان اوماشومان ټول پرې پوهېږي

٤ - **ثبات اواستمرار**:په دې توګه چې په هيڅ صورت كې نه په كې زياتي اونه په كې كمي شوى دتل لپاره په ثبات اودوام ولاړه ده .

اعتقادي بنستونه يې

اهل السنة والجماعت درسول الله مبارک اودصحابوكرامودتګلاري تسلسل دى بنستونه يې دا دي :

١ - بردي خبره اقراراوباورچې الله تعالى واحداولاشريک دى له ده نه پرته بل حقيقي معبودشتون نه لري.

٢ - بردي خبره ټينګ يقين چې الله تعالى داسماء حسنى اوكاملوصفاتوڅښتن دى چې له تحريف ، تعطيل ،تشبيه ، تمثيل اوتكيف نه پرته ورته ثابت دي

---

[1] ابن حزم ، الملل والنحل دويم ټوک ٢٧١ مخ

...oton.com: The Digital Library

۳ - پردي خبره ټينګ ايمان چي محمدصلي الله عليه وسلم دالله تعالی پيغمبراوهغه خاتم الانبياء
اوديپغمبرانوسرداردی ترقيامته پوري دټول بشريت دلارښوونې لپاره استول شوی دی .
۴ - په ملايکو . پيغمبرانواواسماني کتابونوباور اودخيراوشريه تقديريقين
۶ - پردي بشپړيقين چي قرانکريم دالله تعالی کلام دی چې په محمدصلي الله عليه وسلم دوحی په ترڅ
کي نازل شوی دی .
۷ - په کرام کاتبينوايمان چي دبندګانوکړه وړه اووينا وي ثبتوي . په ملک الموة اوعذاب قبر . په قبرکي
دنکيرومنکرپه سوال اوځواب باورچې درب . دين اونبي صلی الله عليه وسلم په هکله به پوښتنه کوي
۸ - داخرت دورځ په دوباره ژوندون . حساب . ثواب . عذاب . پول صراط اودميزان په تلې ايمان
۹ - دجنت اودوزخ په شتون په حوض کوثراوشفاعت ايمان
۱۰ - پردي خبره يقين چي مؤمنان به په اخرت اوجنت کي الله تعالی ويني .
۱۱ - کامل ايمان له اقرار . تصديق اوعمل څخه عبارت دی
۱۲ - دامت دکبيره ګناهونوخښتنان چي عقيده يي روغه رمته وي تل ترتله به په دوزخ کي نه وي
۱۳ - دمسلمانانومشران چي دالله تعالی په کتاب اونبوي سنتوپرېکړي کوي پرخلاف يي وتل روانه دي
۱۴ - درسول الله مبارک له اصحابوسره مينه به له افراط اوتفريط څخه خالي وي .
۱۵ - پردي خبره باورچي درسول الله نه وروسته دخلافت لومړی مستحق ابوبکرصديق رضي الله عنه دی
۱۶ - پردي خبره يقين چي يوپيغمبردنړی دټولواولياؤ څخه غوره دی
۱۷ - دقيامت په علامو . ددجال په راوتلواوله اسمانه دعيسی عليه السلام په راکوزيدلواوله لويديزه دلمرپه
راختلو . اوله ځمکي ددابة الارض په راوتلواوداسلام په حقانيت اوله اسلامه پرته دټولواديانوپه بطلان باور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

نړۍ ليد اود اعتقادي نظام برخې

پيليزه

انسان دځمکې پرمخ ژوندکوي ارته نړۍ لمر،سپوږمۍ،ستوري ،په ځمکه کې ځپانده سيندونه دنګ غرونه اورنګارنګ حيوانات اوژوي ګوري،په دغه ارته نړۍ کې خپل ځان ددغو موجوداتو پر وړاندې کمزوری احساسوي ځيني وخت لمر،سپوږمۍ،اوستوري په الوهيت نيسي ــ ځيني وخت بیااور،سيندونه،غرونه،وحشي ــ ژوي اوکبرجن انسانان خپل معبودان بولي مګرکله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لړه پراختيا ومومي ددغو تيولوشيانوپه ناتوانی پوهيږي.

انسان ته الله تعالی درې ډوله ځواکونه ورکړي دي :حواس ، عقل، وحی ،په حواسو کی دانسان اوحيوان کوم فرق نشته دانسان لوی امتياز په عقل دی ،دانسان دعقل دلاربنوونی لپاره دبشريت له پيله دوحی دنزول لړی پيل شوې ده.

لومړی بحث

نړۍ ليد

دځمکې پرمخ ګڼ ملتونه دبېلابېلوافکاروولرونکي دي اوهرڅوک يوه مفکوره لري هرفکري مکتب که هغه اسلامي وي اوکه غيراسلامي دنړۍ اوځان په اړه يوه نظريه لري همدغې مفکورې ته نړۍ ليدوايي،ددې په خاطرچې حق له باطل څخه بېل کړای شوموږاسلامي نړۍ ليدلولو، ددې بحث ترلوستلو وروسته به لوستونکي وکولی شي په لاندې ټکو پوهه ترلاسه کړي.

۱-دنړۍ ليد پېژندنه: دکايناتوپه هکله دانسان طرزفکرته نړۍ ليد ويل کيږی[۱]

ايډيالوژي او نړۍ ليد: ديودين بشپړ سيستم اوعملی احکاموته ايدیالوژي اواعتقادي سيستم ته يې نړۍ ليد وايي ايډيالوژي دنړۍ ليدڅخه رامينځته کيږي.نړۍ ليد دانسان،کايناتو،ټولنې اوتاريخ په اړه تحليل اوتفسيرکوي نړۍ ليددی چې ايديالوژي رامينځته کوي که نړۍ ليدونه مختلف وي نوهلته به ايډيالوژۍ مختلفې وي.

دانسان اوحيوان فرق: نړۍ پېژندنه فکراوعقل پورې اړيکه نيسي- ددې پرعکس حيوان يوازې محسوسه نړۍ ګوري دېرحيوانات دي چې له انسان څخه پرمختللي حواس لري دعقاب باصره قوه اودمېږی اوسپې شامې (بويولو)ځواک اودموږک دسامعې (اوريدلو)قوه ډېره پياوړې ده ؛مګراحساس اوپوهه جلا شيان دي چې ترانسان پورې ارتباط نيسي.

---

[۱] - محمد مسعود(ب ت):بينش اسلامي،ص ۵۰ خيابان داروبخش تهران ايران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

معياري نړۍ ليد: دنړۍ په اړه بايد انسان داسې طرزفکرانتخاب کړي چې جامع اوهراړخيزوي موږ بايد ديو نړۍ ليد دحقانيت لپاره يوه تله ولرو موږ لاندي يوڅو ټکي ذکرکوو چې ديو معياري نړۍ ليد په غوره کولوکې به له موږ سره مرسته وکړي.

ديومعياري نړۍ ليد ټکي

دلاندي معيارونو نړۍ ليد دانسان غوښتنو ته مثبت ځواب ويلی شي

- له کايناتو باهدفه دقيق معلومات
- روښانه ،سم عقلي اومنطقي ملاتړ
- ستراولوړهدف
- دکمال په لوري دانسان رهبري
- دنتي وجداني اجرايي ضمانتونه

که چېرې دکايناتو په هکله اساسي اودقيقه پوهه اوهدف و نه لرو پردې باندې نه يو بهترين نظام ټينګښت مومي او نه انسان دکمال لوړو پوړيو ته رسېدلی شي.[1]

که موږ دمثال په توګه مادي لادينه تګلارې ترڅېړنې لاندې ونيسو هغوی دالله تعالی څخه انکار کوي او ژوند بې هدفه بولي انسان غير مسؤل او ژوند هم تردنيا پورې محدودګڼي اويواځې دانسان مادي اړتياوې په نظرکې نيسي-له همدې امله هلته استبداد حاکم اودوينوتويولو بازارګرم وي .له اسلامه پرته هېڅ يونړۍ ليد نه سپېڅلی هدف لري اونه انسان دکمال لوړو پوړيو ته رسولی شي هلته دانسان بنه دبشر؛ مګرپه حقيقت کې لوی ځناور وي [2]

دنړۍ ليد ډولونه

۱:سهي (اسلامي)نړۍ ليد ۲:فاسد (جاهلي)نړۍ ليد

الف-سهي(اسلامي) نړۍ ليد

سمه عقيده هغه ده چې په هروخت کې پيغمبرانووړاندې کړې او سرچينه يې وحی او دکايناتوڅښتن دی له اسلامي عقيدې پرته ټول عقايد اومذاهب باطل دي اعتقادي سمون نه په يهوديت نه په نصرانيت او نه دفلاسفه ؤ په ويناؤ کې مونډلی شو.

ب-فاسد(جاهلي) نړۍ ليد

فاسدنړۍ ليد هغه دی چې دبشري افکاراودودونومجموعه اوسي اودهماغه چاپېريال دخلکودخيال څخه نمايندګي وکړي دعقيدې فساد دتحريف،تبديل اوتغيرڅخه هم رامينځته کېږي لکه ديهوديانواونصرانيانو عقيده چې په پيل کې په توحيد ولاړه وه؛مګروروسته په کې بدلونونه رامينځته شوه

[1] - معيني جيم(۱۳٦۱هد ش) اشنايي با فرهنګ اسلامي ص ۵۲ تهران ايران
[2] -همدغه ماخذ ۵۲ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلامی نړی لید پېژندنه

اسلامی نړی لید دحس،عقل اووحی په څواک دالله تعالی،انسان اوکایناتو دپېژندني څخه عبارت دی.[۱]

موضوع يې

دالله تعالی ذات،اسماء اوصفات،دانسان اوکایناتوڅېړنه ده .کاینات اوانسان دالله جل جلاله دقدرت اثاراونښې دي[۲]

۱-الله جل جلاله داسلامي نړی لید په رڼاکي

الله تعالی جل جلاله

- دټولوموجوداتوخالق،مالک،حاکم،پالونکی،واجب الوجود،ازلي او ابدي ذات دی.
- له ده پرته بل حقیقي معبود نشته تل اوهمیشه ژوندی دی،فنا نه لري
- د ټولوکایناتومنتظم دی خوب اوپرکالي پرې نه راځي
- د اسمانونو اوځمکوواکمن
- په حال ماضي اومستقبل دعلم څښتن
- د لوړاوپراخه اقتداراوسلطنت خاوند
- په ذات اوپه صفاتوکي تنها،بې نیازه ذات
- نه مور،نه پلار،نه اولاداونه سیال لري.
- په ښکاره اوپټورازونوعالم
- خورا لوړمهربان ذات اوسپیڅلی بادشاه دی.
- له هرعیب نه پاک،د بندګانو ساتندوی دی
- عزتمند،دکایناتواو ساکښانو خالق،رازق اومصوردحکمت خاوند
- د اسمانونواوځمکوخالق
- د بارانونواورونکی،د باغونواونباتاتوراټوکونکی،دویالو بیونکی.
- د غرونو پیدا کوونکی
- داړتیاؤپوره کونکی
- دکړاؤنولرې کونکی
- په ځمکه کي دانسانانو اوسوونکی
- د بادونوالوزونکی
- ټولوساکښانوته روزي رسوونکی

۱-محمد مسعود(ب ت):بینش اسلامي،ص ۵۰ خیابان داروبخش تهران ایران
۲-الاشقر سلیمان(۱۹۷۹م)العقیدة فی الله،ص ۱۰ مکتبة الفلاح الکویت

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په خپل اقتدارکي چاته اړنه، ټول ورته محتاج
- په هرڅه د علم اوقدرت،دمرګ اوژوند،دعزت اوذلت واکمن
- یواځي د عبادت اواطاعت لایق ذات دی

لازمه ده چې قانون یې ومنل شي هیلي اوامیدونه وریپورې وتړل شي له داسې ستراوسپېڅلي ذات څخه انکار،کفر،شرک اولویه تباهي او بربادي اوپه کفراخته وګړي دخمکي د مخ لعنتي خلک دي.

۲-انسان

په ذاتي ډول دکمال لوړو پوړیو ته درسېدلو فکر ورکړ شوی،بېلابېلې مادی اوروحاني اړتیاوې لري دیو پروګرام، قانون او پلان غوښتونکی دی [۱]

انسان دالهي نړۍ لید په رڼا کې

- اشرف المخلوقات دی
- الله جل جلاله پیدا کړی اوبېرته دهماغه سپېڅلي ذات په لوري وردرومي
- پیدایښت یې پوچ نه ؛بلکې دسترارزښتناکه هدف په خاطردی
- دانسان مقام دخلیفه اودالله تعالی پرورانديې دمسؤل دی
- دبندګانو له بندګۍ څخه ازاد اوسرلوړی دی
- حاکمیت دالله تعالی حق دی

۳-نړۍ داسلامي نړۍ لید په رڼا کې

- ازلي نه ده ؛بلکې حادثه (رامنځته شوې) ده
- دنظم او حکمت څخه برخمنه ده
- دخوځښت اوبدلون په حال کې ده
- له وحدت اونظم څخه برخمنه ده
- دتفکراوتدبر سرچینه ده
- دیو هدف په لوري روانه ده [۲]

دزده کړې حکم یې

داسلامی نړۍ لیدزده کړه اوپوهه په هرمکلف مسلمان (نارینه اوښځینه) عیني فریضه ده کوم وګړي چې دعلم او پوهې له نعمت څخه برخمن دي ددې علم په بشپړو تفصیلاتو پوهه لاسته راوړل پرې لازمي دي کې بیغمبرصلی الله علیه وسلم ترداخلبد و وروسته دتوحید زده کړه په لومړي توب کې قرارلري په مکه مکرمه کې پیغمبرصلی الله علیه وسلم پوره دیارلس کاله دفکراو عقیدې په جوړولو تېرکړي و دېردافسوس خای

۱. ... ۵۱ ... تهران ایران
۲. ... ۵۷ ... تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چی زیاتره مسلمانان په بېلابېلو برخوکې تخصصي پوهه لري؛مگر په اعتقادي او ديني مسايلوکې چی دمسلمانانودنیوي اواخروي ژوندبریالیتوب وربوري مربوط دی ناپوهان دي[۱]

سرچينې يې

داسلامی نړۍ لید سرچینه قران عظیم الشان اونبوي سنت دي،داسلام دلومړي دور مسلمانانو خپله عقیده اودژوند نظام له قرانکریم اونبوي سنتوڅخه اخیستي ؤ؛نوځکه دټول بشریت سرداران وگرزېدل[۲]

اهداف اوموخې يې

دغفلت لـه درانـه خوبـه دانسـان راويښـول اودې تـه يې هڅول چې خپل حواس اوعقل په کارواچوي ترڅودخپل وجودپه سـتروحقايقوکې فکروکړي داسـلامي نړۍ لید موخه دغوپوښـتنوته مثبت ځواب ويل دي :

- له کوم ځایه راغلی ؟
- دڅه په خاطر؟
- پیداکونکی يې څوک دی ؟
- صفات يې څرنگه دي ؟
- دغه کاينات څنگه رامينځته شوي دي؟
- دانسان دپیدایښت موخه څه ده ؟
- په کايناتو کې يې مقام څه شی دی ؟
- ددغې څرگندې نړۍ څخه پرته بل دغيبو عالم شته اوکه نه ؟
- له انسان نه پرته بل عاقل مخلوق شته ؟
- ولې په مړینه محکومېږي ؟
- تر مړينې وروسته بل ژوند شته ؟
- له مرگه وروسته به ورسره څه کېږي ؟
- نبوت ته اړتیادڅه په خاطر؟
- پیغمبرانوله ځان سره څه راوړي ؟
- دهغوی دصداقت اوريښتينولی دلیل څه شی دی ؟
- حق او باطل کوم شیان دي ؟

له اسلامي نړۍ لیده پرته بله هېڅ یوه نظریه نشته چې دغوپوښتنو ته مثبت ځواب ووايي ترڅودانسان دقناعت وړ وگرزي.

۱- جنهیاد عبدالواحد(ب ت) عقايد اسلامي ص ۱۷،اصلاح افکار کابل افغانستان
۲- محمد مسعود(ب ت)بینش اسلامي ص ۱۷ خیابان داروبخش تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهميت يې

اهميت يې ډېرزيات اهميت لري له دې نه پرته انسان په هم ډېرزيات اهميت لري له دې نه پرته انسان په اسلامي نړۍ ليد دانسان لپاره له اوبواوهوا څخه هم ډېرزيات اهميت لري له دې نه پرته انسان په حيرانتياکي ژوندسرته رسوي نه پوهېږي چې له کوم ځايه راغلی اودځه په خاطر راغلی.اساسي دنده يې څه شی ده اوکوم لوري ته به درومي ؟

دغه علم دعباداتو،اخلاقواو معاملاتو لپاره دبنياداوتهداب حيثيت لري داسلامي نړۍ ليد علم يوشخص له شرک الحاداوګناهونوڅخه ژغوري اويه انسان کې دالله جل جلاله وېرې ته وده ورکوي اودشبهاتوله فتنوڅخه يې ساتي اوله جهل څخه نجات ورپه برخه کوي اودباطلوافکاروپروړاندې يې مقابلې ته تياروي

فکري پولې يې

اسلامی نړۍ ليدانسان ته فکري خط ورکوي چې په هغه کې درې شيان اساسي رول لري ۱- حس ۲- عقل ۳- وحی[1]

الف -دحواسو رول:داسلام سپېڅلی دين حواس ستر الهي نعمت بولي په ډېروا ياتونو کې دکايناتو واقعيت بيان شوی اوله هغه څخه ګټه اخيستنه هرمؤمن ته وړاندې شوې ؛البته اسلامي نړۍ ليددحواسو دناتوانی په صورت کې عقل ته رجوع کوي.

ب-دعقل رول:اسلامی نړۍ ليدعقل دانسان لويه پانګه اودټولومکلفيتونومحوربولي له همدغه امله يې انسان ته په څاروپوفضيلت په برخه کړی دی پردې اساس عقل يوه پوله لري چې هلته په ټپه ودرېږي نوله همدې کبله اسلامي نړۍ ليددريېم شی (وحی) دژوند لارښودګڼي ،موږدغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې داسې روښانه کوو:په بازار کې مودموبايل ټېلفون واخيست ډېرښايسته ؤپه سترګومې دموبايل دټولې ښکلا ننداره کوله عقل راته وويل چې څومره هوښيارانجينر ډيزاين کړی دی مايه خپلو سترګو نه هغه انجينر ليدلی اونه هغه کارخانه. عقل ماته وايي چې دغه مصنوع ارومرويوصانع لري اوس چې له عقل څخه پوښتنه کوم څواب نه شي راکولی دډېرغوراوفکر په نتيجه کې ددغه موبايل دکمپنۍادرس اوکتلاک موټرلاسه کړدهغه په کتنې سره مو دهغه دسم استعمال لارې چارې زده کړې.

موږ چې کله ارته نړۍ په سترګو ګوروعقل راته وايي چې دغه ښايسته نړۍ اومنظم نظام ارومرو يوخالق لري چې دغه نظم يې رامينځته کړی دی اوس عقل راته وايي چې زه ښه اوبد نه پېژنم چې ښه کوم دي اوبدکوم دي ؟ دکايناتو څښتن انسان په تياره کې نه دی پرې ايښی دښواوبدودخيراوشرښوونه دالهي استازواواسماني پيغامونوپه وسيله شوې ده وروستنی الهي پيغام(قران عظيم الشان) مې ولوست ځان مې سفرواتيونه يې راته په ګوته کړل.[2] ښه اوبد،خيراوشراودژوند هدف اودژونداوړدسفرواتيونه يې راته په ګوته کړل.

---

[1] الجزائري جابر ابوبكر (۲۰۰۱م) عقيدة المؤمن ،ص۷،دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع

[2] شاتوت محمد احمد (ب ت) دراسات في العقيدة الاسلاميه ،ص۱۰ دار العلم جده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج -دوحی رول:داسلامي نړۍ لید دستروامتیازاتو دجملې څخه دوحی دنعمت څخه ګټه اخیستل دي څکه دبرخلک حس اوعقل په نیمه لارکې پرې ایښي دي اسلامي نړۍ لیدپه غیبي امورو کې دحس اوعقل دناتوانی په صورت کې وحی ته رجوع کوي محسوسات دحواسوپه وسیله معقولات دعقل په وسیله اوغیبیات(زموږ له سترګو پټ شیان)دوحی په وسیله درک کوو په دې توګه هغه پوښتنې چې ماتریالستان اوفلاسفه ورڅخه لاځوابه پاتې اوبې لارې شوي په اسلامي نړۍ لیدکې دوحی پراساس ورته ځواب ویل شوی دی[1]

داسلامي نړۍ لیدځانګړتیاوې اوخواص

اسلامی نړۍ لید له نورو افکارو اوباورونو سره توپیر لري چې په لاندې ټکوکې یې وړاندې کوو

۱-ربانیت:داسلامي نړۍ لید سرچینه د الله تعالی سپېڅلې ذات دی چې داسما نې وحی په وسیله یې خپل پیغمبرصلی الله علیه وسلم ته ورښودلې ده ،نو پردې اساس دپلرونو او نیکونو دافکا روڅخه نه خړوبېږي داسلام څخه پرته ټول عقاید،نظریات اوافکاراو دژوند نظامونه دانساني او بشري فکرڅخه سرچینه اخلي[2]

۲-ثبات:داسلامي نړۍ لید اساس اوبنسټ الهي وحی ده دپیغمبر صلی الله علیه وسلم په وفات سره یې لړۍ بنده شوې ده ،نوداسلامي عقیدې اوبشپړدین احکام ثابت دي چې هېڅکله بدلون نه مومي.

۳-دبشر له ذاتي او فطري غوښتنو سره سمون

دانسان زیاته پوهه ذاتي ده دمثال په توګه داولاد په وړاندې دمورعاطفه ،لوږه اوتنده ،ګرمي اویخنې ، شهواني احساس اوپه بدن کې روح ،مینه اومحبت ،کینه اوعداوت ،غم اوخو شالي اوپه الله تعالی باور ټول فطري احساسات دي چې زده کړې او تعلیم ته اړتیا نه پیداکوي دکایناتو رنګارنګ نړۍ له ستوروډک اسمان ،لمر،سپوږمی،ځمکه اوپه ځمکه کې رنګارنګ نباتات ،سیندونه ،غرونه په زرګونه ډوله حیوانات دبدلون منظم نظام دکایناتو بشپړنظم اودهغې ذره ذره قوانین دانسان خیالي بلند پروازي اوعملي ناتواني دغه ټول شیان انسان دیوصانع اوخالق په وجود مجبوروي ددغه تک شنه اسمان چت اودځمکې تک شین فرش دشپې اوورځې منظم بدلون دیوخالق اوپیداکونکي ادرس راښئي[3]

۴-وضا حت: اسلامي نړۍ لیدنوروملتونو دمعتقداتو په تنا سب څرګند دی اودنورومذهبونوپه څېردديني رهبرانوپه واک کې قرارنه لري دلته یې هرڅوک دبلابلو عقلي ،عملي اوا جتماعي مستواګا نو دبېلتون سره سره په زده کړه لاس پورې کوي دغه نړۍ لید په پټوسترګوخلک نه رابولي بلکې په بشپړاوپوره بصیرت سره خلکوته بلنه ورکوي دتاریخ په بېلابېلواړخونوکې دېروخلکومنلې په ډېرلږ وخت کې دجلاجلارنګونواو دډېرخلکو دزوراوتاوتریخوالی نه پرته ورته غاړه ایښې،په لږ وخت کې په ټوله ځمکه کې خپره شوې ده[4]

---

[1] همدغه ماخذ،ص ۱۱

[2] خطيب محمد احمد، (۱۹۹۰) دراسات في العقيدة الاسلاميه ص ۹مكتبه الفلاح اردن

[3] محمد الغزالي او حبنكه عبدالرحمن (ب ت)الثقافة الاسلاميه المستوى الاول ص ۲۰

[4] خطيب محمد احمد دراسات في العقيدة الاسلاميه ص ۷،مكتبه الفلاح اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Kitabton.com: The Digital Library

۵-اسانتیا : اسلامي نړی لید دبراسانه اوله هررنګ پېچلتیا څخه پاک دی په همدی اساس دغه کوم پېچلي رموزاواشارات نه دي چی وضاحت ته اړه ولري او نه تشې عقلي او فلسفي فرضیې دي چې لږ خلک یې ددرک او پوهې احساس وکولی شي بلکې هر څوک پرې پوهېدی شي.

٦-شمول : اسلامي نړی لید فرد اوټولنې،دنیا اواخرت،ژونداومرګ،روح اومادې ته شامل دی [1]

۷-وسطیت (میانه روي) اسلامي نړی لیددالحاداوشرک ترمینځ موقعیت لري ملحدین اوماده پال وګړي دمحسوسوکایناتوڅخه وراخواپه یوذات باوري نه دي ددوی پرخلا ف بت پالونکي،غوا،خو سی،ونې،بوټې ،سیندونه اوغرونه انساني اوغیرانسا ني ځواکونه په الوهیت کې شریک بولي اسلام له دواړوسره مبارزه کوي اودیوسپېڅلي ذات بندګی ته یې رابولي په همدې توګه اسلامي عقیده دتعطیل او تشبیه دګمراه ډلوترمینځ مینځنی مقام لري دتعطیل دعقیدې څښتنان دالله تعالی داسما ؤاوصفا تو څخه انکار کوي او دتشبیه دعقیدې پیروان یې له مخلو ق سره مشا به ګرځوي ؛مګراهل سنت والجماعت دالله تعالی ټول اسماء او صفات له تعطیل ، تشبیه اوکیفیت څخه پرته مني [2]

۸-په دلا یلو ټینګښت : اسلامي نړی لیدپه څرګند ودلایلو ولاړدی هېڅاته هم په پټو سترګودعوت نه ورکوي قران عظیم الشان چې کله هم خلک دعقیدې اساساتوته رابولي دکایناتواودانسان په نفس کې عقلي دلایل وړاندې کوي اوهېڅکله بې دلیله ،ړندې او کنې پیروی ته څوک نه رابولي ؛بلکې ټول قضایا اومسایل په ډېرولوړوعلمي او معقولودلایلوسره مطرح کوي [3]

په بشري ژوند داسلامي نړی لید اغیزې

اسلامي عقیده اوباورونه دبشر په انفرادي اواجتماعي ژوند اغیزې لري چې په لاندې تو ګه ورته کتنه کوو:

الف -په فردي برخه کې

۱-اخلاص : اخلاص دعمل دقبولتیا لپاره اساسي شرط دی مؤمن مسـلمان دالله او بنده ګانو سره په اړیکو کې مخلص انسان وي.

۲-دالهي تائید احساس: دلته مودمرستې څخه موخه الهي تائید او ساتنه ده که دښمن هرڅومره او ځواکمن او زور اور وي مؤمن مسلمان دالله تعالی په مرسته او نصرت بشپړباوري وي په پوره ډاډاو اطمینان اومېړانې سره ددښمن مقابله کوي [4]

۳-دعلم هڅې: مؤمن مسـلمان دجهل پربنسټ دالله تعالی په بندګی لاس نه پورې کوي ددین او ددنیا په چاروکې جهل او ناپوهي رنځ دی په ټولوچاروکې به یې هڅې دپوهې پراساس وي [5]

---

[1] همدغه ماخذ، ص ۱٦
[2] خطیب محمد احمد(۱۹۹۰) دراسات فی العقیدة الاسلامیه ص۸ مکتبه الفلاح اردن
[3] همدغه ماخذ، ص ۱۰
[4] یاسین محمد نعیم (ب ت) التربیة الاسلامیه ص ۱۸ اردن عمان
[5] همدغه ماخذ، ص۱۹.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-له خرافاتوڅخه لېرې والی :اسلامي نړۍ ليدعقل ته لارښوونه کوي اوله ړندو ميراثي افکارو اوعاداتو څخه يې ازادوي اوانسان په کايناتوکي غوراوڅېړنې ته هڅوي.

۵-ازادي :اسلامي نړۍ ليد له مؤمن څخه غواړي چې دالله عزوجل څخه پرته به دهېچا بندګي او غلامي نه کوي او نه به دبل چا قانون ته سرټيټوي.

٦-دعزت احساس:اسلامي نړۍ ليدانسان په خپلې روزۍ اودمرګ په نېټې ډاډه کوي دغه باورله انسان څخه اتل جوړوي دالله تعالى په لارکې دمسلمان مړينه شهادت او تبعيد(له وطنه شړل) يې سياحت او زندان يې رياضت(دالله ذکراوفکر) دی[1]

۷-شجاعت : مؤمن مسلمان پردې پوهېږي چې مړينه اوژوند يې دالله تعالى له خوا دي چې هغه جل جلاله ديو چا دمرګ پرېکړه نه وي کړې څوک يې په وژلونه شي محکومولی.

۸-دسربښندنې حس:داسلامي نړۍ ليد له کبله انسان خپل ځان ،مال ،اولاد ټول دالله تعالى په لاره کې قربانوي داسلام دلومړي دور دلښکرو اعلى سر قومندان خالد بن وليد رضى الله عنه دروم امپراتورته ديوپيغام په ترځ کې ويلي ؤ:زه دداسې يولښکر په ملګرتيا ستاسيمې ته راغلې يم چې هغوی دالله په لارکې مړينه ترژوند غوره بولي[2]

۹-ژوند دهدف پېژندل:په نړۍ کې مؤ من مسلمان په سمه لاره ژوند تيروي اوکافرسرچپه ژوندته ادامه ورکوي قران عظيم الشان فرمايي:﴿ أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ ﴾ الملك، ژباړه: څوک چې پرمخې روان وي هغه د زياتې سمې لارې ميندونکی دی او که هغه چې هسکه غاړه سم په يوهوارسرك باندې وي؟

۱۰-دمسؤليت روح : اسلامي نړۍليد دانسان کره وړه دالهی او امرو په چوکاټ کې تنظيموي په دی صورت کې انسان خپل ځان او نفسي غوښتنې په قابو کې ساتي.

۱۱:ډاډ او اطمينان :داسلامي نړۍ ليد په رڼاکې دمؤمن روح اوزړه ډاډه وي او پردې پوهېږي چې په دنيا اواخرت کې ورڅخه الله تعالى راضي دی څوک چې په اسلامي نړۍ ليد باوري نه وي هغه به حلال اوحرام څنګه وپېژني له اسلامي عقيدې پرته انسان هغه حيوان ته ورته دی چې دڅمکې په سرژوند کوي په دی نه پوهېږي چې دڅه په خاطرڅمکې ته راغلی له دنيا څخه به خالي لاس اوناکام درومي[3]

ب-په ټولنيزه برخه کې

۱-اعتقادي تړاؤ:داسلامي نړۍ ليد پيروان خپلې اړيکې دعقيدې پر بنسټ ټينګوي هلته دجنس،رنګ، ژبې ، سيمې اومادي ګټو ټولې اړيکې له مينځه ځي

---

[1] - افغانى شمس الحق (۱۳٦۵م) علوم القران ص ۱۰مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان
[2] - همدغه ماخذ ص ۱۰
[3] همدغه ماخذ ص ۱۱

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرافت اوعدالت سینګاره ، صداقت امانت ، صداقت امانت ، شرافت اوعدالت سینګاره

۲-صداقت : دداسې فا ضله ټولني ایجادول چې په سپېڅلتیا،صداقت امانت ، شرافت اوعدالت سینګاره وي هلته چې وګړي یې له الله جلت عظمته څخه وېرېږي

۳-اتفاق اواتحاد: داسلامي نړۍ لید په لړکې به دخلکو زړونه په یوذات، یوه کتاب یوه پیغمبر او یوې قبلې راجمع شي ، ایماني و رورګلوي تحقق پیداکوي ؛نوددې ایات کریمه مصـــداق به وګرزي ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ﴿١١٠﴾ ﴾ آل عمران،ژباړه:تاســې دامت غوره ډله یې چې دخلکودښــېګنې لپاره راوېستلې شوي یاست [1]

۴-محبت: داسلامي عقیدې امت دمحبت ، یووالي اوورورګلو ی دفولادین اواوسپنیز دېوال په څېرمضبوط دی چې دځمکې پرمخ دعدل اوانصاف دقیام لپاره مبارزه کوي.

۵-عدل : داسـلامي امت ستر هدف دځمکې پرمخ دعدل اوانصـاف اقامه اودظالمانوله ناولومنګولوڅخه دملتونوازادي ده .

۶-سـوله : دطواغیتواوسرکښـانودغلامۍ څخه دخلاصـون په نتیجه کې به مسـلمانان دامن او امان درشـل ته ورسېږي په اسلامي هېوادونو کې بدامني ،جګړې او بې اتفاقي ددوی دناوړه دسیسونتیجه ده

۷-نجات: دغه امت دخپلو شـخصي۔ ګټواومصـالحو لپاره ژوند نه ترسره کوي ؛بلکې هدف یې دبشرـیت نجات،هدایت اوددنیا اواخرت نېکبختي ده [2]

اسلامي نړۍ لید ته دنه اهمیت ناوړه پایلې

۱-تنګ ژوند: چې ژوند ی ېېلګه یې او سـنی مادي تمد ن دی چې له هر رنګ مادې اسـا نتیا ؤ سره هلته خلک ځان وژني

۲-ځان پا لنه: په دې توګه چې هرڅوک دخپل ځان ګټو پسې ګرزي اګر که بل چا ته زیان ورسېږي

۳-جرمونه : داځکه چې هلته انسان غیرمسؤلا نه ژوند تېروي ؛نو په وحشت اوجنایاتو لاس پورې کوي

۴-ځان وژنه: په لویدیزو هېوادونو کې ځان وژونکي نیستمن نه ؛بلکې شتمن خلک دي

۵-تباهي اوبربادي : دغسې انسان دروحي سکون او ډاډ څخه برخمن نه وي ژوند یې هم له بد بختۍ ډک او مړینه یې هم په سپکه او ذلیله تو ګه وي [3]

---

۱ - افغاني شمس الحق (۱۳۶۵م) علوم القران ص ۱۵ مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان

۲ - همدغه ما خذ ص ۱۹

۳ - افغاني شمس الحق (۱۳۶۵م) علوم القران ص ۲۵ مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاسد(جاهلي نړۍ لید)

جاهلي نړۍ لید ګڼ ډولونه ډولونه لري موږ ورته په لاندي توګه کتنه کوو

۱-تجربوي: دغه نړۍ لید دهرې ستونزې دحل لپاره يولړحل لارې وړاندې کوي او بيايې تجربه کوي اوحقيقت ته پرې ځان رسوي دمثال په توګه يو ساينس پوه لومړۍ په يوه فرضيه فکرکوي بيايې په لابراتوارکې تجربه کوي اويوعلمي حقيقت په لاس راوړي ؛البته دغه حقيقت ترهغه داعتباروړ وي ترڅوپه دې هکله قوي اونوې تجربه نه وي رامينځته شوي دغه نړۍ لید دژونداهداف ښه اوبدخير اوشرانسان ته نه شي وربښودلی.

۲- فلسفي نړۍ لید : چې بېلابېل فلسفي مکتبونه لري چې په لاندي توګه يې څېړو:

الف ـ عقلاني نړۍ لید

دوی په فلسفي چاروکې عقل اساسي محوربولي چې ددغه مکتب زياتره وګړي ديونان پخواني فلاسفه اوله پنځلسمې ميلادي پېړۍ نه تر ننه پورې دلويديز معاصر پوهان دي.دعقلاني نړۍ لید نيمګړتيا داده چې دوی يوازې په عقل اعتماد کوي عقل هم يوه پوله لري چې له هغې نه تجاوز نه شي کولای موږ دغه مطلب ديومثال په ترڅ کې څرګندوو:يوڅوک ستادکور دروازه درټکوي عقل درته وايي چې ددروازې ترشا څوک شته داچې څوک دی لوی دی اوکه کوچنی ښځه ده اوکه نرعقل تاته دقناعت وړځواب نه شي درکولی دلته لازمه ده چې دغه شخص دوه کاره وکړې چې يوددروازې خلاصول اوبل دشخص ليدل دي خوعقل تاته دده دخالق ادرس نه شي دربښودلی دابه دوحی به وسیله صورت نیسي.

ب-حسي نړۍ لید(ماتریالېزم)

ددغې فلسفي ښوونځی په اتلسمه ميلادی پېړۍ کې ديهودي کارل مارکس او انګلز په وسيله رامينځته شوافکاريې په لاندي توګه خلاصه کولی شو:

- دوی دمحسوساتو نه پرته بل هيڅ شی په رسميت نه پېژني
- نړۍ له نظم اوانضباط سره ټاکلی هدف نه لري
- دتصادف په توګه رامينځته شوېده
- دغه نړۍ خالق نه لري اوپخپله رامينځته شوې
- انسان يوحيوان دی غوښتني لرې دپوره کولو لپاره يې بايدله هرې وسيلې څخه کاروا خلي
- انسان دهېڅچاپروړاندې مسؤليت نه لري دژوندپه ټولوقضاياؤکې ازاداودقانون سرچينه ده .
- ژوند يوازې په دنياکې دی اخرت له سره شتون نه لري

نودماتېرياليستي مفکورې لنډيزدادی : له هيڅ نه پيدايم ژوندمې پوچ اوبې هدفه.دژوندهدف مې دنفسي خواهشاتو پوره کول اودهيڅ په لورې تلل دي¹

¹ ـ علي جريشه(۱۴۰۵هـ ق) الاتجاهات الفكرية المعاصرة ص ۵۰ جامعة الدعوة والجهاد

مشخصات يې

- سياسي نظام په دكتاتورى ،زور،زياتي اودبشردحاكميت پراساس ولاړوي.
- قوانين دحاكمې طبقې ګټې په نظركې نيسي.
- دتولنې رهبري دچلبازو،فريبكاروواوينه ښېونكواوفاسدوخلكو په لاس كې پرېوزي.
- ټولنيزژونددشهوت پالنې اوځان غوښتنې پراساس ټينګښت مومي
- ګوندي حاكمه طبقه دژونددټولومزاياءوڅخه برخمنه ؛مګرټيټه طبقه يوه مړۍ ډوډۍ نه شي ترلاسه كولى

نيمګړتياوې يې

دېرماده پال خلک له دې امله په ګمراهۍ اخته شـول چې داشـياؤپه وظايفوكې يې اختلاط رامينځته كړ مورنه شـوكولى عقلي اموريـه لابراتواركې پـه پنځه ګونوحواسـو سره ثـابـت كړو پردې اسـاس دالله تعالى،ملايكو،اسـماني پيغامونو موضـوع عقل اووحى پورې اړيكه نيسي ــ په داسـې مسـايلوكې دمادي اومشاهداتي امورو داخلول دګمراهۍ سبب ګرزي.

ج-شرک

دجاهلي نړۍ ليـدبلـه كثيفـه اونـاولې څېره شرک دى چې بنسـتونـه يې په تـخمين،اټكل او ګومان باندې ولاړدي لكه يوسـړى لمر،سـپوږمۍ اواورګوري اوهغه ته دمعبود نسـبـت وكړي اوځپل ځان يې پروړاندې خواراوذليل وبولي دغه فكري تګلاره دبلابېلو خدايانو په شتون باوري ده.

۱-مشخصات يې

- عقيده يې له هرشي نه په وېرې،ګومان او اټكل جوړه شوې ده
- دذلت په حال كې ژوند تېروي كله قبر،كله بت ته اوكله دانسان پښوته لوېږي
- دخس اوخاشاكو په څېر ذليل ژوندكوي اودحوادثو پروړاندې داستقامت څخه لاس په سركېږي
- دميراثي رواجونو په بندكې ژوندتېروي.
- دغه طرز فكرټګانواودجالانوته دخلكو پرژوندد لوبوزمينه برابروي

اوس مهال دمشركانه جاهليت استازولې نصرانيت،بودېزم او هندوئېزم سرته رسوي. [1]

د-رهبانيت

دجاهلي نړۍ ليدنـاولې څېره رهبانيت دى چې دژونـدنعمتونـه دبدبختۍ سـبـب ګنې دژونـدلـه ډګره څخه ځان ساتي اوله خلكوسره په يوكنج كې كښـېني اوله ټولنې خپلې اړيكې غوڅوي اوله ټولنيزو دندو څخه په خوشالۍ اوغم كې ګډون نه كوي.

---

[1] - فاضل فضل الرحمن(۱۳٦۹ هه ش) اسلام او جاهليت ،ص ۳۲نشر مكتب الخدمات پشاور

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمگړتیاوې یې

- ټولنه له بېکاره خلکو ډکېږي دغه فکر دټولنې د وروسته پاتې والي سترعامل ګڼل کېږي.
- دالله تعالی ښه بندګان له ټولنې ګوښه کېږي دټولنې چارې دبدکاروخلکولاسونوته ورځي.
- دغه طرزفکرستمګرواوظالمانو ته دظلم زمینه برابروي خپل غیرانساني اقتدارپرې ټینګوي.[1]

هه- تیوکراسي: په دغه نړۍ لید کې عقل ته ځای نه وي په پټواوړندوسترګو دپاپ پیروي کېږي دوی دعقلانیت اوعلم پرضدپالیسي غوره کړه هلته دوه غبرګونه مارکسیزم اوسیکولریزم رامینځته شول

دویم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

دالله تعالی،انسان اوکایناتو پېژندنه

۱-الله جل جلا له

الله تعالی په خپل عظمت،لویې،واکمنی اوپه خپلوښایسته نومونواولوړوصفاتو کې له هیڅ مخلوق سره مشابهت نه لري اونه مخلوق له الله تعالی سره مشابه کېدای شي ذات یې ازلي اوصفات یې قدیمي دي او د کمال دصفاتو څښتن داسبابو خالق دخاص اوکامل وجود خاوند چې سپېڅلی ذات یې په هیڅ صورت دحس وړ نه ؛بلکې پېژندنه یې په مخلوقاتوکې صورت نیسي ـ څرګنده خبره ده چې په دغو ټولو صفاتو موصوف یوازې دالله جل جلاله سپېڅلی ذات دی بشري فطرت پردې باوري دی چې داشیاؤخالق دمخلوق په شان نه وي[2]

دالله تعالی په نومونوکې جامع نوم الله دواجب الوجود ذات نوم دی چې دالوهیت دبشپړوصفاتوڅښتن په خپل حقیقي وجودکې یواځینی ازلي اوابدي ذات دکمال دبشپړو صفاتو خاوندی دعربي ژبې ځینې پوهان یې مشتقي اود(الاله)څخه یې ماخوذبولي همزه ورڅخه حذف اولام په لام کې مدغم ددواړو لامونو څخه مشدد لام اوالله ورڅخه جوړشوی[3]

واجب الوجود

واجب چې ذات یې لازم اوضروري، مطلق ،تل ترتله، همېشه مستقل چې چاته اړ،نه اوسي هغه دالله جلت عظمته سپېڅلی ذات دی.

ممکن الوجود

ممکن هغه شي ته وایي چې شتون او نه شتون یې دواړه سره برابروي.؛معنی داچې په خپل ذات کې یو بل ته اړ وي. دمادي نړۍ هیڅ شی مستقل اوازاد نه دی ؛نودممکناتو لپاره واجب الوجود مطلق ذات په کاردی چې هغه الله تعالی دی.

---

[1] - مصباح الله عبدالباقی(۱۳۹۳م)غربي تمدن شالید حقیقت او فلسفي بنستونه ص ۴۹
[2] - مولنا ګوهر رحمان(ب ت) توحید اورسنت ،ص ۱۶۵مکتبه دار العلوم تفهیم القران مردان
[3] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ج۲ ص۱۳۳بیروت لبنان

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

د(اله) معنی

په عربي ژبه کې (اله)معبود ته ویل کیږی که هغه حق وي اوکه ناحق د(اله)کلمه په عربي ژبه کې لاندې معناګانې لري

۱-أَلَهَ يَأْلَهُ دعبد يعبد په معنی یعنې عبادت يې وکړدلته (اله) د معبود په معنی سره ده انسان دهغه چا عبادت کوي چې دغیبي ځواک اود مافوق الاسباب اختیاراتو څښتن وي دلغت او تفسیر له کتابونو څخه معلومیږي چې د(اله) اصل مفهوم په هغه غیبي ذات باندې کیږي چې کارساز،حاجت روا،پناه ورکوونکی اود بشپړواختیاراتوواکمن وي.[1]

۲-الِهَ يأله (اذاتحيرّلان العقول تأله فى عظمته)دغه اصطلاح هلته رایادولی شي چې یوڅوک دچا په لویې اوعظمت کې اریان شي.

۳-اله يأله اى لجأيلجأ:معنى داچې پناه يې ورته وې وړله

۴-الهت الى فلانٍ (اى سكنْتُ اليه)یعنې دفلانې پروړاندې مې ارام او ډاډحاصل کړ

۵-الِهَ الفصيل بأمه:یعنې داوښې جونګی خپلې مورپورې کلک ونښت

۶-(لاه يليه ليهاً اذاحتجب وارتفع)کله چې یوڅوک په پردوکې پټ اود لوړشان څښتن وي[2]

په اسلام کې دحق (اله)مفهوم

دپورتنیومحاوروپه نتیجه کې حق (اله)هغه څوک وي چې عبادت يې کیږي اودعبادت کوونکي خالق،رازق مدبراودلوړاقتدارڅښتن وي دحوادثواوستونزوپرمهال ورته خلک پناه وړي او خپل حاجتونه ورڅخه غواړي[3]

همدارنګه ربښتینی (اله) هغه څوک وي چې خلک ورسره مینه محبت لري تعظیم اوعاجزي ورته کوي او ویره ورڅخه لري اوانسان يې پروړاندې سکون اوډاډترلاسه کړي دامن ،پناه،مینې اومحبت،دهیلواوامیدونو ،بندګی اوتعظیم مرکزدټولې نړۍ څښتن ټول هغه ته محتاج اوپه مرستې غوښتلو مجبور،له بشري حواسوپټ،دذات په پېژندلوکې يې عقل اریان ،خالق،مالک،رازق، دغیبي علم څښتن بشپړواکمن،کارساز،حاجت روا ،قانون ورکوونکی دعظمت اولو يی اودالوهیت دبشپړوصفاتوڅښتن تل ترتله لامثاله ذات واوسي

[1] - مولنا کوهر رحمان(ب ت) توحید اورسنت ص ۱۷۲مکتبه دار العلوم تفهیم القران مردان
[2] - ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ج ۳۱ص ۴۸۴مکتبة الرسالة بيروت لبنان
[3] - قرطبي(ب ت)الجامع لاحکام القران ج۱ ص ۱۵ بيروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله تعالى پېژندنه

دالله دذات په موضـــوع باندې دبحث نه دمخه پردې خبره پوهېدل ضروري دي چې دالله عزوجل وجود مـادي نه ،بلکې له مادي نړۍ وراخوا يو حقيقي ذات دی په عام ډول ديوشي دوجود پېژندنې لپاره چې له مونږسره چې کوم وســـايل دي هغه حواس دي دکايناتو علم دحواســـو په وســـيله معلومېږي ،البته دماوراء طبيعت دپېژندنې لپاره حواس کافي نه بلکې په عقل سره پېژندل کېږي.[١]

دماده پالو ســـاينس پوهانو ترټولو لويه غلطي داوه چې هغوی دســـاينس حدود ،ونه پېژندل گومان يې وکړ چې ســـاينس هره مســـئله حل کوي دالله تعالى سپېڅلی ذات له دې خورا ډېر لوړدی چې بشري عقل ورته ورســـېږي اوډيا يې انســـاني افکاردرک کړي که دانســـان عقل هرڅومره پر مختگ وکړي اودانســـان خيال اوفکرهرڅومره پرمخ ولاړشي دالله تعالى دادراک څخه دهغه صـــلاحيت ډېرلږاومحدوددی دالله ذات خو لا پرېږده بشري عقل دموجوده اشياءوله کشف څخه هم ناتوانه اوناخبره دی دانسان خپل بدن ورته مجهول او نامعلوم دی.

دالله تعالى دپېژندنې وسايل

لومړی- عقل

لکه څرنگه چې دټولو اســـلامي احکـامو سرچينه وحی(قران کريم اونبوي ســـنـــت)دي په همدې توگه داسـلامي عقايدوبنســـټ هم په پوره ډووشـيانوايښودل شوی ،مگرله دې سره سره سليم عقل دټولواسلامي عقايدو دصحت تائيداوملاترکوي له همدې کبله الله تعالى عقل ته دخطاب شرافت ورکړاوانسان يې دعقل په سيله په خپلو احکاموماموروگرځاوه.[٢]

دانســـان دبـدن هريوغړی جلا دنـده لري دعقـل دنـده تـدبراوتفکردی ټول کـاينـات لـه اتوم نه واخله تر لويوکهکشانونواوله حجري نه بياتر لويو اجسـامو پوري دعقل اوفکر ارت ډگرتشکيلوی قران عظيم الشان دانسان فکردکايناتوارتې نړۍ ته په کتلودغوراوفکرلورته رااړوي اوداسلام دښمنو ملحدوخواکونوپروړاندې ديېغمبرانو داســـتـدلال يـادونـه کوي هغوی دالـلـه تـعـالى دتوحيـد پـه دلايلوکې کاينات وړاندې کول لکه لمر،سپوږمی اوستوري. ابراهيم اوموسى عليهم السلام دوخت دطواغيتواوسرکښانو پروړاندې له همدغه اسلوب څخه کاراخيستی ؤ.

دويم -وحی (اسماء اوصفات)

دالله تعالى په ســـپېڅلو نومونومورقران عظيم الشـــان اونبوي ســـنتوپوه کړي يو.الله اســـم ذات دی اونوريې صفتي نومونه دي دغوته اسماء الحسنى هم وايي هغه چې په نبوي احاديثو ثابت دي اونهه نوي نومونو ته رسېږي (عن ابى هريرة رواية قال لله تسعة وتسعون اسما مئةالا واحدا لايحفظها احد الا دخل الجنةوهو

---

[١] سيد سابق(١٩٨٧م)العقايد الاسلامية ص ١٩دار الكتاب العربي بيروت لبنان

[٢] سيد سابق(١٩٨٧م)العقايد الاسلامية ص ٢٠دار الكتاب العربي بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

وتريحب الوتر) يعني دالله تعالى نهه نوي نومو نه دي چاچې دغه نومونه حفظ اوپادکړل هغه ارومروجنتي دی اوهغه به جنت ته ولاړشي الله تعالى طاق دی اوطاق خوښوي
په دغه مبارک حديث کې د(وتر)څخه مراد توحيددی يعنې الله تعالى لا مثاله اوبې ساری ذات دی چاچې دغه نومونه زده کړل اوخپل ذهن ته يې وسپارل او باور يې پرې وکړ الله به يې جنت ته داخل کړي.

انسان دالهي قدرت بله ستره نښه

دبشري سترو ستونزو دجملې څخه دانسان پېژندنه ده نه يوازې داچې روحاني برخه يې ناځرګنده ده بلکې دفيزيالوژيکي اړخ ډېرې برخې يې نا معلومې دي،په نړۍ کې چې څومره فکري مکتبونه دي دانسان دپرمختګ ،سوکالۍ ،ازادۍ او سرلوړۍ دعوه کوي ايا کېدای شي درنځوردا ړتياؤ دپېژندنې څخه پرته ورته يوه نسخه وليکو له همدې کبله ډېر فکري مکتبونه دانسان په هکله نيمګړې پوهه لري په نتيجه کې يې ټولې هلې ځلې برباد شوي دي.
په دغه برخه کې به موږ په اسلام او نورو فکري مکتبونوکې په پرتليزه توګه پردې بحث وکړو چې انسان څوک دی؟يوازې مادي اړخ لري اوکه روحاني هم ؟ايا انسان بې هدفه او دمادي اسانتياءو دلاسته راوړلو لپاره پيداشوی دی؟ ايا انسان ازاد او خپلواک دی اوکه ترجبر او زور لاندې قرار لري؟راتلونکی به يې څنګه وي،چېرته به درومي،مقام ،حقوق اومسؤليتونه يې کوم دي؟ اوداسې نور...[1]

دانسان دلفظ معنی

انسان دانس څخه دی دملګ اوپېرې پرخلاف دليدلووړاوياخوېي معنا مينه اومحبت دی ،دانسان فطرت ټولنيزاواجتماعي دی دحجرات په سورة کې دانساني پرګنوپرمختلفوډلودوېشلومقصديودبل سره پېژندګلوی ښودل شوی الله تعالى فرمايي

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ ﴾ الحجرات ژباړه:ای خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې نه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وګرځولئ ترڅوچې تاسې يوتر بله سره وپېژنئ په حقيقت کښې دالله په نزد له ټول الله په هر څه پوهيدونکی او باخبره دی . په باوري تاسې نه تر ټولو زيات عزتمند هغه څوک دی چې په تاسې کښې ترټولو زيات پرهيزګار وي
تعارف دانس اومحبت ښسټ دی اوهمدې ته تمدني ژوندويل کېږي[2] اوياخودانسان لفظ له نسيان څخه اخيستل شوی اونسيان هېرولوته وايي دانسانانوپلارادم عليه السلام څخه هم دالله تعالى وعده هېره شوې وه انسان هم ځينې وخت خپل اصل هېروي چې په نتيجه کې ورڅخه لوی ځناورجوړشي په جناياتولاس پورې کوي الله تعالى فرمايي﴿ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ ﴾

[1] - قرضاوي يوسف (١٣٧١هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات ص ١٧ لجنة الدعوة الاسلامية
[2] - ابن منظورمحمد بن مكرم(ب ت)لسان العرب ج ١٩مكتبة الرسالة بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحشر ژباړه: دهغوکسانو په څیرمه کیږئ چې الله یې هیرکړ ؛نوالله پر هغوی دهغوی خپل ځانونه هیرکړل همدغه خلک فاسقان دي .

اوسنی مادي وحشي تمدن زموږ ددغې ادعاء ځرګنداوروښانه دلیل اودپورته ایات کریمه مصداق دی[1]

انسان داسلامي نړۍ لید په رڼا کې

- ښه صورت اوښه ښایسته مخ،عقل او فکر لري
- ښایسته اخلاق او ځپانده احساسات لري
- له شرافت او کرامت څخه برخمن دی
- سلیم منطق اوفصیحه ژبه لري
- دالله تعالی دبندګی لپاره پیداشوی دی
- باهدفه ژوند لري
- په تصادفي ډ ول نه دی رامینځته شوی
- وجود یې نیمایي ملکوتي او نیمایي مادي دی ماتریالستان یې یوازې مادي بولي
- فطرت یې له الله تعالی سره اشنا دی
- الله تعالی پوهه اودپوهې دتبادلې ځواک ورکړی
- ازاد اود اختیار څښتن دی
- دځمکې او اسمان مخلوقات ورته تابع او دده دخدمت لپاره دي
- دخیراوشردواړه ځواکونه لري
- دالهي وحی امین دی
- له ضعف نه یې وجود پیل شوی درشد اوکمال په لوري درومي
- دځمکې دخلافت او ابادولو لپاره ګومارل شوی
- دالله تعالی په ذکرسره ارام مومي
- دعلم او عمل ظرفیتونه یې نامحدود دي
- له فاني نړۍ نه په تللو ورته دتلپاتې نړۍ دروازه پرانستل کیږي
- په اخروي نړۍ کې یې ژوند تل ترتله دی
- دهغه یوکوچنی عمل هم له مینځه نه ځي ؛بلکې ترمرګه وروسته یې عوض ورکول کیږي
- دښه عمل نتیجه یې ښه اود بد عمل یې بده نتیجه ده
- که ایمان ته لاس رسی پیداکړي دځمکې خلیفه اوامین دی
- مګردډې پرعکس لوی ځناوراو وینه څښونکی ګرځي

[1] - ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۸۰۷ مکتبة الرسالة بیروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسماني مکتب کې يې مقام له ملايکو هم لوړدی

- په مادي مکتبونوکې له ځناوروااووحشي ژويو هم بتر حيثيت لري
- بشري حقونه ورته په برخه دي
- انسان کولی شي په مستقيمه توگه له خپل رب سره اړيکه ټينگه کړي اودخپلو ستونزواوحاجتونو دحل غوښتنه ورڅخه وکړي.

که چېرته ونه روزل شي اوترڅارنې لاندې ونه نيول شي او دايمان په رڼا روښانه نه شي دتورې شپې په څېر تياره منجمد اوبې روحه اوله هېڅ انســاني فضــيلت څخه برخمن نه دی حريص،ځان پالونکی،جاهل به اوسي

انسان دالحادي نړۍ ليدپه تياروکې

لومړی انسـان ځناوراوبياپه شـادي اودميليونونوکلونوورروسته په انسان بدل شوی انسان دلومړي ځل لپاره په تياره کې دنياته راغلی لومړی انسـان وحشي-اوغيرمهذب ؤاووروسته يې بيا پرمختگ کړی دی.همدارنگه يې ماتړ يالستي نظريه يوازې مادي پېژني اوله روح څخه انکارکوي اوهم يې دغرايزو اوجنسي تمايلاتوتر سـلطې لاندې مجبور بولي ،دغه نظريه مردوده اوپه هېڅ يوعلمي ارزښــت تکيه نه لگوي دطب دعلم په پرمختگ سره په دغې نظريې پورې ټول ساينس پوهان اوعلمي شخصيتونه خاندي.

په کايناتوکې يې ځانگړنې

انسـان دځمکنيو موجوداتوله جملې څخه نا اشـنا مخلوق دی بدني منظم ترکيب اوجوړښــت يې سړی حيرانوي د بدن څېړنه يې اوږد عمر په خپل برکې نيسي- دټول بدن په غړوکې يې تخصـص ديوشخص لپاره ناشونی کاردی البته دروحاني برخې پېژندنه اوتحليل يې دلوی سمندر حيثيت لري[1]

په کايناتوبې ځانگړنې په لاندې توگه دي

- مقام يې دخليفه ټول کاينات يې دخدمت لپاره پيداشوي دي
- دالله تعالی پروړاندې مکلف مخلوق دمکافاتواو مجازاتووړگڼلی شي
- په دوه کټه گوريومؤمنانواوکافرانوويشل کېږي
- مؤمنان مسؤليت لري چې کافران دالله تعالی واکمنی ته تسليم کړي
- کافران په درې ډوله دي ۱-اهل ذمه ۲-معاهدين ۳-محاربين
- دمسلمان ستره موخه دالله رضا او داخرت برى او دنيايي دوسيلې حيثيت لري او دکافر ستر هدف دنيا گڼلی شي

[1] معلم حسني (۱۳۹۰) هـ ش اسلام دفطرت دين ص ۲۱۸ داصلاح دارالترجمه کابل

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژويو وېش

موږ کولی شو مکلف اوغير مخلوقات په لاندې برخو ووېشو

وظيفه يي	وظيفه يي + غريزه يي	غريزه يي
لکه ملايک	لکه انسان	لکه حيوانات

په بل عبارت په انسان کې دوه متضاد ميلانات شتون لري کېدای شي چې پرمخ ولاړشي اودانسانيت لوړو پړاونو ته ورسېږي اويا سقوط وکړي او په حيوانيت کې غرق شي

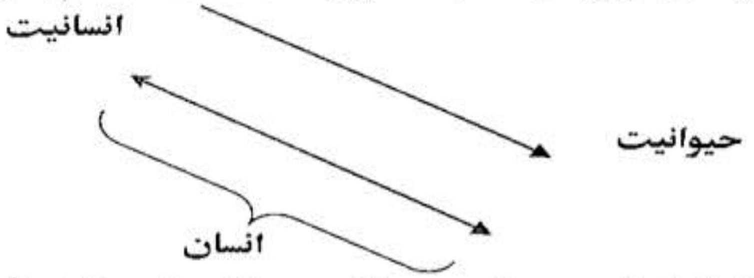

دادانسان انتخاب دی کوم چې کوم يو خانته غوره کوي [١]

دانسان اړتياوې

انسان درې ډوله ضرورتونه لري .فردي .اجتماعي .عالي

١-**شـخصي ـ اړتياوې**: مادي اومعنوي دي دانسـان مادي ضرورتونه هغه دي چې په فردي توگه په مادي برخه کې ورته انسان اړتيا لري اوهغه په څلوروکټه گوريوويشل کېږي:

١:مايعات ٢:جامدات ٣: گازات ٤:جنس

٢-**معنوي اړتياوې**: لـه خپـل خـان سره اړيکـه (لوړشـخصـيت درلودل) له خپل خالق سره اړيکه اوله خلکوسره اړيکه.

٣-**اجتماعي اړتياوې**: کورنی اړيکې،مکتب،مدرسه،پوهنتون،قانون اوعدالت ،امنيت،سياست اواقتصاد.

٤-**عالي او عقلي اړتيـاوې**: لـه کوم خـايـه راغلی يم؟چېرتـه به خم؟دنيادخه په خاطر ده؟ پای به يې څه وي؟څا پيداکړی يم؟دغو پوښـتنوته ايمان مثبت ځواب ويلی شي اوبس ،څکه چې دايمان په نتيجه کې انسـان:د روحي ارامتيـا څخه برخمن گرځي.دژوند هدف پېژني.دخپل مسـير (اخرت)اودژونددسـفرپه پېژندلوبرياليی کېږي

---

[١] معيني جيم(اب ت) اشنايي بافرهنگ اسلامي ص٣٣ تهران ايران

دانسان مسئولیتونه

انسان ګڼ مسؤلیتونه لري موږ ورته په لا ندې توګه کتنه کوو

۱-دالله تعالی پروړاندې

هغه سپېڅلی ذات چې دانسان دنېک بختۍ ټول مادي اومعنوي وسایل یې ورته برابرکړي دي .دغه مسؤلیت دوو برخوته وېشل کېږي :

- دالله تعالی علمي اواګاهانه پېژندنه .
- دهغه جل جلاله بندګي،د اوامرواطاعت اوله نواهیوڅخه یې ځان ساتل .

۲-دخپل ځان پروړاندې

- جسمي مسؤلیتونه : دجسم پاکه تغذیه ، پاک ساتل ، له رنځونو وقایه اومعالجه ده .
- روحـاني اومعنوي مســؤلیـت : دغـه ډېره درنـه ذمه واري ده .که چېرته په دې کې نیمګړتیا رامنځته

شي روح پـه رنځ اخته کېږي اوانســـان پـه ځنـاوربـدلون مومي . پـه ټولنـه کې دظـالمـانو اوجنـایت کارانوشتون دانسان دروحانیت دمړینې له امله دی

۳-دټولنې پر وړانـدې: انســان ټولنیزمخلوق دی ،پـه یوازې توګه ژوند نه شي ترسره کولی کورنی دټولنې لومړی یونټ تشــکیلوي .دکورنۍ دشــتون نه پرته به دانســان وجود ممکن نه وي اوکه وي ،نوهغه به دځناوروپه څېروي. ټولنیزمسؤلیتونه په دوو برخووېشل شوي دي

- کورنۍ پورې اړوند : لکه دموراوپلار ،مېرمن ،اولاداودنورو خپلوانوپروړاندې
- دټولنې دنوروانسانانواودنظام پروړاندې:چې په بشپړ تفصیل سره زموږ دیني لارښوونې

ورڅخه ډکې دي .پردې اساس که چېرې موږ دالهي ارزښتناکه مادي اومعنوي نعمتونو درناوی ونه کړو ژوند به مو پوچ اوبې ارزښته وي اوهېڅکله به دانسانیت د سترمقام درشل ته ونه رسېږو

دانسان دتخلیق موخه

دانسـان جوړښـت اوبنه دالله تعالی دقدرت دسترونښانودجملې څخه ده هېڅکه نه شي کېدای چې دغه ســترمخلوق دی بې هدفه اوعبث پیداشـــوي اوسي الله تعالی دانســـان تخلیق مقصـــدپه خپل ســـپېڅلي پیغام کې په ګوته کړی دی هلته چې فرمایي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ الذاریات ژباړه:ماپېریان او انسانان له دې پرته دبل څه کارلپاره ندي پیدا کړي چې هغوی زما بندګي وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دبنده ګی حس یوازې دعبادت خانې په ګوټ کې ناسته نه ؛بلکې په ټول ژوندکې له خپلې خپل سرۍ نه لاس اخیستل اوپه بشپړه توګه خپل ځان الله جل جلاله ته سپارل دي دالهي لاربښوونوپه رڼاکې دټول ژوندتنظیمولوته عبادت ویل کېږي.[۱]

دنیا دوسیلې په حیث: هرکله چې دنیاداخرت اودالله تعالی درضاءدحصول ذریعه جوړه شي ؛نوبهترین شی دی دنیا اواخرت کې بشریت ته سوکالي اوکامیابي راوړي؛ مګر کله چې هدف جوړه شي فتنه ورته ویل شوېده

دنیا دهدف په توګه: داسلامي شریعت په اصطلاح کې دنیا اندک،ټیټ اوپست ته ویل کېږي هرکله چې دنیادهدف په توګه غوره شي انسان له ذلت او بدبختی سره مخامخ کېږي پرهمدغه اساس قراني څرګندو لاربښوونودنیادمحبت څخه منعه فرمایلې ده[۲]

دهدف په توګه دانتخاب پایلې: دزرګونوانسانانوقتل،دښارونو ورانول دجګړواوربلول دانسانانواوملتونوخرڅول،چوراوچپاول دمخدراتوانتشارداخلاقي فساداودبلابلورنځونوخپرېداددنیادمیني اومحبت له امله دي

دانسانانوډولونه: قران عظیم الشان یې مورته څرګندوي چې هرکله انسان درشداوبلوغ پړاوته ورسېږي په خپل اختیاراوارادې سره په دووډلووېشل کېږي یوه ګمراه اوبل په سمه لارروان اویاپه بل عبارت مؤمن اوکافرقران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ۝٣﴾ الإنسان ژباړه:مونږهغه ته لاره وښودله ،یابه شکرکوونکې شي اویاکفرکوونکی.[۳]

۱- جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ۱۵ بیروت لبنان

۲- جربشه علی(ب ت)حرمات لاحقوق دمام المملکة العربیة السعودیة

۳- عثمان رأفت (۱۹۹۱م) الحقوق والواجبات فی العلاقات الدولیة فی الاسلام ص ۱۰۲دارالضیاء القاهره مصر

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(...).com: The Digital Library

دريم څپركى

طبيعت اوكاينات

پیلیزه

دشلمې پېړۍ ترپيله ساينس پوهان دنيوتن اودكارت په نظرياتو متكي وو.كاينات اوفضايي ساكنه.بې نهايته اوازلي ګڼله.باوريې درلودچې دمادې څپرې ذرې له ازله په فضاكې دتكامل په حال كې دي.دهمدغو ناسمونظرياتوپه نتيجه كې ماترياليستانو ماده پرشعورمقدمه وګڼله؛مګردكايناتودقيق نظام ماده پال وګړي دېته اړكړي دي،چې دكايناتوپه سترځواك اعتراف وكړي.دوى دغه سترځواك دطبيعت په نوم يادوي.كله چې له دوى څخه دكايناتو داسراروپه هكله پوښتنه وشي؛نواريان ولاړوي اووايي طبيعت پيداكړي يودكارل ماركس اوانګلز په څېراشخاص چې ساينس پوهان هم نه ؤ،دغه نظريات يې دخپلي مدعاداثبات لپاره په كارول اوباوري ول،چې دغه كاينات هېڅ خالق نه لري ماده پخپله ازلي اوابدي ده.دكايناتوشتون يې تصادفي باله اوويل به يې،چې موږ طبيعت پيداكړي يو.له هېڅ نه پيدايو.ژوندموبې هدفه اودهېڅ په لوري درومو..[1]

لومړى بحث

دطبيعت حقيقت

اوس پوښتنه داده چې ښه نوطبيعت څه شى دى؟طبيعت همدغه خومحسوسه نړۍ ده؛لكه لمر،سپوږمۍ،ستوري،ونې كاني،بوټي،هواګانې،حيوانات اوبه،سمندرونه اوداسې نور...ماده پال وګړي پردې باوري دي چې انسان دكېمياوي تعاملاتوپه نتيجه كې منځته راغلى دى اودغه تعاملات په تصادفي ډول پخپله سرته رسېدلي دي.[2]

دطبيعت اوانسان مقايسه

طبيعت خوله محسوسوكايناتوڅخه عبارت دى،دماترياليستانومعبودطبيعت نه عقل ،نه اراده،نه پوهه اونه علم لري انسان عقل اوپوهه لري؛.انسان اراده لري؛طبيعت اراده نه لري .انسان غوږونه لري؛طبيعت غوږونه نه لري .انسان سترګې لري؛طبيعت سترګې نه لري انسان احساسات لري؛مګرطبيعت احساس نه لري[3]

طبيعت دانسان په خدمت كې

ساينس پوهان طبيعت دځلوروشيانو څخه جوړبولي:اوبه ، هوا، خاوره،چې نباتات ورڅخه راټوكېږي.اور(چې انسان يې دتودوخې لپاره په كارراولي)الله تعالى طبيعت انسان ته تابع ګرځولى دى حقيقت داذى چې دملحدينواوماده پالو زړونه ړانده دي،اياعقل ته داخبره دمنلو وړده چې كايناتونه دې

[illegible] ... ايران
[illegible] ... ۲۰۰۶م ... ۳۹۳ المكتبة العصرية صيدابيروت لبنان
[illegible] ... ۲۰۰۷م ... ۲۹۲ المكتبة العصرية صيدابيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

روڼداوکوڼ طبیعت شتون ورکړي؟هېڅ یوعاقل انسان ته دغسې بې ځایه له خرافاتو ډکې افسانې دقبول وړنه دي[1]

پرهمدې اساس ماتریالستان له جاهلوبت پالوبتردي؛ځکه چې دوی دمادې هرې ذرې ته دالوهیت مقام ورکوي.لمر،سپوږمی،ستورې،ځمکه،معدنونه،نباتات اوحیوانات دانسان دګټې لپاره پیداکړی شوي دي

قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾لقمان: ژباړه:ایا تاسې نه وینئ چې الله تعالی داسمانونواوځمکې شیان ستاسې له پاره مسخرکړي دي اوخپل ښکاره اوپټ نعمتونه یې پرتاسې تمام کړي دي؟خوحال دادی چې له انسانانوڅخه ځینې خلک دي چې دالله په باب شخړې کوي:بې له دې چط له هغوی سره څه علم وي،یا هدایت یاکوم روښنایي ښودونکی کتاب.

درامنځته کېدو لاملونه یې

ددغه ناسم فکردرامنځته کېدوعوامل اواسباب چې په اروپايي ټولنه کې یې دالحاد اولادینه مسلک په خپرېداکې مرسته وکړه مهم یې په لاندې توګه دي :

- دکلیسادديني رهبرانوظلم اوددین تحریف اوبدلون.
- په غیرمعقول شکل خپل فکرپه خلکوتحمیلول اوورته ديني رنګ ورکول .
- خلکوته ګناهونه بخښل اوورته دجنت ټکسونه لیکل.
- په مسیحیت کې بت پالنه اوشرک رانوتل
- دکلیسااوعصري پوهانوترمنځ ټکر
- شهوت پالنه اوله ديني قیودوڅخه پرته ژوندسره دخلکومینه[2]

نړۍدالحادي تصورپه تیاروکې

الحادي نړۍ لیدماده پرستانه تصوردی،چې دالله جل جلاله وجود نفی کوي اوژوندبې هدفه ګڼي .ژوندتردنیا پورې محدودګڼي اوانسان غیرمسؤل بولي،دغه طرزفکردنړۍ وجوددتصادف پربنسټ ګڼي لنډه داچې دماتریالېزم فلسفه داده،چې له هېڅ نه پیدایم ژوندمې پوچ اوبې هدفه اودهېڅ په لوري ځم؛ نوژوند=هېچ=پوچ = هېڅ

کاینات اونوی ساینس: په شلمه پېړۍ کې بشریت دیوه سترعلمي بدلون شاهدؤدځمکې،فضاء اوانسان په اړه ژورې څېړنې وشوې ،چې تردې وړاندې یې چاتصورهم نه شوکولی.دهغوجملې څخه یوه دبیګ بینګ(BigBAng په نامه یاده شوه،بله دعالم دسریع اومسلسل پراخېدوپه اړه اودریېمه یې دبلیک هول په

[1] -همدغه ماخذ،ص ۹۵

[2] - الجزایري جابر ابوبکر (۲۰۰۱م) عقیدة المؤمن ، ص۱۳،دارالسلام للطباعة للنشر والتوزیع القاهره مصر

ketabton.com: The Digital Library

نوم یادېږي داسې لوی ستوري وموندل شول چې دجاذبې قوه یې دومره زیاته وه چې نورورځخه نشي-وتلی دلومړی نظریې په باب اوسني ساینس پوهان وایي چې دغه عالم دستري چاودنې په ترڅ کې راپیداشوی،اسمانونه اوځمکه سره نښتي اویوه وړه کتله وه،چې لویه چاودنه وشوه بیا وروسته عناصراومرکبات پیداشوه دغه نظریه پرتخمینونوولاړه نه ده ددې لپاره په (۲۰۰۱م) کال داروپادپرمحققین راغونډشول اوپه فرانسه کې یې دهمدغې نظریې پربنسټ دیوعملي تجربې کارپیل کړپه یوه تونل کې چې نیږدي دېرش کیلومتره ؤداسې نسبي شرایط برابرکړل چې دبیګ بینګ(BigBAng) هغې چاودنې ته ورته چاودنه ترسره کړي دماده پالو اوکمونستانونظریاتواوافکاروته یې په رسمي توګه دپای ټکی کېښود[1]

دسترانفجاردنظریې تاریخچه

دسترانفجاردنظریې دکشف افتخارساینس پوهان ښاغلي ا دوان هبل امریکایي ساینس پوه ته بخښي هغه په خپل مجهزتلسکوب سره دکایناتوانبساط په ثبوت ورساوه؛البته زیات بریالي مشاهدات په (۱۹۹۲م) کال دناسادستلایټ په وسیله امریکایي ساینس پوهانو دیوګروپ په وسیله سرته ورسول.ددغومشاهداتونه وروسته ټولوساینس پوهانو په بشپړاتفاق سره دغه نظریه ومنله اونړۍ والورسنیوراواخیسته[2]

کاینات اوقران کریم

قران عظیم الشان دعالم دپیدایښت په اړه فرمايي ﴿ أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾ الأنبياء

ژباړه:ایاهغه کسان چې(دپیغمبردخبرې له منلونه یې)انکارکړی دی؛غورنه کوي چې دغه ټول اسمانونه اوځمکه یوله بله سره نښتي وو،بیاموړدوی دواړه بیل کړل.اوله اوبو نه مو هرژوندی شی پیداکړوایاهغوی(زموږدغه خلاقیت)نه مني؟

دسترانفجاردنظریې کشف اوپورتني ایات داسلامي اوغیراسلامي ساینس پوهانوپام ځان ته راواړولواوسني محققین اوساینس پوهان دکایناتوپه هکله همداغه څه وایي چې څوارلس پیړۍ مخکې قران عظیم الشان ویلي دي له سترانفجارنه وروسته ددرې دقیقو په جریان کې هایدروجن اوهیلیم دعناصرولویه برخه جوړه کړه .داځکه چې نن ټول ستوري اولمردهمدغودووغازونودهستوي تعاملاتو په نتیجه کې خلبرې؛البته دسترانفجارنه لږوروسته بشپړه فضا تشکیل شوه هغه مهال کهکشانونه،ستوري،سیارې،سپوږمکی اوهېڅ یوه سماوي کتله نه وه ټول عناصرچې زیات مقدار یې هایدروجن دګازي کتلو په بڼه ؤقران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمايي ﴿ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾ ﴾ فصلت ژباړه:بیا هغه

[illegible] (۱۳۹۰هـ ش) [illegible] او قران علمی اعجاز ص ۱۱ دمیثاق ایثار خپرندویه اداره

[illegible] (۲۰۰۱م) [illegible] ص ۱۰ دارالسلام للطباعة للنشر والتوزيع القاهره مصر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسمانو خواته متوجه شوچې په هغه وخت کې محضې لوګی ؤهغه اسمان او ځمکې ته وویل (منځته شئ،که تاسې وغواړئ اوکه ونه غواړئ دواړو وویل موږ رامنځ ته شو دفرمان منونکو په توګه دغې نظريې څرګندونه چې کاينات ساکن نه ؛بلکې دپراختيايه حال کې دي يو لوی انقلاب رامنځته ړهمدغې فلسفي نظريې دقران عظيم الشان سره مطا بقت درلود هلته چې فرمايي ﴿ وَٱلسَّمَآءَ بَنَيۡنَٰهَا بِأَيۡيْدٍ إِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴾ الذاريات :ژباړه :او اسمان موږ په خپل قدرت سره جوړ کړی دی او موږ ددې پراخه کوونکي و. امريکايي نامتوساينس پوه اډوان هبل دخپل مجهزتلسکوپ په وسيله خپل معلومات اعلان کړل اوهغه داچې کاينات دپراختياپه حال کې دي هغه يوه شپه چې اسمان صاف ؤپه خپل مجهزتلسکوپ سره دکهکشانونونداره وکړه ګوري چې کهکشانونه يوله بل نه فاصله نيسي همدغه چټک انبساط دفراردقوې په حيث دکايناتو دلغزش مخه نيولې ده،که نه تراوسه به د کايناتوجاذبې قوې اوهستوي قوې په کې سقوط کړی وای قران عظيم الشان فرمايي ﴿ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ۝٧ ﴾ الرحمن : ژباړه :اسمان يې اوچت کړاوتله يې کېښودله.[1]

دتصادف دنظريې درد دلايل

دلته موږ دکائناتوددقيق تنظيم په باره کې چې دتصادف دنظريې له منځه وړونکي دي يوڅو مثالونه وړاندې کوو:

۱:دکايناتومنظم نظام دتصادف نظريه ردوي هېڅکله کېدای نشي—چې په تصادفي ډول په کايناتوکې ددومره کېمياوي عناصرودجملې څخه دې داوبودجوړښت لپاره دوه اتومه هايدروجن اويواتوم اکسيجن انتخاب اوپخپله دې سره يوځای شي .

۲:پروتين دژونديو حجراتواساسي مرکب اوله پنځوعناصرويې جوړښت موندلی دی،کاربن،هايدروجن،نايتروجن،اکسيجن اوګوګړ.پروتين کېمياوي توکی دی چې ژونديه کې شتون نه لري ؛مګردغه دغيبي ذات دتدبير نتيجه ده چې له مړو موادوڅخه يې ژوندی موجودجوړکړ،چې عقل ورته اريانېږي[2]

۳:دهرنبات اوحيوان جلاجنيتکي جوړښت په علمي توګه دتصادف نظريه ردوي

۴ :پوستکی د بدن دفاعي ځواک او معده په نړی کې ستره کارخانه او مغزستر ټيلېفوني سنترال دی،چې سل زره مليونه عصبي تارونه ورته راغلي دي. داکارناڅاپه اودتصادف پر اساس نه شي کېدای[3]

۵:که دلمرشعاع داوس په نسبت دنيمايي په اندازه وای ؛نودځمکې هرڅه به کنګل اوکه زياتې وای دځمکې هرڅه به ايره شوي وای.

---

[1] - فيض خليل الله(ب ت) ساينس جديد وقران ازخلقت تاعدم کاينات ص ۳۰ مؤسسه انتشارات خاور

[2] - عابدنجيب الله (۱۹۹۴م)کاينات له تحت الثری نه تر عرشه ص ۳۰ددار الکتب چاپخای پشاور

[3] - معيني جيم(ب ت) اشنايی بافرهنګ اسلامي ص۸۶ تهران ايران

ketabton.com: The Digital Library

جتمکې سره به ټول خنګلونه په پوي نوپه وای ۵۰ پرخای د۲۱ سلنه داکسیجن

۶:که په هواکې داکسیجن سلنه د۲۱پرخای ۵۰ وای نوپه یوې برېښنایي جتمکې سره به ټول خنګلونه سوځېدل.

۷:که اوبه تبخیرکېدای اوفرارېې کولی اوله هوانه سپکې وای ؛ژوندبه له سره شتون نه درلود[1]

۸:که چېرې داتوم الکترونونه له پروتونونو سره پیوست وای ؛ نو دځمکې کره به دیوې هګۍ په اندازه وای.

۹:که عناصرویوتربله سره پیوستون نه کولی؛نونه به خاوره وه ،نه به اوبه وې نه ونې اوبو تې نه حیوانات

۱۰.که دځمکې محوري حرکت په شپه اوورځ کې څلېرویشت ساعته نه یازیات اویاکم وای ژوندبه ممکن نه ؤ.

۱۱:که دفضاء لوړوالی له اوسنی اندازې څخه ټیټ وای ؛نودملیونونو په شمېرکې هغه شهابونه چې په خارجي هواکې له منځه ځي،یوه برخه به یې دځمکې له کرې سره ټکرکېدای اودسوځېدوړځیزونه به یې لمبه کول.

۱۲:که لمرخپلې نیمایي هغه شعاع چې لرې یې،له لاسه ورکړې موږبه ټول له یخه کنګل (منجمد) شو

۱۳:که شپه لس ځلې له خپلې اوسنۍاندازې نه اوږده وای ؛نوداوړي سره لمربه دځمکې دمخ ټول نباتات سوځول اودشپې له خوابه ټول نباتات کنګل (منجمد) کېدل.

۱۴:که دسمندرونواوبه خوږې وای،نوله نړۍبه بدبویي په سراخیستې وه اودځمکې پرمخ به ژوندممکن نه ؤ؛څکه همدغه ددریابونومالګه ده چې داوبودخرابېدواوبدبویي مخه نیسي-اوکه کلورین له سودیم سره نه یوځای کېدلی مالګه به منځ ته نه وه راغلې اوکه مالګه نه وای ژوندبه نه ؤ.

۱۵:که څمکه دعطارددکرې غوندې وای،چې یوازې یوطرف یې لمرته دی؛نو هېچا ژوندنه شوکولی.

۱۶:که چیرته ځمکه دلمرپه اندازه لویه وای،دجاذبې قوه (۱۵۰) برابره لوړیده په دغه صورت کې بیاپه ځمکه کې په هېڅ صورت دژوندشرایط نه برابرېدل.

۱۷:که چېرې په اوبوکې اکسیجن نه وای ټول بحري حیوانات به تس نس شوي وای[3]

۱۸:که چېرې نباتاتوکاربن ډای اکسایدنه اخستلی اوپه اکسیجن یې نه بدلولی ؛نوټوله فضابه ککړه شوې وای

دویم بحث

دایمان ارکان

رکن دیوشي قوي اومضبوط لوري ته ویل کېږي چې دیوشي وجودورپو رې مربوط وي ،چې په نشت سره یې هغه شی نشت وګڼیل شي .اسلامي عقایدڅلوروبرخوته شاملېږي چې له

[illegible] (۱۹۸۲م) [illegible] الی الاسلام ص۱۱۷مؤسسة الرسالة بیروت لبنان
[illegible] (۱۹۸۱م)العقائد الاسلامیة ص ۲۲دار الکتاب العربی بیروت لبنان
[illegible] (۱۹۹۰م)[illegible] العقائد .الاتحادالعالمي للمنظمات الطلابیة ص ۲۳.دارالقران الکریم للعنایة ونشره

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهیاتو،نبواتو،روحانیاتواوسمعیاتوڅخه عبارت دي دالهیاتوپه برخه کې دالله تعالی دذات،صفاتو،نومونواوافعالواودنبواتوپه برخه کې دپیغمبرانو،ددوی له صفاتو،پاکوالي،ارتیاوو،دندو،کرامت،معجزواواسماني کتابونوڅخه یادونه کېږي اودروحانیاتوپه برخه کې غیرمادي مخلوقات؛ لکه ملایکې،پېریان اوروح اودسمعیاتوپه برخه کې د برزخ،اخروي ژوند،دقبرحالاتو،دقیامت علامو،بیا ځلي ژوند ،حساب، سزا،جنت او دوزخ په هکله بحث کېږي دایمان ارکان په لاندې شکل کې ښودل کېږي:

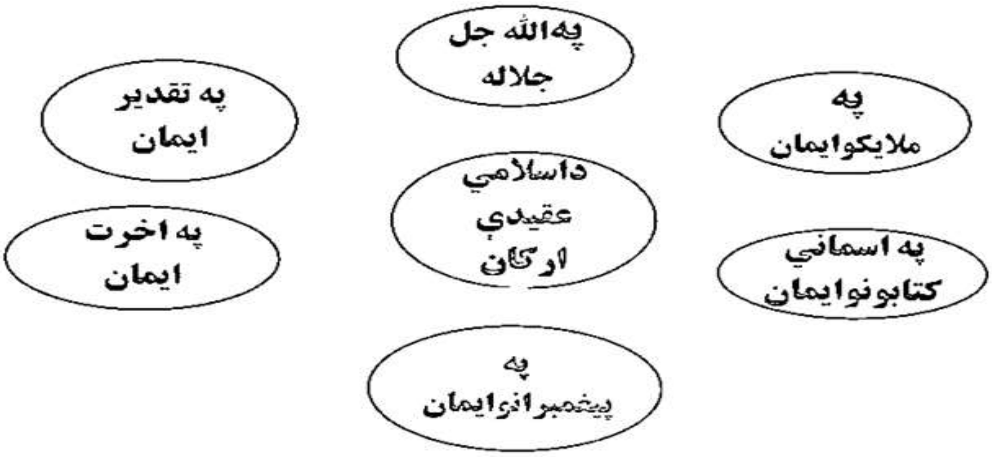

ایمان ډېرلوی نعمت دی دالله تعالی پروړاندې عزتمندانسان مؤمن مسلمان دی دخلکودرجات اومراتب هم دایمان دقوت اوکمزورتیاپربنسټ دي همدارنګه دایمان په عظمت اولوړتیاهغه څوک پوهېږي چې داخرت په ورځ ایمان ولري ؛نوپه همدې اساس یوه ذره ایمان ددنیااومافیهاڅخه غوره دی داځکه چې یوڅوک دذرې په اندازه ایمان څخه برخمن وي که هرڅومره ګناهونه یې کړي وي دتل لپاره به په دوزخ کې ونه اوسي ؛نوپرهمدې اساس یوڅوک چې دایمان اومؤمن په فضلیت پوه شي هڅه به یې داوي چې دایمان په زده کړه اوپه نېک عمل اوپه حق دصبراوتوصیې اودایمان له ښېګڼانوسره په مذاکرې اوناستې پاستې لاس پورې کړي عبدالله بن رواحه رضی الله عنه به چې درسول الله مبارک داصحابوکراموسره مخامخ شو،ورته ویل به یې (تعال نؤمن ساعة) یعنې راشه یوڅه وخت دایمان مذاکره وکړو

دایمان مثال دتخم دی چې تخم نه وي دفصل شتون له امکانه وتلې خبره ده دایمان نه پرته اسلام شتون نه پیداکوي چې تخم هرڅومره اصیل وي بوټي به په هماغه اندازه پیاوړي اوښېرازه وي همدارنګه دایمان مثال دتادادونې اوس مهال په تعمیراتوکې دتاداؤیوخوالي ته ستراهمیت ورکول کېږي نوموږهم دخپل ملت ایماني تربیې اوجوړونې ته بایدزیاته پاملرنه وکړو.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دایمان پېژندنه

لغوي معنی
ایمان دمصدر صیغه اود(ا،م،ن)له توروخخه جوړشوی اودوه مفهومه لري ۱-دزړه باوراوتصدیق۲-دامن اوحفاظت په معنی، ایمان دبنده کړه وړه دي پردې اساس هرچاچې په مؤمن به شیا تو(په الله جل جلا له ، ملایکو ، اسماني کتا بونو ، پیغمبرانو ، داخرت پـه ورځ او دخیراو شر په تقد یر)ایمان راؤړخپل ځان یې دکفر ،بې دینی اودالله تعالی دغوسې اوغضب څخه په امن وگرځاؤهمدارنگه یې خپله وینه مال اوځان هم محفوظ وگرزول له همدې امله مؤمنان یودبل په حفاظت اوساتنه کې دي ،مؤمن دالله تعالی صفتي نوم هم دی معنایې دادی چې له خپلوبندگانو سره خپلې ژمنی رینبستینی گرزوي اوپه اخرت کې له عذابه نجات ورپه برخه کوي ،په توحید او رسالت باندې داقراراو تصدیق نوم ایمان دی په همدې سره سړی داسلام په دایره کې داخلیږي.

اصطلاحي پېژندنه يې
ایمان داچې یوشخص اقرار او تصدیق ولري چې دلته یو لوی ذات شته چې له هر عیب نه سپېڅلی اودټولوکایناتوخالق مالک حاکم باداراوساتندوی دی ،اهل سنت والجماعت دایمان په تعریف کې گڼ اراء او نظریات لري چې مو ږ ورته په لا ندې توگه کتنه کوو

لو مړی دله محدثین اوجمهورفقهاء
لکه امام مالک ، شافعی ، احمد بن حنبل ، امام بخاري داؤد ظا هري او امام اوزاعي یې له درې شیانو مرکب بو لي

۱:دشهادت دکلمې اقراراواعلان چې داپه حقیقت کې داسلامی شریعت دمنلو اوعمل اظهاردی په دې سره دغه شخص داسلامي ټولنې غړی گرزي او ټول حقوق ور په برخه کیږي یوچابه چې په اسلام کې ځان شاملولو :نورسول الله صلی الله علیه وسلم به دشهادت دکلمې داعلان امرورته کاوه

۲:دزړه تصدیق:کچیرې یوڅوک دشهادت په کلمه اقراروکړي :مگر په زړه کې یې تصدیق نه وي اعتقادی منا فق گڼل کیږي دتل لپاره به په دوزخ کې وي

۳:عمل:کامل ایمان په عمل سره تحقق مومی ایمان قوي کیږي په طاعت سره اوکمزوری کیږي په معصیت سره مثال یې دونې ده که چیرې ونه یوازې رینبنې ولري نه ښاخونه نه یې پاڼې اونه یې میوه وي په دغه صورت کې به رینبې وچې اوله مینځه ولاړې شي

دویمه دله : حنفي فقهاء
دحنفي فقها ؤ په نبزد ایمان عبارت دی له: ۱:د زړه تصدیق ۲-په ژبه اقرار، عمل دایمان اساس نه :بلکې فرعه او شاخ یې تشکیلوي

په ایمان کې دخلکو یوپربل فضیلت
خلک په ایمان کې یو پربل ددوو وجوهاتوله امله فضیلت لری
۱-دعلم له حیثه:دهرچاچې علم زیات وي په هماغه اندول به یې ایمان مضبوط او پیاوړی وي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-دعمل له پلوه:دهرچاچې عمل غوره وي ايمان به يې هم مضبوط اوقوي وي

دايمان په تعريف کې دجلاجلاويناؤحقيقت

شيخ الاسلام امام تقى الدين ابن تيميه رحمة الله عليه داهل السنة والجماعة خپل مينځي اختلاف په ځينې اموروکې لفظي بولي نه حقيقي ددوى ترمينځ دنظرياتوبيلتون په حقيقت کې دايمان په نوعيت پو رې تړلې دى چې يوېې کامل او بل يې نيمګړى او يا په بل عبارت هغه ايمان چې سړي ته داورله ننوتلوڅخه نجات ورکوي او بل هغه چې سړي ته په اورکې دتل ترتله پا تې کيدوڅخه خلاصـون ورپه برخه کوي احنا فوله هغه ايمان څخه بحث کړى دى چې يو شـخص له تل تر تله په اورکې داوسـېدو څخه ژغوري ځکه چې ددوى په وخت کې معتزله ګمراه ډله اوسېد له هغوى دګناه مرتکب کافر باله ددوى پر خلا ف يې عمل له ايمان څخه جلا وګڼه ،هم داوازدمحد ثينو په وخت کې مر جئه ګمراه ډله او سـېد له دوى ايمان يوازې تصـديق باله او عمل يې مهم نه ګڼلوددوى پر خلا ف يې له کامل ايمان څخه بحث وکړاوداپې څرګنده کړه چې په تش ايمان نجات نه ترلاسه کيږي ؛بلکې عمل ته هم ضرورت شته، دايمان په رڼا کې عمل کول سړ ى اورته له ننوتلو څخه ژغوري .

داسلام لغوى معنى

په لغت کې اسـلام ډېرې معنى ګانې لري دهغه له جملې څخه : غاړه ايښـودل ، انقياد، تسـليمى ، په امنيت اوسلامتى کې داخلېدل.

په شرعى اصطلاح کې

داسـلام معنى داالله تعالى اوفرمان بر داري ده خپل ځان الله تعالى ته سـپارل اسـلام دى په همدې توګه له خپلې خپلسرى اوخپلواکى څخه لا س اخيسـتل داالله تعالى بادشاهى اوحکمرانى ته دسرټيټو لو اوخپلې ټولې معاملې اوچارې الهي لارښـوونو ته دسپارلو معنى اسلام دى الهي لارښـوونو ته دځان سپارلو اوځان حواله کولو مطلب دادى الله تعالى جل جلاله چې دخپل کتاب قران مجيد اوخپل وروسـتي پيغمبر محمد صلى الله عليه وسـلم په وسـيله چې کومې لارښوونې رااستولې هغه له ولې ؟اوڅنګه ؟پرته منل اودژوند په ټولوچارو اومعا ملاتوکې يوازې دقران عظيم الشـان اونبو ي سـنتو پيروى اواطاعـت کول دي له همدې امله خپل ژوند الله تعالى ته سـپارل اسـلام دى ؛مګرددې پرعکس دخپل پلار نيکه درسم اورواج. دخپل عقل اويادکفر ي نړى وال بهير سره په ځان برابرولو په دې توګه چې په اقتصـادي برخه کې سودى تګلاره خپله شي په اخلاقي برخـه کې بربنډ تيا ، موسـيقي اوبې حيايي ترويج اوداســلام جنايي قانون اوحدو دمعطل اواسـلام يوازې دجومات په محدوده کې محصـورپا تې شي په دغه ټولو صـورتو نو کې دغه کار اسلام نه ؛بلکې بې ديني ګڼلى کيږي .

داسلام حقيقت

له اتوم نه نيولې ترلويو کهکشـانونو پورې ،په لمر سـپوږمى ځمکې ، سـتورو حيواناتو . نباتاتو مايعاتو اوپه ټولو شـيانو داالله تعالى دتکوينې نظام واکمنې ده دېته الهي ســنن وايي چې سـاينس يې په فورمولونو سره تشريح کوي لکه دځمکې حرکت . دبارانونو اوربښـت دعناصرو يو تربله ترکيب دانســان په بدن کې دزړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

،کولمو ،مغز، ځبګر، ګوردو اوبدن دنورو اندامونودندي اوخوځښتونه دغه ټول تکويني نظام دی په تکويني لحاظ ټول کاينات دالهي امر تابع ،منقا د اومسلمان دي قران عظيم الشان دغه مطلب داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ ﴾ آل عمران.ژباړه :په داسې حال کې چې د اسمانونو او ځمکې ټول شيان خوښ وي که ناخوښ يوازې د الله تعالی د فرمان تابع (مسلمانان) دي او د هماغه جل جلاله لورې ته د ټولوورګرځېدل دي.

دانسان غيرارادي برخه لکه دزړه ، کولمو ، ځيګراوکولموحرکت دالله تعالی دتکويني نظام ترپوښښ لاندې ده په دې کې معمولي تغيرډژوند دپای ته رسېدو لامل ګرزي؛ مګرارادي برخه يې اوهغه داچې څرنګه فکر اوعقيده ولري ،له خلکو سره څرنګه چلند وکړي ، دژوند اقتصادي ، سياسي ،اخلاقي اجتماعي له مور ، پلار ، مېرمن ، اولا دخپلوانو اونوروخلکو سره اړيکې جګړه اوسوله اودنوروملتو نو سره اړيکې اوروابط څنګه تنظيم کړي ؟دژوند ددغې بر خې دتنظيم لپاره الله تعالی پيغمبر ان رالېږلي اوخپل اسماني پيغامونه يې پرې نازل کړي دي په دغه لړکې دپيغمبرانو سردار خاتم النبين محمد صلی الله عليه وسلم يې ترقيامته په نړۍ وال رسالت سره ماموروګرزاوه اوخپل وروستی اسماني پيغام قران عظيم الشان يې پرې نازل کړ ترڅو په اختياري ډول ملتونه رهبری کړي اوديونړۍ وال تمدن داساس ډبره کېښېږ دي ؛نوپه دنيااواخرت کې به بريالی وګرزي؛مګر ددې پرعکس به له خسران اوزيان سره مخامخ شي چې دېته تشريعي اسلام وايي .

دقانوني اوحقيقي اسلام ترمنځ توپير

قانوني اسلام

که چېر ته يوڅوک په ژبه کلمه ووايي او په مؤمن به شيانو(په الله تعالی ،ملايکو،اسماني کتابونو،پيغمرانو،اخرت اوتقدير) اقراروکړي له دغه شخص سره به دمسلمان تعامل کېږي اخلاقي اوټولنيز حقوق به وريه برخه وي، ازدواجي تعلق دميراث وېش اوداسې نور تمدني روابط يې پا ينښت پيدا کوي دزړه دتصديق په معاملې الله تعالی ښه پوهېږي ؛البته په اخرت کې دنجات دارومدار په اقرار اودزړه په تصديق دواړه لازمي ګڼل کېږي په اخرت کې دانسان دنجات دارومدار په اقرار اوتصديق دواړو دی که اقرار وي اوتصديق نه وي دغه دنفاق ايمان دی په اخرت کې يرې هېڅ فايده نه مرتب کېږي .په دنيا کې يې خلکو ته دوکه ورکولی شي: مګردالله تعالی په وړاندې دغسي ايمان هېڅ ارزښت نه لري.

داسلام اصلي معيا ر

اسلامي معيار اوتاله قران عظيم الشان مور ته رابنو دلې ده هلته چې فرمايي ﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ ﴾ الأنعام ژباړه: ووايه ، زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ ، زما د عبادت ټول مراســم ، زما ژوند او زما مرگ هر څه د الله رب العلمين له پاره دي چې د هغه هيڅوك شريك نشته ، د هماغه امر ماته شويدی او تر ټولولومړی داطاعت سر ټيټوونكی زه يم
ددغه ايات كريمه په تشريح كې پيغمبرصلى الله عليه وسلم فرمايلي دي(من أحب لله وابغض لله واعطى لله ومنع لله فقد استكمل الايمان)يعني دچاچې دوستي اومحبت دښمني اوعداوت وركړه اومنعه يوازې اويوازې دالله تعالى لپاره وي؛نوپه يقيني توگه بشپړ اوكامل مؤ من وگر زېد .[١]

دا يمان او اسلام فرق

كامل ايمان او اسلام يوشى دى خيني پوهان وايي اسلام عام او ايمان خاص دى اسلام په ظا هري اعمالو اوايمان زړه پوري مربوط دى ايمان په شپږو مؤمن به شيانو (په الله تعالى ،ملايكو، اسماني كتابونو،پيغمبرانو په تقديراواخرت) باورد رلودل اواقراركول دي اواسلام ظاهري اعمال دي اواركان يې (دشـهادت كلمه ،لمونځ روژه زكات اوحج)دي

مگر له شرعي حيثيته ايمان اواسلام سره تړلي دي اسلام له ايمان نه پرته نه شي رامينځته كېدى اونه كامل ايمان له اسلامه پرته شتون پيداكولى شي،داسلام معنى دالله تعالى طاعت او فرمان برداري ده الله جلت عظمته ته خپل ځان سپا رل اوله خپلې خپل سرى نه لاس په سركېد ل دالله تعالى با دشاهى اوحكمرانى ته دسر ټيټولو معنى اسلام دى.

ددې پرعكس چې يوڅوك قران عظيم الشـان اونبوى سـنـت خپـل لارښـود.نه بولي دپلار نيكه غلطورسـمونواودودونو پســې ځي او يـادنړى وال كفري بهيرسره ځان برابروي اود بشر په لاس په جوړوشـووتگلاروقانع وي دغه شـخص مسلمان نه؛ بلكې دروغژن اودمسلمانۍ دعوه يې با طله او مردوده ده

سړى پردې نه مسلما نېږ ي چې دده نسبت مسلمان موراو پلارته شوى او نه په ميراثي توگه اسلام چا ته په برخه كېږ ي داسلام مطلب دادى چې محمد صـلى الله عليه وسـلم كومې لارښـوونې له ځان سره را وړې هغه دې ومنل شي او دهغى مطا بق دې په عمل لاس پو رې كړا ى شي

دايمان قوت اوكمزورتيا

دقران عظيم الشان اياتو نه او نبوي مبا رک احا ديث په دې دليل دي چې ايمان قوت اوضعف مني دايمان اسـاسـات دټولو خلكو مشـترک دي كموالى په كې نه شـى رامينځته كېدى؛ البته دايمان په نوعيت كې كموالى او زيات والى راځي دمثال په توگه دعقل په اعتبارخلک يو شى دي؛ مگر نوعيت يې فرق كوي.

امام بخارى رحمة الله عليه وايي: چې ما دحد يثو له زرو تنو اسـتاذانو سره ملا قات كړى ټولوويلي چې ايمان مضـبوط كېږ ي په طا عت سره اوكمزورى كېږي په معصـيت سره همدارنگه دعالم او جاهل ايمان يوشى نه گڼل كېږي حضرت ابو درداء رضى الله عنه فرمايي ديو شـخص دپوهې څخه دادى چې دخپل

---

١ - درحماني ژباړه خطبات ص ٧٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایمان حال واخلي چې ایا ایمان یې کمزوری شوی اوکه قوي شوی حضرت عمر رضی الله عنه به خپلوملګروته ویل راشئ چې ایمان قوي اومضبوط کړو؛نودالله عزوجل په ذکراویادولو به یې لاس پورې کا وه دایمان په قوت او ضعف دقران اوسنت دومره ګڼ دلا یل دي مو ږ دلته همد غه بشپړګڼو .

دایمان دقوت اسباب

حقیقت دادی چې دهریوه هدف اومقصد لپاره الله تعالی اسباب او لارې پیداکړي دي ایمان دانسان ستر ضرورت دی دایمان دپیاوړتیا او قوت لپاره هم اسباب اووسایل دی چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

۱-علم

- **دالله تعالی د اسماء حسنی پېژندنه:** دالله تعالی دسپېڅلو نومونو په الفاظو اومعناګانو پوهه اوالله تعالی ته پرېږ دعاء اوزاري دایمان وسیله ده پردې اساس هرڅومره چې دالله تعالی په اسماؤاوصفاتو پوهه زیاته شي په هماغه اندازه په ایمان اویقین کې قوت اوپیاوړتیا رامینځته کېږي.
- **درسول الله پېژندنه:** درسول الله دصورت اوسیرت پېژندنه دهغه په نبوت دقناعت وسیله ده دهغه لوړ عالي اخلاق اوستر صفات پخپله دهغه دنبوت دلیل دی.
- **په قرانکریم کې تدبراوتفکر:** دقران عظیم الشان په الفاظو اومعناګانو کې فکر اوسوچ په احکامو اوقوانینوکې یې ژور فکراوپه حکمتونواومصلحتونو یې پوهه درلودل ایمان ته قوت په برخه کوی.
- **دنبوی احادیثو پوهه:** هرڅومره چې دمؤمن مسلمان دالله په کتاب اوپه نبوی احادیثو علم زیاتوالی مومي په هماغه اندازه یې ایمان دیقین تر پړاوه رسېږي.
- **په کایناتوکې غوراوفکر:** داسمانونو اوځمکې دموجوداتو په نظام کې غوراوفکرایمان ته پیاوړتیا بخښي داځکه چې دمخلوق عظمت دخالق دجلال اوکمال دلیل دی له اتوم نه تر کهکشانونو اوله حجرې نه تر لویوحیواناتو پورې دغه منظم نظام دالله تعالی دعظمت دلیل ګڼل کېږي.
- **دالله تعالی ذکراویاد:** په ژبه ،زړه اوعمل سره دالله تعالی ذکراویاد په ایمان کې ځواک اوقوت رامینځته کوی.
- **داسلام دمحاسنوپېژندنه:** داسلام دین ټول په جمال اوښکلا متصف دی عقاید یې،عبادات یې،اخلاق اومعاملات یې ټول معقول،ګټور اوښایسته دي.
- **دالله تعالی په بندګی کې کوښښ:** دالله تعالی په بندګی کې زیاروېستل اودالله تعالی له مخلوق سره ښېګڼه ایمان پیاوړی کوی .
- **دالله تعالی لورته بلنه:** دالله لورته دعوت په حق امر اوددین په لاره کې په ستونزو صبر ایمان ته قوت په برخه کوي.
- **دکفر او شرک څخه ډډه کول:** دکفر ،شرک اوالحادي تګلارو څخه لېرې والی اود هغوی له پیروانو څخه کرکه اونفرت ایمان ته پیاوړتیابخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **دفرایضو او نوافلو پرځای راوړل** :دفرضي اونفلي بدني او مالي عباداتو پرځای کول دالله تعالی درضاء اوخوشالی لامل گرزي.
- **الله تعالی سره مناجات اودقران کریم تلاوت**:په گوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اوفریاددزړه په مینه دالهي سپېځلي کلام قران عظیم الشان تلاوت استغفاراوتوبه هم دایمان دپیاوړتیا داسبابوڅخه دی په علم کې زیاتوالی ،دالله تعالی دنومونو پېژندنه او په معنا یې پوهه ، دالله تعالی په ایاتونوکې تدبر، درسول الله مبارک سیرت لوستل ، په کایناتواوانساني نفس کې تدبراوفکر، دالله تعالی ډېرذکراودعاءدجهادلپاره دبدني ځواک تیارول ،دالله تعالی پروړاندې خشوع اوعاجزی اوددین دمحاسنوپېژندل یقین ته پیاوړتیا بخښي

۲- عمل

نېک عمل اوطاعت هم دانسان یقین مضبوطوي داځکه چې عمل دایمان عملي تطبیق دی دالله تعالی په بندگۍ کې زیاراوله مخلوق سره ښېگڼه،دعوت الی الله له کفراوشرک څخه ډډه،دفرایضواونوافلوپرځای کول،الله تعالی سره مناجات،دقران کریم تلاوت اوپه گوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اودالله تعالی دین ته بلنه.

۳- ذکر

دالله تعالی ذکراودقران عظیم الشان تلاوت دالله تعالی په مخلوقاتوکې غوراو فکراو دالله تعالی په عظمت،قدرت اولوړوصفاتوپوهه حاصلول سترذکرگڼل کېږي.

۴- دنېکانوملگرتیا

له نېکانوسره دملگرتیاپه نتیجه کې دانسي— اوجني شیطانانواغیزکمېږي ؛مگرددې پر خلاف له ماده پالو اوبېدینه خلکوسره په نږدې اړیکو سره ایمان کمزوری کېږي دربنستینوربانی علماؤسره ناسته ولاړه اودغوی نېک صحبت ته غوږ ایښودل ایمان ته پیاوړتیا بخښي

دایمان ضعف(کمزورتیا)

دایمان دکمزورتیارنځ هغه لویه بلااوافت دی چې زیات مسلمانان پرې اخته دي دزړه سختیا ، له عبادت څخه لذت نه اخیستل دقران کریم دتلاوت څخه نه اغېزمن کېدل په اسانی سره په گناهونو لاس پورې کول دایمان دکمزورتیا نښې دي پردې اساس دزړه دسختوالي موضوع ډېره حساسه ده هرمسلمان ته په کاردي چې دخپل زړه حال واخلي اودعلاج لپاره یې ژرترژره اقدام وکړي داځکه چې موږ الله تعالی له سخت ،رنځور، ړانده،منحرف اومهرشوي زړه څخه وېرولي یوموږ به په لنډ ډول دایمان دضعف نښوته اشاره وکړو

دایمان دضعف اوکمزورتیا نښې

ایمان دقوت او کمزورتیا نښې لري موږ به دایمان دکمزورتیا نښوته گوته ونیسو.

- دگناهونو او نارواکارونو سرته رسول :ځینې خلک په ډېرې اسانتیا سره په گناهونو لاس پورې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیایې دګناهونو کول عادت وګرزي او دګناه په کولو شرم نه احساسوي

- دزړه دسخت والي احساس : مرګ ، او دمړو دجنازو څخه هېڅ عبرت نه اخیستل
- دعباداتو په سرته رسولو کې بې پروایي : دلمانځه پرمهال یې ذهني تمرکز نه وي په ذکراو اذکارو

لاس پورې کوي مګرله خپل ذکرڅخه غافل وي

- په عباداتو کې سستي او کوتاهي: دعباداتو په اجراء کولو کې سستي هم دایمان دضعف نښه ده په

دې توګه چې دلمانځه حرکات رکوع ،سجده اوقیام یې له خشوع سره نه وي

- دقران کریم څخه نه اغېزمن کېدل : دکمزوري ایمان څښتن دتل لپاره دقران کریم دایاتونو

داورېدولوڅخه دزړه تنګسیا احساسوي قران کریم سره کومه علاقه نه ښئي که په تلاوت یې لاس پورې

هم کړي ژرېې بندکړي .

- له ذکراودعاءڅخه لذت نه اخیستل:دکمزوري ایمان څښتن له ذکراودعا څخه خوند نه اخلي چې

لاسونه اوچت هم کړي ژرترژره یې ټیټوي همدغه دمنافقانو صفت دی .

دالهي حدودو او محرماتو دماتېدلو پروخت بې پروایي :دمنکراتو او فواحشو دڅرګندېدلو پرمهال

ایماني غیرت په جوش نه راتلل دایمان دکمزورتیا نښه ده دېرخلک دشخصي انتقام په خاطرهررنګه

غبرګون څرګندوي ،مګردین په هکله بې تفاوته وي

- دشهرت او منصب سره مینه او له خلکو څخه دعزت غوښتنه :دغسې خلک تل دمنصب ، چوکۍ

او شهرت وږي وي دتل لپاره له خلکو څخه داحترام غوښتونکي وي

- بخل او دمال سره بې کچه مینه : مؤمن مسلمان مال ته په جیب کې ځای ورکوي نه په زړه کې

:مګر دغسې وګړي له مال سره قلبي مینه لري دحلال او حرام پروانه ساتي

- دوینا او عمل نابرابري :دوینا او عمل ترمنځ ټکرهم دایمان دکمزورتیانښه ده په خوله یوخه وایي

او عمل بې بل ډول وي دغسې خلک اسلام ته سترزیان اړوي همدغه خلکو اسلام ته ستره صدمه رسولې

ده

- دمسلمانانو په شکست خوشالي :څوک چې دمسلمان په غم دخوشالۍ احساس کوي دکمزوري

ایمان څښتن دی .

- اسلامي امت دقضایاؤ په هکله بې پروایي:داسلام ددښمنانو له خوادمسلمانانو په وژلو ،ترور،چور

او چپاول او دهغوی دناموس په بې عزتۍ بې احساسه او سېدل دایمان دکمزورتیا ستره نښه ده .

- ددیني فعالیتونو پروړاندې بې پروایي :داسلام دغلبې ،خپروني او ښووني په اړه بې پروایي دایمان

کمزورتیا ګڼل کېږي

- دنیاپورتې زړه تړل - ټول غم او فکر یې یوازې دنیااو ددنیادشتمنیو راټولول وي له دنیا سره بې کچه

مینه دایمان دکمزورتیا نښه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دايمان دضعف اوکمزورتيا اسباب

دايمان دکمزورتيا عوامل په لاندي ډول ذکرکيږي

۱-دايماني فضــاء ښخه لېږي والی :دايماني چاپېريال او ايماني ملګرواووروڼوڅخه لېرې والی دايمان دکمزورتيا لامل ګرزي دمثال په توګه يوتن په لېرې سفرڅي له ايماني محيط اووروڼوڅخه فاصله نيسي که چېرې دغه وضعيت دوام وکړي په زړه کې يې وحشت ،غربت اوتياره خای نيسي اوزړه يې سخت کيږي

۲-له صالح مربي څخه لېرې والی :يوڅوک چې ديوښک او پرهېزګاره عالم څخه علم او پوهه ترلاسه کوي اوله هغه سره يې ټينګ ايماني پيوندوي ديوڅه وخت په فاصــلې نيولو سره دده په زړه کې بدلون رامينځته کيږي دپيغمبر صـلی الله عله وسلم درحلت نه وروسته اصحابو کرامو همدغه کمی احساس کړی ؤ اوس مهال مسلمانان صالح مربي او پالونکي ته ترټولو زياته اړتيالري .

۳-ددیني او شرعي علومو دزده کړې څخه مخ اړول :دايمان دضــعف داســبابو څخه دقران کريم او نبوي سـنتو اوداسـلامي امت ديوهانواوعلمي شخصيتونودعلمي ليکنو دلوستلوڅخه لېرې والی دی دنبوي احاديثولوستل درسول الله مبارک دصحبت او ملاقات يادرتازه کوي

۴-په ګناهونو ډک چاپيريال کې استوګنه : په يوداسې ګنده او چټل محيط کې استوګنه چې حياءاوپټ په کې ليلام وي دغسې چټله ټولنه ايمان له مينځه وړي .

۵-دنيوي شيانو پورې دزړه تړاو :دنيا اودنيوي پستوشيانو سره مينه دايمان دکمزورتيا لامل ګرزي

۶-اوږدې هيلې درلودل :دايمان دضعف داسبابو څخه اوږدې هيلې درلودل دي

دايمان دضعف دعلاج لارې چارې

ټول اسلامي امت پردې خبره متفق دی چې ايمان قوي کيږي په طاعت سره اوکمزورې کيږي په معصيت او ګناه سره دغه دســترګوليدلی حالت دی چې يوشـــخص بازارته ځي هلته يې بربنډې او لوڅې ښـــځې ترسترګوکيږي که چېرې همدغه وضعيت دوام وموميږ په زړه کې يې بدلون رامينځته کيږي مګرقبرستان ته په تللواو هلته دمرګ يادول زړه نرموي دانســـان زړه دطاعت او معصـــيت په نتيجه کې دبنــه اوبد په لوري دبدلون وړتيا لري موږ به په دغه برخه کې په لنډ ډول دايمان دضعف دعلاج په لاروچارو بحث وکړو.

- دقران عظيم الشان په معناکې فکراوسوچ
- دذکر په حلقاتو کې ګډون
- دنېکوچاروپه کولودوام
- دشرعي اوديني علومو حصول
- دبدو اعمالو دنتايجو څخه وېره
- دمرګ ډېرپادول
- دتوپان اوزلزلي پرمهال وېره
- دهيلولنډول

...ton.com: The Digital Library

- دنياته ارزښت نه ورکول
- دالهي شعايرو درناوی
شعايرو اساسات: الله، رسول الله، کتاب الله دهندنيمي وچې امام شاه ولي الله رحمة الله عليه ددينې شعايرو اساسات: الله ،رسول الله،کتاب الله اويبت الله ښودلي دي؛نوپردې اساس داسلام ټول دين عقايد ، عبادات او معاملات ، اخلاق ، حق پالونکي علماء اوپوهان دالله دسپيڅلي پيغمبرريښتيني وارثان او ټول جوماتونه او مساجد دبيت الله شاخونه او په شعايرالله کې شمېرل کېږي

دايمان غوښتنې

ايمان تشه فلسفه نه ده چې له عملي ژوند سره يې اړيکه نه وي ايمان ځينې غوښتنې لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

- په الهي نظام ټينګ باور:مومن مسلمان بايد په هغولارښوونو باندې کلک باور ولري چې الله جل جلاله په خپل سپيڅلي کتاب قران عظيم الشان او يا پيغمبر صلى الله عليه وسلم په مبارکو نبوي حديثونوکې دوی ته خبر ورکړی دی او ټول هغه څه بايد باطل وګڼي چې له دغو دواړو سرچينو سره په ټکر کې وي.
- الله او رسول ته تسليمي:مومن مسلمان بايد له خپل هوی او هوس څخه لاس په سر شي په بشپړه توګه بايد دزړه په مينه اورغبت سره خپل ځان دالله جل جلاله اورسول الله (ص) لارښوونو اواوامروته وسپاري.
- دفرايضو سرته رسول:دفرايضو اداء کول دايمان غوښتنه ده څوک چې فرايض نه اداء کوي اودايمان دعوی ولري په باوري ډول دروغژن ګڼل کېږي.
- دواجباتوسرته رسول اوله ناروا ووڅخه ځان ساتل :مومن مسلمان بايد الهی اوامر پرځای کړي اوله نواهيو څخه ځان وساتي هغه څوک چې واجبات نه ترسره کوی اوله نارواءو څخه ځان نه ساتي مثال يې هغه چاته ورته دی چې يوڅوک دحاکم په توګه مني ؛مګر له اوامرو اوفرمانونو څخه يې سرغړوي.
- توبه اواستغفار:له مومن مسلمان سره شيطان مل دی هغه تل هڅه کوي ترڅو انسان بې لارې کړي په دغه صورت کې به مومن مسلمان الله تعالی ته رجوع کوي او توبه به وباسي.
- په نېکيو امر اوله بديو منعه:په ښو چارو امر او دبدو چارو مخنيوی دمومن مسلمان ستره ځانګړنه ده دښو چارو خپرول اودټولو مفاسدو مخنيوی دمومن مسلمان لويه ذمه واري ده.
- دالله دين ته بلنه اوجهاد:ددين لورته بلنه اوددين دغلبې اوسر لوړی لپاره هلې ځلې کول دايمان غوښتنه ده هره نظريه اومفکوره خپرول قايمول اوحاکمول غواړي اسلام هم دخپرولو اوحاکم ګرزولو غوښتونکی دی.
- دمومنانوسره ولاءاودکافرانوڅخه براء (له مومنانوسره دوستي اوله کفاروڅخه کرکه) دايمان غوښتنه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمؤمن مسؤليتونه

مؤمن مسلمان ځانګړي وجایب اومسؤليتونه لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

۱-دالله تعالی معرفت: مؤمن مسلمان مسؤليت لري چې په علمي اواګاهانه ډول الله تعالی وپېژني کور کورانه ایمان داعتبار وړ نه ګڼل کېږي

۲- دالله دپیغمبر پېژندنه:دمؤمن دویم مسؤليت دپیغمبر معرفت او دده د رسالت دصدق او ریښتینولی پېژندل دي.

۳-دخپل ژوند دحکمت اومصلحت پېژندل:مؤمن مسلمان باید په نړۍ کې دخپل ژوندهدف او مصلحت وپېژني چې دځه لپاره دنیا ته راغلی؟او کوم لوري ته به درومي؟

۴- دالله تعالی ددین اونظام پېژندل:مؤمن مسلمان باید دالله تعالی دین وپېژني چې دژوند په بېلا بېلو برخو کې کومې لارښوونې ورته لري.

۵- دخپل مصیر اومنزل پېژندل:مؤمن مسلمان داخرت لپاره تیاری کوي دبلې دنیالپاره کار کوي په نړۍ کې خپل ځان مسافر بولي او مسؤلانه ژوند تر سره کوي اوپه دې یې باوروي چې په قیامت کې به ورسره د ذرې ذرې حساب کېږي.

دالله تعالی دوجوداثبات دلایل

دالله تعالی وجودیوثابت حقیقت دی دسلیم ذهن څښتنان یې په ثابتولوکې دلایلوته هم اړتیانه پیداکوي انسان که خپل ځان اوچاپېریال ته وګوري دیوسترځواک احساس به یې ترسترګوشي ځکه دلته نظم،حرکت ،بدلون اوسکون وینو دغه ټول دواحداولاشریک ذات پروجوددلالت کوي په قران عظیم الشان او نبوي احادیثو کې دالله تعالی دوجود په هکله ګڼ دلایل راغلي دي ،په دې توګه کولی شو ووایو چې دکایناتو هر شی دالله تعالی پر وجود دلالت کوي او ټول یې دقدرت اثار دي. دلته ټول شیان مخلوق او خالق یې الله تعالی دی. شاعر څومره ښه ویلي دي:

وفی کل شئ له اية + تدل علی انه واحد

یعني په هر شي کې دقدرت اثار او نښې څرګندې دي ، دکایناتو هره ذره پردې دلالت کوي چې هغه جل جلاله په ذات او صفاتو کې تنها اولاشریک دی.

انسان ته الله تعالی دوه ډوله ځواکونه ورکړي دي ،یو سترګې او بل عقل ؛مګر دواړه دریا ځخه پرته لیدل نه شي کولی .په همدې توګه چې له یو شخص سره حق ته درسېدو لپاره اراده او تصمیم نه وي هېڅکله به حق ته ونه رسېږي؛لکه یو شخص بازار ته ځي ؛مګر دهېڅ شي دپېرودلواراده ورسره نه وي. له پیسوسره بېرځای کورته خالي لاس راستنېږي .موږ دغه درې واړه حقایق په لاندې فارمولونو کې وړاندې کوو:

فارمول: (سترګه + نور=دمادي نړۍ لیدل) فارمول: (عقل + وحی =سمه پوهه اواحساس)

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...ton.com: The Digital Library

دانسان تر ټولو خطرناک رنځ دغفلت دی دالله تعالی دمعرفت په اړه ډېردلایل دي او هغه عبارت دي له[1]

فارمول: (الهي هدایت (وحی) + دانسان اراده =ایمان او حق ته رسېدل) دانسان فکرد کایناتوارتبي نړی ته په کتلودغوراوفکر لورته رااړوي

۱-قراني حسي دلایل: قران عظیم الشان دانسان ﴿ قُلِ ٱنظُرُواْ مَاذَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَمَا تُغۡنِي ٱلۡأٓيَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ ١٠١ ﴾

هلته چې فرمایي ﴿ یونس: ژباړه:دوی ته ووایه "په اسمانونواوځمکه کې څه دي ،هغه په غړیدلو سترګو وګورئ" اوکوم خلک چې له سره ایمان راوړل نه غواړي دهغوله پاره نښانې اواخطارونه مدافع ګټوري کیدای نه شي.

که چېرې په بشپړ غور او دقت سره یوشخص کایناتو ته وګوري نو ده ته به دالله تعالی دتدبیر ،تقدیر،نظام او حکمت نښې له ورایه څرګندې شي ،بې له ستنو لوړ اسمان په خپل مدارکې په زرګونه ټریولونه ستوري او دهرستوري سرعت، ځمکه ،وچه ،لمده ،غرونه ،هواره ،خوړونه،ویالې ،سیندونه،دځمکې چارچاپېره دهوا غلاف،وریځې او پورته طبقات دځمکې له پاسه دنباتاتو ګڼ انواع ،جوړښت او دندې یې ،دسمندرونو او سیندونو په تل کې په زرګونه ډوله بحري حیوانات په زرګونه ډوله الوتونکي دوچې حیوانات اودبېلابېلو رنګونو انسانان دغه ټول دالله تعالی دقدرت نښې دي .که چېرې انسان په دغو خورو ورو الهي نښانو کې فکر او تدبر وکړي، دالله جل جلاله له عظمت څخه به یې بدن ولړزېږي دشپې او ورځې دقیق او منظم بدلون، داوبو منظم تبخیر او دوباره راکوزېدل دغه ټول دعلیم او خبیر ذات دقدرت نښې دي[2]

۲-قراني عقلي دلایل داچې قران عظیم الشان دبشریت دلارښوونې لپاره استول شوی او مخاطب یې عاقل انسانان دي، قراني دلایل دانسان له عقل سره برابر دي زیات ایاتونه انساني عقل په کایناتوکې فکر ته هڅوي اودانسان په بدن کې دتفکرلورته بلنه ورکوي په دې هکله په قرانکریم کې ګڼ ایاتونه دي.[3]

۳-الزامي عقلي دلیل :ماده پال وګړي وایي، چې دغه کاینات له نشت څخه پخپله پیدا شوي دي دوی دخاورینې کرې پرمخ دټولو موجوداتوله خالق څخه انکارکوي دغه نظریه باطله ده ؛ځکه چې عدم (نشتوالی) نه شي کولی چې یوموجود رامنځته کړي په فلسفه کې دغه یو منل شوی حقیقت دی ،چې علت پر معلول او صانع پر مصنوع مخکې والی لري عدم (نشتوالی) کاینات نه شي رامنځته کولی. همدغه مطلب ته قران عظیم الشان داسې اشاره کړې ده.﴿ أَمۡ خُلِقُواْ مِنۡ غَيۡرِ شَيۡءٍ أَمۡ هُمُ ٱلۡخَٰلِقُونَ ٣٥ ﴾طور

ژباړه:ایادوی له کوم خالق نه پرته پخپله پیداشویدي؟یا پخپله دخپل ځان هستوونکي دي؟

پردې اساس ثابته شوه چې اصل دیوذات وجوددی ،چې هغه دالله تعالی سپېڅلی ذات دی چې په هغه بانديې فنا نه راځي .قران عظیم الشان دغه مطلب داسې بیانوي.﴿ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحۡ

---

[1] رحماني محمد... (۱۳۹۳هـ ش) قران پوهنه ،ص ۴۴ اصلاح افکارجلال اباد افغانستان

[2] زنداني عبدالمجید.(۱۳۹۴هـ ش)اسلامي عقیده دویمه برخه درحماني محمد شریف ژباړه ص۹حامد رسالت خپرندویه ټولنه الفاروق مطبعه کابل افغانستان

[3] قرضاوي یوسف (۱۳۷۱هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات ،ص ۲۰ لجنة الدعوة الاسلامية

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِحَمْدِهِۦۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ الفرقان. ای محمده! پرهغه ذات توکل وکړه چې ژوندی دی اوهیڅکله مړکیدونکی ندی دهغه له ستاینې سره دهغه پاکي بیان کړه دخپلو بندګانو له ګناهونو خخه یوازې د همغه باخبرتوب کافی دی.[1]

۴-دسبب دلیل :که تاسې ته څوک ووایي چې په دې ښار کې دوکان دی، دوکاندار نه لري، پخپله ورته سودا راځي او پخپله خرڅیږي او یا یوه کارخانه ده ،چې نه یې څښتن شته او نه انجینراونه مستري ټوله کارخانه په خپله تیاره شوې ده او په خپله چلیږي. ایا دداسې شخص په لېونتوب کې به څوک شک وکړي؟لکه څرنګه چې یوتعمیرپرته له معماراولیک پرته له لیکوال اومصنوع پرته له صانع څخه نه شي رامنځته کیدی ؛نوپرهمدې اساس دغه ځمکه ،لمر،سپوږمی ستوري،عناصراواجسام له خالق اوایجادوونکي نه پرته څنګه رامنځته شول؟

۵-د فطرت دلیل: رب ورکړي استعدادته فطرت وایي .دبشري پوهې زیاته برخه فطري ده ؛دمثال په توګه نوی زیږیدلی ماشوم د دمورسینه اخلي اوموردااولادپروړاندې دمینې اومحبت عاطفه لري .لوږه اوتنده،درداوغم ،خوشالي اوخپګان،یخني اوګرمي،جنسي- غریزه ،مینه اومحبت،بغض اوکینه، ،مال سره محبت ، له ازادی او ژوندسره مینه اودانسان په بدن کې دروح شته والی ټول فطري شیان دي چې زده کړې ته اړتیا نه پیداکوي.همدارنګه دکایناتودخالق اوپیداکونکي دوجوداحساس هم دبشرپه فطرت کې ځای لري .په دغه احساس اوشعورکې دکوچني ماشوم نه واخله بیاتربانډ چې اومتمدن،عالم اوفیلسوف اونابغه پورې ټول سره مساوي دي[2]

قران عظیم الشان فرمایي ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًاۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَاۚ ﴿٣٠﴾ الروم: ژباړه: نوای پیغمبره (خپلو پیرواتو سره دي په یولوری کیدوسره خپل مخ د دغه دین خواته برقراروساته،پرهغه فطرت محکم شه چې پرهغه باندې الله تعالی انسانان پیدا کړي دي .

دغه سپیڅلی فطرت کله ناکله دموراوپلاراوچاپیریال دناوړه اغیزوله امله خراب شي پیغمبرصلی الله علیه وسلم همدغه مطلب داسې بیانوي؛ له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی ،چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي هریوماشوم په اسلامي فطرت زیږون مومي؛ نوموراوپلاریې یایهودي ګرځوي اویانصراني

۶-دعنایت دلیل: عنایت یعني څه؟هرکله چې سیلاب له غره څخه راکو شي ،هرڅه په مخه کوي .کورونه او کښتونه ویجاړوي اوس ګورو چې دسیلاب پرمخ کې بند اوبرښناکوټ جوړشوی شاوخوایې ونې کرل شوي او کانالونه ورڅخه ایستل شوي اوله دغواوبوڅخه اغېزمنه ګټه اخیستل شوې. په دغه صورت کې موږ ګورو چې له دقیقې انجینرۍ،پلان او ترتیب څخه استفاده شوې ده. که موږ سپوږمی،ستوري اودکایناتودهرې ذرې دقیق نظام.دبارانونومنظم اوربښت، دځمکې اجزاء ،داوبو جوړښت،بحري

---

[1] همدغه ماخذ ص ۴۰

[2] محمد بن ناصر بن عبدالرحمن (۱۹۹۶م) اسالیب الدعوة الاسلامیة المعاصرة ص ۵۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

حیوانات ،الوتونکي اود هریوه جلا ساختمان که په غورسره وګورو،موږبه ارومروپه یوذات باوراویقین ته ورسوي.

۷-دتسخیراوتدبیردلیل :موږ چې دغه نړۍ په خپلوسترګووینو دظوابطواوقواعدو ترسیوري لاندې ده دلته یومدبرخواک دواک اثاراونښې په خپلوسترګوګورودکایناتوهره ذره دیوقانون اوظابطې پر بنسټ تنظیم شوې ده .دلته هېڅ شی بېهوده اوعبث په سترګو نه ښکا رې؛ بلکې هر شی دیوهدف په لوري په خوځښت کې دی[1]

۸-دښکلااوجمال دلیل :که چېرې یوشی پیداشي خودهغه په وجودکې دغریونظم ،ګډوډوي اودښکلا ښار.ونه لېدل شي موږحکم کووچې دغه شي خلقت نیمګړی دی ؛ دمثال په ډول څمکه په نظرکې ونیسئ، چې الله جل جلاله داسې پیداکړې ده چې دانسان دسکونت اواستقرارصلاحیت لري غرونه یې دمیخونوپه توګه په کې ځای پرځای کړي دي که چېرې دځمکې قشرتوله تیره یاټوله وچه اویاټول سمندروای، دښنه کولواوزراعت صلاحیت به په کې نه وای هرهغه ژوندی موجودچې دځمکې پرمخ ژوندکوي دمناسب اوحکیمانه جوړښت لرونکی دی که چېرې دانسان جسمي جوړښت ته څېرشو.په هغه کې داریانتیاوړنقشې طرحې ،نظم ،نسق اودغړوتناسب لېدل کیږي دانسان دغړواسکلیټي جوړښت ،دهاضمې جهاز،دوینې ددوران جهاز،دتنفس جهاز،تناسلي جهاز،عصبي دستګاه ،بولي جهاز،دځکلو، بویولو،اورېدلواولیدلوحواس داهریوپه خپل وارسره دالله تعالی دقدرت اشاردي ،چې عقلونه ورته تسلیمېږي[2]

۹-دهدایت دلیل :داهدایت عام دی اودکایناتوهرشی ترې برخمن دی که ژوندی موجودوي اوکه جامد،عاقل وي اوکه غیرعاقل؛ بلکې دغه هدایت هرشي ته شامل دی ټول شیان دظوابطواوالهي سننومحکوم دي.موسی علیه السلام دمصردکتاتورواکمن پروړاندې ویلي ؤقران عظیم الشان یې دارنګه حکایت کوي:﴿ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ ﴾ طه .ژباړه: موسی ځواب ورکړزموږ رب هغه ذات دی چې هرشي ته یې دهغه خپل ساختمان ورکړ،بیایې ورته لاروښودله .

هو! دکایناتوپه قلمروکې هېڅ شی داسې نه شته چې الله تعالی ورته یومسیرنه وي ټاکلی اویوه دنده سرته ونه رسوي له اتوم نه واخله ترلویوکهکشانونوپورې اوله حجرې نه تر لویوحیواناتواونباتاتوپورې هریومشخصه دنده لري[3]

۱- [illegible] ماخذ، مخ ۴۲
۲- همدغه ماخذ، مخ ۶۳
۳- همدغه ماخذ، مخ ۱۱۷

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰-دوحی دلالت :دالله تعالی دوجودله دلايلوڅخه يودليل دپيغمبرانوسياست دی چې دادم عليه السلام نه ترمحمدرسول الله صلی الله عليه وسلم پورې يې په پر له پسې توګه جريان درلود،هېوادونه ،قومونه اوزبې يې سره جلاوي مګردټولوپيغام يوؤ،چې هغه له توحيداودالله عزوجل له بندګی څخه عبارت دی .[1]

۱۱-دتاريخ دليل: دتاريخ په اوږدوکې داسې نه دي شوي، چې په يوښارکې دې معبدنه وي ليدل شوی. دغه دملتونو اجماع دالله تعالی دوجودستردليل ګڼل کېږي[2]

۱۲- دنظم دليل:دالله جل جلاله دوجودداثبات په دلايلو کې چې دهرليدونکي پام ورته رااوړي: نظم دی. ديومشترک کاردرامينځته کولو په خاطردګڼو شيانو همکاری ته نظم وايي.پردې اساس دنظم درامينځته کېدو په خاطر لاندې شيان اړين دي:شمېر،اړيکه ،هدف ،مرسته ،ناظم.دنظم لپاره ناظم ضروري دی ،چې چېرته نظم وي په پوهه دلالت کوي. بې نظمي دجهل نتيجه ده .

ايا نړی نظم نه لري؟ له اتوم نه نيولې ترکهکشانونوپورې او بيا له حجرې نه ترلويوحيواناتو پورې ټول دنظم څخه برخمن دي په کايناتو کې نظم دېردقيق اواريانونکی دی دبشر-اوسنی پرمختګ دعقل نتيجه ده اوعقل دالله تعالی مخلوق دی[3]

دپروتين او اتوم په جوړښت کې نظم

۱-پروتين:

پروتين دژوندیو حجراتو اساسي مرکب او له پنځوعناصرو څخه يې جوړښت موندلی: لکه کاربن ، هايدروجن ، نايتروجن ، اکسيجن ، ګوګړ.له دې سره سره پروتين کېمياوي توکی دی، چې ژوند په کې شتون نه لري:مګر دغه دغيبي ذات دتدبير نتيجه ده چې له مړو موادو څخه يې ژوندی موجود جوړ کړ عقل ورته اريانېږي ،دغه نظم له کومه شواو چارامينځته کړاوڅنګه يې امکان پيداکړ،چې د (۱۱۸)عناصرودجملې څخه پنځه انتخاب او پروتين ورڅخه جوړکړی شو؟ ځواب دادی چې الله جل جلاله.

۲-اتوم: اتوم چې دمادې لومړی يونټ اوپه دېروپېرمختللو ميکروسکوبونو هم نه ليدل کېږي .اتوم دېر مرموزاو نااشنا جوړښت لري پروتون مثبت،نيوترون خنثی اوالکترون دمنفي چارج درلودونکی دی. پروتون او نيوترون په هسته کې موقعيت لري اواليکترون دمنفي چارج درلودونکی دی په اليکتروني خوځښت کې تر ټولو سست دهايدروجن داليکترون دوراني حرکت دی ،چې په يوه ثانيه کې(۳۰۰۰)کيلومتره سرعت لري.

[1] همدا نه ماخذ ،ص ۱۷۴
[2] همدا نه ماخذ ،ص ۱۸۰
[3] معنتي جيم(ب ت) انتشاري بافرهنګ اسلامي ،ص ٦٨ تهران ايران

Kitabton.com: The Digital Library

۱۳-دحرکت دلیل: ټول اجسام به یا دحرکت په حال کې وي او یا دسکون ساکن اجسام دحرکت لپاره قوې ته اړتیا لري په حرکت کې تر ټولو مهم دحرکت عامل دی. هېڅکله کېدای نه شي چې دموټر حرکت ومنو او له چلونکي څخه یې انکار وکړو څکه ترڅو چې چلونکی نه وي موټر په خوځښت نه راځي.[1]

۱-نړۍ او خوځښت: موږ مخکې اشاره وکړه چې ټوله مادي نړۍ په خوځښت اود هدف په لوري روانه ده دکهکشانونو ،ستورو،سیارو،لمر،سپوږمۍ ،ځمکې او داتوم په مدار دالکترون حرکت درواخله قران عظیم الشـان دغه مطلب ته د اشـارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ يَجۡرِي لِأَجَلٖ مُّسَمّٗىۚ ﴾

ژباړه: اوهغه لمر اوسپوږمۍ د یو قانون تابع ګرځولي دي ددې ټول نظام هرشی تر یو ټاکلي وخت پورې چلیږي

۲-دحرکت عامل اوسبب :په کایناتو کې حرکت او خوځښت یو منل شوی حقیقت دی ،چې ماتریالستان (مـاده پـالونکي) هم پرې قـانع دي؛ لېکن دلتـه دحرکت عامل دڅېړنې وړدی، په دې هکله دوه نظریات دي:

بېروني (الهي تصور) موږ پردې باور اویقین لرو چې دحرکت عامل اوسبب دمادې له داخل څخه نه دی بلکې دغه له بېرون څخه دیو سپېڅلي ذات دتدبیر نتیجه ده.

داخلي (مادي تصـور) ماتریالستان وایي چې دغه دمادې داخلي تضاد دی ،چې مادې ته یې خوځښت ورکړی دحرکت سرچینه پخپله دمادې له مینځ څخه ده[2]

دماتریالېزم له نظره دمادې دحرکت سـبب داخلي ګڼل یوه تشه فرضیه اوپوچه غیر علمي نظریه ده. موږ په فزیک کې دغه قانون لرو چې ساکن اجسام د بېروني قوې څخه پرته په حرکت نه راځي. همدغه حرکت څنګه په یو خاص وخت کې رامینځته شـو؟ اوهم دغه سـپېڅلی نظم له کومه ځایه شو؟ ایا کېدای شي له انفجاره نظم رامینځته شي؟ ارومروځواب منفي دی.

دستورو پوهان وایي چې ځینې سیارې اوستوري په یوه ثانیه کې لس کیلومتره ځینې درې سوه اوځینې څلورســوه اوځیني درې زره کیلومتره واټن وهي داټول موږ تـه دیو مقتـدرحکیم اوعلیم ذات ادرس راپه ګوته کوي[3]

۱۵-دنسبت دلیل: دنړۍ ټول شیان لاندې څو ځانګړني لري ۱ــ محدودیت ۲ــ خوځښت ۳ــ ترون ۴- حاجت د-نسبیت موږ به هریو په تفصیلي توګه وڅېړو[4]

---

[1] [illegible] ص ۸۳

[2] [illegible]

[3] [illegible] ص ۹۳ تهران ایران

[4] [illegible] (۱۹۹۶م) [illegible] الاسلامیة المعاصرة ص ۶۳

[illegible] ص ۸۲ تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-محدودیت: هېڅ یوموجود غیرمحدود او بې نهایته نه دی؛ داځکه که چېرې موږ یو مادي موجود په نظر کې ونیسو

- دغه موجود حادث دی (موجود نه ؤ وروسته رامینځته شوی) اوبې نهایت نه دی (چې پیل او پای ونه لري)
- ماده حد او اندازه لري؛ یعني کمیت او کیفیت لري وخت او ځای په برکې نیسي.

ب-خوځښت او بدلون: دنړۍ ټول شیان دبدلون او حرکت په حال کې دي ترڅې چې جامد شیان هم الیکتروني حرکت لري پردې اساس نړۍ ټوله په حرکت کې ده ،هېڅ یو شی په یو حال ثابت نه دی.

ج-یو تر بله تړون :ټول شیان یو بل پورې مربوط دي ،په دې توګه که هغه بل شی نه وي دغه شی به هم خپل شتون له لاسه ورکړي؛ دمثال په توګه انساني ژوند هوا پورې تړل شوی ،که چېرته هوا نه وي نو ژوند به هم نه وي ؛همدارنګه دځمکې وجود لمر اوسپوږمۍ پورې مربوط دی که سپوږمۍ او لمر نه وي ځمکه به په یو منجمد تور جسم تبدیله شي او ژوند به په کې تل ترتله پای ته ورسېږي. همدارنګه که په اوبو کې اکسیجن او یا هایدروجن ونه اوسي؛ نو اوبه به شتون له لاسه ورکړي او داسې نور.

د-یو بل ته اړتیا: داچې موجودات یوبل ته اړدي . په کایناتو کې به هېڅ شی له الله تعالی نه پرته بې نیازه پیدانه کړې هر شی بل ته محتاج دی.

هه-نسبیت: په کایناتو کې هر شی نسبي توصیف کېږي که موږ دیوې کوټې دچت دلوی والي خبره کوو موږ سره نسبي مطرح ده له دې نه به بل چت لوی اوسي داتوم جوړښت کهکشان ته ورته دی ؛خو اتوم دمالیکول او مالیکول دیو جسم او جسم دغرونو او غرونه دځمکې او ځمکه د لمریز نظام او لمریز نظام دکهکشان اوکهکشان بیا دنورو کهکشانونو په تناسب کوچنی دی. پردې اساس دکل او جزء ترمینځ لوی والی او کوچنی توب نسبي دی ،چې کل کوم خواص لري جزء یې هم لري [1]

موږ پورته خصوصیات دمحسوسو مادي موجوداتو ذکر کړل ؛مګر دکایناتوښتن دغه خصوصیات نه لري موږ دغه حقیقت په یو رسم کې وړاندې کوو.

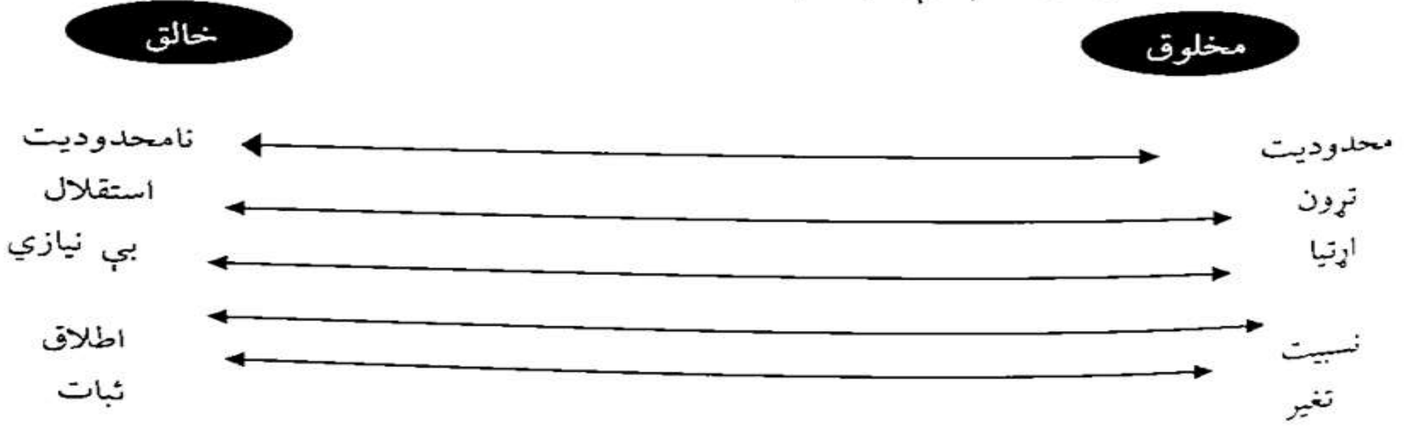

[1] معیني جیم(ب ت) اشنایي بافرهنګ اسلامي ص۸۳ تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو اوس پوښتنه داده چې خلک ولې ايمان نه راوړي هرکله چې دالله تعالی دمعرفت دلايل څرګند دي؛ خواب دادی چې دخلکوترمنځ دانسانانو په لاس ځنې جوړې شوې پردې دي چې موږ ورته په لنډ ډول کتنه کوو:

۱- دحس دايره: ځينې خلک وايي چې زه په سترګو يوشی ونه وينم منلی يې نه شم دغه خلک په عقلي لحاظ له ماشومانو سره ډېر مشابهت لري؛ هغه له محسوساتو پرته په بل څه نه پوهېږي حقيقت دادی چې دانسان دحواسو ساحه ډېره محدوده ده؛ مثلاً فضاء له ډېرو اشکالو ډکه ده؛ مګر موږ يې نه ګورو. له ډېرو نه اخوا شی نه وينو. دمادي الکتروني حرکت دځمکې جاذبه، وضعي او انتقالي حرکت يې. دمقناطيس او برېښنا خواک په سترګو نه وينو. دلمر بېلابېلې وړانګې، حيواني او نباتي حجره، په اوبو کې ګډه مالګه او بوره. دځمکو تل. لوړ اسمانونه او ډېر شارونه مو ليدلي نه دي؛ مګر شتون لري. دانسان دباصرې (ليدلو) حس له عقاب او دشامې (بويولو) حس يې له مېږي نه هم کمزوری دی؛ همدارنګه ټوله فضاء له اوازونو ډکه ده مګر موږ يې نه اورو زموږ دحواسو ادراک زموږ په شاوخواکې دموجوده شيانو څخه هم عاجز او کمزوری دی.

۲- غفلت: غفلت او ناپوهي دانسان فکر فلجوي. زړونه شنډ او دانسان دمعرفت او ادراک قوت له کاره لوېږي. ټول غم يې دخېټې ډکول او دشهواني غوښتنو پوره کول وي دوی دجهنم خس او خاشاک دي دوی له څارويو څخه ځکه بتر دي چې هغو ی دعقل له نعمت څخه برخمن دي [1]

۳- دپلرونو ړنده پيروي: دريم شی چې دهغه په وسيله انسان خپل شخصيت له لاسه ورکوي دپلرونو او نيکونو کورکورانه او ړنده پيروي ده هرکله چې يو انسان په کفري اوالحادي چاپېريال کې را لوی او يا دملحدو خلکو شاګردي وکړي او هغوی ته دخپل ځان واګې وسپاري ددې مصداق بت پاله، مشرکين، ناولي او چټلې ټولنې دي چې له هېڅ منطق څخه برخورداره نه دي کله غوا، کله سپی، کله لمر، کله سپوږمۍ، کله کانو او بوټو، ستورو، اور اودانسان تناسلي اندام ته په لمانځنه بوخت وي [2]

۴- عناد اوکينه: کينه کښ خلک خپل غوږونه بندوي، چې حق وانه وري اوله حق نه خپلې سترګې پټوي؛ بې له شکه عنادي انسان ته زردليله قناعت نه شي ورکولی دمکې بت پالو درسول الله صلی الله عليه وسلم په رسالت دعناد له امله انکار کاؤ قران عظيم الشان ارته نړی دالله تعالی د قدرت نښه بولي په خپل ځان او په کايناتو کې په غورکولو سره به انسان دالله تعالی معرفت ته ورسېږي. [3]

[1] سيد سابق (۱۹۸۷م) العقائد الاسلامية ص ۱۹۸ دار الکتاب العربي بيروت لبنان
[2] همدغه ماخذ ص ۱۰۲
[3] همدغه ماخذ ص ۱۰۳

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

پیلیزه

توحید داسلامي عقیدې اساس ،داسلام دعمارت مرکزي ستن اوداسماني پیغامونودنزول ستره موخه ده.له توحیدڅخه مقصددادی چې انسان دالله تعالی الوهیت ،ربوبیت،اسماءاوصفات ومني اوپردې باوري وي چې،له ده څخه پرته هېڅوک داطاعت اوعبادت وړنه دی.توحیددانسانانواعتقادته ویل کېږي،په الوهیت سره دالله تعالی یواځې کول اودمحمدصلی الله علیه وسلم په نبوت اورسالت اقراراوتصدیق توحید بلل کېږي،کلیمه طیبه په توحیداورسالت دایمان اعلان ګڼل کېږي.په دې بحث کې دتوحید معنا،دلااله الا الله ارکان دتوحید موخه،اهمیت،شرطونه،ډولونه،اودالله تعالی صفات بیان شوي دي.[1]

لومړی بحث

توحید

دتوحید معنی: په عربي ژبه کې توحیداختصاص اویواځې ګرځولو ته وایې[2]

اوپه شرعي اصطلاح کې په ربو بیت،الوهیت،اسماؤاوصفاتوکې دالله تعالی اختصاص ته توحیدویل کېږي.[3]

د توحیددکلیمې معنی: له الله نه پرته بل دعبادت اوبندګۍ مستحق نشته اومحمد صلی الله علیه وسلم دالله تعالی استازی دی.

دتوحیدارکان

۱-نفي: له ټولو طواغیتو (دکفردټولومشرانو) اودماسوی الله له بندګۍ څخه انکارکول دي؛نوپردې اساس چې یوڅوک دتوحیدپه سپیڅلې کلیمه اقراروکړي؛مګرپه نورودینونواواسلام ضدافکارواونظریاتو هم باوري اوسي،دایمان اواسلام دعوه یې باطله ده.دمثال په توګه چې یوڅوک یهودیان اونصرانیان او ټولې کفري الحادي ډلې په حقه وګڼي اویا دهغوی په تګلاره خوښ واوسي.دغه شخص کافراوله اسلام څخه وتلی دی .

۲-اثبات: یواځې الله تعالی ته دالوهیت،عبادت اوحاکمیت ثابتول دي،دمکې بت پالوپه الله تعالی باوردرلود؛مګردهغه جل جلاله دعبادت اوحاکمیت څخه یې سرغړولو؛نوپه همدې اساس یې قران عظیم کافران بولي[4]

---

[1] ... سابق(۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۲۵دار الکتاب العربي بیروت لبنان
[2] ابن منظور،محمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۵۱۵ مکتبة الرسالة بیروت لبنان
[3] الاشقر سلیمان (ب ت) العقیدة في الله ص ۱۵۷مکتبة الرسالة بیروت لبنان
[4] جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ۱۹۲بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحيدموخه: دتوحيد هدف يواځې الله تعالى ته بندګي اوپه همده اعتماد اوبروسه ده،له يوچاسره دوستي اودښمني اوهرعمل دده درضاءلپاره سرته رسول دي، هريونېک عمل چې اساس يې توحيد نه وي،دالله تعالى په نېزد ارزښت نه لري

دتوحيدحکم: زده کړه يې په هرمسلمان عيني فريضه ده ؛البته په باسواده طبقه په تفصيلي اوپه عوامو خلکوپه اجمالي توګه.[۱]

دتوحيداهميت: دانسانانو اوپېريانودپيدايښت هدف اوپه اسلامي دعوت کې لومړی مقام لري،دنېکو اعمالودقبول،دګناهونودبخښلواوپه قيامت کې دشفاعت لپاره اساسي شرط دی.په قبرکې ترهرڅه دمخه دتوحيد پوښتنه کېږي

دتوحيدشرطونه

- علم اوپوهه :مومن مسلمان بايدپه علمي اواګاهانه ډول په الله تعالى باوري وي ايمان يې بايد په کورکورانه او جاهلانه توګه ونه اوسي .
- يقين :په دې توګه چې دزړه دتل څخه کلک باوررولري اوپه رګ رګ کې يې دغې عقيدې ځای نيولی وي
- قبول اومنل :ځيني خلک علم لري ؛مګردالله تعالى داوامرومنلو ته تيارنه وي توحيدله مؤمن مسلمان څخه بشپړه تسليمي غواړي .
- اخلاص په دې ډول چې رياءته په کې ځای نه وي اوپه بشپړاخلاص سره يې دغه عقيده منلې وي
- محبت په داسې توګه چې ايمان ته يې نسبت دميني اومحبت پربنسټ وي[۲]

دتوحيدډولونه

توحيدګڼ ډولونه لري چې مونږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو:

- دربوبيت توحيد
- دالوهيت توحيد
- داسماؤاوصفاتوتوحيد

دتوحيددغه اصول په دغه ايات کريمه کې يوځای ذکرشوي دي ﴿ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦۚ هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا ﴿٦٥﴾ د ربوبيت توحيدايات کريمه په دغه برخه

[illegible] ۱۲۵،مکتبة الهادی ډهکی نعلبندی بشاور پاکستان
[illegible] ۱۹۶۱ [illegible] ۱۰ دمشق سورية

(c) ketabton.com: The Digital Library

(رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا)اوددالوهيت توحيديي په (فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦ)اوداسماؤاوصفاتوتوحيديي په (هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا)کې ذکر شوی دی مطلب داچې په اسماؤاوصفاتوکي ساری نه لري[1]

۱-دربو بيت توحيد

په خالقيت مالکيت اوتدبيرکې دالله تعالي يواځې گرځول اوپردې ټينگ باوردرلودل ،چې دالله جل جلاله نه پرته په دې کايناتوکې نه خالق ،نه مالک اونه مدبرشته

الف-دربو بيت په توحيد کې دشرک نښې

عرب قوم ،يهودو ،مجوسو (اورپالونکو)اونصرانيانو الله تعالى دکايناتودخالق ،مالک ،مدبر ،رازق اوفرياداورېدونکي په توگه منلو ؛يواځې دالوهيت په توحيدکې په شريک نيولواخته ؤاوس مهال په اسلامی امت کې دربوبيت په توحيدکې دشرک نښې په لاندې توگه دي:

- ډېرجاهل اوناپوه مسلمانان پردې معتقد دي چې په نړۍ کې ځينې نېک خلک په کايناتو کې تصرف کوي دوی دصالحانو يودفترلري چې له همدې ځخه اوامرصادرېږي اودخلکودکاميابی اوناکامی پرېکړې کوي .
- ډېرى ناپوهان پردې باورلري ،چې داولياؤاوصالحانو روحونه ددوی ترمړينې وروسته تصرف کوي ،ناروغانوته روغتيابخښــي اوخلکوته اولادونه ورکوي .همدغه باطل فکرډېرجاهلان په قبرپالنې اخته کړي دي.
- له پيريانوورېره اوورته فريادونه کول اوهغوی ته نذرونه وړاندې کول.
- دالله تعالى دطاعت پرخلاف دځينو خلکواطاعت اوپردې باوردرلودل چې دوی په پټ اوښکاره پوهېږي
- نامسلمانوحاکمانوته بشپړه تسليمي اودزړه په مينه دهغوی دقوانينو منل همدغه دربوبيت په توحيدکې دشرک يوځونښې دي چې سترلامل يې له دين نه لېرې والی اوپه قران کريم اونبوي سنتوجهل اوناپوهي ده[2]

۲-دالوهيت توحيد

په عبادت ،بندگۍ اوحاکميت کې دالله تعالى يواځې کول اودالله جل جلاله نه پرته دنورو معبودانوله بندگۍ ځخه ځان ساتل دالوهيت توحيددی[3]

---

[1]- قرطبي (ب ت)الجامع لاحکام القران ج ۱ ص ۱۵ بيروت لبنان
[2]- ابن تيمية (۱۹٦۲)رسالة العبودية ص ۱۴۸دمشق سورية
[3]- قرطبي (ب ت)الجامع لاحکام القران ص ۲۱بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-دالوهيت دتوحيدغوښتنه

دالوهيت دتوحيد غوښتنه دالله عبادت اوبند ګيده،عبادت جامع اوهراړخيزلفظ دی تولوهغواعمالواووويناءوته شامليږي چې الله تعالی پرې خوشالېږي

ب-دعبادت ډولونه

- قلبي عبادت؛لکه وېره،هيله،مينه،توکل،انابت(رجوع)استقامت،محبت
- دژبې عبادت؛لکه تسبيح،تکبير،تهليل،ثناءوستاينه اودعاء
- داندامونوعبادت؛لکه لمونځ،روژه،زکات،حج ،نذر، جهاد،صله رحمي،په نېکی امراودبدوچارو

مخنيوی،دالله جل جلاله اوبندګانو دحقوقوساتنه اودهغه دبشـپړقانون حاکميت.دالوهيت توحيددالله تعالی حق دی،داځکه چې الله تعالی خالق،رازق،مالک اوحاکم دی؛البته عبادت درې ترکيبي اجزاء لري محبت،اطاعت،تعظيم.دزياتروتش په نامه مسلمانانوالله تعالی سره پېژندګلوی نشته؛ نوزيات خلک په بغاوت اوسرکشی اخته دي يواځې لاس په نامه ږدي اودعبادت شکل اوصورت جوړوي؛مثال يې هغه نوکر ته ورته دی چې خپل بادارته تشه سلامي کوي؛مګرامرمنلو ته تيارنه وي[1]

ج-دالوهيت په توحيد کې دشرک اثا راو نښې

په اسلامي امت کې اوس مهال دالوهيت په توحيدکې دشرک اثاراونښې په لاندې توګه دي:

- دالله تعالی داسماؤاوصفاتو څخه انکارکول اوپه تعطيل اوتشبيه باوردرلودل.
- دبل چا په ربوبيت اوالوهيت باور،داسماني کتاب اوپيغمبرتوهين.
- په بل قانون پرېکړه اوپه بل نظام خوښي او اسلامي قانون ته دفرسوده خطاب کول.
- دغيرالله څخه وېره اودالله تعالی دطاعت پرخلاف يې اوامرو ته غاړه اېښودل.
- له الله تعالی نه پرته بل چاته هيلې اواميدونه درلودل،بل چاته عاجزي کول.
- غيرالله ته رکوع اوسجده دقبرونو پروړاندې قرباني،دزيا رت په نوم نذر.

دغه چارې په څرګندډول په قبرپرستوقومونوکې په خپلوسترګووينوچې خپل مذهبي مشران دمعبودپه حيث مني دخيراوشراواکمن يې ګڼي اوپه پښوکې يې پرېوځي[2]

داسماؤاوصفاتوتوحيد

۱-لـنـډمـفهوم يې :پـه دې خبره ټينـګ بـاوردرلودل چـې اللـه تـعـالی دکمال دټولوصـفـاتو څښتن اودټولوعيبونوڅخه پاک دی هغه صـفتونه چې الله تعالی خپل ځان ته ثابت ګرځولي اوپه قران کريم اونبوي سنتوکې ذکرشوي، دالفاظواومعنی ګانوله تحريف،تعطيل ،نفی اودکيفيت د تحديداودمخلوقاتوله صفاتوسره له تشبيه نه پرته يې منل دي[3]

---

[1] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص۸ بيروت لبنان
[2] -الجزايري ابوبکر .العقايد الاسلامي ص ۲۰
[3] - سيد سابق(۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۵۰ دار الکتاب العربي بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-شرطونه يې:دمخلوق دصفاتوله مشابهت نه پرته دالهي صفاتو منل ،دالله تعالى دذات په څېرهېڅ ذات اونه يې دنوم په شان هېڅ نوم اونه يې دافعالو اوصفاتوپه شان افعال اوصفات شته دالله تعالى اودمخلوق دصفاتوت منځ يواځې لفظي اشتراک دی ذات يې ازلي اوصفات يې ازلي دي

- موږ ته لازمه ده چې الله تعالى ته هغه اسماء اوصفات ثابت کړو ،چې په قران کريم اونبوي سنتوکې يې يا دونه شوې ده ؛نو پردي اساس دالهي صفاتواواسماؤدثبوت بنسټ وحی ده. دالله تعالى له مخلوقاتوسره دالله جل جلاله دصفاتو په مشابه ګرځولو،په قران اوسنتودثابتوصفاتوڅخه په انکا راوپه تشبيه اوتمثيل باور درلودلو سره يو شخص کافر ګرځي

- دالله تعالى په منصوصي اسماؤاوصفاتو دکيفيت اوحقيقت له معلومولو پرته يقين درلودل ؛مثلا په عرش داستواء په باره کې دپخوانيوعلماؤمسلک داؤچې استواء معلو مه ده کيفيت يې مجهول دی ايمان پرې واجب دی اوپوښتنه يې بدعت ده .

- د الله تعالي نومونه يوازې په نهه نوي نومونو کې منحصر نه دي په رواياتو کې د نورو نومونه ذکر هم شته. دالله ذات کامل اوصفا ت يې کامل دي، څنګه يې چې دشان سره مناسب وي. دالله تعالى صفات په له تشبيه ،تعطيل ،تکيف، بدلون اوتاويل څخه پرته منئ[۱]

دويم بحث

دالله تعالى دصفاتو ډولونه

دالله تعالى صفات په دووبرخو وېشل شوي دي

۱: ثبوتي ۲ : سلبي

لومړی- ثبوتي صفات : هغه دي چې الله تعالى ته ثابت دي،چې څوک يې الله تعالى ته په ثبوت باوري نه وي مومن نه ګڼل کيږي.

دوهم ډول نه يې:دالله تعالى ثبوتي صفات درې برخوته وېشل کيږي

۱ - ذاتي صفات : چې له ازل نه ترابده الله تعالى پورې لازم اونه جلاکېدونکي دي لکه علم،حيات،قدرت، سمع،بصر،مخ،کلام،ملک،قدم،عظمت،غناء،رحمت ،حکمت، اراده ، قدرت اوداسې نور..

دځينو ذاتي صفا تو شرحه

۱- قدرت :الله تعالى قادر اوتواناذات دی اودهېڅ يوکار دکولو څخه ناتوانه نه دی موجوده نړی ددومره عظمت سره دهغه دستراولوی قدرت نښه ده، دهغه بې اندازې قوت دومره دی چې هروخت وغواړي اراده وکړي کولی شي ،ټول موجودات ختم اوبيايې پيداکړي،په اسمانونو ،شپې ،ورځې ،لمر اوسپوږمی، ژوند اومرګ کې لږسوچ اوفکرموږ دالله تعالى سترقدرت ته متو جه کوي.

۲-اراده :الله تعالى چې څنګه وغواړي ،دخپلې غوښتنې سره سم په نړی کې تصرف کوي دلته دکايناتو په ذره ذره الهي اراده حاکمه ده.

۱- نعيم ياسين(ب ت)الايمان اركانه حقيقته نواقضه مكتبة الرسالة الحديثه عمان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ - **علم** :الله تعالی په هرشي عالم دی ،برابر ه خبره ده که هغه له ماضي ،حال اومستقبل سره اړیکه ونیسي.
داالله په سپېڅلي ذات کې جهل اوناپو هي ځای نه لري دهغه پو هه په زمان اومکان پورې مقیده نه ده؛
بلکې دټولوشیانوپه جزئیاتو اوکلیاتوعالم دی ،موجوده نړی یې په ځانګړي نظم سره دبې انتهاء علم روښانه
دلیل دی .

٤ - **ژوند**:الله پاک ژوندی اوژوند دهغه ذاتي صـفت دی ،تل ؤ؛ تل دی؛ تل به وي.دحيا ت صـفت بې
مطلق دی هېڅوک یې په اصلي حقیقت دنورو صفاتو په شان نه پوهېږي .حقیقت دادی چې دنړۍ وجود
دتلپاتي اوهمېشني ذات نه پرته امکان نه لري .

۵ - **کلام**:الله تعالی متکلم دی ،څنګه یې چې دشان سره مناسب دی. الله پاک دغه صفت په قران کریم
کې خپل ځان ته ثابت کړی دی .

٦-**سـمع اوبصر** :څرنګه چې الله تعالی اورېدونکی دی، لیدونکی هم دی، لیدل اواورېدل یې
هراړخیزاوشامل دي څنګه یې چې له شان سره منا سب دي؛ زموږ پرې په غیبوایمان دی [۱]

۲-فعلي صفات

فعلي صـفات هغه دي چې الله تعالی یې دخپلې خوښـې سره سم سرته رسوي لکه
قدرت ،استواء ،نزول ،تلل ،خنداوخوشالی تدبیر ، غضب ،رزق ،ژوندي کول اومړه کول ،عزت اوذلت لازمه ده
چې دهغې دمعنی په نظر کې نیولوسره چې داالله تعالی دشان سره مناسب دي ایمان ولرو.

ډولونه یې

اودابیاپه دوه قسمه دي

- **فعلي متعدي**: لکه په چارحمت اومهرباني کول ، روزي ورکول
- **فعلي غیرمتعدي**: لکه کوزېدل ، تلل اوراتلل .

دویم-سلبي صفات

سلبي صفات هغو صفاتو ته ویل کېږي ،چې الله عزوجل ته ثابت نه دي ثبوت یې دکفر لامل ګرځي ؛لکه
ړوندوالی ،کوڼ والی ،جهل اوناپوهي ،لوږه اوتنده، فساد ،بخل ناتواني ،رنځ اوتکلیف ،اوداسې نور..

دسلبي صفاتوډولونه

داالله تعالی سلبي صفتونه هم په دوه ډوله دي .

- داالله تعالی دذات څخه جلا سلبي صفت لکه الله تعالی دذات څخه داولادنفی کول .
- داالله تعالی دذات سره متصل لکه خوب ، مړینه جهل اوناپوهي درواخله ...

[۱] ... (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ٦٠ دار الکتاب العربي بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورږ یو لنډ جدول دخپنو ثبوتي اوسلبي صفاتو وړاندې کوو

ګڼه	ثبوتي صفات	سلبي صفات
۱	وجود	عدم او نشتوالی
۲	ازلیت	حدوث اونوی رامنځته کېدل
۳	بقاء	فنا
۴	پخپل ذات قایم	بل چاته اړ
۵	وحدانیت	تعدد
٦	علم	جهل
۷	ژوند	مرګ
۸	اورېدل	کوڼ والی
۹	لیدل	ړوندوالی
۱۰	کلام	ګونګ والی
۱۱	حکمت	ناپوهي
۱۲	اصلاح	فساد
۱۳	قدرت	ناتواني
۱۴	سخا	بخل
۱۵	له تکلیف اورنځ نه پاکي	تکلیف او رنځ
۱٦	له خوراک اوڅښاک نه پاکی	خوراک څښاک
۱۷	مور اوپلار نه پاکي اوسپېڅلتیا	مور اوپلار ورته ثابتول
۱۸	مېرمن څخه سپېڅلتیا	دمېرمن ثبوت
۱۹	زوی او لورنه پاکي	داولادثبوت
۲۰	له شریک نه پاکوالی	دشریک ثابتول
۲۱	دقهري شفاعت نه ثبوت	دقهري شفاعت ثابتول
۲۲	عزت	ذلت
۲۳	نه ستوماني	ستوماني
۲۴	ژوند	مړینه
۲۵	عدل	ظلم
۲٦	قدرت	بې واکي
۲۷	دسیال نه شتون	دسیال شتون
۲۸	دمکان اوزمان داحتواء څخه پاکوالی	مکان اوزمان ورته ثابتول

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحيد مراتب

خينو پوهانو په دغه مسئله کې تفصيلي بحث کړی اوتوحيديې په لاندې مراتبو وېشلي دی:

۱ – **دذات توحيد** :معناداچې الله تعالی په خپل ذات کې بې ساری اوبې سياله دی .داخلاص په سورة کې دتوحيد ددغې برخې بشپړه ځرګندونه شوې ده.

۲ – **دصفاتو توحيد** : معنی داچې الله تعالی دکمال اوجمال ،دعلم ،قدرت اوتلپاتې ژوند په صفاتو متصف دی اوپه دې کې ورسره هېڅوک شريک نه دي .

۳ – **دخالقيت توحيد** :معناداچې په ټولوکايناتوکې دالله تعالی نه پرته بل څوک دکايناتو موجداوخالق نشته، دغه حقيقت په عقلي دلايلو استوار دی

۴ : **دربوبيت توحيد** :معنی داچې خيراوشراودټولوکايناتوتدبيريوازې دالله تعالی په لاس کې دی. په دې کارکې ورسر ه هېڅوک شريک نه دي .

۵ - **دحاکميت توحيد** :معنی داچې تشريعي حاکميت يوازې الله تعالی ته ثا بت دی ،دانسان په ارادې برخه کې دښواوبدولاربنود،دخيراوشر،دحلا لواوحراموواکمن الله تعالی دی په دې کارکې ورسره هېڅوک شريک نه دي .

٦ – **دتشريع توحيد** :معنی داچې هېڅوک په اسلامي ټولنه کې دازادتقنين صلاحيت نه لري ،قوانين به داسلامي شر يعت په رڼاکې جوړيږي .

۷ – **داطاعت توحيد** :معنی داچې دلته به دالله تعالی حکم په حاکم اومحکوم ،په امراومامور،په شتمن او نيستمن ،په ټولوبه يوشان جاري وي دمشرانواوامربه هلته دمنلو وړ وي چې دالهي قانون سره سمون ولري .

۸– **په عبادت کې توحيد** :له دې څخه مطلب دادی چې محبت،اطاعت،بندګي اوتعظيم به يوازې الله تعالی ته کيږي. په دې حق کې ورسره هېڅوک شريک نه دي.

په بشري ژونددتوحيددکليمې اغيزې

- په دغې سپېڅلې کلمې باوري انسان هېڅکله دتنګ نظر څښتن نه وي هغه په يو داسې ذات يقين لري چې دځمکې او اسمان څښتن او د ټولې نړۍ پالونکی دی له دې نه وروسته دکايناتوهېڅ شی ده ته پردی نه ښکاري ؛بلکې ټول کاينات دخپل څښتن ملکيت بولي .
- دغه کليمه په انسان کې عزت او سرلوړي رامنځته کوي. ددې سپېڅلې کلمې ويونکی پردې پوهيږي ،چې يواځې الله تعالی دټولو ځواکونو څښتن دی او له هغه پرته هېڅوک ګټه رسوونکی نشته. مرګ او ژوند،عزت اوذلت دده په واک کې دي په دغه صورت کې دهغه غاړه او سر دمخلوق پروړاندې نه ټيټيږي او نه له چا نه مرسته غواړي په زړه کې يې يواځې دالله تعالی لويي وي .
- له عزت نفس سره دغه کليمه په انسان کې عاجزي پيداکوي ،هغه هېڅکله مغرور اوکبرجن نه وي ،ځواک،پيسې مال ،دولت او منصب دده په زړه کې لويي او غرور نه شي پيداکولی البته له کفر او شرک سره کبر اوغرور مل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ددې کلیمې ویونکی پاک نفسه او سپېڅلی انسان وي، هغه په عادل او واکمن ذات باوري وي .دده په مقابل کې مشرکان،ملحدین او کافران،چټل،خبیث او ځناور صفته شخصیتونه وي ،چې دانسان له مرینې لذت اخلي. ټول غم او فکر یې دمادي لذتونو او خوندونو لاسته راوړل او دانسانانو تباه کول وي.
- ددې کلیمې ویونکی هېڅکله نا امیده اوزړه ماتی نه وي .تل خپل رب ته هیله من وي .که ،ددنیا دخلکو ټولې دروازې بندې او دټولو اسبابو رسۍ وشلېږي، بیا هم دالله تعالی له مرستې او ملاتړ څخه نا امیده نه وي ؛البته دغه دزړه ډاډ او سکون دتوحید دعقیدې له پیروانو څخه پرته بل چاته نه په برخه کېږي.لادینه وګړي ډېر ژر ناهیلي او په ځان وژنه لاس پورې کوي.
- په دې کلیمې باوري انسان دعزم،حوصلې،صبر او توکل څښتن وي او پردې یې ټینګ یقین وي، چې دده ترشا دځمکې او اسمان دڅښتن قوت دی.دغه تصور په ده کې دغره په شان استقامت او کلکوالی رامنځته کوي .که دنړی ټولې ستونزې او غمونه پرې امبارشي له خپل عزم او تصمیم څخه لاس نه اخلي.
- دغه کلیمه له انسان څخه اتل جوړوي ،دیو شخص دبې زړه توب لپاره دوه شیان دي :لومړی دځان مال اواولادمینه ؛دویم له الله نه پرته دبل وژونکي تصو،دلا اله الاالله باوردغه دواړه شیان له زړه څخه وباسي.
- دلا اله الاالله عقیده په انسان کې قناعت رامینځته کوي دحرص،کینې او حسد ناوړه احساسات یې له زړه څخه لېرې کوي. هغه نېک انسان اونوروته ګټه رسوونکی وي .دده په مقابل کې مشرکان اودهریان دنورودبرې په رخه اوحسدکې ځان وژني اودهغوی په راپرزولو کې له هېڅ رنګ بدتدبیرڅخه لاس نه اخلي.
- ددغې عقیدې څښتن دالهي قانون پابند وي او پردې یې یقین وي چې الله تعالی په هر یوه پټ او ښکاره شي عالم اوخبردارادی. هېڅکله هم په ناروا لارو چارو لاس نه پورې کوي.همدغه سپېڅلې کلیمه داسلام اساس او تاداؤ دی .ددې کلیمې دباورله ړنګېدلو وروسته داسلام هېڅ شی نه پاتې کېږي داسلام ټول نظام پرهمدغه بنسټ ولاړدی.[1]

[1] درحماني محمد شریف ژباړه .داسلام اساسي ښوونې ۵۰ مخ

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه اوپه ملايکو ايمان

پيليزه

ديونان فلاســفه اوپه اســلامي امت کې ځنې گمراه ډلې دالله تعالى دصــفاتو څخه انکارکوي دوی دومره ناپوهان دي چې ديوخالق په وجوداعتراف کوي ؛مگرهغه له صــفاتو څخه خالي بولي لکه علم ، قدرت ، سمع ، بصر ، اراده اوداسې نور... داسې خالق چې له مخلوق څخه په ټيټه مرتبه کې قرار ولري څنگه د(الله) په توگه ومنل شي ، بل لورته ځنې گمراهان الله تعالى ته جسم ، سترگې ، غوږونه ، ژبه اونورحواس ثابتوي

لومړی بحث

دالله تعالى داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه

نعيم بن حمادرحمة الله عليه فرمايي څوک چې الله تعالى لـه مخلوقـاتوسره مشـــابـه وگرځوي نوهغه کافروگرځېداوڅوک چې دالله تعالى له صـفاتو څخه منکرشـو ؛نوکافروگرځېدقران عظيم الشـان يې په ډاگه اعلانوي ﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ ﴾ الشـــورى ژباړه:دکائناتو هېڅ شی هغه ته ورته څېرمه نشته ، هغه دهرڅه اوريدونکى اوليدونکى دى ،

نصرانيانوعيسـى عليه السـلام اوبت پالوخپل بوتان له الله تعالى سره يوشـان وبلل همدارنگه دخالق مشابه گرزول دمخلوق سره لکه ديهوديانوپه شان چې الله تعالى ته فقر ، عجز ، اوپښېمانتياثابتوى [۱]

امـام ابوحنيفـة رحمة الله عليه فرمايي : الله تعالى دمخلوق سره مشـــابه نه دى اونه مخلوق دالله تعالى سره مشـابهت لري بياورپسـې زياتوي چې دالله تعالى صفات نه دمخلوقاتودصفاتوپه شان دي دالله تعالى علم اوقدرت اوليدل زموږدليدلوپه شـان نه دي دهغه ذات اوصـــفات دواړه کامل اولامثال اوکيفيت يې موږته معلوم نه دى زموږپرې په غيبوايمان دى . [۲]

دالله تعالى داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تگلاره

اهل سنت والجماعت دالله تعالى داسماؤاوصفاتوپه هکله لاندې اراء اونظريات لري .

- دالله تعالى ټول نومونه حسنى (ښايسته)دي دهغه په نومونوکې (الله)ذاتي اونوريې صفتي دي .
- دالله تعالى نومونه اوصفات توقيفي (دوحی) پربنسټ ثابت دي
- دالله تعالى ټول صفتي نومونه کامل اوله هرې نيمگړتياڅخه خالي دي دالله تعالى صفتي

---

[۱] شرح اعتقاداهل السنة والجماعة ۲ - ټوک ۵۳۲ مخ

[۲] دوکتور خميس محمدابن عبدالرحمن : التوضيحات الجلية على العقيدة ا لطحاوية ج ۱ص ۲۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه ډېرزيات دي دالله تعالى ثبوتي صفات دمدحې اوكمال صفات چې هرڅومره ډېروي دالله تعالى په لوړتياواوعظمت دلالت كوي دالله تعالى دصفاتوظاهرمورېته معلوم دى :مگركيفيت يې مورېته مجهول اونامعلوم دى . دالله تعالى دذات اوصفاتوترمنځ اړيكه دلزوم اويوتربل دپيوستون اونه بيلتون دى

دويم بحث

دايمان داساساتو دويم ركن په ملايكو ايمان

پيليزه

ملايكې دالله تعالى فرمان منونكې لښكرې دي، له نورڅخه پيدا زموږ له نظره پناه ،نه نارينه اونه ښځينه . نه څه خوري ،نه څه ښښي په بېلابېلو چارو مقررې دي چې كوم كاورته سپارل شوى هغه سرته رسوي .هروخت په تسبيح لگيادي، شپه اوورځ دالله تعالى پاكي بيانوي.هروخت دالله تعالى څخه په وېره كې دي دملايكو صحيح حساب الله تعالى ته معلوم دى.مشهورې مقربې ملايكې څلوردي دلته هرڅه دالله تعالى په امردملايكو په وسيله ترسره كېږي په ملايكو ايمان دقران عظيم الشان اونبوي سنتو په لاربښوونكې دايمان د امورو دجملې څخه دى دپېژندنې يواځينى لارېې وحى ده، پردې اساس ترهرڅه دمخه دعلم سرچينې دقران عظيم الشان په رڼاكې ترڅېړنې لاندې نيسو:

۱-دعلم دپيدايښت لار

الله تعالى دانسان فطرت دتفكر پر اساس جو ړكړى ، علو مواو پوهنو ته درسېد لوړ تيا يې وربخښلې، همد غه څواك دى چې انسان له نورو حيو اناتو څخه جلاكوي .

۲-دعلم مفهوم

هركله چې انسان دحسي- غړو په وسيله دخا رجي نړى سره اړيكه ټينگه كړي ،ده ته يو حالت په برخه كېږي ،چې مخكې يې نه درلود،دمثال په تو گه مو ږ يو شخص وينواو مخكې مو ليد لى نه ؤ داسې احساس كوو چې په مو ږ كې يو نوى شى رامينځته شوى چې مخكې مو نه درلود. هركله چې دهغه شخص تصوير زمو ږ په ذهن كې نه ؤاوس دهغه تصوير په ذهن كې له ځان سره لرو؛ دې ته علم ويل كېږي دقران كريم په رڼا كې علم شپږ سرچينې لري :

۱: **حس او تجر به** :قران عظيم الشان حس او تجر به دعلم دلا سته راوړلو دوسيلې په عنوان يادوي؛ هلته چې فرمايي :﴿ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓاْ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ﴾ق ژباړه:ښه نو دوى هېڅكله دځان له پاسه اسمان ته ندي كتلي ؟ په څه ډول مو ږهغه جوړ او سينگاركړ اوپه هغه كې هيڅ درزنشته .

دغه ايات دتو حيد په مسأله بحث كوي همدغه دبر هان نظم ارزښتنا كه دليل دى انسان ته وايي :ستر گې دې پرانيزه .دكاينا تو په هره ذره كې به دالله جل جلاله دعجا يباتو نښې په خپلو سترگووويني. پردې اساس ټول ساينس په حس او تجربې بناء دى ساينس دكايناتو پو هې ته وايي :نو ټول كاينا ت دالله جل جلاله دمعرفت ډكركتيل كېږي .

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- **عقل** : دقران عظيم الشان په رڼا کې عقل دعلم دلا سته راوړلو دويمه سر چينه ده.هلته چې فر مايي ﴿ وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ ﴾ النحل ژباړه: الله تاسي ستاسي د ميندو له ګيډو نه په داسي حالت کې راوايستلئ چې تاسي په هيڅ نه پوهيدلئ. هغه تاسي ته غوږونه درکړل، سترګې يې درکړې، او فکر من زړونه يې درکړل. ددې لپاره چې تاسي شکرويستونکي شئ.

په دغه ايات کريمه کې دعلم دوسايلو يادونه شوې، چې لو مړی يې سامعه (داوريدلو) قوه ده چې په هغې سره نقلي علوم اوررودويمه باصره (دليدلو) ځواک چې دهغې په وسيله حسي نړئ ګورواوپه پای کې عاقله قوه چې په فؤاد سره يې تعبير شوی. په هغې سره له حس نه وراخوا نړ ئ درک کولی شو.

۳- **تاريخ او تاريخي اثار**:قران کريم تاريخي مسايل مطر ح کوي ،دتېرو ملتونو حالات په ډېر دقيق صورت په کې وړاندې شوي .دهغوی دژوند رو ښا نه او تياري بر خې اودهغې نتا يج دعبرت ددرس په بڼه بيانوي ،همدارنګه دتېروقومو نو داڼا رو يادونه کوي .دهغو ی دپرمختګ او زوال اسـباب ذکر کو ي،ترڅو راتلونکي نسلو نه ورڅخه پندواخلي.

۴- **فطرت او پټ شعور** : دعلم ځلو رمه سرچينه قران عظيم الشان فطر ت او پټ احساس راښيي .انسان چې کله درشـد تر پړاوه ورسـېږ ي يو لړحقا يق له زده کړې پر ته پخپله تر لاسـه کوي؛لکه مينه ،محبت ،جنسي غريزه ،خوراک ،څښاک ،يخني اوګرمي اوداالله جل جلا له معرفت .

۵- **مکا شفه او شهو د** :مو جودات په دووبر خو وېشل شوي :يو حسي نړئ او بله دغيبودنيا. ځيني وخت الله تعالی خپلوخاصـو بندګانو ته يو ځانګړی ځواک وربخښي ،چې په هغې سره دغيبو نړئ ګوري. رسول الله صـلی الله عليه وسـلم ته دمعراج په شـپه دجنتونو اودوزخونو . دسـد رة المنتهی او پورته غيبي نړئ دننداري ښودنه شوې وه.

۶- **اسـما ني وحی**: دقرا نکريم په رڼاکې دعلم وروستنۍ سر چينه دوحی اسـما ني پيغا م دی قران عظيم الشـان دغه مطلب ته داشاري په تر خ کې فرمايي﴿ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ ﴿٣٩﴾ ﴾الإسراء: ژباړه دا هغه د حکمت خبرې دي، چې ستا رب تا ته وحی کړې دي

دسمعياتو دپېژند نې او پر هغو دايمان لپاره مهم قران عظيم الشان اونبوي سنت دي[۱]

ملا يکې داسلام په رڼا کې

په ملا يکو ايمان داسلامي عقيدې دارکانو او بنسټونو له جملې څخه دی انکار ورڅخه څرګند کفر ګڼل کېږي[۲]

[۱] [illegible] داد محمد [illegible] انتشارات رسالت کابل افغانستان
[۲] همدغه ماخذ ص ۲۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-په ملايکو دايمان مفهوم

ددوی په وجود ټينګ باور چې دوی عزتمند مخلوق دی ،الله تعالی دخپل عبادت او بندګۍ اودچار دسرته رسولو لپاره پيداکړي دي[۱]

۲-په لغت کې

ملايک دملک جمع ده دلام او ميم په فتحې سره دالوکة څخه اخيستل شوي ،الوکة رسالت ته وايي ،دوی هم الهي پيغامونه پيغمبرانوته له ځان سره راوړي اويا خومضبوط اوقوي مخلوق ته ويل کيږي.

۳-په شرعي اصطلاح کې

ملايکې له يولړغيبي ،نا محسوسو نوراني مخلوقاتو څخه عبارت دي چې له حيواني تما يلاتوڅخه پاکې دي په بېلا بېلو شکلونو ځان بد لولی شي، داستو ګنې ځای يې اسمانونه دي دالله تعالی دسپېڅلي ذات نه پرته يې حقيقت هيچا ته معلو م نه دی.

۴-په ملا يکو دايمان دلا يل

دملايکو وجود يوثا بت حقيقت دی او دلايل يې له شمېره وتلي دي. مو ږ ورته په لنډ ه تو ګه کتنه کوو:

لومړی قران عظيم الشـان: الله تعالی په خپل سـپېڅلي کلا م کې دملا يکو دپيدا ينبـت په هکله مو ږ ته خبر راکړی

دويم نبوي سـنت:ټولو پيغمبر انو دملا يکوپه باره کې خبر ورکړی ،پيغمبر صـلی الله عليه وسـلم هم په ملايکو ايمـان دايمان رکن بللی دی پخپله دالله سـپېڅلی کلا م(قران عظيم الشـان) هم دملا يکو داثارو دجملې څخه دی دالله جل جلاله او نبي صلی الله عليه وسلم ترمنځ واسطه جبريل ؤ[۲]

۵-دپيدايښت ماده يې

مکلف مخلوقات چې عقل ورکړل شوی په دري ډوله دي :

- ملايک چې له نور څخه پيداکړی شوي دي .
- پېريان چې له ملايکووروسته له اور څخه پيداکړی شوي دي.
- انسان چې له خاورو څخه پيداکړی شوی دی .[۳]

۶- حقيقت اوصفات يې

موږ نه شـوکولی دملايکو حقيقـت معلوم کړو، دعقيـدې په مسـا يلوکې لا زمه ده چې موږ په شرعي څرګندودلايلو اکتفاوکړو، ددوی ځينې صفات په لا ندې دلايلوکې راغلي دي:

- له نورڅخه پيدايښت

۱- همدغه ما خذ ص ۲۴۶

۲- الخميس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) التوضـيحات الجلية على العقيدة الطحاوية دويم ټوک ص ۱۰۰۴دارابن جوزي دمام المملكة العربية السعودية

۳- نعيم ياسين(ب ت) الايمان اركانه حقيقته نواقضه مكتبة الرسالة الحديثه عمان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لوی جسمونه
- په بېلابېلو شکلونو څرګندېدل
- دمتفاوتووزرونو درلودل
- نا اشنا خواک درلودل
- په دوی کې ځينې مقربې ملايکې دي
- ددتولدا وتنا سل اوله ښځينه توب او نارينتوب څخه سپځلتيا
- دالله تعالی پروړاندې د بېلابېلو مرتبودرلودل
- د حسن او جمال صفت درلودل
- د خوراک ،څښاک او سړيا څخه پاکي اوداستو ګنې ځای يې اسمان دی
- دوی دحياء څښتنا نې دي
- دوی دنظام څښتناني دي
- ملايکې ډېرې زياتې دي چې شمېرېې يواځې الله تعالی ته معلوم دی .

۷- خويونه يې

ملايک ډېرښه خويونه لري چې په قرانکريم کې يې ذکرشوی، ځينې يې په لاندې توګه دي

- عزتمند مخلوق دی
- دالله تعالی دحکم عملي کونکې اودګناهونو څخه ځان ساتونکې دي
- حياناک مخلوق دی
- مؤمنانو ته بخښنه غواړي [۱]

۸- دندې يې

ملايکې په اسمانونواوځمکو مقررې دي په کايناتو کې هرحرکت اوخوځښت دالله تعالی په امرملايکو په وسيله صورت مومي قران عظيم الشان همدغه مطلب داسې بيانوي﴿ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ النازعات: ژباړه:بيا (دالهي حکمونوسره سم)دچاروتنظيم کوي

قران کريم اونبوي سـنـت دملايکو په اصـنافو ډک دي چې په مخلوقاتو مؤظفې اوبېلابېلې چارې سرته رسـوي .ځينې په غرونو. ځينې په وربځو اوباران. ځينې دښـځينه ؤپه رحم ،دنطفې په تدبير اودخلقت په سوال او ځواب .دستورو اواسماني سيارو. په لمر ،سپوږمی ،عرش اوکرسي ،په جنت اودوزخ هم ملايکې بشپړتيا ګومارل شـوي :همدارنګه دانسان په ساتنه اودده دکړو وړو په ثبت، دارواحو په اخيستلو. په قبرکې مقررې دي نوپردې اسـاس ملايکې دالله تعالی سـترې لښـکرې اوعزتمند مخلوق دی. مقربې ملايکې جبريل ، ميکائيل، اسرافيل او ملک الموت دی دجبريل دنده پيغمبرانوته وحي راوړل ، دميکائيل دنده

[۱] نعيم ياسين [illegible] الايمان اركانه حقيقته نواقضه ص ۵۱ مكتبة الرسالة الحديثة عمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بارانونه اونباتات دي ،دملک الموت دنده داروا حو اخيستل اوداسرافيل دنده شپيلى اودنړى دموجوده نظم دپاى ته رسېدو دخطر دزنگ وهل دي. قران عظيم الشان دملايکودېلابېلودولونوڅخه ډک دى [١]

٩- په ملايکو دايمان اغيزې

- دالله جل جلاله په عظمت اورحمت داحساس زيات والى .
- په جهادکې مېړانه، په دې فکرچې ملايکې ورسره ددښمن په مقابل کې يې مرسته کوي.
- دالله عزوجل په اوامرو استقامت اوپردې يقين ،چې په خپلوافعالو اووينا ؤکې يې ملايکې څارې دامن ،دډاډاواطمينان احساس . [٢]

پېريان او شيطانان

دپېريانو په وجود يقين هم داسـلامي عقيدې برخه ده پېريان دغيبي شـيانو له جملې څخه دي چې الله تعالى او پيغمبر صلى الله عليه وسلم مؤمنان دهغوى په باورما موركړي دي .پردې اساس د پېر يانو په وجود يقين لازمي دى ،په دې برخه کې به په لاندې موضوعاتوپه ترتيب سره بحث وكړو:

١-دجن مفهوم

په لغت کې هغه شي ته ويل كېږ ي چې له حواسو پټ وي په اصطلا ح کې جن دالله تعالى داسې مخلوق دى چې دانسـان اوملک په منځ کې قرار لري اوداختيا رڅښتنان دي ،غيرمادي صـورت يې نه ليدل كېږي ،ددې توان لري چې په بل قالب کې دښواوبدواشكا لوپه بڼه ځان څرگندكړي [٣]

٢-دپېرندلولارې چارې يې

اسـماني وحى يواځېنى سرچينه ده چې موږددغو موجوداتو له عالم سره اشـنا كو ي قرانكريم او نبوي احاديـث يې موږتـه څرگنـدوي، چې پېريـان له څه شي پيداشـوي دي؟ ددوى دجلا اوبېلو قبيلوكړنلاره اوددوى دمكلفيت نوعيت څرنگه دى؟.

٣-ددوى دوجود دليل

الف -قران عظيم الشان :په قران كريم کې دجن دلفظ يا دونه(٣٢)ځله په گڼو سورتونوکې شوې ده. الله تعالى فرمايي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ الذاريات ﴾ [٤]

ب-نبوي حديث:پيغمبر صـلى الله عليه وسـلم په هډوكو او خر شـنو داسـتنجاء څخه منعه فرمايلې ده او ويلي يې دي ،چې داسـتاسـودپېريانوورونوخوراک دى دمسـلمانانو ټولې ډلې دپېريانو په شـتو ن اعتراف كوي .په همدې توگه عام اهل كتاب دپېريانو په وجود قايل دي [٥]

١- همدغه ماخذ ص ٥٣

٢- همدغه ماخذ ص ٥۴

٣- نذير داد محمد(ب ت) عقايد اسلامي ص ٢٥٣انتشارات رسالت كابل افغانستان

٤- ابن كثير عماد الدين (ب ت) تفسيرالقران العظيم ج٦ ص ٢٩بيروت لبنان

٥- خطيب محمد احمد(١٩٩٠م) دراسات فى العقيدة الاسلاميه مكتبه الفلاح اردن

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج:دپیري او ملک ترمنځ فرق: ملایکې نوراني مخلوقات دي، نه څه خوري، نه څه څښي او له تول
اوتناسل څخه سپېځلي دي. دالله تعالی عبادت کوي، معصیت ورڅخه نه لیدل کېږي ؛مګرپېریان ل
اورڅخه پیدا شوي ،خوراک او څښاک کوي ، ښځینه او نارینه لري او تولد اوتناسل لري اوپه معصیت هم
لاس پورې کوي.[۱]

۳- حقیقت اوصفات یې

دپېریانوحقیقت په قران عظیم الشان کې بیان شوی، موږ به دلته ځیني معلومات راوړوچې ددوی حقیقت
اوصفات روښانه کوي:

- دپېریانودتخلیق ماده داورشعلې دي .
- له انسان نه مخکې پیداشوي دي.
- دلیدلوقابل نه دي .
- دانسان په شان مکلف مخلوق دی .
- دانسان اوحیوان په شکل په بېلابېلو بڼوځان ځرګند ولی شي.
- دانسان په شان ژوند،مړینه او قیامت لري.
- نارینه او ښځینه ،تولداوتناسل لري .
- شعوراواراده لري اوله دې پرته دېرچا لاک دي شاقه چارې سرته رسولی شي .[۲]
- خوراک کوي .
- مؤمنان ،کافران ،صالح اوفاسدافرادلري.
- دغیبوعلم نه لري.
- انسان ته زیان رسوي [۳]
- پېریان په کنډوالو ،غیرمسکوني ځایونو ،دېرانونواوچټلوځایونواوښارونوکې اوسېږي زیاتره په

کثیفو، ناولو، ګنهګاروواومجرموانسانانوکښېنې اوله پاکو انسانانو سره غرض نه لري [۴]
په پېریانواوشیطانانوکې دقوت اړخ هم شته ؛خوقران عظیم الشان دشیطان اودشیطان دپلویانو دسېسې
اومکرکمزوری بولي.[۵]

۱- سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۳۵ دار الکتاب العربی بیروت لبنان
۲- خطیب محمد احمد (۱۹۹۰م) دراسات فی العقیدة الاسلامیة ص ۱۱۲ مکتبه الفلاح اردن
۳- ناصر داد محمد (بی تا) عقاید اسلامی ص ۲۵۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان
۴- حامد نجیب الله (۱۳۹۲هـ ش) [illegible] ص ۱۴۹
۵- سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیه ص ۱۲۵ دار الکتاب العربی بیروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابليس او شيطان

دشيطان په وجود باورهم داسلامي عقيدې برخه ده، داځکه چې شيطان دغيبي امورو له جملې څخه دی، چې الله جلت عظمته اورسول الله صلي الله عليه وسلم موږ دهغه دپېروی څخه منعه کړي یو په قران کريم کې دغه لفظ (۸۸) ځله راغلی دی. دشيطان ،ابليس اوطاغوت الفا ظ (۱۰۸) ځله راغلي دي. پردې اساس دشيطان په شتون باورلازمی شی دی،په دې لړکې به موږلا ندې مطالب په ترتيب سره ذکرکړو.

۱-دابليس او شيطان معنی

الف- ابليس په لغت کې: عربی کلمه ده، له ابلاس څخه اخيستل شوې معنييې (دالله جل جلا له له رحمته نا اميد) سره راغلی البته ابليس دشيطانانو پلارګڼل کيږي .

ب-په اصطلا ح کې: دابليس اصطلاحي معنی: هغه پېری چې ادم عليه السلام ته دتعظيم څخه يې انکاروکړاودالله تعالی دلعنت مستحق وګرزېد ،ترقيامته يې ورته مهلت ورکړ اودګمراهی ټول وسا يل يې ورپه برخه کړل [1]

ج- شيطان په لغت کې: دپېريانواوانسانانوپه هرسرکښ اونا فرمان باند ې يې اطلا ق کيږي .

د-په اصطلاح کې: له سرکښو پېريانو څخه عبارت دی، چې دانسان په بنه دڅرګندېدوتوان لري.

۲ - دتخليق (پيدايښت) ماده يې

شيطان دپېر يانودنسل څخه دی،له همدې امله دپيدايښت ماده يې داورلمبه ده .قران عظيم الشان فرمايي:﴿ وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴾ (۲۷) الحجرژباړه:اوله هغه نه مخکې موږ پيريان داورله شغلې نه پيدا کړي ول.

۳-دشيطان اصل

څرنګه چې دانسانانو اصل ادم عليه السلام دی.په همد ی توګه دابليس اصل هم پېری دی .قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي﴿ كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ ﴾الکهف) ژباړه: دی دپيريانودجملې څخه ؤ [2]

لکه څنګه چې ملايک دالله تعالی منونکي لښکرې دي، دخير ،نېکی اواصلاح لوري ته بلنه ورکوي؛ همدارنګه شيطانان متمردمخلوق دی، چې خلک دالله تعالی دښمنی ،شر، فساداوتباهی ته دعوت کوي. کره وره يې دملايکودکړووړوسره متضاددي، دملايکو ماموريت دخلکوترمنځ وحدت، دوستي ، محبت يووالی او هدايت دی دشيطان فعاليتونه سرکشي،، نا فرماني ،اختلاف ، فساد،تباهی او بې لاري ده. همدغه شياطين دي چې فاسداو ناکاره اعمال خلکو ته ښه ښکاره کوي [3]

---

[1] - سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۳۹دار الکتاب العربی بيروت لبنان
[2] - نذير داد محمد(ب ت) عقايد اسلامي ص ۲۶۲ انتشارات رسالت کابل افغانستان
[3] - سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۴۰ دار الکتاب العربی بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-دشیطانانوډولونه

لکه څرنگه چې په پېریانوکې شـیطان وي ؛همدارنگه په انسـانانوکې هم شـیطانان وي په یو روایت کې راغلي دي: یوځل ابوذرغفاري رضي الله عنه لمو نځ کاوه رسـول الله صـلی الله علیه وسـلم ورته وفرمایل ابوذره ! دانسي ــ او جني شـیطا نانوڅخه پناه غواړه ابوذر رضي الله عنه عرض وکړای دالله رسـوله ! په انسانانوکې هم شـیطانان وي؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل هو! همد غه مطلب ته په قران عظیم الشان کې اشاره شوې ﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ ﴿١١٢﴾ ﴾الأنعام:ژباړه: او موږ خو تل همداسې شیطان انسانان او شیطان پیریان د هر پیغمبر دشمنان گرځولي دي

۵-ددوی ډلې

- مر دة الشیاطین :معنا داچې په کبر، لویی او سرکښي کې او ږداخته ؛نوپردې اساس په ټولو کافرانو دانسي شیطان اطلا ق صحت لري .

طاغوت :زموږ پوهانودطا غوت معنادگمراهی دسرلښکرکړي ده پخپله نه یوازې داچې گمراه ؛بلکې دگمراهۍاوکفرمشراوقاید.

۶-دشیاطینو پرووړاندې دانسانانو ډولونه

- محفوظه ډله چې الله تعالی دشیاطینو له شر څخه ساتلي دي ؛لکه پیغمبران
- هغه ډله چې شیطان یې دگمراهي هڅه کوي لکه مؤ منان.
- د شیطان لاس پوڅي انسي شیطانان؛ لکه عام کافران او منافقین[1]

۷:دشیطانانوځانگړتیاوې

شیطانان لاندې ځانگړتیاوې لري:

الف – تخلیقي ځانگړنې یې

۱- له اوره پیدایښت :الله تعالی فرمایي ﴿ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ ﴾الحجر: ژباړه او له هغه نه مخکې موږپیریان داورله شغلط نه پیداکړي وو.

۲- په سترگو نه ښکارېدل: قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ﴿٢٧﴾ ﴾الأعراف ژباړه: هغه اود هغه ملگري تاسې له یو داسې ځای نه ویني چې له هغه ځایه تاسونه ویني

۳-قبیح، بد شـکل او ښـکرونه :په منځنیو پېړیوکې نصرـانیانودشـیطان انځورداسـې وړاند ې کاوه :تک تورشخص، لوړې وریځې، ښکرونه . څیرونکې منگولې .له خولې څخه وتونکې لمبه او شا ته لکی .[2]

---

[1] - اشقر عمر سلیمان (۲۰۰۷م)عالم الجن والشیطان ص ۸۰ دارالنفایس للنشر والتوزیع اردن

[2] -نذیر داد محمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲۶۱ انتشارات رسالت کابل افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب:معنوي ځانګړتیاوې

۱- ځان لوی ګڼل اوکفر:الله تعالی فرمايي ﴿ أَبَىٰ وَٱسۡتَكۡبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴾ (۳۴) البقرة.ژباړه خوابليس انكاروكړ، هغه د خپلې لويي په غروركې اخته اودكافرانو له ډلې څخه شو .

۲-نافرماني : الله تعالی فرمايي ﴿ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلرَّحۡمَٰنِ عَصِيّٗا ﴾ (۴۴) مريم: ژباړه شيطان خو له رحمن څخه سرغړوونكى دى..

۳-لعن اورجم : الله تعالی فرمايي ﴿ فَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴾ (۹۸) النحل: ژباړه : نو كله چې ته په قران لوستلو پيل وكړې نوله رټل شوي شيطان نه الله تعالی ته پناه وړه

۴- سركشي :طغيان او له حدڅخه تجاوزدشيطان په اوصافوكې راځي

۵ - شكست:دحق پروړاندې ناكامي اونابودي دشيطان ځواكونوته تل شكست په برخه وي

۸-دشيطان اهداف اومقا صد

الف- نهايي هدف :دشيطان وروستى هدف دادى چې خلك له جنت څخه محر وم او دوزخ ته يې بو ځي الله تعالی فرمايي ﴿ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمۡ عَدُوّٞ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۚ إِنَّمَا يَدۡعُواْ حِزۡبَهُۥ لِيَكُونُواْ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴾ (۶) فاطر: ژباړه :په حقيقت كې شيطان ستاسي دښمن دى ؛نوتاسي هم هغه خپل دښمن وګڼئ هغه خپل پيروان خپلې لارې ته ددې لپاره رابولي چې هغوى د دوزخيانوله جملې نه شي .

ب-نيږدې اهداف

- دكفر او شرک په لومه كې دخلكو راګيرول.
- دخلكو هڅو نه ترڅو طاغوت ته پربكړې يو سي.
- په ګنا هونو كې دخلكو غورزول.
- په بدعاتودخلكواخته كول ،داځكه چې دبد عت زيا ن دين ته رسيږي.
- دخلكودعباداتواوطاعاتو فاسدول اودالله جل جلا له ددين په وړاندې خنډونه ايجادول [۱].

[۱] نابرداد محمد(ب ت) عقايد اسلامي انتشارات ص ۲۶۵ رسالت كابل افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی
په اسماني کتابونو او پيغمبرانو ايمان

سريزه

په اسماني کتابونوايمان دايمان دريم اوپه پيغمبرانوڅلورم رکن دی الله تعالی دبشريت دهدايت اولارښوونې لپاره دتاريخ په بېلابېلو پړاوونوکې دېرلوی اوواړه کتابونه نازل کړي دي، چې په دې کې الهي قانون اودژوندتېرولوصحيح طريقه بيان شوې وه.الهي استازو(پيغمبرانو) ددې کتابونومفهوم ولسونوته ځرگندکړاوپخپله يې عملي نمونه ول. په ټولواسماني کتابونوايمان راوړل ضروري دي ؛ځکه چې اصلي مرکزي اومحوري خبره يې يوه وه ،چې هغه دالله تعالی بندگي اوله کفراوشرک څخه ځان ساتل دي؛ مگر اوس مهال له قرا ن نه پرته په اصلی بڼه بل اسماني کتاب شتون نه لري، حقيقت دادی چې کوم صنعتي شرکت له خپلو مصنوعاتو سره خپل استازی او لارښوونکي يادښتونه ونه لېږي، هغه نااهله اود نيمگړې اداري څښتن گڼل کېږي ديوشرکت لارښووني شاته غورځول اومصنوع دخپل هوس اوخوښې پر بنسټ په کارول ترټولولويه ناپوهي ده.ايا دابه دېرلوی حماقت نه وي.چې انسان الهي لارښووني شاته وغورځوي،خپل هوی او هوس اودکفارو پيروی پسې ولاړشي ؟

لومړی بحث
په اسماني کتابونوايمان

انسان دژوند په دگرهراړخيز نظام ته چې په دنيا او اخرت کې يې له نېکبختي سره غاړه غړی او دکمال لوړو پوړيو ته يې ورسوي سخته اړتيا لري، په دې کې بايدښه اوبد، اهداف اواهدافو ته درسېدو لارې چارې ضرورتونه، ستونزې اود حل لارې يې ،مسؤليتونه اومکلفيتونه په گوته شوي واوسي .اوس پوښتنه داده چې بشري عقل ددې صلاحيت لري،چې دداسې يو صالح نظام په رامينځته کولو بريالی شي؟ نه هېڅکله [1]

۱-انسان دوه اړخيزموجود: انسان مادی اوروحاني مخلوق دی داسلام سپېڅلی دين دواړه اړخونه موازی پرمخ وړي

۲-قانون ته اړتياولې؟: انسان ټولنيزمخلوق دی. جلاجلااړتياوې لري په ځاني توگه خپلې اړتياوې نه شي پوره کولی انساني استعدادونه اوخواهشات هم مختلف دي دانساني اړتيا ؤاواستعدادونو اختلاف+دامکاناتو کموالی اومحدوديت =اختلاف اودښمني نتيجه:دقانون دشتون لزوم [2]

۱-ابن تيميه تقي الدين مجموعة الفتاوی (۱۹۶۰م)اول ص ۱۵ توک دمام المملکة العربية

۲-سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۵ دار الکتاب العربی بيروت لبنان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقوانينو ډولونه

۱- بشري قوانين ۲- الهي قوانين(وحی)

دمقنن صفات

کامل عقل ،بشپړ علم،زړه سوی اوترحم،داشتباه څخه پاکوالی ،دغه صفات دکايناتودخالق نه پرته په بشرکې نه موندل کېږي داڅکه چې :[1]

په بشري قوانينوکې

۱-دشخصي غرايزودخالت ۲-دژوندپه ټولوبرخو،نه حاکميت ۳-له سپېڅلتياڅخه نه برخمنتيا۴-سرچينه يې عقل ده.

عقل

انسان عقل لري ؛خو عقل دښواو بدو په پېژندنه کې مستقل نه دی ؛لکه څرنګه چې سترګه له رڼا څخه پرته ليدل نه شي کولی ،په همدې توګه دانسان عقل دوحی له رڼا نه پرته خطا کېږي .له بلې خوادچاعقل؟ عقلونه هم مختلف دي ؛نوټولنه دګډوډۍ په لوري ځي ؛نوپردې اساس وحې اواسماني کتاب دنړی والو دوحدت اونېکبختی ضامن دی ؛نو اسماني کتاب ته اړتياده.[2]

اسماني کتاب (وحې)

- سرچينه يې دکايناتو څښتن ده.
- دخلکو په زړونو کې ځای لري .
- دانسان مادي او روحاني لاربنوونې ترپوښښ لاندې نيسي .
- دانسان ددنيا او اخرت دکاميابۍ ضامن دی.
- دانسان بشپړه روزنه کوي اوواقعي کمال ته يې رسوي.
- انسان له تيارو نه درڼاخوا ته راوباسي.
- دبشر ټولو غوښتنو ته مثبت ځواب وايي.
- سراسر حق او باطل ته په کې ځای نشته .[3]

دکتاب پېژندنه

لغوي معنی : کتاب دمصدرصيغه دمکتوب په معنی سره ده، دپيوستون مفهوم افاده کوي ليکوال اوخياط ته کاتب ويل کېږي؛ څکه چې هغوی توري اوجامې رايو ځای کوي فوځي لښکرته هم کتيبه وايي.

اصطلاحي پېژندنه :دتوروخپل مينځي پيوستون ته کتاب ويل کېږي.

۱- رحماني محمد شريف (ب ت) اسلامي سياست پوهنه ص ۱۱۴اصلاح افکار ننګرهار

۲- سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۴۳ دار الکتاب العربی بيروت لبنان

۳- طالبي(ب ت) بينش اسلامي ص ۲۷ خيابان داروبخش تهران ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- شرعي معنی :کتاب دالهي کلام څخه عبارت دی ،چې په هغه کې هدایت اورڼا وي ،چې دوحی په ترڅ کې دوخت پیغمبرته لیږل کیږي ،ترڅوولسونه رهبري اودنیا اواخرت بري ته یې ورسوي.[۱]

۳- ډولونه یې:اسماني کتابونه دوه ډوله دي مدون اوغیرمدون ،مدون څلورلوی کتابونه دي اوغیر مدون صحیفې دي

اوس مهال نه صحیفې شته اونه یې ژبه ؛مگرپه اسماني لویوکتابونوکې نن یوازې قران عظیم الشان په خپل اصلي حالت کې لفظ په لفظ اوحرف په حرف محفوظ پاتې دی اوترقیامته به همداسې وي داځکه چې دلکونوانسانانوپه سینوکې محفوظ دی[۲]

په نورودرې اسماني پیغامونو(تورات ، انجیل ،زبور)کې ډېرڅه بدل شوي ،اصلي ژبه یې نشته. بې لارې خلکودهغې په تعلیماتوکې ډېرې هغه خبرې ورننوېستلې دي چې ددین له اصلي تعلیماتوسره اړخ نه لگوي اوډېرې هغه خبرې یې ورڅخه وېستلې، چې دهغوی دغوښتنوخلاف وې .له همدې امله نن دحق دین دپېژندلواوپرهغه دعمل کولویواځنی محفوظه اومستنده ذریعه قران عظیم الشان دی، ترقیامته دټول بشریت لپاره لارښودپیغام اودنجات یواځنی وسیله گڼلی شي .له همدې کبله له هغه نه بې پروایي اودهغه داصولو،قوانینواولارښوو نوپرخلاف دنورواصولواولارښوونوسره سم دژوندعیارول گمراهي ،بغاوت اوکفرگڼلی شي.

۴- دارتیا حکمت یې:دانسان لارښوونه: که رهبري شي دکمال لوړو پوړیو ته به ورسېږي اوکه نه دانحطاط او زوال په لاره به درومي اوله څناوروبه بترواوسي.[۳]

۵- دایمان حکم یې :ایمان پرې لازم اوانکارورڅخه کفردی چې په لاندې ټکو کې یې راخلاصه کوو

- په دې خبره ټینگ باورچې الله جل جلاله په خپلوپیغمبرانواسماني پیغامونه نازل کړي دي چې نومونه اوشمېریې یوازې الله تعالی ته معلوم دی .
- په هغو اسماني پیغامونو چې په قران کریم کې یې یادونه شوې ده ؛لکه دابراهیم اوموسی علیه السلام صحیفې، تورات، انجیل اوزبورپه دې ټولو له تحریف اوتبدیل نه دمخه اجمالي ایمان په ژبه اقراراوپرزړه تصدیق لرل.
- په قران عظیم الشان مفصل ایمان، په ژبه اقراراوپه زړه تصدیق اوپریکړوته یې ځان سپارل اوپردې باوردرلودل ،چې دالله تعالی کلام اووېناده په محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی ترڅومسلمانانوته دژوند قانون اوله تیاروڅخه درڼاپه لوروېستونکی اوسي،په ده کې داسمانونواوځمکودپیدایښت اودتېروملتونواوقومونودپرمختگ اوزوال کیسعقیدې ،حلالواوحرامو ،ادابو ،اخلاقو ،عباداتواومعاملاتو، کورني

---

۱. حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة ص۲٦واسسهادارالقلم دمشق
۲. حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسهادارالقلم دمشق
۳. حیم میم (۱۳۲۱هد ش)اشنابی بافرهنگ اسلامي ص۱۰۲تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظام،اقتصاد،سیاست اوحکومت ،شوری،عدل اوانصاف ،جنایي سزاګانو،جنګ اوسولي اونړی والواړیکوپه هکله احکام اوقوانین بیان شوي دي.[١]

٦- دایمان دلایل یې: قران عظیم الشان اونبو ي سنت په اسماني کتابو نود ایمان ستر دلایل دي ؛قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ﴿١٣٦﴾﴾ النساء ژباړه: ای مؤمنانو ! پرالله او پررسول او پر هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله پرخپل پیغمبر نازل کړی دی. او پرهر هغه کتاب چې له دې نه مخکې یې نازل کړیدي.

په همدې توګه دجبر یل په مشهور حدیث کې هم دایمان اساسات بیان شوي دی[٢]

٧- دنزول موخه یې

- دالله تعالی معرفت اوبندګي اود بشریت رهبري.
- له تیارو،ظلم اوجهل څخه د بشریت نجات.
- انسان ته دښه اوبد،مضراوګټور پوهه ورښودل .
- په دنیااو اخرت کې د سوکاله ژوند لورته یې رهبري.
- ددیني عقایدو،عباداتو، نصا یحو ، ادابو، دثواب اوعذاب لارښود.
- دشخړواواختلا فونودحل قانون [٣]

٨- اتفاقي ټکي یې

- د سرچینې یووالی په دې تو ګه چې ټول کتابونه دالله تعالی له خواناز ل شوي ؤ
- دهدف وحدت په دې توګه چې دټولواسماني کتابونوموخه دالله تعالی بندګي وه
- اعتقا دي وحدت :اسلامي عقیده دادم علیه السلام نه تردې وخته پورې یوه وه.
- دعباداتو پرځای کول ؛لکه لمو نځ ، روژه ، زکات ،حج اودنفس تزکیې ته هڅونه.
- ښه اخلاق؛لکه عفوه ،په کړاؤنوصبر ،له موراوپلارسره احسان ،وفا ، صله رحمي ، میلمه پالنه
- دفساد سره مقا بله برابره خبره ده ،چې اعتقادي فسادوي اوکه اخلاقي.
- جهاد ته هڅونه ،ددین لپاره ځاني اومالي سرښندنه وړاندې کول
- دعدل ټینګول.[٤]

١- حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ص ٥٣٦ دارالقلم دمشق

٢- شنب محمد احمد (١٩٩٠م)دراسات في العقیدة الاسلامیة ص ٨٠ دار عمار للنشر عمان

٣- الاشقر سلیمان (ب ت) الرسل والرسالات ص ٢٣٥ دار الکتاب العربي بیروت لبنان

٤- همدغه ماخذ ص ٢٣٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- دایمان گټې یې

- له فکري او اعتقادي خلل اواشتباه څخه دبشریت ساتنه .
- په سمه اوځرګنده لاردملتونوروانول .

په قران کریم کې ذکر شوي اسماني کتابونه

هغه کتابونه چې ایمان پرې لازم او په قران کریم کې یې یا دونه شوې عبارت دي له:

۱-صحیفې :په قران عظیم الشان اونبو ي مبارکواحادیثوکې دصحیفو یادونه شوې ده .

۲-تورات : دتورات لفظ عبراني دی دتعلیم ،شریعت او قانون په معنی سره دی اوله هغه الهی کتا ب څخه عبارت دی ،چې الله تعالی په موسی علیه السلام نازل کړی ،دقران عظیم الشان په ګڼو ځایونوکې دتورات یادونه شوې.

الف-دتورات لارښوونې

- دالهي احکامو،دعباداتو،اخلاقواوحدودومجموعه وه ،چې بني اسرائیل پرې مامورشوي ؤ
- دمحمدصلی الله علیه وسلم دراتلو دزېري ذکراودهغه دځینوصفاتویادونه .
- دوسله والې مبا رزې اودځاني اومالي سرښندنې ذکر.

ب-اوسنی تورات

داهغه تورات نه دی ،چې پرموسی علیه السلام نازل شوی ؛ځکه چې سندي تسلسل نه لري دتورات اصلي نسخه له مینځه تللې اواوه ځله ضایع شوې ده په ده کې باطل عقایددي چې دپیغمبرانودتعلیماتوسره سمون نه خوري .[1]

۳ - زبور: زبورلیکلی پیغام ته وایي اوله هغه الهی پیغام څخه عبارت دی ،چې په داؤدعلیه السلام نازل شوی دقران عظیم الشان په ګڼوایاتونوکې دزبورذکرراغلی دی.

۴- انجیل:انجیل یوناني کلمه ده ،دزېري په معنا ده اوله هغه الهي پیغام څخه عبارت ده،چې په عیسی–علیه السلام نازل شوی دقران عظیم الشان په ګڼوایاتونوکې دغه مطلب ته اشاره شوې ده.

الف-دانجیل لارښوونې

- د عباداتو اواخلاقولارښودؤ .
- نور،هدایت اودتورات تصدیق کونکی ؤ.
- دمحمد صلی الله علیه وسلم دراتللوزېری او دځینو صفاتو ذکر په کې ؤ.
- دځا ني او ما لي سر ښند نې لورته تشویق او ترغیب په کې ؤ. [2]

---

[1] حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۵۴۱ دارالقلم دمشق

[2] همدغه ماخذ ص ۵۵۲

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-ترپورته کبد و وروسته: په ژوندی بڼه اسمان ته دعیسی علیه السلام ترپورته کېدلووروسته په انجیل کې بدلون رامنځته شــو تورات ته عهدقدیم انجیلونواودپیغمبرانوپیغامونواووېناؤباندې دعهدجدیداطلاق کېږي دعهدجدیدانجیلونه دنصرانیانوپه نېزدڅلوردي:

- انجیل متی
- انجیل لوقا
- انجیل یو حنا
- انجیل مرقس

هلته نورانجیلو نه هم شته ؛لکه انجیل بر نابا اوګڼ له پامه غورځېدلي نورانجیلو نه

ج-دعدم صحت دلایل یې: موږ به په اجمالي توګه ددغوانجیلونو بطلان او عدم صحت بیان کړو

- دغه نه دعیسی علیه السلام په لاس لیکل شوي دي او نه دوحی په توګه نازل شوي .
- ددوی ترمینځ سل ځایه تکراوتنا قض لیدل کېږي.
- نسبت یې اشخا صوته کېږ ي نه اسماني وحی ته .
- دالله تعالی دذات او پیغمبرانو په هکله په کې ناوړه وینا وې په کې په سترګو ښکاري
- دعقل اونقل پرخلا ف په باطلوافکارواوعقایدومشتمل دي .
- له علمي حقایقوسره یې تکراوتنا قض دی چې ځینوعلماؤورته اشاره کړ ې ده .
- دسیاسي،اجتماعي اواقتصادي مسایلوپه هکله څه نه لري.

د-دتورات او انجیل پیروي: دغه کتابونه محرف دي بدلون په کې رامنځه ته شوی بله داچې دغه کتابونه دخاص وخت اوخاص ملت لپاره راغلي ؤ، داسې مثال لري ؛لکه ستوري کله چې لمرراوخېژي نوبیادستورورڼا نه وي یهوداونصرانیان ګمراه قومونه دي په هېڅ صورت یې پیروي جوازنه لري[۱]

۵-قران عظیم الشان

قرانکریم داسماني پیغامونوروستنی کتا ب دی ،چې دپیغمبرانودسردارمحمد صلي الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتې معجزه ګڼل کېږي .

۱-پېژ ندنه یې: قران اعظیم الشان دالله تعالی هغه معجزکلام دی، چې دمحمد صلی الله علیه وسلم زړه ته دجبریل امین په وسیله راکوزشوی ،په پاڼوکې لیکل شوی اوموږته په تواترسره رارسېدلی تلا وت یې عبادت اودرسول الله صلی علیه وسلم درسالت ستره تلپا تې معجزه ده په عربی ژبه دمسلمانانولپاره دژوند بشپړقانون دی .نه نثردی اونه شعر؛ بلکې ځا نګړی شان لري اوپه نزول سره یې داسماني پیغامونولړۍ پای ته رسېدلې ده .[۲]

۱-حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ۵۸۷ دارالقلم دمشق

۲-رحماني محمد شریف (ب ت) قران پوهنه ص ۱۴ اصلاح افکار ننګرهار افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتي معجزه ده په ده کې

۲-امتیازات یې:قرانکریم درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتي معجزه ده په ده کې ستراعجازي خصوصیات خای پرځای شوي دي داپه هراعتبار بې مثله کلام دی امتیازي خصوصیات لري چې په نوروآسماني کتابونوکې نشته اوهغه په لاندې توګه دي:

- الهي کلام:قران کریم دالله تعالی وینا ده.اوس په نړۍ کې داسې کتاب له سره شتون نه لري چې دالهي کلام اعزازورته حاصل وي .
- داسماني پیغامونوخلاصه :قران عظیم الشان دټولواسماني پیغامونودلارښوونوخلاصه ده.چې دتېروشویوټولو اسماني کتابونودتعلیماتوتصدیق اوتا ئیدکوي .
- دساتنې ذمه واري: قران عظیم الشان یواځینی الهي اسماني کتا ب دی ،چې دسا تنې او حفا ظت ذمه واري یې الله تعالی کړې ده ،قران کریم دغه مطلب داسې بیا نوي ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (۹) الحجر.ژباړه:دا ذکر(قران)داموږ نازل کړیدی اوموږ په خپله ددې ساتونکي یو.
- عموم :قران کریم دنړۍ دټولوملتونودلارښوونې لپا ره راغلی ترکوم خاص قوم پورې اختصاص نه لري؛ بلکې دټول بشریت لارښود،شامل اوکامل الهي پیغام دی.
- معجزکلام :قران عظیم الشان داسلوب،نظم ،فصاحت اوبلاغت اوقانون په اعتبارابدي معجزه ده چې نړۍ وال یې چیلنج کړي دي
- وروستی لارښودپیغام:قران کریم دټول بشریت لپاره دهدایت وروستی پیغام دی چې له ده نه وروسته بل کتاب ځمکې ته نه راځي .
- بشپړ لارښود :قران کریم دبشري ژوندمکمل قانون دی چې دژوند هره برخه رهبري کوي
- اسانتیا:دقران عظیم الشان په زده کړه اوحفظ کې اساني ده هر څوک یې یادولی شي.
- فصیح اوبلیغ کلام:قران عظیم الشان یوفصیح اوبلیغ کلام دی نه شعردی اونه نثر؛بلکې قران دی.
- له تضاداوتکرځخه سپېځلتیا:دقران عظیم الشان دلارښوونوترمینځ کوم اختلاف اوتکرپه سترګونه ښکاري؛ بلکې دمضامینوترمنځ یې بشپړه هماهنګي موجوده ده ددې پرعکس په دنیاوي فلسفوکې دپوهانودافکارواونظریاتوترمنځ تضادلیدل کیږي .
- اغېزمن کلام: قران کریم یواغېزناک کلام دی چې دانسان په زړه اودماغ اغېزه پرې باسي کله چې قاري قران لولي ؛نواورېدونکی شخص که پرې پوهیږي اوکه نه ورځخه متاثرکیږي. دقران عظیم الشان همدغه اعجازپه کافرانواومشرکینوخوب حرام کړی و. داصحابوکراموګڼ شمېردقران عظیم الشان په اورېدلومسلمان شوي دي دعمرفاروق رضی الله عنه واقعه مشهوره ده هغه دخپلې خورځخه دقران په اورېدلواسلام ته راغلی ؛همدارنګه دعربونامتوشاعرلبیدهم دقران په اورېدلوداسلام دایرې ته داخل شوی دی
- له ساینس سره نه ټکر:قران کریم په یوداسې معجز اندازسره نازل شوی (که بشریت هر څومره په

صابوني محمد علي (۱۹۸۰م) التبیان في علوم القران ص ۷۵ بیروت لبنان مؤسسة مناهل العرفان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينس اوټکنالوژۍ کې ترقي وکړي ورسره يې ټکر نه راځي داځکه چې قرانکريم دالله تعالی وينااوکاينات دهغه عمل دی ؛نودالله تعالی دويناا وعمل ترمينځ ټکرنه وي.

دحقانيت اودعدم تحريف دلايل يې

له تحريف،تغير اوبدلون څخه دقران عظيم الشان مصؤنيت دټول اسلامي امت اتفاقي خبره ده څنې نامسلمان مفکرين هم پردې باوري دي چې قران کريم ستررباني کتاب دی چې هيڅ رنګ تغيراوبدلون په کې نه دی رامنځته شوی تردې وخته په بشپړتواترسره موږ ته رارسېدلی دی.

دتحريف معنی په عربي ژبه کې تغيراوبدلون ته وايي اوپه اصطلاح کې دقران عظيم الشان په الفاظو،حروفو، حرکاتوکې بدلون،کموالي اوزياتوالي ته تحريف ويل کيږي[1]

دتحريف ډولونه

- لفظي تحريف په کمولوسره
- لفظي تحريف په زياتولو سره[2]
- معنوي تحريف چې له خپل حقيقت څخه يې معنی تغيرکړې شي.

دنه تحريف دلايل يې: داسلامي امت پوهانوپه قرا ن کريم دګوتې وهلو اوبدلون د،ردپه هکله ګڼ دلايل ذکرکړي دي دهغودجملې څخه:

۱-قراني دليل :ددغه سترعظيم الشان کتاب دساتنې ذمه واري پخپله الله تعالی کړې ده چې دهوی اوهوس دښمنانو له تحريف څخه به يې ساتي هلته چې فرمايي:﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ ﴾ الحجرژباړه: ياتې شو دا ذکر،دا موږ نازل کړيدی او موږ په خپله ددې ساتندويان يو.

په دغه ايات کريمه کې دذکرڅخه قران کريم مراددی چې له تغيراوبدلون څخه به يې ساته کوي که داخبره نه واي ؛نوتراوسه به داسلام دښمنانو څومره شيان په کې ننويستي وای دتېرواسماني پيغامونوتورات، انجيل اوزبوردساتنې ذمه واري الله تعالی نه وه کړې ؛بلکې دغه مسؤليت ددوی علماؤته سپارل شوی ؤ؛نوله همدې امله دالله تعالی وروستی پيغام قران عظيم الشان له هررنګه ويناؤڅخه صاف، سپيڅلی اومحفوظ پاتې شو په بل ځای کې له دې کتاب سره دباطل دپيوستون نفی شوې ده هلته چې فرمايي:

﴿ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ ﴾

ژباړه: حقيقت دادی چې دايوپياوړی کتاب دی باطل نه مخامخ پرې راتلای شي نه دشاله خوا داد پرحکمت والاستايل شوي ذات نازل کړی شوی کتاب دی.

---

[1] طباطبايي الميزان فی تفسير القران ۱۲ ټوک ۱۰۸ مخ
[2] الخولي صيانة القران من التحريف ۱۹۸ مخ

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترقیامته پورې له نزول له وخته دخپل مجید قران ده نبنه ه خرګند دباطل اوبدلون تحریف اساس ;نوپردي هررنګه بدلون څخه محفوظ دی [1]

۲-نبوي سنت : پیغمبر صلی الله علیه وسلم دخپل وفات درنځ پرمهال دخپل یوفرمان په ترځ کی داسې ویلي ؤ (فقد ترکت فیکم مالن تضلوا بعد إن اعتصمتم به کتاب الله)[2] ژباړه: په یقیني توګه مې په تاسې کې هغه شی پرېښی که تاسې پرې منګولې ښخې کړې هېڅکله په تاسې ګمراه نه شئ چې هغه دالله تعالی کتاب دی.

درسول الله په مبارک ژوند کې دقران کریم هم په لیکلې بڼه اوهم دحفظ په ډول دسلګونو اصحابوکرامو په مبارکوسینوکې موجودؤ په روایاتوکې راغلي دي چې دهرې رمضان په میاشت کې به جبریل امین رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دقران دورکاؤ یوځل به جبریل اوبیا به رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته اورولو قران کریم ترقیامته درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره تلپاتې معجزه ده که چېرې تحریف په کې رامنځته کړی شي ;نوبیابه څنګه معجزه پاتې شي ؟

;نوپردې اساس درسول الله صلی الله علیه وسلم اوداصحابو کرامو زیات اهتمام قران عظیم الشان ته ؤ پخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم سید الحفاظ دی له قران مجید سره داصحابوکرامو مینه په تاریخ کې بې ساري ده دنبوت په سپېڅلي دورکې پیغمبر صلی الله علیه وسلم ددې سترپیغام په زده کړه حفظ . لیکلو اوتعلیم پخپله اشراف درلوداوترهغه راوروسته دهغه ځای ناستي خلیفه ګان دقرانکریم حافظان اوښوونکي ؤدغه سترپیغام ترننه په بشپړامانت سره سینه په سینه انتقال شوی [3]

۳-تاریخي دلایل: دمسلمانانو ژوندته که چېرته یوځوک وګوري دنبوت له وخته هغوی له قران سره یو ځای ژوند کاؤ هغه واکمن اوحاکم قانون اوداسلامي دولت دنظام لارښوداوعبادت رمزؤیه پنځه وخته لمانځه کې تلاوت کېده اوپه عملي ژوند کې تطبیق ؤدمثال په توګه لمونځ درواخله ارکان اوشرطونه یې له دغه سترکتاب څخه خروبېږي نارینه اوښځینه لویان اوماشومان یې عملي کوي په همدې توګه روژه ، زکات ، حج ،اخلاق ، معاملات، کورنی نظام، محرماتې ښځې، درضاع مسئله اوطلاق، په اقتصادیاتوکې سوداواحتکاراوپه سیاست کې شوری اودامانتونوساتنه اوپه عقوباتو اوجنایاتوکې دقتل ،ډاکې اودشرابوحرمت اودجګړې قوانین اودنړی وال سیاست احکام اوقوانین اوداسې نور ...درواخله.

پردې اساس داله عقله لېرې خبره ده چې دهغه کتاب په تحریف دې لاس پورې کړی شي چې په بېلا بېلوتاریخي پړاؤنوکې دمسلمانانو په زړونواوعملي چلند کې دې موجودوي ،داسې خونه وه چې قران کریم دې داوس په شان په تاخچوکې پرګردونوکې پټ پروت وي اوخلک دې په کې په ګوتوهلولاس پورې کړي ;بلکې دقرانکریم تلاوت سترعبادت اودټول امت په زړونوکې ځای لري دکاغذ دایجاد نه وروسته

---

[1] طباطبایي: المیزان فی تفسیر القران ج ۱۷ ص ۳۹۸
[2] قشیري مسلم بن حجاج ،صحیح مسلم
[3] محمدشریف رحماني قران پوهنه ص: ۹۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو به داسې هېڅ کورنه وي چې دغه سـترپيغام دې په کې ونه اوسـی دقرانکريم حيثيت خوديو هېواد داساسي قانون څخه دېرسـتردی په اساسي قانون کې هېڅوک گوتې نه شی وهلی په تغير سره يې يوملي پاڅون صورت نيسي ـ اوس مهال خو په لکونو حافظان لري اوپه اسـلامي هېوادونوکې دې کارته سـخت اهتمام صـورت مونـدلی که په قران عظيم الشـان کې تحريف رامنځته شـوی وای تراوسـه به داسـلام سرسختودښمنانو څومره په پروپاگندونو اوډنډورو لاس پورې کاوه.

دايمان غو ښتنې يې

- ايمان: دهغه په باب شک او شبهه نه کول او پرې بشپړايمان درلودل.
- تدبر: يو ازې لوستل نه ؛بلکې په هغه کې تدبراوتفکرکول .
- فيصله :دشخړودحل اوفصل لپاره الهي کتاب ته مراجعه کول.
- تطبيق: ټول کتاب په ټول ژوندکې تطبيقول او دژوندانه دلاربنو دپه توگه يې منل .
- تبليغ: نوروخلکو ته يې رسول .

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم بحث

دايمان داركانو څلورم ركن په پيغمبرانوايمان

په پيغمبرانو ايمان داسلامي عقيدې څلورم ركن دى ترڅو الهي پيغامونه ولسونو ته ورسوي اوله تيارو څخه يې درڼا لوري ته راوباسي. په نړۍ كې هريو صنعتي شركت دخپلو مصنوعاتوسره دخلكودښوونې لپاره خپل انجيران اوكارپوهان لېږي، ترڅود خرڅ كړشويومصنوعاتوداستعمال لارې چارې ورته وروزده كړي الله تعالى پيغمبران دبشر_دهدايت اولارښوونې لپاره استولي، ترڅوولسونه له تياروافساده درڼا، اصلاح اوسمون لوري ته رهبري اوله خپل خالق سره يې اشنا كړي. نو پردې اساس مؤمن خپل خالق دهغه استازى اولارښودپيغام اوپه كايناتوكې خپل مقام پېژني اودخپل رب له لوري په رڼا كې خپل ژوندته ادامه وركوي

نبوت اورسالت

۱-درسالت لغوي معنى

درسالت معنى پيغام اودارسال معنى پيغام رسول اومراسله دپيغاماتوتبادلې ته ويل كېږي. رسالت په اصل كې دسفارت اونمايندګۍ مترادف لفظ دى[1]

۲-دنبوت لغوي معنى

دنبوت لفظ ن، ب، و،ت نبوة په عربي ژبه كې

- لوړځاى ته ويل كېږي؛نودنبي معنا دلوړې اوسترې مرتبې څښتن.
- په بل اعتباردنبأڅخه اخيستل شوى چې دخبرپه معنى سره راځي پيغمبران هم دوحى له پيغام سره بشريت ته راځي اودالله تعالى له خوادشرعي احكاموپه تبليغ اوتعليم ماموروي.[2]

۳-دنبوت شرعي حيثيت :

نبوت دالله تعالى اوبندګانوترمنځ سفارت اونمايندګي ده ترڅودهغوى داخروي اودنيوي چارونقصان اونيمګړتياوې لېرې كړي.[3]

دنبوت خاصيتونه

- نبوت اورسالت نه الوهيت اونه دالله تعالى څوى توب اونه كوم فلسفيانه علم دى؛بلكې دالله تعالى له خواسفارت، نمايندګي اوپيغام رسول دي. دفلسفې بنسټ عقل اوفكردى؛ليكن دپيغمبري علومواومعارفوسرچينه الهي وحى ده .
- نبوت دعيسوي راهبانواوهندي جوګيانودتګلارې نوم نه دى، چې خلكوته دنفس وژنې اودد نيا دترک كولوښوونه وكړي؛بلكې پيغمبرخلكوته ددنيادتعميراودژوندانه داصلاح اوسمون لارښوونه كوي.

---

[1] - ابن منظورمحمد بن مكرم (ب ت)لسان العرب ج ۳ ص ۵۶۱ دار الكتاب العربى بيروت لبنان
[2] - اشقر عمر سليمان(۲۰۰۷)الرسل والرسالات ص ۱۱۱ دار النفايس لنشر والتوزيع اردن
[3] - اصفهانى امام راغب مفردات القران دويم توک ص ۴۹۹ بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نبوت اورسالت کسبي شی نه دی؛ بلکې الهي ورکړه اوانتخاب دی.

۴-دنبي اورسول فرق

رسول هغه الهي استازي ته ویل کیږي،چې په نوي شریعت اوکتاب سره استول شوی وي او نبي هغه ،چې دپخواني شریعت اوکتاب په رسولواوتبلیغ ماموروي.[1]

۵.بشریت ته دالهي لارښوونودرسېدواحتمالات

- له هرشخص سره دالله تعالی خبرې اترې.
- هرشخص ته ملکه لیږل .
- دانسانانود جملې څخه ځینې وګړي غوره کول ترڅوملتونه رهبري اوعدل قایم کړي اوتولوبې لاریوته دپای ټکی کښېږدي همدغه معقوله لاره وه اوبس

۸-په پیغمبرانو دایمان مطلب

پردې ټینګ باوراوتصــدیق چې الله جل جلاله په هرملت کې پیغمبران لیږلي دي، چې ولســونه یې دالله تعالی سوچه بندګی‌ته رابللي هغوی ټول دالله تعالی رینښتیني استازي ول ،چې الهي پیغامونه یې په بشپړه توګه ولسونوته رسولي دي، دځینونومونه یې موږته بیان کړي اودځینو یې نه دي بیان کړي .[2]

۹-په پیغمبرانو دایمان راوړلو اهمیت

څوک چې پــه پیغمبرانو ایمان ونه لري مؤمن نه ګڼل کیږي په همدې توګه په ځینو ایمان او د ځینو، نه منل کفر دی؛ ځکه چې ټول په یو دین او یو پیغام سره اســتول شــوي وو. قران عظیم الشــان دغه مطلب داسې روښانه کوي:﴿ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ ﴾ آل عمران: ژباړه:موږ د هغودهیڅ یو ترمنځ توپیرنه کوواوموږدالله تعالی د فرمان تابع (مسلمانان) یو[3]

۱۰-دنبو ت اهداف او مقا صد

- بندګا نوته دالله تعالی وریېژندل او دهغه جل جلاله په وحدانیت ایمان .
- انسانانوته دښو اوبدو چاروښوونه .
- خلکو ته ددنیا اواخرت دبري زيری او مجرمانوته تهدید.
- ولسونو ته نېکه بېلګه اودعدل اقامه
- د دلیل اقامه ترڅو دقیامت په ورځ خلکو ته بهانه پاتې نه شي[4]

---

[1]- الوسی سید محمود روح المعانی اووم ټوک ص ۱۵۷ بیروت لبنان
[2]- محمد غزالی احیاء العلوم لومړی ټوک ص ۲۹۷ لاهور پاکستان
[3]- میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۲۹۶ دار القلم دمشق سوریه
[4]- طالبي بینش اسلامي ص ۵۰ خیابان داروبخش تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱-پیغمبرانو ته دبشراړتیا

دالله تعالی دپېژندنې لپاره له نبوت څخه پرته بله معتبره وسیله نشته .دنبوت دضرورت په هکله په سورة النساء کې ددولسو پیغمبرانودنومونو یادونه شوې ده اووروسته یې داسې فرمایلي دي: ﴿ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ ﴾ النساء ژباړه:دا ټول پیغمبران زیرې ورکوونکي او ویروونکي لیږل شوي وو چې د هغو له پیغمبرکولو نه وروسته له خلکو سره د الله په مقابله کې څه سند پاتې نه شي او الله په هرحال غالب اوحکیم دی.

پیغمبرانوته داړتیا ټکي

که چېرې الله پاک پیغمبران نه وای لیږلي خلکوته به دقیامت په ورځ بهانه پاتې وای .

- له پیغمبرانوپرته بشریت انساني مقام ته نه شي رسېدلی.
- دېرحقایق داسې دي ،چې بشري عقل ورته نه رسېږي ؛لکه دالله تعالی ذات اوصفات اخرت،جنت دوزخ دښواوبدوبېلتون دغه ټول دنبوت په وسیله پېژندل کېږي
- ولسونواوقومونویومثالي قایدته ضرورت درلود،چې له هرې اشتباه اوګناه څخه پاک،سوتره اودلوړوانساني کمالاتوڅښتن اوپه معجزوسره یې تائیدشوی وي .[۱]

۱۲-دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره

که چېرې انسانانوته پیغمبران نه وای لیږل شوي بشریت به دوحشي-ژوواوځېرونکیوحیواناتوپه څېر وای ،چې یوپربل حملې کوي او خپلې داړې پرې ښخوي؛ نوپه نړۍ کې دهرخیراوښېګڼې شتون دپیغمبري ښوونوداغېزونتیجه ده .په همدې توګه هریوشراوطغیان چې په نړۍ کې موجوددی اویابه رامنځ ته کېږي لامل اوسبب یې دنبوي لارښوونودرسونوکموالی دی ؛نوپردې اساس نړۍ دیواسکلیټ حیثیت لري روح یې نبوي لارښوونې دي دبدن قیام اوټینګښت له روح څخه پرته امکان نه لري له همدې امله هرکله چې دنړۍ څخه دنبوت لمرپرېوځي اسمان به وچوي، ستوري به تت، دلمروړانګې به ختمې اوسپوږمۍ به تکه توره شي غرونه به والوزي اوځمکه به سخت ټکانونه وخوري اودځمکې ټول مخلوقات به په فناء محکوم شي ؛نودنړۍ دنظام شتون دنبوت دتعلیماتو له امله دی.[۲]

۱۲-پیغمبربشپړلارښود

په قران عظیم الشان کې دپیغمبرانومنصبي فریضه ددین تعلیم ، تبلیغ ، قایمول اوټینګول ښودل شوي دي، دالله تعالی استازي ددنیادپرېښودلو درس خلکوته نه ورکوي ؛بلکې دنړۍدودانولواودخلکوداصلاح اوسمون پیغام له ځانه سره لري دبشري ژوندانه دتعمیرلپاره چې کوموصلاحیتونواولیاقت ته ضرورت شته

۱- میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۳۰۲ دار القلم دمشق سوریه

۲- ابن القیم مفتاح دارالسعاده ص۱۱۸ بیروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه تول په ذاتي ډول دپيغمبرپه ذات کې موجودوي ؛نوپه لنډډول درې اوصاف دنبوت لپاره لازم دي چې دنبوت داركانو په نوم يادېږي:

۱۳-دنبوت اركان

دنبوت اورسالت ستركارپه درې پايوولاړدى.

۱ـ رشداوهدايت ۲ـ علم اوحكمت ۳ـ حكومت اوسياست

- پيغمبريوكامل مربي وي دنفس اوروح دتزكيې په تولواذكارو،عباداتواوطاعاتوپوه وي ،دهغه نمونه اوروزنه داسماني ملكې په وسيله سرته رسيږي .
- پيغمبرحكيم ،داخلاقو،كورني نظام اوتمدني سياست داصولوماهروي ،هغه داسې پوه شخص وي چې حكمت يې دژوندانه هرحركت گرڅېدلى وي .
- پيغمبر دتمدني چاروماهرهم وي دعلم دڅښتنانو،پوهانو،سياستوالو،سوداگرو دجگړې دسپه سالارانواودژونددهرې څانگې دافرادومناسبه روزنه سرته رسوي [۱]

۱۴-دپيغمبرانوخصوصيات

- په وحې ،نبوت اورسالت اوښو اخلاقو سره له نورو خلكو جلا شخصيتونه او دښواخلاقو،تواضع ،ترحم او عـاطفې پـه لحـاظ لوړ،پـاک زړي اوپـه عبـادت كې پيـاوړي،عقل اوذهانت يې لوړدكامل دين ،صبر،سترې عاطفې اوښه خوى خاوندان دي خالص اوسوچه توحيد اوديوالله بندگى ته يې خلک رابلل
- له نبوت نه مخكې اووروسته له كوچنيواولويوگناهونوڅخه پاک اوسپېڅلى ؤ،دپيغمبرفكر،بصيرت اواخلاق لوړاوكامل وي له بلې خواپه خپل نفس اوڅان دپوره كنترول څښتـن وي، په همدې توگه دهغوى دالله تعالى څخه وېره اوداخرت تصـوريې دومره پياوړى وي، چې له هغوى نه دگناه چارې هېڅكله سرته شي پورتـه كولى. هغوى داللـه تعـالى ترڅـانگړې څـارنې لاندې وي، په همدې توگه پيغمبردالهي احكامو په پوهاوي اود الهي احكامو په پيروى كې داشتباه او تقصيرنه ښكاركېږي.[۲]

۱۵-دپيغمبرانو صفات

پيغمبران يوجسمي صفات لري اوبل معنوي مور به لومړى جسمي اووروسته ترې معنوي صفات ترڅېړنې لاندې ونيسو

الف- جسمي صفات

هغوى انســانان ول دولســونو پـه منـځ كې يې ژونـد،خـوراک اوڅښـاک كـاوه ،صـحت رنځورتيا،كمزورتيا،بوډاتوب اومړينـه پرې راتلـه ،نكـاح كـول اواولادونـه درلودل تجـارت يې كـاوه اوپـه بازارونوكې گرڅېدل.رمه پيول اونورې دنيوي چارې ترسره كول هم په كې شامل ؤ.

۱-مولنا گوهر رحمان توحيد اورسنت ص ۲۵۴ مكتبة دارالعلوم تفهيم القران مردان پشاور
۲-صابوني محمدعلي النبوة والانبياء ص ۶۰ مكتبة الرسالة بيروت لبنان

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغوی کې دالوهیت هېڅ اثارنه ؤاونه دملایکو په صفاتو سمبال ؤپه عقل ،پوهه ،عفت ،شجاعت ،سخاوت ،زهدونسب په لوړوالي ،ازادی او سرلوړی اوپه عبادت کې له ټولوخلکولوړشخصیتونه وو.دظاهري خلقت کمال ،په جسماني لحاظ شایسته اوناړینه شخصیت درلودل یې ځانګړني وې، هېڅکله کبدای نه شي چې پیغمبردي ښځه ،غلام اویاناقص الخلقت شخصیت واوسي .[1]

ب-معنوي صفات

۱-صدق:دغه صفت بایدپه هریومسلمان کې موجودوي ؛مګردپیغمبرانولپاره لازمي صفت ګڼل کېږي. هېڅکله امکان نه لري چې یوشخص دې پیغمبروي اوبیادې ورڅخه دروغ ،خیانت اونورناوړه صفات څرګندشي داځکه که چېرې پیغمبران دروغجن وای ؛نوبیابه دوحې په اسماني پیغام کې شک رامنځته کېده .

۲-امانت:پیغمبرانوعلیهم السلامودوحی اوالهي پیغامونوپه رسولوکې له بشپړامانت څخه کاراخیستی دی، داځکه چې امانت له خیانت سره ضد دی. له پیغمبرسره هېڅکله مناسبه نه بریښي چې په امانت کې خیانت وکړي ،چې نه دخپل امت خیروغواړي اونه الهي رسالت په بشپړه توګه ترسره کاندي ټولوپیغمبرانوالهي امانت په بشپړه توګه سرته رسولی هرپیغمبرخپل قوم ته ویلي ؤ :﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾﴾ الشعراء ژباړه:زه تاسې ته دالله له لوري امین استازی یم؛ نو تاسې له الله وویریږئ اوزما اطاعت وکړئ.

۳-تبلیغ:دغه دپیغمبرانوځانګړی صفت دی، په دې توګه چې هغوی به الهي پیغامونه ولسونوته رسول ؛اګرکه په دې تبلیغ کې به دوی ته سترزیان هم رسېده

۴-ذکاوت:ټول پیغمبران دعقلي کمال،ذکاوت اورشدخښتنان ؤ،الله تعالی درسالت اونبوت ددرانه مسئولیت لپاره دپاخه عقل ،بصیرت اوذکاوت شخصیتونه ټاکلي ؤ،ترڅو خپلوقومونوته په بشپړاستدلال سره الهي پیغامونه وړاندې کړي .[2]

۱٦-دپیغمبرانو مسئولیتونه :

- داسما نی ملکې په وسیله وحې زده کول .
- خلکوته دالهي کتاب تشریح اوبیان .
- دخپلو ملګروروزنه اودهغوی فکري اواخلاقي پالنه.
- دولسونورهبري اوقیادت.
- ولسونوته په دنیااواخرت کې دهوساڅوندزېری اودخلاف په صورت کې دتباهی وېره اواخطار ورکول ؤ.

---

[1] -همدغه ماخذ ص ٦٥

[2] - الجزایری جابر ابوبکر (۲۰۰۱) عقیدة المومن ص ۳۵۸ دار السلام للطباعة والنشر والتوزیع

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ددين تطبيق اوتنفيذاودسياسي چارو سمبالښت.
- له ولسونوسره مباحثه او قناعت ورکول اوددښمنانودشبهاتو ځوابول .[١]

١٧-دبلني ځانګړتياوې يې

- دهغوى دعوت اوبلنه رباني اوالهي وه او دوحى څخه يې سرچينه اخيسته.
- هغوى انسانان دبندګانوله غلامى څخه ژغورل او يوازې دالله تعالى بندګان يې جوړول.
- دوى په خپل دعوت کې له هېڅانه اجرنه غوښته سترهدف يې دالله تعالى رضاءاودخمکې پرمخ ددين جارى کول اوتطبيقول ؤ.
- دهغوى په دعوت کې اسانتيا وه له حکمت څخه يې کاراخيست اوخلکوته يې دتوحيداسانه دلايل بيانول .
- خلکوته يې ديوځرګندهدف په لوري بلنه ورکوله ،لاره يې ځرګنده اوبلنه يې دلمرغوندي روښانه وه.
- له دنيوي ژوندڅخه بې رغبته اواخرت ته يې ترجيح ورکوله اودنياته يې دوسيلې په سترګه کتل هغوى کولى شول چې دشاهانواونوروملي شخصيتونوپه څېر لوړژوندسرته ورسوي داقتداراوفتحې پرمهال يې هم همدغه تګلاره وه درسول الله صلى الله عليه وسلم اودده دسپېڅلي کورنى ژوندپه تاريخ کې دلمرپه څېرروښانه دى.سرى اريان شي اوزړه يې له هيبته ودرزيږي .دالله دپيغمبرسترشعارهمداؤ(اللهم لاعيش الاعيش الاخرة)اى الله نه دى ژوند؛مګرژوندخوداخرت دى .[٢]

١٨-اولوالعزمه پيغمبران

په تولوپيغمبرانوکي پنځه لوړمنزلته شخصيتونه دي او هغه عبارت دي له محمدصلى الله عليه وسلم ،نوح ، ابراهيم ، موسى او عيسى عليه السلام څخه قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې داسي فرمايي ﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ ﴾ الأحزاب: ژباړه:اواي پيغمبره) هغه ژمنه او پيمان په ياد ولره چې مونږله ټولو پيغمبرانو څخه اخيستى دى ،له تا څخه هم اوله نوح ، ابراهيم ، موسي او عيىٰ ابن مريم څخه هم .له ټولو نه مونږپخه ژمنه اخيستې ده .

١٩-دپيغمبردپېژندلودلايل

داسې نه ده چي هرڅوک دنبوت دعوه وکړي دده بلنه به منلې شي ؛البته نبوت ځيني شرطو نه لري چي دهغې په رڼا کې مونږ دپيغمبرشخصيت پېژندلى شو

- دنبوت دمد عي روڼ ، شفا ف اومثالي شخصيت.

١- ميداني حسن حبنكه العقيدة الاسلامية واسسها ص ٣١٠ دار القلم دمشق سوريه
٢- صابوني محمدعلى النبوة والانبياء ص ٥٠ مكتبة الرسالة بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دپخوانيو پيغمبرانوتصد يق اوپه تېرواسماني پيغا مونوکې يې ذکر .
- معجزې يې.
- پيغام او بلنه يې.
- ددعوت کيفيت يې.
- ملگري يې.
- پاليسي يې.

موږ به په دغو ټکو لنډه رڼاواچوو

لومړی: دتاريخ په بېلا بېلو پړاوونوکې پيغمبران عادي اشـــخاص نه ؤ؛بلکې معصــــوم او ســـپېڅلي خلک ؤجسمي ښکلا،اخلاقي ښا يست؛ لکه سخا وت ،شجا عت ، درک او پوهه به يې له ورايه ښکا ره وه

دويم :يهو ديان او نصرانيان درسـول الله صلي الله عليه وسلم راتلو ته منتظرؤ، په تورات اوانجيل کې دده دراتلواوصفاتويادونه شوې وه.

درېيم معجزې دپيغمبردصداقت اورېښتينو لی دليل دی، دتاريخ په بېلا بېلو پړاؤنو کې الله تعالی پيغمبرانو ته ورکړې ې دي

څلورم : دې ته بايد وکتل شي چې دده دين جامع هراړخيزاو دبشر-دټولو ستونزو دحل برنامه له ځان سره لري؟له علمي موازينو اوعقل سره برابره ده او که نه؟

پـنـځـم: لازمـه ده هـغـه وخــت او ځـای تـه وکـتـل شي چې پيغمبرپـه کې څرگنـد شـــوی دخلکو علمي،اعتقادي،اخلاقي،سـياسي او اقتصـادي وضـعيت ، اړتيا ،ددعوت اصول يې ثبات اوروحيات اودهغه دژوند ټول اړخونه بايد مطالعه شي ايا ځان غوښتونکی ؤ؟ اوکه شهوت پرست او مال دوست؟امانت داري او پاک لمني يې څنگه وه؟

شـپږم: دهغه ملگرو ته ليدل په کاردي چې ايا ترڅنگ يې شـتمن،زورور، دنيا غوښـتونکي،ناپاک ا فاسـد افراد راټول ؤاوکه پاک زړي، نېکان صالحان اود ښې سابقې وگړي؟

اووم : په دروغودنبوت مدعيان شـــهرت ،مقام،ثروت او مال ته رســـېدل غواړي، له هر رنگ فريب څخه ځان نه ساتي ؛البته دنبوت درېښتينومدعيانو هدف دانسان له بندگۍ اواسارت څخه دانسان ازادي په ټولنه کې دعدل ټينگښت اوله سرکښانو سره مبارزه تشکيلوي.[۱]

۲۰-په قران کريم کې ذکر شوي پيغمبران

په قران کريم کې دپنځه ويشـــت پيغمبرانودنوم يادونه شـــوې ده ،هغه مبارک نومونه په لاندې ډول دي: ادم،نوح،ادريس،هود،صـــالح،ابراهيم،اســماعيـل،اســحـاق،لوط،يعقوب،يوســف،شـعيب،موسی هارون،الياس،داود،سليمان،يسع،يونس،ذالکفل،ذکريا،يحی،عيسـی او محمد عليهم السلام دي ؛مگر په قران کريم کې پنځه پيغمبران دنومونو پرته ذکر شوی هغه دادي يوشع،شـمويل،حزقيل،عزير او خضر-

۱-معيني جيم (ب ت)اشنايي بافرهنگ اسلامي ص ۱۱۴ تهران ايران

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیه السلام ،دپنځه وېشتو پیغمبرانو نومونه چې په قران کریم کې ذکرشوي ایمان پرې تفصیلي اوپه غیر ذکرشویو اجمالي لازم دی.

۲۱-دپیغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤلیتونه

- له تفریق نه پرته دټولو په پیغمبرۍ باوراوتصدیق
- دپیغمبراطاعت اوله مخالفته یې ځان ساتل
- په سیرت او صورت کې یې په بشپړتیااوعصمت باور
- دوی یوتر بله دمرتبو څښتنان ؤ اوترټولو غوره یې محمد صلی الله علیه وسلم دی

۲۲- په پیغمبرانو دایمان غوښتنې

۱- دهغوی تعظیم او درناوی:دپیغمبر صلی الله علیه وسلم داحادیثو اوقران کریم په مجلس کې په ادب سره ناسته.

۲- ورسره ژوره مینه:څکه که پیغمبران او په ځانګړې توګه محمد رسول الله صلي الله علیه وسلم نه وای ،موږ به دځناورو په څېر وای ،هغه زموږ ناجي او محبوب دی ،ورسره مینه دبشپړایمان نښه ده .له موراو پلار، اولاد اودټولي نړۍ له خلکو څخه به رسول الله صلي الله علیه وسلم ورته محبوب وي.

۳-حکمیت:مؤمن مسلمان به خپلي شخړې کتاب الله او درسول الله سنتو ته وړاندې کوي دالله اوپیغمبرپه فیصلو به قانع او خوښ وي، له دې درې شرطونو پرته په پیغمبرایمان دقبول وړ نه دی

۴-هدف او تګلاره په دین کې لټول:مؤمن مسلمان حق نه لري چې دخپلي غوښتني او خوښي پراساس خپل ځانته اهداف او اهدافو ته درسېدلو وسایل په خپله وټاکي اهداف او اهدافو ته درسېدو وسایل ورته الله جل جلاله ټاکلي دي،هېڅکله کېدای نه شي چې اهداف له دین څخه واخلي او وسایل دهوی او هوس په توګه انتخاب کړي هېڅکله نه! په همدې توګه دغه دین له نورو ادیانو سره دسازش لپاره نه دی راغلی. دغه دین بشپړواک ،اقتداراوغلبه غواړي.

۵ بشپړاطاعت :دخپل ژوند په ټولو کړو وړوکې به دپیغمبراطاعت کوو، پیغمبرددې په خاطر استول کېږي چې دژوند په ټولواړخونوکې به دهغه اطاعت وکړیشي-هغه به خپل مقتدا اولاربنود او دخپل ځان لپاره به یې بېلګه او مثالي شخصیت ګڼو او په نقش قدم به یې درومو،داځکه چې دپیغمبراطاعت په حقیقت کې دالله تعالی اطاعت دی دتاریخ په هر پړاؤ چې پیغمبر ولسونو ته ورغلی ،له هغوی نه یې دالله تعالی دوبرې او دخپل اطاعت غوښتنه کړې ده .

۶-دلارښوونې لپاره ورته رجوع:مؤمن مسلمان به دلارښوونې او هدایت حاصلولو لپاره پیغمبر ته دمرجع په حیث رجوع کوي له پیغمبره درالاندې خلکو اطاعت به په هغه صورت کې کوي چې هغه دالله اورسول پر وړاندې غاړه اېښودونکی او اوامر یې دشریعت سره برابروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معجزه اوكرامت

لغوی پېژندنه: له عجزاوكمزورتياڅخه ده اوناتوانۍته ويل کېږي

اصــطلاحي پېژندنه: معجزه له هغه خار العاده فعل اوقول څخه عبارت دی چې درســالت دمدعي په لاس ديوگوابښ په توگه څرگند ېږي چې هېڅوک يې دمقابلې توان نه لري[1]

دمعجزې شرطونه: معجزه پنځه شرطونه لري چې يوېيې هم کم وي معجزه نه شمېرل کېږي

- چې دالله تعالی نه پرته دبل چاواک کې نه وي
- داچې خارق العاده اودكايناتو دقوانينو پرخلاف وي
- درسالت اونبوت دمدعي پرلاس څرگنده شي.
- چې دنبوت دمدعي دمطلوب چيلنج سره برابره وي
- چې هېڅوک يې دمقابلی وسه ونه لري

دمعجزې هدف: دمعجزې موخه دپيغمبرانو دنبوت دثبوت دليل ده

دمحمد صلی الله عليه وسلم ستره معجزه: درسول الله صلی الله عليه وسلم دمعجزو شمېر ځنو علماءو زرښودلي دي ؛مگردپيغمبرصلی الله عليه وسلم ستره تلپاتې معجزه قرانكريم دی

درسول الله مبارک اود نوروانبياؤدمعجزوترمنځ مقايسه

- دپخوانيو پيغمبرانو معجزې مادي وي ؛مگردرسول الله ستره معجزه قران عظيم الشان معنوي ده
- قرانكريم دټولو نسلونو لپاره درسول الله مبارک دنبوت ستره معجزه ده ؛مگردنورو پيغمبرانومعجزی دموقت وخت لپاره وې.

قران عظيم الشان وې دكايناتو په اساسی حقايقو مشتمل دی مگر دنورو پيغمبرانو معجزې داسې نه وې

- دقرانكريم دساتنې ذمه الله تعالی کړې ده ؛مگردنوروپيغمبرانومعجزې دمؤقت وخت لپاره وې.

دكرامت پېژندنه : هغه خارق العادة اوخلاف طبيعت كار چې الله تعالی يې ديوولی الله پرلاس دهغه دعزت اوددين دغلبې اونصرت په خاط څرگندکړي له كرامت څخه عبارت دی[2]

دكرامت هدف

- دالهي قدرت څرگند بدنه
- ددين غلبه اومرسته اودولی الله عزت
- دولی الله دايمان دقوت زيادت او په دين ټينگ پاتې كېد ل
- ولی الله ته زيری اوخوشالي

[1] معراتنه (١٢٠٥) الرسل والرسالات ١٢١مخ كويت مكتبة الفلاح
[2] شيخ عثيمين (١٢١٣ هه) مجموع فتاوى اومسايل ج ٢٠ ٣١١مخ دارلوطن للنشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمعجزې اوکرامت فرق

معجزه او کرامت لاندې بېلتونونه لري

- معجزه دنبوت ددعوی سره ملګرې وي ؛مګردکرامت څښتن دپیغمبر پیرواوریښتني انسان وي
- معجزه پیغمبرانو پورې اختصاص لري اوکرامت اولیاؤ پورې
- کرامت څنی وخت دزمان اومکان تراسبابو پورې مربوط وي یووخت به کرامت حسا ببرې

،مګربل ډ ت نه لکه حضرت مریم ته بې موسمه مېوې اودعمرفاروق رضی الله عنه اواز رسېدل ساریه رضی الله عنه ته .

اوس مهال نړۍ دیوکلي حیثیت لري هوایي دهلیزونه فعالیت کوي اوپه همد ې توګه دبېسیم اوموبایل له لارې نړۍ سره نښتي ده .

- داولیاؤمرتبه دپیغمبرانوڅخه ټیټه ده کرامت ورکول کېږي غوښتل کېږي نه پرخلاف دمعجزې

معجزه خوخلک غواړي.

- دمعجزې څرګند ول اړین وي مګردکرامت نه[1]
- درسول الله صلی الله علیه وسلم دځنو معجزاتومثالونه : شق القمر ، دقران نزول ، دخرماډډزګېروی ، درسول الله له مبارکوګوتوداوبو جاري کېدل اوداسې نور....

دکرامت مثالونه

اسودعنسي دنبوت دروغژن مدعي ابوادریس خولاني یې په اورکې اچولی ؤ؛مګرالله تعالی یې محافظت وکړدغه دده دکرامت نښــه وه همدارنګه ام أیمن چې کله دهجرت په لاره ووتله اوتنده یې زیاته شــوه له تندې څملاســته لپاســه یې کشـــهارترغوړونو شـــوګوري چې ډکه بوکه اوبه یې په سرولاړه ده همدارنګه دقرانکرۍ دتلاوت پرمهال داسیدبن حضیررضی الله عنه درڼا ګانو لیدل. په همدې توګه دعمرفاروق رضی الله عنه ساریه رضی الله عنه ته د زرکیلومتروپه فاصله کې داوازرسېدل اوورته دهغی سیمي ښکاربدل اوددښمن دخطرڅخه خبرورکول.

---

[1] بن تیمیه النبوات ۲۰۸ مخ

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم بحث

محمدصلي الله علیه وسلم دنړۍ والو سردار

پیلیزه
دمحمدصلی الله علیه وسلم ژوندديوفردژوندنه ؛بلکې دادهغه سپېڅلي بې ساري بدلون کیسه ده. له هغه سره له لومړۍ ورځې ديونړيوال اوښتون اودانسان دهراړخيزبدلون اوخلاصون قضیه مطرح وه. هغه مهال عرب قوم یووحشي – ځناورصفته ملت ؤ.ويني څښل ، قماروهل، زنا ،بې حیایي بربنډتوب چوراوچپاول ددوی دودؤ دبوتانو،لمر،سپوږمۍ ،ستورواواورعبادت یې کاوه،قبیلوي تبعیض، په رنګ اوژبه ویاړ،اولادوژنه اودلونوژوندي ښخول ددغه سخت زړي ملت خوی ؤ دنړۍ دنوروملتونوحال له دوی نه بترؤ. رسول لله صلی الله علیه وسلم ددغه ناپوه قوم په روزنې لاس پورې کړچې په نتیجه کې له پاده وان نه قاید،له غله نه امین اوله زناکارواوبې حیاخلکویې دعفت اوشرف لوړخلي جوړکړل دعربوجزیره دامن، عدل اواقتصادي پراختیازانګوجوړه شوه، بېسواده قوم دنړۍ والومعلم اولارښودجوړشواونړۍ ته یې دنظام نمونه واړندي کړه دده مبارک رسالت فرد،ټولنې،روح اوجسد،دنیااواخرت،سیاست اواقتصاداود ژوند ټولوبرخوته شامل دی.[۱]

اوس مهال بشریت دظالمانه مادي توپان سره مخامخ ،داخلاقي بربادۍ،روحاني خلا،ټولنیزظلم او دنسلي،قومي او ژبني امتیازاتو په خوساړند کي پروت دی. متمدن انسان دومره لوی جنایت کاردی چې په ځنګله کې یې وحشي- ځناوربه خپل ظلم او وحشت سره وشرمول دانسانانودوژنې لپاره اتومي بتۍ اولېږ واتن ویشتونکي توغندي او توپونه جوړیږي ،دملتونو لویه پانګه دبشریت په وژلواودښارونو په ورانولو لګول کیږي.

اوسنی بشریت یو ناجي اونړۍ وال لارښود ته اړتیا لري چې نړۍ له امن نه ډکه کړي اوبشریت الهي تګلارې ته راوګرزوي اوانسانیت ته دمینې،محبت شفقت اوعدالت درس ورکړي. حقیقت دادی چې هغه یوازې درحمة للعالمین وروستني نړۍ وال نبي محمد صلي الله علیه وسلم لارښوونې دي چې لالهانده بشریت به یې په غېږ کې دارامۍ اوسوکالۍ ساه واخلي.

۱-دنړۍ وال لارښود صفات

موږ مسلمانان پردې ټینګ باور لرو چې محمدصلي الله علیه وسلم دنړۍ والو سرداردی دنړۍ دملتونو دمشرتابه لپاره

- لومړی صفت دادی چې هغه دکوم خاص نسل اوځانګړي طبقې دسوکالۍ لپاره کارونه کړي ؛بلکې دټولې نړۍ دانسانانو سوکالي اوکامیابي یې هدف وي اودهغه پروړاندې ټول ملتونه یوشان وي دغه معیاردپیغمبرصلي الله علیه وسلم په سپېڅلي ژوند کې تر سترګو کېده دهغه ژونددکوم قوم پرست اووطن

---

[۱] خورشید احمد (۲۰۱۰م)اسلامي نظریه حیات ص ۵ شعبه تالیف جامعه کراچي پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرست ژوند نه؛ بلکې دبشرـیت سره دمحبت کونکي ژونـدو. دهغه پروړانـدې حبشي ـ ایراني ،رومي ،مصري ،عرب اوعجم ټول سره وروڼه اود برابروحقوقوخښتنان ؤ.

دویم صفت یې دادی چې دهغه وړاندې کړې اصول اوقواعد نړیواله بڼه ولري ،دټولې نړۍ انسانان یوشان رهبري کړي او په هغوکې دبشري ژونددټولوستونزوحل موجود وي قران عظیم الشان هم دنړۍ ټول ملتونه مخاطب گرزولي او ټولوستونزواو مشکلاتوته یې دپای ټکی ږدي.

- دریم صفت یې داوي چې دهغه لارښووني خاصې زماني اووخت پورې ارتباط ونه نیسي؛ بلکې په هروخت کې صحیح اودعمل وړتیاولري قران کریم هم ترقیامته وروستنی الهي پیغام دی.
- څلورم صفت یې داوي چې هغه اصول اوقوانین چې نړۍ والو ته یې وړاندې کړي وي هغه تش فلسفي اصـول نه ؛بلکې عملي بڼه یې هم ورکړې وي.دغه یو تاریخي حقیقت دی چې محمدصـلي الله علیه وسلم یوازې خیالي نقشه نه ده وړاندې کړې؛ بلکې د درویشتو کلونو په موده کې په لکونو خلکوورته غاړه ایښـې ،دجزیرة العرب په لکونو مربع میله ځمکه باندې اسـلام غالب اوبت پال جاهلیت په گونډواود تاریخ کندې ته سپارل شوی او بیادهغه دریښتینو ملگرواوشاگردانو په وسیله اسلام هغه مهال په درې لویو وچو اسـیا،افریقا اود اروپا په زیاتروبرخودغالب نظام رول تر سره کړ .داهغه سـتره تاریخي کارنامه ده چې دهغې پربنسټ موږ رسول الله صلي الله علیه وسلم ته د ټل لپاره دنړۍ والو دلارښود لقب ورکولی شودهغه لارښووني دکوم ځانگړي ملت ملکیت نه؛ بلکې دټول بشریت شریک میراث دی. هر څوک ورڅخه گټه اخیستلی شي اوچې څوک ترې گټه نه اخلي، په ابـدي محرومیـت کې بـه خپـل ځـان اختـه کړي

دمحمد صلی الله علیه وسلم مبارک نومونه

دده مبـارک نوم محمـددقران عظیم الشـــان پـه څلوروســـورتونو آل عمران،محمـد،احزاب اوالفتح کې ذکرشوی. دهغه دویم نوم احمد دی چې دصف په سورت کې یې یادونه شو ي ده چې له دې نو مونو پرته دهغه څوارلس صــفتي نو مو نه هم دي او هغه دادي(الشـاهد ،المبشرـ ، النذیر، الرحمة ، السرـاج المنیر ،المذکر، الشـهید ،الهادی ، الا مین،المزمل ، المدثر ،درسـول الله مبارک ارشـاد دی ،چې زما پنځه نو مونه مشهور دي:

- محمد : یعني هغه پیغمبر چې بیابیا زښت ډېرېې تعریف کیږ ي .
- احمد : یعني هغه پیغمبر چې دخپل رب یې ډېر تعریفو نه کړ ي دي.
- الماحی : یعني دکفر دطا غوتي نظام نا بو دوونکی.
- الحاشر:یعني جمعه کونکی.
- العاقب : معنا داچې وروستنی پیغمبر او خاتم النبین .
- دهغه په مبارکو نو مو نو کې دغه څلو ر نو مو نه هم شـامل دي(المصـطفی ، المختار ، الشـفیع الصادق، المصدوق [1]

[1] مولانا گوهر رحمان (ب ت) حقیقت توحید اورسنت ص ۲۷۵ مکتبه دارالعلوم تفهیم القران مردان پیښور پاکستان

Kitabton.com: The Digital Library

دده مبارک درسالت عقلي ثبوت

لږ شان څوارلس سوه کاله مخکې تاریخ ته وګورئ،په نړۍ کې نه برقي تارؤ،نه ټیلیفون،نه اورګاډی،نه چاپ اونه چاپ خای اونه اخبار اورسالې نه چاپ شوي کتابونه اونه د سفراوسیاحت اسانتیا وې،چې نن ورځ موجودې دي له یو هېواده تربله پورې دمیاشتو میاشتو مزلونه کېدل .

موقعیت :په دغسې حالاتوکې دعربو هېوادله ټولو جلاپروت ؤ چارچاپېره یې دایران،روم او مصرهېوادونه ؤ چې په هغوکې څه ناڅه د علوماوفنونوزوراوشورؤ ؛خودشګو سترودګرونوعربې نړۍ له نورو جلا کړې وه.

اقتصادي حالت

عرب قوم سوداګرؤپه اوښانو به یې دمیاشتومیاشتو سفرکاؤاوهغو هېوادونوته به دسوداګرۍ لپاره تلل .له دغوهېوادونو سره ددوی اړیکې یواځې او یواځې دسوداګرۍ په خاطروي .

تعلیمي وضعیت

پخپله په عربوکې نه کوم لوړتمدن ؤ،نه کومه مدرسه اونه کوم کتابتون اونه په خلکو کې دتعلیم اوښوونې څه شوق اوذوق په ټول هېوادکې دګوتوپه شمارخوتنه په لیک اولوست پوهېدل ؛خوهغوی په دومره اندازه نه ؤ چې دهغه وخت دعلوماوفنونوسره اشناشي.

سیاسي وضعه

هلته نه یو مرکزي حکومت ؤاونه قانون هره قبیله خپلواکه وه ،له دې سره سره به سروکال لوټ تالان او وینې بیونکې جګړې تر سره کېدلې .دانسان روح هېڅ ارزښت نه درلود.

اخلاقي حالت

بدکارونه،شراب څښل،د جوارۍ اودقماربازارتودؤخلک به دیوبل پروړاندې بلاتکلفه بربنډېدل اوشرم خایونه به یې ښکارېدل .تردې پورې چې ښځینه ؤ به په بربنډه توګه دبیت الله شریف څخه طوافونه کول،درواو ناروا بېلتون نه ؤ.په عربو کې د آزادۍ احساس دومره پیاوړی ؤچې دهېڅ چاوهېڅ قانون منلوته تیارنه ؤاونه یې دکوم واکمن امرمنلو ته سرښکته کاوه .

دیني وضعه

دجهالت اوناپوهۍ دغه اندازه وه چې ټول قوم دکاڼو بتانوته سجدې کولې په لاره کې به یې چې کوم یوکاڼی خوښ شو هغه به یې راواخیست اوپه عبادت به یې ورته لاس پورې کړ.هغه سرونه چې هیچاته به نه ټیټېدل .هغه به یې کاڼو ته ښکته کول اوسجدې به یې ورته کولې [1]

دروڼ سهارڅرک

په دغسې حالاتوکې یویتیم شخص پیداکېږي،دعربوله هلکانوسره رمه څروي.په ځوانی کې سوداګرۍ.له هېڅایې تعلیم نه دی کړی.دلوړوخویونواواخلاقوڅښتن دی.هېڅکله یې دروغ اوبدې خبرې نه دي

[1] - خورشید احمد،(۲۰۱۰م)،اسلامی نظریه حیات ،ص ۲۳۶شعبه تالیف جامعه کراچی پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي.په ټول قوم کې په دیانت اوامانت مشــهوردی.له هرې ناپوهی اوناپاکی څخه کرکه کوي دقوم په لوټ،تالان اووینوبیولوغمجن،دنرم زړه څښــتن، دکونډواویتیمانومرســتندوی.میلمه پال اودصــحیح عقل خاوند،له بت پالنې نفرت کوي،کلی پرېږدي.په لرې واټن دیوه غره غارته ورځي دیوې رڼاپه هیله ده.چې شاواخواتیارې پرې له منځه یوسي.

دنبوت پیل

په یوځل دده په حالت کې یوســتربدلون رامنځته شــو.له غاره راووت خپل قوم ته ورغی دبت پالنې غندنه یې پیــل کــړه اودیــوالــلــه بــنــدګــی تــه یــې خــلــک راوبــلــل.دغلا.لــوټ،تــالان،شراب څښلو،زنا،قمار،اوبدوچاروپرخلاف یې مبارزه پیل کړه.بشری کرامت یې اعلان اوداخرت دورځې دسوال اوځواب احساس یې دخلکوپه زړونوکې واچاوه.

دناپوه قوم چلند

ناپوه قوم ددغه سترشخصیت په مخالفت لاس پورې کړ،چې هغه دپلاراونیکه په دوداودستور ولې نیوکه کوي اوښــوونې یې څنګــه دپخوانیوپلرونودتګلارې خلاف دی.لــه همدې امله یې هغه ته بدې ردې پیل کړې.په کاڼویې وویشــت اودهغه دوژلوپلانونه یې جوړاوله خواره ټاټوبي یې هجرت ته مجبوراوهلته یې هم په ارام پرې نښوده .

دهغه هدف

هغه دخپل نــاپو ه قوم پــه ســمــه لاررروانول غوښــتــل سره لــه دې چې قوم ورته په دې شرط دمشرتــابه ،سرواوســپینوزرو ســپــارلوتــه چمتوؤ،چې لــه خپــل کــارڅخه لاس واخلي؛خوهغه په خبره ټینګ ولاړؤ ، دبشریت ددنیااوخرت دبریالیتوب په خاطریې په دې کارلاس پورې کاوه [۱]

نوی ارمان

هغه لــه نویوارمانونوسره دحراله غاره راووت اوس یوبهترین خطیب اوله فصــاحته اوبلاغته ډکې خبرې کوي.اوس داســې کلام خلکوتــه اوروي چې هېڅــاتراوســـه نــه دی اوریــدلی ټولونړیوالوتــه یې چېلنج ورکړ،چې ددې کتاب په شان یوسورت جوړکړي دهغه ویناوداالله تعالی کلام سره توپیردرلود، داالله تعالی کلام له بلاغته ډک اومعجزه وه هغه دجزیرةالعرب وګروته له حکمته ډکې ویناوې پیل کړې چې مخکې ورڅخه چااوریدلی نه وې.

بشپړلارښود

هغه اوس داخلاقو،ټولنیزژندقانون ،اقتصــاداوســیاســت معلم دی چې ترقیامته یې لوی لوی پوهان په څېړنوبوخــت دي دهغه راوړی نظام کامل اوله هرې نیمګړتیاڅخه ســپېڅلی دی هغه دخپلې درویشــت کلنې مبارزې په دوران کې دخپلونېکواخلاقو،شرافت اوخپلولوړوښوونوپه وسیله خپل دښمنان دوستان وګرځول او لویوځواکونویې پروړاندې ماتې وخوړه .

---

[۱] همدغه ما خذ ص ۲۴۰

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترېري وروسته

هغه چې کله په خپلو دښمنانو برې ترلاسه کړ؛ نوله هېڅ يودښمن څخه يې انتقام وانه اخيست. له هېچاسره يې سختي ونه کړه ترڅو پورې چې چا ده ګران تره په قتل رسولی دهغه سينه يې ورڅيرې کړې وه په هم دې ډول چاچې په کانو ويشتلی اوله هېواده يې شړلی ؤدفتح پروخت يې هغوته هم معافي اوبخښنه وکړه.

مثالي شخصيت

هغه هېڅکله له چا سره خيانت اودوکه نه ده کړې اونه يې له چاسره دتړون په ماتولو لاس پورې کړی په جګړه کې يې له هېچاسره زياتی نه دی کړی ترڅو پورې چې دهغه سرسختو دښمنانو هم کله په هغه دګناه اوياتېري الزام نه دی لګولی داهغه ښېګڼې اوستراخلاق ؤ چې په پای کې يې دټولو عربو زړونه لاس ته راوړل

ستربدلون

بيايي دخپلو ښوونوپه وسيله له پونده جاهل قوم څخه يومهذب اودقانون پابندملت اوداخلاقولوړ څلي جوړکړل، نړی ته يې دتمدن، اخلاقواوبشردوستی درس ورکړ. دخپلوروزل شويوملګروپه وسيله يې دايران، روم اومصرلوسلطنتونه پربل مخ واړول اوداسلام لارښوونې يې داسيا، افريقا، اواروپاترلرې څنډوورسولې، نړيوالوچې دتوحيددرس هېرکړی ووهغه يې بېرته تازه کړ. هغه نړيوالوته داخلاقو، قانون، سياست اواقتصاداوتمدن پاخه اوسپېڅلې اصول واړاندې کړل چې داسلام دښمنانوهم ګټه ورڅخه واخيسته اوپه تاريخ کې ساری نه لري[1]

مثالي لارښود

اوس دغوراوفکرخبره داده چې دخلوېښتوکالوڅخه وروسته په دغه شخصيت کې يودم څنګه دومره کمالات رايوځای شوه. اوس په يوه وخت کې بې مثاله دلښکروجنګي سپه سالاراويوبهترين قاضي، يوسترقانون پوه، يوبې مثاله پوهانداوداخلاقواوتمدن يوبهترين مصلح، سياست پوه اودالله جل جلاله عابدبنده هم دی، دخپلومېرمنواواولادونواوکورنۍ حقونه هم پوره کوي، دغم څېلواوبې وزلوخدمتګار، دفتحې اوغلبې پرمهال ساده ژوندترسره کوي له خلکوسره يوځای ډوډۍ خوري، نړۍ له پيله اوترپايه پورې هېڅ انسان دده په څېرمثال اوبېلګه نه شي وړاندې کولې دازموږ پيغمبراودنړيوالوسردارمحمدصلی الله عليه وسلم دی[2]

۱-دنبوت پای

حقيقت دادی چې اوس مهال دسمې لارې دمعلومولولپاره دمحمدصلی الله عليه وسلم دښوونواودقرانکريم نه پرته بله وسيله نشته هغه دټول بشريت لپاره دالله تعالی استازی دی اوهغه دنبوت لړۍ پای ته رسېدلې

---

[1] -همدغه ماخذ ص ۲۴۳

[2] - خورشيد احمد(۲۰۱۰م)اسلامی نظريه حيات ص ۲۴۳ شعبه تاليف جامعه کراچی پاکستان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-دنبوت د پای دلایل

دپیغمبرژوندپه حقیقت کې دهغه دښــوونواولارښــوونوژوندوي .دپیغمبردمړیني څخه مقصــددادی .چې ښوونې بې بدلون وومومي .کوم اســماني پیغام چې پرې نازل شــوی ؤ.په اصــلي شــکل پاتې نه شي؛ خومحمدصلی الله علیه وسلم گواکې ژوندی دی .څکه چې قران عظیم الشان په اصلي الفاظوموجوددی. دهغه دژوندانه حالات .ویناوې اوکړه وړه دنبوی احادیثوپه بڼه ټول محفوظ اودټول امت په لاسونوکې دي. داسې بې بوله چې گواکې پخپله دالله رسول په خپلوسترگوویتودنړی دهبڅ شخصیت ژونددومره محفوظ نه دی ساتل شوی څومره چې درسول الله صلي علیه وسلم ژوندمحفوظ دی[۱]

۳-له یوپیغمبره وروسته دبل دراتلو لاملونه

- داچې دلومړي پیغمبرښوونې له منځه تللې وي اودهغې دوړاندې کولوبیاضرورت وي
- داچې دپخواني پیغمبر ښوونې پوره نه وي په هغو کې دترمیم او اضافې کولواړتیا وي
- داچې د پخواني پیغمبر ښوونې تر یوه ځانگړي قوم پورې محدودې وي نوروقومونوته شاملې نه وي دغه درې واړه لاملونه اوس پاتې نه دي

۴-دنبوت څوځصو صیات یې

محمد صلی الله علیه وسلم په نورو پیغمبرانو ځینې ځانگړنې لري چې موږ ورته په لا ند ې توگه کتنه کوؤ

۱:دهغه درسالت مثال دلمر په څېردی لمرټوله ځمکه روښانه کوي دهغه رسالت هم دځمکې ټولو ولسو نو ته شامل دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر څ کې فرمایي ﴿ قُلْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴾ الأعراف: ۱۵۸ ژباړه: ای محمده !ووایه چې ای انسانانو !زه ستاسو ټولو لوري ته د الله استازی یم

۲:دقراني تلپا تې معجزې درلو دل : په هغه داســې معجز کلا م نازل شــوی چې د ژوند دټولو برخو په هر وخت اوهرځای اودهر ملت درهبری صــلا حیت لري او دســا تنې ذمه واري یې الله جلت عظمته اخیستي ده

۳:دهغه خاتم الانبیاء دی دنبوت لړی پرې پای ته رســېدلې تر ده وروســته بل پیغمبر نه رازي او نه بل پیغام ځمکې ته راتلو نکی شــته څوک چې درســول الله صــلی الله علیه وســلم درســالت په ختم باوري نه وي داسلام له دایرې بېرون څخه گڼل کېږ ي قران عظیم الشــان فرمایي ﴿ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴾ الأحزاب: ۴۰ ژباړه: (ای خلکو ! محمدصلی الله علیه وسلم ستاسې له نارینه ؤڅخه د هیچا پلارنه دی ؛مگر هغه د الله رسول او خاتم النبیین دی .او الله دهرڅه علم لرونکی دی .

[۱] دررحماني ژباړه(۱۳۹۰)داسلام اساسي ښوونې ص ۵۸ اصلاح افکار ننگرهار افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴:ترقیامته دهغه نوم لوړشوی په اذان او کلمه طیبه کې به یې مسلمانان یادوي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ ﴾ ژباړه:اوستاپه خاطر موستا دیادېدو اوازه لوړه کړه

۵:هغه یې ټولو نړی والو ته درحمت په تو گه انتخاب کړ ی

٦:هغه تـه دکوثر دحوض زېر ی ورکړ ی شـوی قران عظیم الشـــان پـه دې هکلـه داســې فرمـایي ﴿ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ ﴾الکوثر (ای پیغمبره ! بیشکه موږ تاته کوثر درکړی دی

۸ :هغه ته داو داسه قایم مقام تیمم رواشوی په داسې حال کې چې دتېروامتونولپاره له اوبونه پرته جا یزنه و

۹ : هغه ته په قیامت کې دلو ی شفا عت مقام ورکړ شو ی مگرنور پیغمبران به نفسي نفسي نارې وهي

۱۰ : هغه ته ستر او لوی امت ورکړشوی

۱۱:دهغه امت دگنا هو نو له امله ټول په عذاب نه اخته کېږ ي چې ټول له مینځه ولاړشي .

۵-په امت باندې یې حقونه:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپل امت ځینې حقوق لري چې مو ږ ورته په لاند ې تو گه کتنه کوؤ .

۱: په هغه ایمان درلودل:له شک نه پرته درسول الله په نبوت اقرار اوباور درلودل ضروري اولازمی خبره ده

قران عظیم الشـــان فرمایي ﴿ ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴿٧﴾ ﴾الحدید: ژباړه: ایمان راوړئ پرالله او دهغه پر پیغمبرباندې

۲: دهغه اطاعت: او پیروی کول چې په قراان عظیم الشـــان کې دد ې گڼ دلایل دي ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾ ﴾محمد.ژباړه: ای موءمنانو ! دالله اطاعت وکړئ او دپیغمبر اطاعت وکړئ او خپل عملونه مه بربادوئ .

۳: له هغه سره محبت کول :له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره محبت دایمان بر خه ده

۴ : هغه ته نوم نه اخیستل :الله تعالی مسلمانان له دې څخه منعه کړي دي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم په خپل نو م سره راو بولي

۵: په هغه باند ې درودویل: هر مسـلمان ته لا زمه ده چې په رسـول الله صـلی الله علیه وسلم باند ې درود ووایي

٦ :دهغه تعظیم اوادب کول:درسول الله صلی الله علیه وسلم تعظیم ،ادب اواحترام په ټول امت فرض دی [1]

داصحابوکرامومقام اوپه اړه یې داهل سنت عقیده

موږبه ترهرڅه دمخه دصحابي پېژندنه ، مقام اومنزلت اوپه اړه به یې داهل سنت والجماعت عقیده ذکرکړو

داصحابي پېژندنه :هغه څوک چې درسول الله مبارک سره دایمان په حالت کې مخامخ شـوی اوپرایمان وفات شوی وي له اصحابي څخه عبارت دی

[1] - خورشید احمد(۲۰۱۰م)اسلامي نظريه حيات ص ۲۴۷ شعبه تالیف جامعه کراچي پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام اومرتبه يې :اصحاب کرام داسلام غوره نسل ؤ له دوی سره محبت په هريومسلمان واجب اولازم اوبغض اوکينه ورسره کفراوبې ديني ده ، اصحاب کرام درسول الله مبارک شاګردان دي ددوی مقام اومرتبې دلايل په لاندې توګه دي .

الف :قران عظيم الشان : الله تعالى فرمايي ﴿ لَّقَدْ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ ﴾ الفتح ژباړه: الله تعالى له مؤمنانو څخه خوشحاله شو کله چې هغوی له ونې لاندې له تا سره بيعت کاوه، دهغود زړونوحال هغه ته معلوم دی له دې امله يې پرهغو ډاډينه نازله کړه اوهغوته يې په انعام کې نيژدې فتحه ورکړه.

په بل ځای کې ارشادي ﴿ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ ﴾ التوبة ژباړه: هغه مهاجرين اوانصارچې هغوی ترټولو مخه دايمان بلنې ته په لبيک ويلوکې وړاندې شول ، دغه راز هغه کسان چې وروسته له نيکۍ او رېښتينولۍ سره په هغو پسې راغلل، الله له هغو نه خوښ او هغوی له الله نه خوښ شول، الله د هغو له پاره داسې باغونه تيار کړيدي چې تر هغو لاندې به ويالې بهيږي او هغوی به په کې د تل له پاره اوسيږي، همدا ډير لوی برياليتوب دی.

ب :نبوي سنت: پيغمبرعليه السلام فرمايلي دي (خيرالقرون قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم) يعني غوره خلک زمادژوندانه داوسېدونکو پېړۍ ده بياورپسې هغه څوک غوره دي چې دوی پسې وي بياورپسې هغه څوک غوره دي چې دوی پسې وی يعنې دتابعينواوتبع تابعينوپېړۍ

دوی ته دښکنځلوکولواوبدورډوويلوحکم

پيغمبرصلى الله عليه وسلم اصحابوکراموته دښکنځلوکولوڅخه منعه فرمايلي ده هلته چې فرمايي(لاتسبواحدامن اصحابي) يعنې تاسې زماديوه صحابي په اړه هم بدې ردې مه واياست .نوپردې اساس اصحابوکراموته بدې ردې ويل له اهل سنت والجماعت څخه وتل اودګمراه ډلوپه کتارکې درېدل دي

ددوی په هکله داهل سنت والجماعت تګلاره

دااصحابوکراموپه اړه داهل سنت والجماعت منځنی کړنلاره دافراط اوتفريط ترمنځ ده ددوی ترمنځ چې کومې شخړې پېښې شوې موږپه کې بحث نه کوو په دې هکله دعمربن عبدالعزيزرحمة الله عليه ويناکافي ده هغه چې وايي : دغه خلک هغه قوم دی چې الله تعالى ددوی دوينوڅخه زموږلاسونه پاک ساتلي دي نوموږته لازمه ده چې ددوی دابروتويولوڅخه خپلې ژبې پاکې وساتو[1]

[1] دمحمدبن خميس محمدابن عبدالرحمن : التوضيحات الجلية على العقيدة الطحاوية اول ټوک ۱۲۰۹ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی
په اخرت، قضاء اوقدر ایمان

پیلیزه
ژوندخویوازي دهمدي د نیاژوندنه؛ بلکې له مرګه وروسته بیاهمېشه ژوند پیلېږي ،چې ترهغه وروسته به چاته هم مرګ په برخه نه شي دغه ژوندبه یادایمـان اونېکواعمالوله املـه دعیش اوارام ژونداویابه دکفراوبـدواعمالوله کبله دغمونواوکړاوونوژوندوي همدغه باوراویقین ته داخرت عقیده وايي داچې دنړۍ هرڅه دالهي تقدیراوپلان پربنسټ دي دلته هرڅه دقیق محاسـبه شـوي مرګ ،ژوند رنځ ،خوشـالي ،غم اودردهرڅه ټول دالله تعالی له خوادي.

لومړی بحث
په اخرت ایمان

دنړۍ دموجوده نظام دورانېدوپیـل بـه داسرافیـل دشـپېلۍ دپوکې څخـه وکړای شي، ټول کـاینـات بـه ګډوډځمکه به دېرسـخت ټکانونه وخوري لمراوسپوږمی به په ټکر ،ستوري به تت اوخپاره شي، غرونه به دډانډ س شویووړیوپه څېرشي اوبه به اورواخلي دځمکې ژوي به ټول مړه شي، بیابه دالله تعالی په حکم دویم ځل شـپېلۍ پوکړای شي؛ قبرونه به وچوي اوټول مړه شـوي انسـانان به دادم علیه السـلام له وخته تر قیامته دوباره راژوندي کړای شي اودخپلوقبرونوڅخه به را اوچت اودحشرــ په میدان کې به راغونډاودالله جلت عظمته پروړاندې به ودرېږي ،داژوندبه همېشه ژوندوي، دابه ډېره وېروونکې ورځ وي، دخلکوزړونه به له وېرې لړزېږي اوهریوبه خپل انجام ته منتظروي،ټول انسـانان به دحشرـ په میدان کې دالله جل جلاله پروړاندې راټول وي په دغه ورځ به یوازې دده حکومت وي، هېچاته به دساه وېستلومجال نه وي، دهغه له اجازې پرته به چاته دخولې پرانسـتلوهمت نه وي .الله جل جلاله به دخپل علم ،حکمت اوانصـاف پربنسـټ له هرچانه جلاجلا دټول ژوند حسـاب واخلي انسـان ته به دخپلو عملونواسـنادپه لاس ورکول کېږي دهغه ټول اعمال به ورته مجسـم شي دهغه اندامونه به پرهغه ګواهي ورکوي اوحسـاب به ورسره وشي، له هېچاسره به ظلم ونه کړای شي نېکوخلکوته به په ښي لاس اومجرمانوته به په کیڼ لاس عملنامې ورکړای شي. ښـي لاسي بـه کـامیـاب اوکیڼ لاسي بـه نـاکـام اونـامرادوي دېري مونـدونکوڅېرې بـه لـه خوشـالۍځلېږي اونامراده خلک به تورمخي اوله غمه ډک وي نېکان به جنت ته اوبدخلک به دوزخ ته بیول کېږي ګنهګارمؤمنان به له دوزخ څخه ترټاکلې مودې وروسته راوېستل کېږي اوجنت ته به ځي

۱- پېژند نه يي

دغه دقیامت له ورځې څخه عبارت ده، هلته چې ترمړینې وروسـته به انسـانان دحسـاب اوجزاءلپاره له قبرونوراپاڅولی شي اودرب العـالمین پروړانـدې به درېږي دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وایي؛څکه چې دغه دقیامت له ورځې څخه عبارت ده. هلته چې ترمړ ینې وروسته به انسـانان دحساب اوجز اء لپاره

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

له قبرونوراپاڅولی شي اودرب العالمين پروړاندې به دربري دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وايي :څکه چې له دې نه وروسته بله ورځ نشته ترڅي ورروسته به جنتيان جنت ته اودوزخيان به دوزخ ته ځي.[1]

۲- دايمان مفهوم يې

په اخرت ايمان ددغې ورځې اړوندوچاروته شموليت پيداکوي؛ لکه کو چنی اولويې نښې .دقبرعذاب او نحت .داسرافيل شپېلی .له قبرونودخلکوراولوچتېدل .حساب اوجزا .دقيامت هيبتناکه منظر . دمحشر تفصيل .دعملناموخپرېدل .دميزان دتلې تېنګښت .دصراط پول .دکوثرحوض .شفاعت .جنت ودوزخ.[2]

۳- دايمان اهميت يې

داخرت په ورځ باورددايمان دارکانو له جملې څخه دی داخرت په ورځ ايمان ستراهميت لري دقران عظيم الشان په ډېروځايونوکې په الله جل جلاله له دايمان ترڅنګ ذکرشوی ، دايمان دشپږګونواساساتو له جملې څخه دی

۴-داخرت دورځې نومو نه

څېنوعلماؤداخرت دورځې ګڼ نومونه ذکرکړي دي ،موږدلته دقيا مت مشهورنومونه ذکركوو:

١ – الساعة : دقيامت دقايمېدووخت

٢ –يوم القيامة : دالله تعالى پروړاندې دودرېدلوورځ

٣ –يوم الوعيد: دعذاب ورځ

٤ –يوم الدين :دجزاورځ

٥ :يوم الحسرة: دافسوس ورځ

٦ – الدارالا خرة : داخرت کور

٧ –يوم التناد:يوبل ته دچيغو ورځ

٨ :يوم الجمع :دجمعه کېدوورځ

٩ :يوم الفصل : دفيصلې ورځ

١٠ –يوم الحساب :دحساب ورځ

١١ –يوم الخلود:دهمېشه والي ورځ

١٢ –يوم الخروج : دراوتلوورځ

١٣ يوم التغابن:دتاوان ورځ

١٤ يوم التلاق:دملاقات ورځ

١٥ يوم الازفة:نېژدې ورځ

---

[1] ابن کثير (ب ت) النهاية لومړی ټوک مخ ٢٥٦ لاهور پاکستان

[2] کيلاني اسعد(ب ت) داسلامي تحريک دويم کتاب مخ ٦٩ لاهور پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ – الواقعة : ستره پېښه
۱۷ – الحاقة :رېښتيني ورځ
۱۸ – القارعة :ټکوونکې ورځ
۱۹ – الطامةالکبری :ستره هيبتناکه ورځ
۲۰ : الصاخة :کنيوونکې ورځ
۲۱ – يوم البعث :له قبرونودراپورته کېدوورځ
۲۲ – الغاشية : پټوونکې ورځ [1]

۵- درامېنخته کېدو دلايل يې

قران عظيم الشـان يوازې دقيامت په امکان اکتفاء نه ده کړې؛ بلکې په ډېرواياتونوکې يې دهغې په وقوع تاکيدکړی دی اسلامي پو هانوددې بېلابېل دلايل بيان کړي دي.

۱- دحکمت دليل

داچې دالله تعالی څخه هېڅکله بېهوده اوبابېزه فعل نه صادرېږي ؛نودانسان پيدايښت ديوسترهدف لپاره دی دانســان دژوندنهائي هدف دادی چې خپل همېشــني کمال ته ورســېږي ددغه هدف تحقق داخرت دژونـدون نـه پرتـه امکـان نـه درلوداوهغـه داچې هلتـه تـل ترتلـه واوســېږي قران عظيم الشــان دانســان دژوندحکمت ته داســې اشــاره کوي ﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ ﴾ المؤمنون: ژباړه:اياتاسې انګيرلې وه چې موږتاسې بابېزه پيداکړي ياست او زموږلوري ته ستاسې هيڅکله راګرځېدل نشته؟

په بل ځای کې ارشــاددی ﴿ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾ ﴾ الدخان: ژباړه:دغه اسمانونه اوځمکه اوددوی ترمنځه شيان موږد لوبو لپاره نه دي پيداکړي [2]

۲- دعدالت دليل

الله تعالی عادل دی اوددظلم صـدوروړڅخه ممکن نه برېښــي. دالله تعالی عدالت ددې غوښتنه کوي چې نېکوکـارانواوبدکارانوته خپل ثواب اوعذاب ورکړي .داچې دنيوی ژونددثوابونواوعذابونولړظر فيت لري، ټول انسانان دخپلواعمالوسزاپه دې نړۍ کې نه ګوري ؛نوپرهمدې اساس الهي عدالت ددې غوښتنه کوي چې بله نړۍ دې اوسي اوهلته دې نېکوکارانواوبدکاروته خپله بدله ورکړای شي قران عظيم الشــان فرمايي ﴿ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ ﴾ الجاثية: ژباړه: اياهغه کسانوچې هغوی دبدی مرتکب شوي ،داانګېرلې ده چې

[1] حبنکه [illegible] العقيدة الاسلامية اسسها ص ۶۲۸ دارالقلم بيروت لبنان
[2] [illegible] داسلامي عقايدو اصول ص ۷۱مهتمم خيرندويه ټولنه ننګرهار افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Ketabton.com: The Digital Library

موږ به هغوی اوایمان راوړونکي اونیك عمل کوونکي سره برابرکړو،چې دهغوژوندانومرګ یوشانته شي؟ډېره ناوړه فیصله ده چې دوی یې صادروي.[1]

۶-داخرت په هکله داسلام تصور

۱: انساني ژوندپه اصل کې داخروي ژوندیوه مقد مه اوسریزه ده دغه ژوندلړ اومؤ قتي ؛مګراخرت تل ترتله اوهمېشه دی دغه ژوندنیمګړی اوهغه کامل دی ،دپلواعمالوبشپړنتایج په دې عارضي اولړ ژوندکې مېچاته نه په برخه کېږي ؛بلکې ددغه لړژونددحقیقي نتایجوثمرات به په اخروي ژوندکې څرګندېږي .

۲ - څرنګه چې په نړۍ کې هرشی عمرلري چې په نتیجه کې به له منځه ولاړشي ،په همدې توګه دغه ټول نظام هم عمرلري چې په پای ته رسېدلوسره به یې وروسته بل نظام اوبله نړۍ رامنځته شي چې د هغې طبيعي قوانين به ددې او سني نظام سره بشپړتفاوت ولري.

۳ - ددغه موجوده نظام ترړنګېدواودانسان ددوباره ژوندنه وروسته به دانصاف اوعدل یوه ستره محکمه قايمه کړای شي چې هلته به دانسان دهرعمل محاسبه کېږي اودخپل ښېګڼو پروړاندې به حاضرېږي اودښواوبدواعمالوسزابه هرچاته ورکول کېږي.[2]

۷-دماده پالوپه نظریاتوعلمي نیوکه

په انسانانوکې یوه دماړیالستانوډله ده هغوی نه دکایناتوخالق مني اونه داخرت نړۍ هغوی پردې باورلري چې ماده ازلي اوتل ترتله ده په مړینې سره دانسان هرڅه پای ته رسېږي، دوباره ژوندون له سره شتون نه لري. دوی يوازې په خپلوحواسواعتمادکوي اووايي چې داخرت نړۍ موږمحسوسه کړې نه ده ؛نوله سره نشته.دغه فکرسراسرناسم څکه دی چې ډېرشیان شته ،مګرسترګې یې نه محسو سوي؛ دمثال په توګه دمادې الیکټرونیکي خوځښت،دځمکې جاذبه،مقناطیسي- قوه،دغه ارته لویه نړۍ چې دانسان له احاطې بېرون ده بیواقعیت دی په همدې توګه دمرګ اوژوندپه اړه په حواسواعتمادکول معقول کارنه بریښي څکه موږ سره داسې سترګې نشته چې دمرګ له پولې اخوا نړۍ پرې ووینوله دې وروسته دنړۍ په موجوده نظام دنه زوال حکم پردې اساس لګول چې موږیې ورانی نه دی لیدلی داخبره دې ته ورته ده، چې یوڅوک ووايي دغه تعمیربه تل ترتله وي څکه چې ماېې ړنګېدل نه دي لیدلي ايادعقل پربنسټ دغه استدلال صحت لري؟نه مېشکله نه [3]

د له مرګه وروسته ژوندقضیه یوازې عقلي اوفلسفي مسئله نه ده؛ بلکې زموږله عملي ژوندسره یې ژوره اړیکه ده .زموږداخلاقي اوتمدني ژوندټول انحصارپه همدغې مسئلې پورې تړلی دی؛ څکه چې یوڅوک پردې باوري وي چې هرڅه دي په همدغه ژوندپورې اړونددي، له مرګه وروسته ژوندله سره شتون نه لري

---

۱. نذیر داد محمد.(ب ت) عقاید اسلامی ص ۱۷۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان
۲. قشیری مسلم بن الحجاج(ب ت) صحيح مسلم باب اثبات حوض النبی لاهور پاکستان
۳. خورشید احمد (۲۰۱۰م)اسلامي نظریه حیات ص ۸۱ شعبه تالیف وترجمه جامعة کراچي

Ketabton.com: The Digital Library

او سوال په داخرت يوځوک چې لري تفاوت څخه انسان هغه له کړنلاره اوعملي اخلاقي شخص دغسې،
ځرگندوو: کې ترځ په ل ديومثا حقيقت دغه

ځواب باوري وي دغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې ځرگندوو: کندهارته په رسېدوسره به دوه تنه ترکندهاره دسفرپروگرام جوړوي، يوشخص پردې باوري دی چې کندهارته په رسېدوسره به دوه تنه ترکندهاره دسفرپروگرام جوړوي، يوشخص پردې باوري دی چې کندهارته په رسېدوسره به

دوه تنه ترکندهاره دسفرپروگرام جوړوي، يوشخص پردې باوري دی چې کندهارته په رسېدوسره به
زماسفرنه يوازې پای ته رسېږي ؛بلکې دهغه ځای دپوليسواومحکمې څخه ازاديم دده برعکس دويم
شخص پو هېږي چې ترکندهاره تلل يوازې دسفريو پړاؤدی، زه داسې سيمې ته روان يم چې ددې ځای
اودهغه ځای بادشاه يودی، دهغه په دفترکې زمادټولوکړووړوريکارډموجوددی، تاسوپه خپله ووايا ست
چې ددې دواړواشخاصوپه اعمالوکې به څومره لوی بېلتون موجودوي ؟

دماده پال اومؤمن انسان په سيرت اواخلاقوکې لوی امتيازوي ماده پرست انسان مايوسه اوپست همته شخص وي ،دشريرواوظالموانسانانوپه بڼه ژوندسرته رسوي ،دشهوت،شهرت اوځان پالنې په احساس ژوندکوي دده پرعکس په اخرت باوري انسان مسؤلانه ژوندلري اودخرت لپاره په تياري کولوبوخت وي ،دژوندستره اسره يې بشرته خيررسول دالله تعالی رضاءاودجنت حصول وي.[1]

۱-دقيامت ساينسي او عقلي ثبوت

دلمرزياته برخه دهيليم اوهايدروجن غازونه دي اودواړه دهستوي تعاملاتو په نتيجه کې دځلااودلمردژوندلامل گرزېدلي دي. هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته داخلېږي، دلمرهسته چې له هايدروجن څخه ډکه ده په هماغه اندازه هايدروجن له هستې څخه وځي اوپه هيليم بدلېږي ،چې په پای کې نور ،انرژي اوتودوخه توليدوي لمرددوودلايلوپراساس تراوسه ځلاندی :

۱ -که چېرې په لمرکې هستوي ځواک اوجاذبه قوه شتون ونه لري لمربه دهايدروجن دبم په څېروچوي.

۲ - که چېرې په لمرکې اتومي تعاملات نه وي لمربه په داخل کې ړنگ او پای ته به ورسېږي اتومي چاودنې به ترهغه په لمرکې جاري وي چې هايدروجن دلمرپه هسته کې په بشپړه اندازه مو جوداوسي، په داسې حال کې چې لمرپه هره ثانيه کې (۷۰۰)مليو نه ټنه هايدروجن له لاسه ورکوي چې په نتيجه کې نور ،تودوخه اوانرژي توليدوي ،داچې په يوه دقيقه ،ساعت اوورځ کې دهايدروجن څومره اندازه ضايع کېږي ،تاسويې پخپله حساب وکړئ تراوسه (۳۷) برخې په سلوکې دلمرهايدروجن ضايع شوی، هرکله چې دهايدروجن زياته برخه ضايع شي دلمريزنظام بربادي به پيل کړای شي.[2]

له يوې ټاکلې اوږدې مودې وروسته به دلمردهستې دهايدروجن زياته برخه په هيليم بدله شي اودلمرپه هستوي تعاملاتوکې به ډېرلوی خلل رامينځته شې په دغه مهال لمردهايدروجن له کمبودسره مخامخ کېږي ،هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته ننوځي اوپه ډېرسرعت سره به راؤزي ؛نورنوهيليم له هايدروجن څخه پرته هستوي تعاملات له لاسه ورکوي.جاذبه قوه زياتېږي لمرپه ډېرشدت اوسرعت دخپلې هستې په

[1] -همدغه ما خذ ص ۳۸٦

[2] - فيض خليل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساينس جديد وقران ازخلقت تا به عدم کاينات ص ٦۴ مؤسسة

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخل کې نړېږي (solarcollaps)دلمرنړېدابه دومره قوي سريع انفجاروي. چې نوري سياري به هم له تزلزل سره مخ کړی دلمرنوري سياري له خپل مدارڅخه بېځايه کېږي اوفرابه وکړي دهيليم سريع حرکت ددې باعث ګرزي چې دلمرتودوخه زياته شي، دهرې شيبې په تېرېدوسره دلمرتودوخه زياتېږي اوپه ځمکه کې دژوندانه شرايط له منځه ځي دګرمی دزيا ت والي له کبله دجنو بي اوشمالي قطب يخچالي برخه اوبه کېږي اوداوبوسطحه لوړېږي اووچې ته مخه کوي. دسمندرساحلي برخې اوبه لاندې کوي قران عظيم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ فُجِّرَتۡ ۝٣ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې سمندرونه وشليږي

په دغه مهال دلمرحجم زياتېږي اوسوررنګ به لري،دځمکې فضاء به هم سوررنګ پيداکوي اودزياتې تودوخې له امله به چاودنې پيل شي. قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي

﴿ يُرۡسَلُ عَلَيۡكُمَا شُوَاظٞ مِّن نَّارٖ وَنُحَاسٞ فَلَا تَنتَصِرَانِ ۝٣٥ ﴾ الرحمن: ژباړه:که دتښتې هڅه وکړئ ،نوپرتاسې به داورشُغلې اولوګي خوشې کړای شي چې تاسې به دهغومقابله ونکړای شئ.

دزياتې تودوخې له امله دځمکې ترپوښ اوغرونولاندې اورغورځوونکې برخه دومره ګرمېږي ،چې دهغې دبخارفشارځمکه چوي اودېرې سختې زلزلې پيلېږي قران عظيم الشان دغه مطلب داسې بيا نوي ﴿ إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا ۝١ ﴾ الزلزلة: ژباړه:کله چې ځمکه په خپل ټول قوت سره وخوځول شي .

په دغه وخت کې دلمرجاذبه قوه زياتېږي، په سمندونوکې دېرې لويې څپې رامنځته کېږي دلمرتودوخه دومره لوړېږي چې دځمکې دمخ ټول ځنګلونه سوزي اودځمکې په هره برخه کې چاودنې رامينځته کېږي. قران عظيم الشان دغه مطلب داسې روښا نه کوي ﴿ يَوۡمَ تَرۡجُفُ ٱلۡأَرۡضُ وَٱلۡجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلۡجِبَالُ كَثِيبٗا مَّهِيلًا ۝١٤ ﴾ المزمل: ژباړه:دابه هغه ورځ وی چې ځمکه اوغرونه ولړزيږي اودغرونو حالت داسې شي لکه دشګودېرى چې خورېږی . په بل ځای کې داسې ارشاد دی ﴿ ٱلۡقَارِعَةُ ۝١ ﴾ القارعة: ژباړه:هغه ستره پېښه ! اوس دلته داپوښتنه راولاړېږي چې موږولې په ځمکه کې دلمردانفجاراتواوچاودونوغږنه اورو؟ځواب يې ځرګندی اوهغه داچې دفضاءهغه برخه چې له ګازونوخالي ده له هغې څخه نور،تودوخه اوانرژي په دېرې اسانتياسره ورڅخه عبورکوي؛البته ددې پرعکس اوازله خلاڅخه نه تېرېږي دزمکې اولمرترمينځ دېره لويه فاصله موجوده ده دلمردچاودنواوازونه همدلته توقف اوبېرته دلمرپه لوري ورګرزي که چېرې فضاء نه وای دلمرهولناکه چاودنوبه ځمکه دومره لړزوله چې دغرونولوړې ځوکې به رانړېدلې وای .

دلته قيامت ته نږدې دلمردانبساط اودزيات لمريزطوفان(solar wind)له امله به دغه خلاء له منځه ولاړه شي عطارد.لمرته نږدې سياره به دلمرداخل ته ولاړه شي په پای کې به سپوږمی هم دلمرځبتې ته ورننوزي قران عظيم الشان دغه منظرداسې بيا نوي ﴿ وَجُمِعَ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ ۝٩ ﴾ القيامة: ژباړه: اوسپوږمی بې نوره شي اولمراو سپوږمی يوځای کړای شي

The Digital Library

په دغه مهال به دځمکي اوبه اورواخلي قران عظیم الشــان فرمـايي ﴿ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ ﴾ التکویر :ژباړه: اوکله چې سمندرلمبه کړل شي

دتودوخې درجه به دوه زره خله زيات والى وموميي پدغسې تودوخه کې غرونه ويلي کېږي اودسيلاب په بڼه حرکت کوي قران عظیم الشــان دغه مطلب داسې بيانوی ﴿ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ ﴾ التکوير: ژباړه:اوکله چې غرونه وخوځول شي

په دغه وخت کې لمردومره لوئېږي چې دځمکي دفضـازياته برخه نيسي-؛ نورنو هيليم دهستو ي تعاملاتو خواک له هايدروجن نه پرته له لاســه ورکوي. جاذبه قوه زياتېږي اولمرپه دپرشـــدت اوچټکتياسره دخپلي هستي په لورنړېږي ددغه سترانفجارنه وروسته نوري سياري له خپل مدارنه بېځايه کېږي. قران عظيم الشان دغه مطلب داسې بيانوی ﴿ وَإِذَا ٱلْكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتْ ﴿٢﴾ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې ستوري خواره واره شي

لمرپه يوسپين دوله جسم بدلون مومي چې حجم به يې دځمکي سره برابرالبته کثا فت اوکثله به يې زياته وي ساينس پو هان يې(Black Dwarf)بولي دځينوساينس پوهانوله نظره به دلمرحجم دځمکي دحجم په اندول پاتې شي اوخپل پاتې نوراورڼابه له لاسه ورکړي اوپه يوتورجسم بدل شي قران عظيم الشان په دې هکله داسې فرمايي﴿ إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ ﴾ التکوير: ژباړه: کله چې لمرونغښتل شي

ځيني ســاينس پوهان پردې باوردي چې دلمردهســتوي تعاملاتودنشــتوالي له کبله کوچني کېږي خوکتله اوجاذبه به يې هماغه شان وي په پای کې به لمردسپوږمی څخه کوچنی اوبيابه د فوټبال دتوپ په اندول او په پای کې به يې حجم له صــفرسره مســاوي شي؛ مگرجاذبه اوکتله به يې په خپل ځای وي چې ســا ينس پوهان يې (Black Hole)بولي [1]

۲-په اخرت دايمان غوښتني

۱ – ددنيـاپـه مقـابـل کې اخرت غوره کول :په اخرت دايمان لومړی غوښــتنه ددنيا په مقابل کې اخرت ته ترجيح ورکول دي اخروي ژوندبـه يې ســتره موخـه اودې تـه بـه تيـاروي ،چې داخرت دبهبود لپـاره بـه ددنياهررازســتونزې گالي اومحروميتونه به مني دنياته به يې شــا اواخرت ته به يې مخه وي مومن مســلمان دنيااوددنياسامان وسيله اوداخرت توښه بولي په دنياکې به دمسافر په توگه ژوندترسره کوي دنيا به په اخرت خرڅوي اوددنيا هرڅه به داخرت لپاره قربانوي. دنيايوه مؤقتي قرارگاه ده اوداســې مثال لري ،چې يوڅوک دموقت وخت لپاره د ونې سيوري لاندې توقف اودڅوشيبولپاره ارام کوي ددنيا ژوند همداسې وگڼئ اصل هدف اومقصد اخرت ده .

۲ – له مرگ څخه نه وېرېدل :په اخرت باند ې دايمان بله غو ښــتنه له مرگه نه وېرېدل دي. دالله په لارکې مړينه به دهغه ترټولولوړه هيله وي. په هغه قام اوملت کې دشـهادت تلوسه اوهيله مري چې په اخرت ايمان ژوند بيل دی مرگ له يوې نړی څخه بلې ته دورتگ وسيله ده. ژوند بيل دی مرگ له يوې نړی څخه بلې ته دورتگ وسيله ده.

---

[1] - فيض خليل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساينس جاذبه وقران ازخلقت تا به عدم کاينات ص ٦٦

۳ - ډاډ اواطمینان :په اخرت دایمان څښتن هېڅکله نه ناامیده کېږي، ترسخـتو نه په سـخت حالت کې مطمئن وي ،ځکه هغه دخپل مستقبل له نتیجې نه ډاډه وي. انسان هغه مهال په نا امیدۍاخته کېږي، چې گومان وکړي عملو نه یې بې نتیجې پاتې شوه .دهغه کوښښ ضایع شو ؛خوچې انسان په دې باور وي چې دی دخپلو اعمالواوهلوځلوعوض ارومرو ترلاسه کوي ،هغه په هېڅ صورت کې نه مایوسه کېږي ،چې دغه په اخرت باندې دایمان نتیجه،غو ښتنه اوتقاضاده[1]

۳په اخرت دایمان اغیزې

په اخرت دایمان اغیزې په لاندې توگه وړاندې کېږي :

۱ - په انسان کې دعبادت،طاعت او بندگۍ داحساس وده.

۲ - دغه تصور انسان دې ته هڅوي ،چې خپل ځان اومال دالله تعالی په لارکې ځارکړي .

۳ - دغه فکر په انسان کې دریښتینولۍ احساس رامنځته کوي هغه هېڅکله دروغجن نه وي .

٤ - دغه طرزفکرمظلوم انسان ته ډاډپه برخه کوي چې که چېرې نن موله ظالم نه غچ وانخیست سبا ته دقیامت په ورځ به انتقام ورځخه واخیستل شي.

۵ - په اخرت ایمان دانسان په ټولنیز،سیاسي اواقتصادي ژوندکې انضباط رامنځته کوي. همدغه دننه قلبي احساس مؤمن له کافره جلاکوي کفري ټولنه دمادي ځواکونو اودبرچې په زورامن ټینگوي ؛مگراسلام دخلکوپه زړونوحکومت کوي، له زراوزورنه پرته ورته ځان تسلیموي هلته دستورومخابراتي وسایلواوپولیسوپه ذریعه ښارونه ساتل کېږي که دغه وسایل شنډکړای شي نواریانوونکي جرایم به په سترگو ولیدل شي.دنیوپارک په ښارکې په یوه شپه کې دلږوخت لپاره دبر ښنبادنه شتون له امله ددوه لکه غلاگانو جرایم ثبت شول چې ددوه ملیارده ډالرو په تناسب مال په کې چورشوی ؤ .

٦ -داخرت په ورځ ایمان په یو شخص کې داخرت دعذاب وېره اوالله جلت عظمته ته دهیلو اوامیدونواحساس ورکوي، طاعت ته هڅاند اوله گناهونوخپل ځان ژغوري.

۷ -په اخرت دباورڅښتن نعمتونه دطغیان اوسر کشۍ ترسرحد ه نه رسو ي اوغمونه یې نه ناا میده کوي؛ بلکې تل ترتله دتوازن په حال کې وي.

۸ -په اخرت ایمان په انسان کې ښایسته اخلاق رامنځته کوي لکه سخاوت، شجاعت،تواضع رحمت،شفقت اوداسې نور ..

۹ -مؤمن مسلمان دالله تعالی رضاءغواړي په دنیاکې که چېرې ورځخه نعمتونه فوت شي ،داخرت هیله من وي .[2]

---

[1] - حکمتیار (ب ت) په اخرت ایمان ص ٦۹ خپرونکی دمیثاق ایثار اداره

[2] تیر شوی ماخذ ص ۷۰

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقيامت علامې

دقيامت په راتلوکې هېڅ شـک اوشـبهه نشـته.قيامت نږدې دی اوعلم يې يوازې الله تعالی ته په برخه اوايمان پرې دمغيباتو له جملې څخه ده. دقيامت کوچنی اولويې نښې شته، چې په قران عظيم الشان اونبوي حديثوکې بيان شوي دي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي: ﴿ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً فَقَدْ جَآءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرَىٰهُمْ ﴾ محمد: ژباړه:نوآيـادوی فقط دقيامت انتظارباسي چې هغه په ناخاپي ډول وربانديې راشي؟دهغه علامات (نښې نښانې)خوراغلي دي.کله چې هغه پخپله راشي نوايادوی لپاره به دنصيحت قبلولوڅخه فرصت باقي پاتې شي؟

په پورتنی ايات کريمه کې قيامت ته ساعت ويل شوی ،دلته له ساعت څخه هغه وخت مراددی چې قيامت بـه پـه کې قـايمېږي. قيـامـت نـاخاپه راځي دقيامت له نښـوڅخه هدف دادی ،چې قيامت نيژدې اودنړۍ عمرنورپای ته رسېدونکی دی .

۲-دقيامت اطلاق

په شريعت کې په درې شيانودقيامت اطلاق کېږي:

الف -کوچنی قيامت : چې دانســان له مړينې څخه عبارت دی.څو ک چې په مړينه محکوم شی؛ نودده قيامت قايم شو؛ ځکه چې دغه شخص داخرت نړۍ ته انتقال وموند .

ب -مينځنی قيامت :چې هغه ديونسل مړينه ده

ج - لوی قيامت : چې هغه له قبرونودحساب اوسزالپاره دمړورا اوچتېدل دي .

۳-دقيامت دنښانو حکمت

له قيامت نه دمخه دنښانو حکمت دادی، چې خلک دغفلت له درانه خو به راپاڅېږي، توبه اوالله تعالی ته رجوع وکړي ،له دنياڅخه ځان غوڅ اوداخرت لپاره په بشپړتياري لاس پورې کړي[1]

۴-دقيامت دنښانو ډولو نه

الف- دقيامت کو چنی علا مې

دقيامت کوچنی نښـانې ډېرې دي. تفصيلي بحث يې زموږ موخه نه ده ،په اجمالي توګه به موږ ورته اشاره وکړو په دې کې ځينې واقع شوي اوځينې يې دواقع کېدوپه حال کې دي :

۱: درسول الله صلی الله عليه وسلم بعثت اونبوت .

۲: درسول الله صلی الله عليه وسلم وفات .

۳: دبيت ا لمقدس سوبه .

٤:دعمواس وبا .

---

[1] - الخميس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق)التوضيحات الجلية على العقيدة الطحاوية ص ٦

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵: دمال زيات والى اوله خيرات څخه دخلكو بې پروايي .
۶: دفتنو خرګندېدل .
۷: دنبوت ددروغژنو مدعيانو خرګندېدل
۸: په حجازكې داور خرګندېدل دغه په (۶۵۴ هه كال رامنځته شوى)
۹: دتركانوسره جګړه.
۱۰: دعجموسره جګړه.
۱۱: دامانت ضايع كېدل.
۱۲: ددينې علم له مينځه تلل اودجهل خرګندېدل .
۱۳: دپوليسواودظالمانودمرستيالانو زياتوالى.
۱۴: په عامولاروكې دزناخرګندېدل،تردې پورې چې شريف شخص به وايي كاش ددېوال ترشاواى .
۱۵: دسود ترويج .
۱۶: دموسيقي او ښځينه سندرغاړواونڅاګرو زيات والى اوقانوني جواز.
۱۷: دشرابوڅښلوزياتوالى اودشرابوحلال ګڼل .
۱۸: دجوماتونوښايست اوپرې وياړل .
۱۹: دلويواسمان څكوبلډنګونواوقصرونوجوړول.
۲۰: دوينځې باداره زېږول (دكورنى نظام ړنګېدل دمشراوكشر ددرناوي خاتمه) .
۲۱: دوژنواوشخړوزيات والى تردې چې قاتل به نه پوهېږي چې قتل يې دخه په خاطر كړى دى اومقتول به نه پوهېږي چې دخه په خاطر وژل شوى دى.
۲۲: دزماني نږدې كېدل .
۲۳: دښارونو نږدې توب (دنويو وسايلو ايجاددسفردوسايلو زيات والى) .
۲۴: په اسلامي امت كې دشرک خرګندېدل .
۲۵: دبخل زيات والى.
۲۶: دمالونو زياتوالى اوپه سوداګرى كې دمېړه سره دمېرمن مرسته .
۲۷: دزلزلوزيات والى .
۲۸: دځمكي خسف (ننو تل).
۲۹: دمسخه (دانساني جثې بدلون).
۳۰: له فضاء څخه دكاڼيواورښت .
۳۱: دسالحواونېكانو خلكومړينه
۳۲: دذليلواوسپكوخلكومشرتوب .
۳۳: دسلام اچول دپېژندګلوى اساس ګرځول .
۳۴: دبربنډواوبنځو خرګندېدل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵ :دمؤمن دخوبونوربښتياکېدل .
۳۶ :دلیک اولوست زیات والی اوخپرېدنه
۳۷ :داسلامي سنتوتوهین اوسپکاوی.
۳۸ : دسپوږمی پرسېدل .
۳۹ : ددرواغو زیات والی اوپه خبرونوکي عدم تثبت .
۴۰ : ددرواغو دګواهی زیات والی اودحق شهادت پټول .
٤١ : دښځودشمېرزیات والی اودنارینه وکمبود .
٤٢ : دناڅاپه مړینوزیات والی .
٤٣ : دباران زیات والی اودحاصلاتوکمبود.
٤٤ : دفرات په سیند دسروزرو دغره څرګندېدل .
٤٥ : انسان سره دځناورو اوجامداتو خبرې اترې .
٤٦ :دسختوازمېښتونوله امله دمرګ هیلې.
٤٧: درومیانوزیات والی اوله مسلمانانوسره جګړه.
٤٨ : دقسطنطینې (استانبول)فتحه .
٤٩ : له یهودوسره جګړه .
۵۰ : دمؤمنانوداړواګانودقبض په خاطر دښایسته هواګانوچلېدل.
۵۱دموراو پلا رمخالفت او دخپلوليو غوڅېدل.
۵۲:دبیت الله دعزت اودرناوی پای ته رسېدل اودکعبې ړنګېدل [۱].

ب-دقیامت لویې نښې

دقیامت دسترونښوله جملې څخه چې په نبوي احادیثوکې ذکرشوي، یوه غیرمرتبه مجموعه ده دلته چې په روایاتوکې کوم ترتیب ذکرشوی په وقوع کې داسې نه دي، له همدې امله دقیامت دنښانوپه ترتیب کې اسلامي پوهانوبېلابېل نظریات وړاندې کړي دي،حافظ ابن حجررحمة الله علیه دغه روایات جمع کړي په دې کې یې ددجال راوتل اوله لویدیځه دلمرراختل یې په لومړیتوب کې راوستي دي ،ددغوروایاتوله مجموعې څخه څرګندېږي چې ددجال راوتل تر ټولولویه نښه ده چې دعیسی علیه السلام په لاس به وژل کېږي په همدې توګه له لویدیځه دلمرراختل دکایناتودستربدلون نښه ده چې پای یې دقیامت پ دادی چې له لویدېځه دلمرپه راختلوسره دتوبې دروازه بندېږي (دابة الارض)به هم دهمدغی ورځې په پیل کې راووځي حکمت یې ته به مؤمن اوکافرته به کافرلیکي ،دلویونښـودجملې څخه چې قیامت ته نېږدي رامنځته کېږي ددجال

[۱] - الا شقر سلیمان(ب ت)القیامة الصغری ص ۲۲۴ بیروت لبنان

خرګندېدل، دعیسی – علیه السلام له اسمانه راکوزېدل، یاجوج اوماجوج اودځمکي خسف(ننوتل) لوی دود، له لویدیزه دلمرراختل، ددابة الا رض راوتل اواورچې خلک به دحشر په لوري راجمع کوي. [1]

روح

روح دالله جلت عظمته په مخلوق کې دپټواسرارود جملې څخه دی چې دالله عزوجل نه پرته پرې هېڅوک نه پوهېږي. دانسان پوهه دالله عزوجل دلایتناهي علم په وړاندې ډېره لږه، کوچنۍ اومحدوده ده. انسان تراوسه پورې دخپل چاپېریال په مادي حقایقو بشپړه پوهه نه ده حاصله کړې؛ نوبیاڅنګه کولای شي چې دروح په جوړښت چې دالهي مغیباتواوپټورازونوله جملې څخه دی پوهه ترلاسه کړي.

دروح په هکله باید دومره پوه شوچې په ټول بدن کې ځای لري اوهغه ته خوځښت، پوهه، فکر، ذکاوت، اراده، اختیار، محبت اوکینه ورپه برخه کوي چې کله هم له بدن څخه ووځي انساني بدن په هماغه جامدې اومړې مادي بدلون مومي پردې اساس روح دانسان دغوره والي یواځینۍ نښه ده، دجسم اصل حقیقت له خاورینو موادوڅخه دی انسان چې کله په مړینه محکوم شي بدن یې تجزیه کېږي اوپه هماغولومړنیوتوکوبدلون مومي چې بدن ورڅخه جوړښت موندلی ؤ.

۱-دروح لغوي معنی

دلغت په اعتباردروح لفظ ګڼې معناوې لري په قران عظیم الشان کې وحی ته روح ویل شوی؛همدارنګه جبریل ته روح ویل شوی؛البته ددغه لفظ اطلاق په زیاته اندازه په انساني روح کېږي.

۲-دنفس معنی

دنفس لفظ په عربي ژبه کې په ډېرومعناووسره راغلی : وینې ته هم نفس ویل کېږي، بد نظر ته هم نفس وایي؛همدارنګه نفس دذات په معنا سره راغلی دی؛ البته په هغه صورت کې چې روح له جسم سره یوځای وي دنفس اطلاق په انساني روح کېږي

۳- اجمالي پېژندنه یې

دغه یونوراني، اسماني (علوي)، لطیف ژوندی اوخوځنده غیرمادي جسم دی چې په خاورین جسد کې نفوذکوي او په بدن کې داسې جریان پیداکوي لکه دګلاب ګل او یا دزیتون دانې چې غوړیې په هره برخه کې شتون لري ،ترڅو چې انساني جسم اوغړي دروحاني لطیف غیر مادي شي اغېزې منلوته تیاروي. تر همدغه وخته لطیف جسم په کثیف مادي جسم کې اوسېږي .؛لېکن هرکله چې خاورین جسم مخ په خرابېدوشي مړینه واقع کېږي؛ نو روح له بدن څخه وځي او عالم ارواح ته ورل کېږي همدغه خبره دقران کریم نبوي سنتو، داصحابو کرامو داجماع، عقل اوبشري فطرت سره برابره ده [2]

۴-روح دقرانکریم په رڼا کې:په قران عظیم الشان کې دانساني روح په هکله لاندې الهي فرمان دغور وړدی .هلته چې فرمایي: ﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

---

[1] محمد یاسین (ا ب ت) الایمان ارکانه حقیقته نواقضه ص ۱۷۵ مکتبة الرسالة الحدیثة اردن عمان.

[2] مولانا محمد ... مین توحید اور سنت قران اور حدیث کي روشني میں ص ۸۰

زۀه -ژباړه: دوی له تانه د روح په باب پوښتنه کوي،ووايه "دا روح زما درب په حکم راځي،خو تاسې له علم نه لږه برخه موندلې ده"

دانسانيت اساس په روح دی

په قران عظيم الشان کې دجسم او روح مجموعې ته انسان ويل کيږي ؛البته دبشر دانسانيت ، عقل ، پوهې او دنورو فضايلواوخصوصياتو دارومدارپه انساني روح دی دقران عظيم الشان په اتواياتونو کې دانساني روح ذکرراغلی دی.

۶-ايا روح قديم دی؟

ټول پيغمبران پردې متفق دي ،چې دمادي اجسامو په شان روح هم مخلوق دی. کوم ازلي قديم او غيرمخلوق شی نه دی .انسان دروح او جسد نوم دی . قران عظيم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ هَلۡ أَتَىٰ عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ حِينٞ مِّنَ ٱلدَّهۡرِ لَمۡ يَكُن شَيۡـٔٗا مَّذۡكُورًا ١﴾ الإنسان: ژباړه: ايا په انسان د زمانې يو وخت داسې هم تېر شوی دی چې هغه کوم ديادونې وړشی نه ؤ ؟[۱]

دروح پيدايښت

اوس پوښتنه داده چې روح له جسد نه مخکې پيداکړی شوی دی اوکه وروسته؟ په دې هکله اسلامي پوهان بېلابېل نظريات لري ځينې وايي چې له جسد نه مخکې پيداشوې او ځينې وايي چې وروسته پيداشوی دی.[۲]

انساني اوحيواني روح

په انسان کې دوه ډوله روحونه موجوددي: يو حيواني روح (دويني جريان) او بل انساني،په حيواناتوکې انساني روح شتون نه لري اونه يې دروح دقبض لپاره ملک الموت راځي .

دمخلوقاتوډولونه

- چې عقل اوپوهه لري ؛مګرشهوت نه،لکه ملايکې
- چې له عقل څخه محروم دي ؛مګراراده اوشهوت لري .لکه حيوانات
- چې له عقل ، ارادې اوشهوت نه خالي دي.لکه جامدات اونباتات
- چې عقل ،اراده اوشهوت لري .لکه انسان

دروح مرتبه

په يومثال کې دجسم اوروح ډېر ښه انځورداسې وړاندې شوی: جسم اوباډې دمملکت اوروح دحکمران.حواس او عقل يې فوځ.اندامونه اوغړې يې رعيت اوشهوت يې ددښمن حيثيت لري که چېرې حکمران اوواکمن په دواړو دښمنانو قابواوغلبه حاصله کړي ؛نودمملکت نظم به سم وي اوکه نه بربادي او

---

[۱] تېر شوی ماخذ.
[۲] همدغه ماخذ.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

نباهي بې بقيني بربښي، دپورته مثال په رڼاکې دخاورين جسد اهميت اوارزښت په خپل ځای کې يومنل شوی حقيقت دی ؛مګردانسانيت اصل جوهر روح دی.که څېرې مادي جسم هرڅومره پياوړی .روغ اوجوړوي؛ خوچې روحاني ځواک يې کمزوری اوسي ؛نودانسان امتيازي حيثيت پای ته رسېږي اوانسان دعاموخناورو په شان يو ځناور شمېرل کېږي .

ايا روح مړينه

ايا روح په مړينه محکومېږي؟ښکه روح مري ؛مګر په فنانه محکومېږي په همدې توګه بشري جسدمري البته په بشپړډول له مينځه نه ځي. دارواحو مرګ له اجسا دو څخه په وتلو سره سرته رسېږي .چې دغه دمرګ په ځکلوسره تعبيرشوی اوکه داسې مطلب ورڅخه واخلو.چې روح په بشپړه توګه فنا کېږي اوله مينځه ځي؛ داسې هېڅکله نه ده؛ بلکې له مرګه وروسته هم په عذاب اويا نعمتونوکې وي .

دمرګ سبب

دټولو مخلو قاتو په نسبت دمرګ يواځېنی سبب دژوند دنېټې پای ته رسېدل دي نه بل څه! الله جل جلاله دمخلوقاتولپاره اجل ا ودمړينې نېټه ټاکلې ده .چې له هغې څخه نه وروسته کېږ ي اونه مخکې کېږي قران عظيم الشــان دغه مطلب ته داشــارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ النحل :ژباړه: بياکله چې هغه وخت راځي نوله هغه څخه يوره يوساعت هم وړاندې وروسته نه شي کېدای.

نوپردې اساس دمقتول مړينه دده داجل په پای ته رسېدلوسره ده همدارنګه سوزول شوی اوپه اوبوکې غرق شــوی اورنځورهم درواخله ددې ټولومړينه داجل په رارســېدوسره سرته رســېدلې الله تعالى دژونداومرګ دواړوخالق دی

مرګ ناڅاپه راځي

ځينې خلک داسې وايي: زه به وروسته توبه وباسم داسمه خبره نه ده ځکه مرګ ناڅاپه ميلمه دی هېڅوک دسترګې درپولوپـه انـدازه دژونـدمـالکان نه دي نوپردې اســاس مرګ دالله جل جلاله په واک کې دی .هېڅوک نه پوهېږي چې ده تـه بـه مرګ کله راځي نوعاقل اوهوښــيارانســان ته لازمه ده چې دمړينې نه مخکې نېکواوصالحواعمالوته مخه کړي .

ملک الموت اودارواحواخيستل

دمرګ اوژوند دواړو ښتن يوازې الله تعالى دی يواځې هماغه سپېڅلی ذات دمرګ پرېکړه صادروي او دغه دامووريت يې يوې ملايکې ته سپارلی چې په ملک الموت سره شهرت لري قران عظيم الشان فرمايي ﴿ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ السـجدة ژباړه:دوی ته ووايه :دمرګ دغه پرښته چې پرتاسې موظفه کړای شوې ده ستاسې روح به په پوره بشپړه توګه ترخپلې قبضې لاندې راولي.اوبيابه تاسې دخپل رب لوري ته وګرځول شئ.

له مرګه وروسته دانسان حالت

داسلام دسپېڅلي دين په رڼاکې له مړينې وروسته روح دوه پړاوونه وهي چې يوه ته يې دبرزخ نړۍوايي چې په مرګ سره پيل اوترقيامته دوام پيداکوي اودويم پړاويې داخرت نړۍ ده چې په اخرت سره پيلېږي اوترابده دوام مومي. پردې اساس دانسان روح ترمړينې وروسته دبرزخ نړۍ ته انتقالېږي اوترقيامته هلته پاتې کېږي .

دروح حالت

هرکله چې روح له بدن څخه جلاشي مړينه واقع کېږي. په دغه حالت کې يې هوښ اوادراک باقي وي دهغوخلکواوازهم اوري چې دده دمړي ليدنې ته راغلي دي .دهغوی اوازپېژني ،دهغوی سلام ته ځواب ورکوي دجنت دنعمتونوخونداويادوزخ درداحساسوي.

دقبرسوال اوځواب

دقبر سوال اوځواب ددوو ملايکو منکراونکير په وسيله صورت نيسي اودرې پوښتنې به درب ،نبي او دين په هکله کوي ځينې اسلامي پوهان په دې نظردي چې سوال اوځواب يواځې روح پورې اړه لري پرته له دې چې بدن ته وروګرځول شي ؛خونورعلماءبيا وايي له حديث څخه ثابته ده.روح دبدن ځينوبرخوته ورګرځول کېږي، اهل سنت والجماعت ټول په دې نظردي چې هرڅوک له مړينې وروسته اګرکه په قبراوياهرځای کې چې وي ترپوښتنې لاندې نيول کېږي تردې پورې که چېرې ځناوروخوړلی اويايې بدن سوځول شوی اوپه هواکې دګردونوپه څېرالوزول شوی اويايه اوبوکې غرق اودکبانودخوراک وړګرځېدلی وي خوشالي اوعذاب روح اوبدن دواړوته شاملېږي

دقبرپه عذاب اوثواب له کيفيته پرته ايمان

موږدګيوددلايلوپه اعتباردقبرپه ثواب اوعذاب باورلرواودکيفيت په هکله يې خبرې نه کووداځکه چې هغه جلاژونددی ،حقيقت دادی چې اسلامي شريعت غيرمعقول شيان نه بيانوي ؛البته داسې شيان څرګندوي چې عقل ورته حيران وي داځکه چې هلته دروح اوجسداړيکه ددنيادژوندپه څېرنه ؛بلکې هغه جلاژونددی چې هلته په ورتللوسره پرې يوشخص پوهېږي.

دقبردعذاب شمول

ښځ شويواوناښځ شويوټولوخلکوته دقبرعذاب شموليت پيداکوي که ځناوروواويادسمندرکبانوخوړلی اوياسوځول شوی اويايه ايروبدل شوی وي. عذاب اوراحت ورته دقبرپه شان رسېږي. که ديوشخص مړی هواته په ونه کې ځوړنداويايونښک انسان داورپه کنده کې ښخ کړای شي؛ نو دواړوته به دعذاب اوراحت څخه رسېږي حقيقت دادی چې خاورين موادالله تعالی پيداکړي دي اوالله تعالی ته تابع دي ؛ځکه چې الله تعالی يې خالق دی

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت: داهل سنت والجماعت دټولوپوهانوپه اتفاق عذاب اوراحت روح اوبدن دواړوته په برخه کېږي په همدې توګه دقبرعذاب دايمي اومؤقت هم وي. په کافرانواومنافقانوبه ترقيامته وي؛ البته ددې امت په ګناه ګاروچې ګناه اوجرم يې لږوي؛ دمؤقت وخت لپاره به وي.

دقبردعذاب دمنکرينوشبهات

ځينې ملحدين دقبرله عذاب څخه انکارکوي اووايي چې موږقبرپرانست نه موهلته ملايکې وليدلې. نه ماران اولړمان اونه داورلمبې. نه مودقبرپراختيااوتنګستياوليدله په کوم حالت کې موچې مړی ايښی وو په هماغه بڼه موموند. دداپه تخته زوړندانسان ډېره موده زوړندوي نه موورڅخه سوال اوځواب وليده اونه بل څه؛ همدارنګه دځناورو، کبانواومرغانوله خواخوړل شوي انسان څخه به څنګه پوښتنې صورت مومي اوهم بې قبرچېرته دی چې ددوزخ کنده اويادجنت باغچه شي؟

درد دلايل يې

داسلام دښمنوځواکونودغه بې ځايه پوښتنې اوشبهات دشريعت. حس اوعقل پربنسټ مردودې دي. داځکه چې دقبرعذاب په قراني څرګندواياتونواونبوي احاديثوسره ثابت دی. څرنګه چې دبرزخ نړۍ له غيبوسره اړيکه لري، دحسي ــ مادي عالم سره ارتباط نه پيداکوي. حقيقت دادی چې دبرزخ احکام په ارواحودي، بدنونه داورواحوتابع وي، دبرزخ نړۍ له دنياسره فرق لري. دقبرعذاب معقول هم دی، تاسوګورئ چې يوشخص دخوب په حال کې څومره لالهانده، ستړی ستومانه اوپه کړاوونواخته وي؛ مګربل لورته بل شخص هوسا، ارام اوخوشاله وي. په يوبسترده تنه ويده وي؛ مګريوپه کړاؤاوبل په راحت کې وي. دقبرعذاب اونعمتونه، پراختيااوتنګي يوازې مړی احساسولی شي نه نورڅوک؛ همدارنګه دقبراوردنيا داوړپه شان نه دی؛ بلکې هغه جلااوردی. دانسان دادراک ساحه ډېره محدوده اولږ ه ده. انسان نه هرشی ليدلی اونه هر څه اورېدلی شي واقعيت دادی چې له زنديقانواوملحدينوسره له تکذيب اوانکارنه پرته بل څه نه وي.

مړوته دژوندیو دګټې رسېدل

له ګڼو رواياتو څخه څرګندېږي چې له مړينې وروسته دژوندیو نېک کړه وړه، دعاګانې، خيراتونه، صالح اعمال، جاريه صدقه، نېک اولاداودعلم زده کړه او ښوونه مړوته ګټه رسوي

دقبردعذاب اسباب اونجات

دقبردعذاب اسباب: ناپوهي، دالهي اوامرونافرماني، دګناهونواوجرايموسرته رسول. چغلي اودتشومتيازوڅخه ځان نه ساتل دي

دنجات اسباب يې: له خوب نه دمخه له ځان سره محاسبه اوتوبه ده[1]

[1] نظير دادمحمد (ب ت) عقايد اسلامي ص ۱۳۰ انتشارات رسالت کابل افغانستان

ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دبرزخ نړۍ

دبرزخ مفهوم

برزخ دحایل اوفاصلې په معناسره دی، دبرزخ دنړۍ په هکله ګڼ دلایل موجود دي، قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي: ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾﴾ المؤمنون:

ژباړه: داخلك به له خپلو کړو وړونه لاس وانخلي) ترديٰ پورې چې کله له دوی نه کوم یوه ته مرګ راشي ،نو وبه وايي چې ای زماربه: ماهمغې دنیاته بیرته ولیګه چې زه ورنه راغلی یم.

له پورتني ایات څخه لاندې ټکي څرګندیږي :

الف: دانسان روح یومجردموجود دی، پردې اساس له مړینې وروسته له منځه نه ځي؛ بلکې موجودیت یې دوام پیداکوي .

ب: داچې تراوسه پورې دقیامت لویې علامې نه دي رامنځته شوي، پردې اساس داخرت نړۍ لاتراوسه نه ده پیل شوې له دې دواړوټکوڅخه داخبره معلومیږي، چې دانسان روح باید ترمړینې وروسته اوله قیامته مخکې په بله دنیاکې وي چې دې ته دبرزخ نړۍ وايي[1].

برزخي ژونداوجنت

الهي ارشاددی ﴿ٱلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۖ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾﴾ غافر: ژباړه: د دوزخ اور دی چې هغه ته سهاراوماښام (په عالم برزخ کې) هغوی ته وړاندې کولی شي ،اوکله چې دقیامت ساعت راشي نو امربه وشي چې آل فرعون دډېر سخت عذاب ته ورننباسئ .

الله تعالی په دغه ایات کې دغه مطلب څرګندوي چې دفرعونیانوتعذیب به دقیامت له راتلومخکې سرته رسیږي دلته برزخي دوزخ مراد دی. په همدې توګه ګڼ ایاتونه اونبوي احادیث دبرزخي عذاب په واقع کېدودلالت کوي .دقبرعذاب اوراحت هماغه برزخي منل شوی قطعي اوغوڅ حقیقت دی ،چې هېڅ تردید شک اوشبهه په کې شتون نه لري.[2]

دقبر دعذاب دوام

په کافرانو اومنافقانو دقبر عذاب تر قیامته وي ؛البته دځینو ګنهګارانو عذاب مؤقتی وي اوله یوڅه وخته وروسته لېرې کېږي

دارواګانوځایونه

- دپیغمبرانواوراوګانې په اعلی علیین دجنت په لوړمقام کې دي.
- ځینې ارواګانې ؛ لکه دځینوشهیدانودشنومرغانوپه جوجورو په جنت کې الوتنې کوي .

---

[1] همدغه ماخذ، ص ۱۳۹
[2] رازي فخرالدین(۱۹٦۸م)کتاب النفس ج ۱۰ ص ٦٦۴بېروت لبنان دار الکتاب العربی

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

په دروازه کې زنداني وي .

- خيني نوري ارواگاني به په ځمکه کې زنداني وي اوپورته نړۍ ته نه شي تللی. هغه د ځمکې ذليلي اوخواري ارواگاني دي .ذليله اوخواري ارواگاني اوسپېڅلي پاکې ارواگاني يوځای نه شي اوسېدلی
- خيني نوري ارواگاني لکه دزناکاروخلکوداورپه تنورونوکې سوځېږي اوځيني نوري بياددوزخيانو دوينوپه ويالوکې لامبووهي.

داسان دژوندپړاونه

۱-دجنين په بڼه دمورخيټه ده چې ډېره تنگه اوپه درې تياروکې نغښتې دی.

۲-دځمکې پراخه نړۍ ده چې دلته رشدکوي اوپالنه مومي اودلته دخيراوشردنېکمرغۍ اوبدمرغۍ اسباب په خپله انتخابوي.

۳-دبرزخ نړۍ ده چې له دغې مادي نړۍ څخه ډېره پراخه اولويه ده ،مادي نړۍ ته يې دحجم نسبت داسې مثال لري؛ لکه دمورخيټه اوارته نړۍ.

۴-قيامت دی چې هغه له جنت اودوزخ څخه عبارت دی چې له هغه وروسته بيا بل پړاووجودنه لري .الله تعالی جل شانه ارواگاني له دغوپړاوونو څخه يوبل ته انتقالوي. دغه پړاوونه هريوځانگړی شان اوحکم لري چې په بل پړاوکې متصورنه دی. [1]

٦دمرگ يادولواغېزې

څوک چې مرگ ډېريادوي، الله تعالی به درې شيان ورپه برخه کړي:

- ژرتوبه
- دزړه قناعت
- په عبادت کې نشاط اوفعاليت .

ددې برعکس چې څوک مرگ هېرکړي، په درې بدمرغيو به اخته کړای شي:

دتوبې ځنډېدل

- په کفاف(سراوبر ژوند) نه خوښي
- په عبادت کې تکاسل اوسستي

پردې اساس مؤمن مسلمان له مرگ څخه عبرت اخلي ،دالهي احکاموپه تطبيق التزام کوي، په هره وړه اولويه خبره کې الله جل شانه خپل مراقب اوڅارندوی بو لي [2]

---

۱ رحمان (ب ت) توحيد اور سنت ص ۲۴۶ مکتبه دارالعلوم تفهيم القران مردان پشاور

۲ دادمحمد (ب ت) عقايد اسلامي ص ۲۳۶ انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دقيامت ننداري

قران عظيم الشـــان اونبوي حديثوتـه پـه كنلوسره داخبره څرگندېږي چې دنړۍ دعمرپـه پـای تـه رسـېدلواودقيامت په پيلېدوسره دوه سـترې حادثې چې له يو بل سره مشـا به دي اودشـپېلۍ په پوكې سره شـهرت لري رامينځته كېږي دشـپېلۍ وهل دخطردزنگ حيثيت لري داسرافيل دلومړۍ شـپېلۍ پرمهال به دېريوحيبتناكه اووېروونكې غږ پورته كړی شي دابه دنړۍ دموجوده نظام دپای ته رسېد لو زنگ وي ددغې سترې پېښې له امله به دخلكو زړونه وچوي ځمكه به دېرسخت ټكانونه وخوري. اوبه به اورواخلي. غرونه به دډانډس شـويو وړيوپه څېروالوزي ،ددويمې شپېلۍ په وهلو سره به له قبرونو څخه ټول انسانان لوڅ لپړ. سرتوراو پښـې ابله دمحشرــ ميدان ته روانېږي ،ترڅوداالله جلت عظمته په درباركې له خلكو سره حسـاب صورت وموني .موږ به په دغه برخه دنړۍ دنظام دبربا دېدلود لومړی اودويمې شپېلۍ (دخطر زنگ) داالله تعالی پروړاندې دربد ل . حسـاب او ميزان. دعملنا موخپرېدل ،دكوثرحوض ،دصراط پل. جنت اودوزخ ترڅېړنې لاندې ونيسو .

۱-په شپېلۍ كې پوكی

پېژنـدنـه يې: داله هغه ښـكر څخه عبارت ده، چې دقيامت نه مخكې به يې مقربه ملايكه اسرافيل عليه السلام داالله تعالی په امرغږوي اودابه دنړۍ دورانېد و دخطرزنگ وي .

الف-دلايل يې په شـپېلۍ كې دپو كې دلا يل په قران عظيم الشان،نبو ی سنتواودامت په اتفاق سره ثابت دي.لومړی دليل يې قران عظيم الشان دی په قران كريم كې په دې هكله گڼ شمېرايـاتونه دي ،مو ږ په يو اكتفا كوو، هلته چې فرمايي﴿ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ يس،ژباړه: بيا به يوه شـپېلۍ پوكړای شي او په ناڅاپي ډول به دوی دخپل رب حضـورته دوړاندې كېدولپاره له خپلو قبرونوڅخه راووځي .

ب- شـمېرېې :اسرافيل عليه السـلام به دخطر دوه شـپېلۍ (دخطر زنگونه) ووهي. په لومړي ځل به ټول خلـك بې هوښـه اومړه شي .اوبـه بـه اورواخلي اوغرونـه به والوزي اوله يو بل سره به په ټكر شي دانفطا راوتكوير په سـورتونوكې دغه انځوربيان شـوی دی دغه پوكې ته دهيبت. ټكان او سـختې چېغې نوم هم وركړشـوی په دويم ځل به ټول خلـك له قبرونوڅخه راژوند ي كړای شي اودرب العالمين دحساب لپاره به وړاند ې كولی شي دويمې شپېلۍ ته رادفه هم وايي .

۲-بعث (له قبرونو راپورته كېدل)

الف-پېژند نه يې :بعث په لغت كې راپا څېد لو ته وايي اوپه شرعي اصـطلا ح كې له جسـمانی دوباره ژوند ون څخه عبارت دی. چې دقيامت په ورځ به روح له جسم سره دحساب اوفيصلې په خاطريوځای كېږي

ب-دثبوت دلايل يې :له مرگه وروسـته دوباره ژوندون په قران كريم. نبوي سـنتو،اجماع عقل اوسـليم نطرت سره ثابت دی .د قران عظيم الشـان كې په گنوځايونوكې دغه مطلب ته اشـاره شـوې: ﴿ يَوۡمَ هُم

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

بَٰرِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ ﴾ غافر: ژباړه :هغه ورځ چې خلك بې پردې وي. له الله نه به دهغو هېڅ خبره هم پټه نه وي(په هغه ورځ به په لوړاواز پوښتنه وشي)نن باچاهي دچاده ؟ (ټول مخلوق به غبروكړي) ديوه قهار الله.

ددوباره ژوند ون دګڼودلايلوله جملې څخه دالله جلت عظمته په قدرت او مطلق علم اتكاء درلودل دي.
دقيامت دمنكرينودشبهاتو په ځواب كې چې يوځل انسان په خاورو بدلو ن ومو مي څنګه به د دويم ځل لپاره ژوند ی كړی شي ؟ داچې الله تعالى قادراودمطلق ځواک اودعلم څښتن دی. دمړودوباره ژوندي كول دهغه له واک نه بېرون نه دي قران عظيم الشان دقيامت دمنكرينودشبهاتودله منځه وړلو لپاره دهغوى لومړي پيدايښت ته پام راړوي. قران عظيم الشان فرمايي﴿ أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ ﴾ يس: ژباړه: ايا هغه ذات چې اسمانونه اوځمكه يې پيداكړل پردې باندې قادرنه دی چې ددوی په څېرپيداكړای شي ؟ ولې نه پداسې حال كې چې هغه ماهرخلاق دی

ددويم ځل ژوندون په هكله ستردليل په ځمكه كې دفصلونوشنه كېدل اووچېدل دي قران عظيم الشان دقيامت منكرينوته تاريخي حوادث هم مخې ته ږدي، هلته چې خلک په مړينه محكوم شوي اوبيا يې ددويم ځل لپاره ژوندي كړي. تر ځو دقيامت په دوباره ژوند دليل شي.

ج-مرتبه يې:له قبرونودوباره راپا څېد ل داخرت په ورځ په ايمان كې شامل دي ددې اهميت او په دين كې سترمقام له هېڅا نه پټ نه دی.هلته چې الله جل جلا له ددې كارپه رامنځته كېدوسوګندخو ړلی اوويلي يې دي چې دايو ريښتيني اوارو مرووپېښېدونكي خبردی .

د-دانكارحكم يې:له بعث بعد الموت څخه انكارپه الله جل جلا له.اسماني كتا بونواوپيغمبرانوكفركول دي.

قيامت

الف-دنو مېدلو لا مل يې:داچې خلک به له قبرونوراپا څېږي اودالله جلت عظمته په وړاندې به درېږي اويا داچې په دې ورځ به جبريل اوملا يكې دصفونوپه بڼه دالله جل جلا له پروړاندې ولا ړ ې وي .

ب-دشا ن لوړ تيا يې : دقيامت ورځ ډېره ستره او عظيم الشانه ورځ ده ،هلته چې قران عظيم الشان ددغې ورځې عظمت ته په لاند ې تو ګه اشاره كوي: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ الحجرژباړه: ای خلكو !دخپل رب له غضب نه ځان وژغورئ.حقيقت دادی چې دقيامت زلزله لوی(هولناك)شی دی. هغه ورځ چط تاسې هغه وويني.حال به داوي چې هره تی وركوونكې به له خپل تي رودي ماشوم څخه غافله شي،او هره حامله به

هغوی به نشه نه وي بلکې خپل حمل وغورځوي،اوخلك به تاته بېسده ښکاره شي،پداسې حال کې چې دالله عذاب به ډېر سخت وي.

ځینو علماوو ویلي دي که د قیامت دورځې په شان اوس لمرراخېژي ؛نودځمکې هرڅه به اورواخلي ، تبرې به ویلې اواوبه به تولې په بخارتبد یلې شي

ج-دعرش تر سیوري لاندې :هلته ډېراعمال دي چې الله تعالی به یې دقیامت دسختیو څخه دنجات وسیله وګرزوي، هغه خلک چې الله تعالی به یې دخپل عرش درحمت تر سیوري لاندې ودروي په نبوی مبارک حدیث کی اوه ډوله خلک ښودل شوي دي.

۴-حساب:په عربي ژب دودکی حساب شمېرلوته وايي او په اصطلاح کې د قیامت په ورځ دبندګانوپه اعمالواوکړووړودالله تعالی خبرتیاته ویل کېږي.

دحساب دلایل

الف - دقران کریم : په دې هکله ډېر ګڼ دلا یل دي، هلته چې فرمايي ﴿ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾ الغاشية:

ژباړه: بیا د هغو حساب همدا زموږکاردی.

ب-نبوي سنت: پیغمبرصلی الله علیه وسلم به په خپلو ځینولمونځونوکې داسې دعاکوله (اللهم حاسبنی یسیرا) ای الله له ما سره اسانه حساب وکړې.

ب:دامت اجماع :دټولو مسلمانانو په اتفاق سره دقیامت په ورځ حسا ب ثابت دی

ج-حکمت يې:حساب او کتاب دالهي حکمت غو ښتنه هم ده داځکه چې الله جلت عظمته خپل اسماني کتابونه نازل کړي دي او خپل استازي يې رالېږلي دي او په خلکو باندې يې په هغه پیغام منل او عمل کول لا زم ګر زولي ،چې پیغمبرانوعلیهم السلامو خپلو ولسو نو ته له ځا ن سره راوړی ؤدهغوخلکو پرضد يې جګړه فرض ګرزولې وه چې څوک لـه دغه نظام سره په ټکر کې واقع دي. دهغوی مالو نه او دهغوی وینې يې رواګرزولې وې ؛نوکچېرته حساب او کتاب جزاوسزا نه وای؛ نو دا کارخو بیا عبث ګرزېد ،ځکه چې مجرم اوغیر مجرم په یوردیف کی راتلل. الله تعالی خو له عبث کارڅخه منزه اوپاک دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر خ کې فرمايي ﴿ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴾ الأعراف: ژباړه: نو دا کارارومروکیدونکی دی چې موږلـه هغو خلکو څخه حساب واخلو چې موږ هغوی تـه پیغمبران ورلېږلي دي اولـه پیغمبرانونه به هم پوښتنه وکړو(چې هغوی دپیغام رسولو فریضه ترکومه ځایه سرته ورسوله اوهغوته په مقابل کې څه ځواب ورکړشو)بیابه موږ په خپله په کامل علم سره ټوله ماجراد هغوی مخې ته وړاندې کړو،او موږ چېرته غائب نه وو

د-دالهي محا سبې کیفیت :داسلامي شریعت څر ګند دلایل دحساب په کیفیت او صفت ګواه دي ،په اجمالي توګه داسې ویلی شو چې دقیامت په ورځ به الله تعالی خپل بنده په خپل مخکې ودروي، په

خپل جرم، اعما لو اووینا‌وو به یې قانع کړي،په دنیا کې ایمان و، که طاعت او استقامت اوکه کفر،عصیان اوانحراف ،په ټولوالله جل جلاله پوه ؤ؛ نوپردي اساس الهي محا سبه شمولي بڼه لري ؛دمثال په توګه دوی ته دالله تعالی وینا چې داسې موولې کړي دي،ددوی معذرتونه ،اوپردوی ددلا یلواقامه، دګواهانو شهادت ،تردې چې دانسان اندامونه به ګواهي ورکړي .داعمالو وزن اوداسې نوروټولو ته شامل دي

هه-دحساب ډولونه :دحساب څخه ځینې سخت ، ځینې اسانه او ځینې دبیان،عزت اودرناوي حساب دی ځینې درټلو ، مؤاخذ ې اوسزاحساب دی.

و-بې حسابه وګړي:حساب ټولوخلکو ته شامل دی ؛مګر هغه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم مستثنی ګرزولي دي ؛البته له کافرانو سره حساب نه کېږی؛ ځکه چې دوی نېک اعمال نه لري ،لېکن ددوی ناوړه اعمال شمارلی شي دوی به پرې اعتراف وکړي اوپرې شرمنده به کړی شي.

ز-محاسبه شوی امت: تر هرڅه دمخه به دمحمد صلی الله علیه وسلم له امت سره محا سبه کولای شي

ح-دمحا سبې عمل :ترهر څه دمخه به له مؤمن سره دلما نځه حساب کېږ ي ،که لمو نځ یې سم ؤ؛ نو ټول اعمال به یې سمو ن وومومي او که لمو نځ یې فاسدؤ، ټول اعمال به یې فاسدوي .دبند ګانوپه حقونوکې به ترهر څه دمخه دوینوپه تویولوکې محاسبه کېږي .[1]

۵-تله

داخرت په ورځ داعمالو اوکړووړو په وزن کولو ایمان لازم دی مو ږ به په دې هکله په لاندې اموراتو بحث وکړو:

الف-پېژ ندنه یې :داهغه وسیله ده چې په دې سره دشیانو سپکوالی او دروند والی معلو مولی شي ،په شرعي اصطلا ح کې له هغه څه نه عبارت دی ،چې الله تعالی به یې دبند ګانو داعمالو لپاره وټاکي

ب-داثبات دلا یل یې:دمیزان تله په قران کریم ، نبوي سنتو او دامت په اجماع سره ثابت دی.

لومړی-قران عظیم الشان:الله جلت عظمته دمیزان(تلې په هکله داسې فرمایي دی﴿ وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾﴾ الأعراف: ژباړه:اوپه هغه ورځ به تله کټ مټ حق وي دچا چې پله درنه وي هماغوی به خلاصون وومومي

دویم دلیل :نبوي سنت او دامت اجماع : ټول امت داعمالو دتول اووزن په اعتبار متفق دي خواوس پوښتنه داده چې ایا دمیزان تله حسي– ده او که معنوي ؟ هغه تله چې دقیامت په ورځ به په کې اعمال تلل کېږي حسي اوحقیقي ده دوه پلې لري [2]

ج-دتول شیان: په دې کې دبند ګانواعمال تللی شي؛ اګرکه دغه اعمال اعراض وي؛ مګرالله تعالی به ورته اجسام په برخه کړي. نېک اعمال به په یوه تله اوبداعمال به په بله تله کې واچول شي،ځینو

---

[1] - عثیمین(ب ت) لمعة الاعتقاد ،ص ۴۱۸دمام المملکة العربیة السعودیة

[2] - صدر الدین علی بن محمد ابن ابی العز (۱۹۹۳م)عقیدة الطحاوي ص ۴۱۲ مؤسسة اولی النهی بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

علماؤويلي دي چې داعمالوپانې به وتلل شي اوځينونورووېلي دي چې په خپله عامل شخص به وتلل شي ځينواسلامي پو هانوويلي دي :دملتونو،افرادواواعمالوپه اعتبار به تلې ګڼې وي. په قران عظيم الشان کې موازين جمع راغلې ده

د-دتلې دنصب حکمت: دتلې په نصب کې حکمت دالهي عدل اظهاردی له همدې امله هېڅوک به عذر نه شي وړاندې کولی له همدې کبله الله تعالی انبياء عليهم السلام رااستولي دي ترڅوخلکو ته بهانه پاتې نه شي

٦-دعملنا موخپرېدل

دعملنامود غوړېدلو څخه موخه هغه دفترونه دي چې ملايکو به په کې دانسان ټول اعمال شمېر لي اوساتلي وي.دقيا مت په ورځ به راڅرګنداوخپلوڅښتنا نوته به وووېشل شي. مو منانو ته به په ښي لاس او کافرانواومنا فقينو ته به په کيڼ لاس ورکول کېږي.

الف-دلايل يې: دعملنا مودخپرېدادلايل قران عظيم الشان ، نبوي سنت اودامت اجماع ده.دمومنانو مورحضرت عايشه رضی الله عنها فرمايي چې ماديپغمبرصلی الله عليه وسلم نه پوښتنه وکړه: ايا تاسوته به دقيامت په ورځ خپل اهل اوعيال درپه يادوي ؟ رسول الله صلی الله عليه وسلم په ځواب کې ورته ويلي ؤپه درې ځايونوکې به هېڅ چا ته څوک ورپه يادنه وي: يوداعمالودتول په مهال،ترڅوڅرګند ه شي چې درنه به شي اوکه سپکه اوبل هغه وخت چې عملنا مې خپرې شي، تر څوورته څر ګنده شي چې په ښي لاس به ورکول کېږي اوکه په کيڼ دشا له خوا.اوبل دصراط په پله چې ددوزخ په مينځ کې به پرې تېرېدل صورت ومومي.

ب-دعملنا مو درا نيو لو بڼه: مؤمن مسلمان ته به عملنا مه په ښي لا س ورکول کېږي خو ښې اوخوشا له به وي.

٧-دکوثرحوض

الف-پېژ ندنه يې: دغه داوبو هغه حوض دی، چې دپيغمبرعليه السلام لپاره به دقيامت په ورځ دمحشر په ميد ان کې لګبدلی وي

ب-دلا يل يې : دکوثر حوض په قران عظيم الشان ،نبوي سنتواودامت په اجماع سره ثا بت دی په قران عظيم الشان کې پيغمبرصلی الله عليه وسلم ته فرمايي :﴿إِنَّآ أَعۡطَيۡنَٰكَ ٱلۡكَوۡثَرَ ﴿١﴾﴾ الکوثر ژباړه: (اي پيغمبره !) بيشکه موږ تاته کوثر درکړی دی

په نبوي احاديثو کې دکوثردحوض په هکله ګڼ روايات راغلي دی چې دتوا تر حدته رسېږي او څه لپاسه دېرش اصحابوکرامو روايت کړي دي. له بلې خوادحوض کوثر په هکله ټول امت اتفاقي عقيده لر ي .

ج-صفت يې :دکوثردحوض په هکله ګڼ روايات راغلي دي ،چې مو ږ يې لنډيز وړاندې کو و: دغه يوسترحوض دی. چې له جنت نه دکوثرله ويا لې رابهېږي اوبه يې له شېدواوسپينوزروسپينې اوله واوري يخې اوله شاتوخوږې اوله مشکوخوشبويه دي لو ښي يې داسمان دستوروپه شان پلن والي اواو ږ دوالی

ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...Digital Library

بې ديوي ميا شتې دمزل په اندازه ول دی يوځل چې چا ورڅخه او به وڅښلې . هېڅکله به تږی نه شي په منځ کې يې مشک شنه شوي اوخندې يې په مرغلراودسروزرو په تو تواو جواهراتوښايسته شوي دي .

د- اختصاص يې :اوس پو ښتنه داده چې ايادغه حوض يوازې رسول الله صلی الله عليه وسلم پورې مختص دی او که نورپيغمبران يې هم لري ؟ په ځينوروايـاتو کې راغلي دي چې هر پيغمبرحوض لري ليکن زمورږدپيغمبرمحمدصلی الله عليه وسلم حوض ترټولو ستر. لوی اوخو ږدی اوډېرمراجعين لري .

هـ- شتون يې :دکوثرحوض اوس هم شتون لري ،دليل پرې دعقبه بن عامر رضی الله عنه روايت دی چې يوه ورځ پيغمبرصلی الله عليه وسلم له خپل کوره راووت اوداحددشهيدانومزارته ورغی اوپرهغوی بې داسې دجنازې لمونځ وکړ؛لکه څنګه چې يې پر شخص په مړي ترسره کوي. بياترستنېدوروسته منبرته وخوت اوويې ويل: زه له تا سې نه مخکې تلونکی يم اوزه پرتا سې ګواه يم په الله سوګندچې زه خپل حوض ته هم دا اوس ګورم.

و-ورڅخه شړل شوي خلک:حوض ته راتلونکي ريښتيني مؤمنان دي اوورڅخه شړ ل شوي مرتد.بې دينه عناصراومبتدعين ددين بدلوونکي وګړي دي .څوک چې دمسلمانانوله جماعت نه مخالفت وکړي اوله هغوی څخه خپله لاره بېله کړي؛ لکه ددې وخت ګمراه ډلې ،ظا لمان اودلويې ګنا ه څښتنان .حقيقت دادی چې تل ترتله دوزخ دکافراومنکرلپاره ده چې په زړه کې يې يوه ذره ايمان هم نه وي.

۸-دصراط پول

الف-پېژندنه يې: داهغه اوږدپول دی چې د دوزخ لپاسه تېرشوی ،ترڅوپرې خلک جنت ته ورسېږي .

ب-دثبوت دلايل يې: قران عظيم الشان،نبوي سنت اودامت اجماع ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته داسې اشاره کوي: ﴿ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ﴾ مريم ژباړه:له تاسې نه هيڅوک داسې نشته .چې دوزخ ته ورتلونکی نه وي،داخويوه فيصله شوې خبره ده چې دهغې اورمروترسره کول ستادرب په ذمه دي.

ځينو مفسرينو له دې څخه دصراط په پله تېرېدل اخيستي دي او ځينو دوزخ ته ننو تل؛ لېکن له دې څخه به بيا نجات پيداکوی .

ج-په پله دخلکوتېرېدل :دصراط پول دجهنم لپاسه ايښودل شوی، دجنت اودوزخ ترمنځ حايل دی خلک به دخپل عمل په اندازه په تېزی سره پرې تېرېږي ځيني خلک به دسترګې درپ ،ځيني دتودېسرعت په اندول، ځيني؛ لکه باد،ځيني به دتيزاس ،ځيني داوښ ،ځيني به پيا ده روان وي اوځيني به دښېښې دکو ناوپه وسيله راونيول شي اوپه دوزخ کې به غورزول شي لنډه داچې څوک دصراط په پله تېرېږي جنت ته به داخل شي همدغه وينادنبوي احاديثو خلاصه ده .

د-دصراط پول او کافران :حقيقت دادی چې دصراط پول دمو منانو لپاره لګول شوی. په دوی کې منافقين اوانتهاکارمؤمنان هم دي .دهمدوی لپاره دصراط پول نصبولی شي. خلک به په دووبرخو وېشلی

شي یومؤمن موحداوبل کافراومشرک مشرکان به دصراط په پله د پښې ایښو دلونه مخکې په دوزخ کې غو ر خو ل کېږ ي .

جنت

په دې کې هېڅ شک نشته چې کله مومنان جنت ته په ډېرعزت اوویاړسره داخل اوملایکې یې په سلام سره استقبال کړي، له دې نه پرته بله هېڅ خوشالي اوکامیا بې نشته .

الف-پېژندنه یې :جنت دګڼوونوشنه باغ ته ویل کېږي په شرعي اصطلاح کې دنعمتونواوخوشالیوهغه کوردی چې الله تعالی په اخرت کې دمخلصومؤمنانو لپاره تیارکړی دی

ب-دجنت دنومېدو لا مل :ده ته جنت دددنیاله باغ سره دتشبیه پراساس وایي اویا څو جن هغه څه ته ویل کېږي چې له سترګو پټ وي دجنت نعمتو نه هم زموږ له سترګوپټ دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داسې اشاره کوي﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ ﴾
السجدة: ژباړه: نو دسترګویخبدوکوم وسائل چې د هغو د عملونو په مکافات کې د هغولپاره پټ کړای شوي دي هیڅ نفس پرې خبرنه دی

ج-دجنت درجې: جنت بېلابېلې درجې اومرتبې لري جنتیان به دخپلواعمالو په برابر په کې اوسېږي .

د-جنتیان څوک دی ؟ جنتي هریوپرهیزګارمؤمن دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾
آل عمران ژباړه: پر هغه لاره په منډه منډه وځغلئ چې ستاسې دپروردګارد بخښنې اود هغه جنت خواته تللې ده چې هغه لکه داسمانونو اوځمکې په شان پراخ دی،او هغه له الله وېرېدونکیو خلکو له پاره تیارکړای شوي دی

هه-او سنی شتون یې : جنتو نه هم دااوس مو جو ددي په عربی ژبه کې اعداد تیا رولوته والي ټول اهل سنت دجنت په شتون اوپه اوسني وجو دیونظرلري .

و-پناه کېدل اوزوال یې:دجنت نعمتونه تل تر تله دی چې پناه کېدل نه لري دجنت په دوام دقران عظیم الشان ګڼ ایاتونه دلیل دی ؛نوپردې اساس جنت اودوزخ پناه نه لري؛بلکې همیشه دي

ز-دجنتو نو ځای : جنتو نه په اعلی علیین کې دي قران عظیم الشان فرمایي ﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ ﴾ المطففین: ژباړه: هیڅکله نه. ارومرو دنیکانو عملنامه دلوړ مقامه خلکو په دفترکې ده

ح-په جنت دایمان مطلب: په جنت دایمان معنا دادی چې یو شخص ټینګ باورولري چې جنت شته او نعمتونه یې تل تر تله او همیشه دي

ط-لومړي ننوتو نکي :جنت ته به تر ټولو دمخه رسول الله صلی الله علیه وسلم ننوزي اوپه ټولوامتونوکې به لومړی درسول الله صلی الله علیه وسلم امت ننوزي اوددې امت لومړی شخص به ابوبکرصدیق رضی الله عنه جنت ته داخلېږي.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ی-جنت ته بې حسابه :دغه ددې امت په ايمان کې لوړمنزلته پرهيزگاره باديا نته شخصيتونه دي چې جنت ته به ديو صف په توگه داخلېږي مخونه به يې دسپوږمۍ په شان ځلېږي ددې امت فقيران به دشتمنو څخه مخکې جنت ته ځي په دې هکله دوه ډوله روايات راغلي په يوه کې دځلوېښتوکلونودمخکې والي اوپه بل کې دپنځه سوه کلونومخکې والي ذکرراغلی دی داچې فقيران اوشـتمن دجلاجلاحالاتوخښتنان دي په فقيرانوکې هم ځيني وگړي په ايمان اوتقوی کې سره جلا دي او شـتمن هم همداسـې درواخله هرکله چې حساب دلوړې فقيراوداخرې شتمن جنتی څخه واخلې ؛نو پنځه سوه کاله کيږي اوکه چېرې په فقيرانوکې وروستی فقيرجنت ته په داخلېدوکې اولومړی شتمن جنت ته په داخلېدوکې مخا سبه کړی شي نوځلوېښت کاله عمرجوړيږي

ک-تل تر تله او همېشه :جنت همېشه او فنا نه لري او جنتيان تل تر تله خلک مړينه نه لري قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشـاري په ترخ کې فرمايي ﴿ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ ﴾ الدخان: ژباړه: هلته به دمرگ خوند هغوی هيڅکله ونه څکي . فقط په دنياکې چې کوم مرگ راغی خوراغی اوالله به هغوی د دوزخ له عذاب نه وژغوري

دوزخ

۱-پېژندنه يې:هغه تا وجن گرم کور دمجرمانو زندان او ستر ه رسوايي چې الله جل شانه کافرانو منا فقينو . سرښانو او دپيغمبرانو دښمنا نو ته تيارکړی دی

۲-ددوزخ پوړونه :دوزخ ددوزخيانو دبدو اعمالو په اعتبار بېلا بېل پوړونه لري دوزخي .هر يوکافر بدبخته ملحد او بې دينه انسان دی قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشاري په تر خ کې فرمايي ﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِي ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ ﴾ هود ژباړه: څوك چې بدمرغه وي هغوی به دوزخ ته لاړ شي (چې هلته به د گرمۍ او تندې له ډېرې سختی نه) د هغوی ستمهاراو پشهار وي.

۳-شتون يې : داهل سنت والجماعت دېولو علماءو په اتفاق جنت اودوزخ همدا اوس مو جود دي پنا ه کېدل او له مينځه تلل نه لري قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترخ کې داسې فرمايي ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا ﴿٦٥﴾ ﴾الأحزاب ژباړه: په هر حال دايقيني خبره ده چې الله پرکافرانو لعنت کړی دی او دهغولپاره يې لمبه شـوی اور تيار کړی دی .چې په هغه کې به هغوی دتل لپاره اوسيږي . کوم ملاتړ اومرستندوی به ونه مومي

۴-ددوزخ ځای:په اسفل سافلين دځمکې لا ندې برخه کې موقعيت لري قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشـاري په ترخ کې داسـې فرمايي ﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ ﴾ المطففين : ژباړه: هېڅکله نه،اوبېرودبدکارانوعملنامې دسجين په دفترکې دي .

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه ايات په تفسيرکې دبراء بن عازب رضى الله عنه څخه دقبردعذاب په هکله مشهورروايت دی الل تعالى به ووايي چې زمادبنده داعمالو دفتر په سجين کې داووځمکو لاندې وليکئ څينو نوربيا وايي چې دوزخ پورته اسمان کى دی څينې نوربيا په دې هکله څه نه وايي ؛بلکې دځاى علم يې الله تعالى ته سپاري اووايي چې مونږ ته دالله تعالى په مخلوقاتوداحاطې علم نشته

۵-په دوزخ دايمان معنا :پردې ټينګ باورچې همدااوس موجوداو پناه کېدل نه لري په دې کې ددوزخ په عذابونو باورهم شامل دی

دويم بحث
په قضااو قدرايمان

پيليزه

په قضا اوقدرايمان داسلامي عقيدې شپږم رکن دی، څوک چې په قضا اوقدر باوري نه وي هغه کافرګڼل کېږي،پردې اساس هر مسلمان ته لازمه ده چې په تقدير ايمان ولري [۱].

تقديرداللّه جل جلاله ازلي علم دی، چې دهرشي اندازه او دهرشي داندازې لپاره يې حد تاکلی ،دټولومخلوقاتوداندازې اومقدارترمنځ يې دقيق تناسب غوره کړی .هرڅه ته يې دخوځېدولپاره مسيرټاکلی دپيدايښت،دوام اوفنا لپاره يې معينه نېټه انتخاب کړې هرشي په خپل معين او ټاکلي وخت اوهرڅه دټاکلوظوابطواوقواعدوسره سم ترسره کېږي .حرکت،سرعت،دنور سرعت، دصوت سرعت،دعناصرو ترمنځ ترکيب دموادواو مرکباتو پيدايښت،اوبېرته تجزيه ټول دثابتواوبدلون نه منونکوقواعدوسره سم سرته رسېږي دځمکې له پېدايښت نه ترقيامته پورې چې کومې پېښې ترسره کېږي ټول يې په کامل اومفصل ډول په لوح محفوظ کې ثبت کړي دي ، نن ورځ ساينس دغه قواعد دفورمولونو په بڼه توضيح کوي.په لوح محفوظ کې دراتلونکوپېښواودانسان دکړووړوپه هکله ليکنه دانسان اختيارات نه سلبوي اوهغه په يوه مجبورمحکوم اوبې واکه موجودنه بدلوي اونه دهغه په اراده کومه اغېزه پرې باسي .

موږ بايددقضااوقدرپه مفهوم ځان پوه کړو. موږ ددغو الفاظوپه معنى اومفاهيموباندې په ايمان اوباور درلودلومکلف يو،که ددغوالفاظو په مفهوم اومعناپوه نه شواوحقيقت يې موږته څرګند نه شي؛ نويواځې په الفاظوبه دايمان معنى به څه حيثيت ولري په قضاءاوقدر ايمان داايجابوي چې په همدې موضوع پورې مربوط مفاهيم توضيح کړو

قدر

۱-لغوي معنايې:قدر په عربي ژبه کې اند ازې ،توان اوحدته ويل کېږي. په قران عظيم الشان کې زياتره داندازې په معنااستعمال شوی

[۱] - ياسين نعيم(۱۹۸۷ م)الايمان ارکانه. حقيقته . نوا قضه . ص۱۷۷مکتبه الرسالة الحديثه

(c) ... library

۲-اصطلا حي معنی يې: قدرله هغه ټينګ، پاخه اومحکم نظام څخه عبارت دی چې الله تعالی جل جلاله دکايناتو دتنظيم لپاره وضعه کړی دی .[۱]

ځيني علماء قضاء اوقدريوشان ګڼي؛ مګرځيني نوربياتقديرالهي ازلي پريکړې ته وايي چې تراوسه لاعملي شوې نه ده او قضا ديوکارواقع کېدل بولي

۳-دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې: همدغه پورتني مفاهيم دقران عظيم الشان په ګڼو ځايونو کې راغلي دي، هلته چې فرمايي :﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴾ القمر.ژباړه:اوموږهرڅه له يوتقديرسره پيدا کړي دي

۴-دقدرمفهوم دنبوي احاديثو په رڼاکې : دايوڅرګندحقيقت دی چې دپيغمبرصـلی الله عليه وسـلم دملګرو په زړونوکې ددغې عقيدې سـتره اغېزه پرته وه په څمکه کې ځپاره شـول ؛خوله ځان سره يې په تقديردايمان عقيده درلوده له ابن عباس رضی الله عنه څخه روايت دی وايې چې يوه ورځ په يوې سپرلی رسـول الله پسـې سـپوروم. راته يې وويل: ای زلميه دالله جل شـانه ددين سـاتندوی اوسـه .الله تعالی به ستاساتنه وکړي دالله تعالی ددين ساتندوی اوسه دالله مرسته اوتائيدبه په خپل مخکې وګورې کله چې څه غواړې دالله تعالی څخه يې غواړه اوچې مرسـته غواړې .دالله تعالی څخه يې غواړه پردې پوه شـه چې که ټول خلک نړی سـتا پرخلاف سره يوځای شي چې تاته څه ګټه ورسوي تاته ګټه نه شي رسولای؛ مګرهغه چې الله جل شـانه تاته ليکلي وي اوکه دوی ټول سـتاپرخلاف سره يوځای شي .چې تاته دڅه شي زيان ورسـوي، تاته زيان نه شي رسـو لای ؛مګرهغه چې تاته الله تعالی مقررکړی وي قلمونه پورته کړی شـوې اوپاڼې وچې شوي دي[۲]

۵-په تقدير دايمان راوړو اهميت: تقديرداسـلامي عقيدې دارکانو دجملې څخه دی دغه باوردسـرې په زړه کې په الله تعالی توکل ،ډاډ اوسکون زياتوي

٦-په تقديردايمان معنی : په تقدير دايمان مفهوم دالله جل شـانه په قديم علم او په الهي شـامل ځواک ايمان درلودل دي.

۷-دتقـدير مراتـب: پـه تقديرايمان څلورمراتب لري :۱- علم ۲- ليکل ۳- مشـيـت ۴- پيداکول موږ به هريو تربشپړې څېړنې ونيسو:

الف-دعلم مرتبه : پردې ټينګ باورچې الله جل جلاله په ټولوکايناتوازلي اوابدي علم لري په ټولوشـيانو دالله تعالی علم محيط دی. هيڅ شـی ورڅخه پټ نه دي قران عظيم الشـان فرمايي .﴿ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴾ سـبأ : ژباړه : وواېه! قسـم دی زماپه عالم الغيب الله .هغه به پرتاسـې راشي .له هغه نه ديوه بخري په

۱- سيد سابق (۱۹۸۷م) العقايد الاسلامية ص ۹۵دار الكتاب العربی بيروت لبنان

۲- بغا مصطفی (۱۹۸٦م)الوافی فی شرح الاربعين النووية ص ۱۲۱ دار ابن كثير بيروت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه کوم شی نه په اسمانونوکې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخري نه غټ اونه له هغه نه کوچنی،هرڅه په یوڅرګنددفترکې درج دي .

ب-دلیکلو مرحله : معنی دا چې الله تعالی دټولو شیانواندازه ترقیامته په لوح محفوظ کې لیکلې ده قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوۡلَىٰنَاۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴿٥١﴾ ﴾ توبه ژباړه: دوی ته ووایه " موږ ته هیڅکله خطر (ضرر یابـېګنه) نه رسیږي ،مګرهغه چې الله راته لیکلي دي هماغه الله زموږمولادی ، او مؤمنان باید په هماغه توکل وکړي."

له دغه ایات څخه څرګندیږي چې په ځمکه کې مصیبتونه،زلزلې،توپانونه ،رنځونه،غم او خوشالی ټولې دالهي تقدیر نتیجه ده .

ج- دمشـیـت مرتبـه : معنی داچې الهي اراده اوتصمیم په هرشي کې جاري دی هیڅوک یې دمخنیوي صلاحیت نه لري ،داسمان اوځمکې کوچنی اولوی شی دالهي فعل نتیجه او ټول یې مخلوق دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ ﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښی سره څه نه کیږی ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله د علم او حکمت خاوند دي.

دالله تعالی مشیت اواراده په دوه ډوله د: یوه تکویني اوبله تشریعي په تکویني اراده کې انسان اختیارنه لري؛ البته په شرعي اراده کې انسان دواک او اختیار څښتن دی .

د - دتخلیق مرتبـه: ددې مرتبې مطلب دادی چې الله تعالی دهرشي خالق دی له الله تعالی نه پرته ټول شیان مخلوق دي ،همدغه دټولواسماني پیغامونواودپیغمبرانواتفاقي مسئله ده. قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٍۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ ﴾ ژباړه:الله دهرشي هستونکی او هماغه دهر شي ساتونکی دی.

پردې اساس دانسان فعل هم دالله تعالی مخلوق دی

قضاء

۱-دقضا لغوي معنی : قضاءپه لغت کې پرېکړې اوفیصلې صادرولوته وایي.

۲-اصطلاحي معنی: په اصطلاح کې په ازل کې دالهي تقدیرپه برابردکایناتوایجاد ته ویل کیږي.[۱]

۳-قضاء دقرانکریم په رڼاکې: په قران عظیم الشان کې قضاء زیاتره وخت دفیصلې کولو ،امرصادرولواو پای ته رسولوپه معنی راغلی: هلته چې فرمایي:﴿ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمۡرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن

---

۱ خطیب محمد احمد (۱۹۹۰م)دراسات في العقیدة الاسلامیة ص ۱۹۷ دار عمار للنشر عمان اردن

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ البقرة: ژباړه هغه د اسمانونو او ځمکې هستوونکی دی او د کومې خبرې چې فیصله صادروي ، صرف دومره امر ورته کوي چې "شئ "نوهغسې کیږي
دپریکړو اوفیصلوصادرولو اختیارات اوواګي ټولې دالله جل جلاله سره دي او په دې کې هېڅوک له هغه سره شریک نه دي

۴-دقضاءاوقدرترمینځ فرق : دابادیواوتعمیراتودجوړښت لپاره ترهرڅه دمخه یوانجینرنقشه او پلان ترتیبوي ضروري مواد،دروازې ، کړکۍ،دتعمیراندازه هرڅه دده په لاس کې وي اومعماریې تطبیقوي انجینرحق لري اوکولای شي چې په نقشه اوخپل تصمیم کې بدلون راولي له همدې کبله دالهي رحمت له جملې څخه په خپلوبندګانو باندې داهم دی چې دصالحواونېکواعمالوپه وسیله په تقدیرکې بدلون راځي له همدې امله موږ ته ددعاءاهمیت اوګټه څرګندېږي داځکه که چېرې په چاروکی بدلون نه وای؛ نوددعاء به هېڅ ګټه موږته نه رسېدله[1].

۵-دقضاءډولونه

قضاء په دوه ډوله دی تکویني اوتشریعي

الف-تکویني قضاء

کوم ظوابط اومقررات چې په کایناتواو عالم کې وضعه شوي، ټول کاینات دهغه مطابق عیارشوي اوهرڅه دهغه مطابق ترسره کېږي دېته تکویني قضــاءوایي داثابت قوانین دي چې بدلون نه مومي اوالله جل شــانه دهغه دبدلون اوتغیرواک هېچاتــه نه دی ورکړی لــه اتوم نه واخلــه ترلویوکهکشــانونو،بیاله حجرې نه ترلویوحیواني اونباتي اجسامو پورې ټول دیودقیق نظام،قوانینواویوسیستم لاندې دي،مثلاًداتوم جوړښت اوچارچونه یې، دعناصروجوړښــت اودهرعنصرـــجلامدارونه اوله نوروعناصروسره یې ترکیب ،دنورسرعت ،دصــوت سرعــت، دوړانګوبېلابېــل ډولونــه، دځمکې قطر،دلمراوځمکې ترمینځ واټن، دځمکې محوري اوانتقالي حرکت،دځمکې طبقات، دفضاطبقات، په هواکې داکسیجن سلنه ،داوبودقیق جوړښت ،په همدې توګه په ځمکه کې یې اندازه ،داوبوسایکل، دتسخین، انجماد ،مایع اوګازدرجې، داوسپنې دتسخین اومایع حالت درجه ،لــه ځمکې دســپوږمۍ فاصــله ،په فضــاکې یې دسرعت اندازه ،داوزون طبقه اودنده یې ،دلمرد نده ،دلمردشــعاعواندازه ځمکې ته دراروانوشــعاعګانوتخمین، په همدې توګه حجره اودحجرې ساختمان او فعالیت یې ،حیواني اونباتي حجره ،دهرحیوان کروموزمونه ،دانسان دعصبي حجراتوتشکیل ،جنسي– حجرې ،دسپرم ســاختمان ،داوم جــوړښــت،دبــدن دسروکرویــاتوشــمېراودنــدې، دسپینوکرویاتوشمېراودنده یې، دانسان ســاختمان دزړه،ځیګر،دماغ، باصرې، سامعې اودانســان اوحیوان دهاضمې وکوفتري ســیستم، دهرحیوان جلاجوړښــت ،دنباتاتوبېلابېل صــنفونه،دندې،ترکیب،تنفس،زوجي تکثر،دانسان ژوند،مړینه رنګ،صــحت صــورت اوشــکل، طول،عرض ښــایسـت اوبدرنګي، تورولالي اوسوروالی،ذکاوت اوپوهه. نارینتوب اوښځینه توب . شپه اوورځ،ګرمي اویخني، بربښنااوباران اوداسې

---

[1] طنطاوي علي (۱۹۸۵) تعریف عام بدین الاسلام ص ۱۵۲ دارالفرقان عمان اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور..ټول دتکویني تقدیربرخه ده دانســان ارادې ته په کې دخل نشــته لناه داچې تکویني تقدیریومنظم پلان دی چې هېڅکله بدلون نه مومي اوانسان ته په کې دخل په برخه نه دی پردې لحاظ دځمکې اواسمان هرڅه دالله عزوجل په وړاندې منقاددي.

ب-تشریعي قضاء

هغه احکام چې دانسـان په ارادي برخه کې وضعه شوي او انسان ورباندې مکلف شوی ،چې هغه مراعات اوخپل ژوند دهغې مطابق عیارکړي؛ دېته تشریـعي قضــاء وایي ،دتشریـعي قضــااحکام اوقوانین دانســان دژونددهغوبرخودتنظیم لپاره وضـعه شوي، چې هلته انسان ازادي اواختیارلري هلته انسان کولا شي له دوو لارو یوه په خپله خوښـه انتخاب کړي،په تشریعي قضاکې دانسان اراده او عزم دخل لري ،انسان دواک او اختیار څښـتن دی پخپله خوښــه اواراده ښــه اوبدپخپله انتخابوي تشرـیعي تقدیرانســان ته خیراوشر ښـه اوبدورښـیي دده دعقیدې بنسـټونه ،دده دخالق حقونه ،د عبادت لارې چارې، ښـه اوبد اخلاق، د جنسي-غریزې سـمه اشباع اوموخه یې، دښتمنی لاس ته راوړل اوسم لګښت یې، حکومتي سیستم اود حکومت دمســؤلینو صــفات، ددوی مســؤلیت اوپه ملت یې حقوق ، دحکومت دجوړېدو موخه ،له نورو ملتونو اودولتونو سره ددولت اړیکې، دمسـلمانانوخپل منځي اړیکې، جرایم او دسـزا نوعیت یې، دجګړې اصـول اوداسې نور...[۱]

لنډه داچې لـه زانګو نـه ترلحـده اولـه سرنـه ترنوکـه دټول ژونـددمـادي اوروحـاني، ددنیوي اواخروي ژونددســمون لپاره اصـولواوقوانینوته تشریعي تقدیروایي،انسان دژوند ښرولولپاره نظام او قانون ته اړتیالري دژوند ښرولولپاره لاندې صورتونه دي:

- دپلاراو نیکه رسم اورواج ،دود اوکلتورمنل.
- دخپل نفس غوښتې منل.
- دنوروملتونوڅخه دنظام او قانون واردول.
- دکایناتو درب لارښوونو(وحی) ته غاړه ایښودل اوورته ځان تسلیمول

اوس مهال یوازې قران عظیم الشـان او نبوي ســنت تشرـیعي تقدیر ګڼل کېږي ،دتشرـیعي تقدیر لپاره الله تعـالی پیغمبران لیږي. هغوی ولســونو تـه دعوت ورکوي او پـه روزلویې لاس پورې کوي بیـا ددغوروزل شووافرادو په وسیله په ټولنه کې یوسرتاسري هراړخیزبدلون راولي دپیغمبري انقلاب او بدلون موخه دبشرله اسارته دانسان ازادي اودجبراواستبداد.جهل اوناپوهی‌دنظام ړنګول دي پاتي شوه اسلام راوړل دغه دزوراؤ جبرکـارنـه دی او نه دجبراو زوراســلام دمنلووړګڼل کېږي اســلام او کفراودښــواو بدو انتخاب دانســان داختیارنتیجه ده،په اختیاري برخه کې الله تعالی انســان ته دوه لارې ښــودلي دي ،چې یوه دهدایت اوبله دضــلالت اوګمراهی‌لاره ده قران عظیم الشــان همدغه مطلب ته داشــارې په ترڅ کې فرمایي ﴿وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ﴾ ۱۰ ژباړه: او دوه څرګندې لارې مو هغه ته و (نه) ښودلې ؟

۱ حکمت [illegible] ۲۷ [illegible] دمیثاق اباادار ه

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...pton.com: The Digital Library

دبشريت دخلاصون يواځينی لارالهي اسماني پيغام ته ځان سپارل اوتسليمول دي،په دې سره به نړۍ واله سوله دعدل اوانصاف نظام يقيني شي انسان به له ځناورتوبه راووزي اوځمكه به دامن زانګوجوړه شي

۱-دالله تعالى اراده اوډولونه يې

دارادې معنى قصداوديوه كاردسرته رسولوعزم ته ويل كيږي اوپه دوه ډوله ده تكويني اوتشريعي اراده. په تكويني اراده كې تغيراوبدلون نه رامنځته كيږي ددې موجوداتوهركاردقضــاءاوقدرسره ســم دالله تعالى په اراده ترسره كيږي داسې نه ده چې دكايناتوترپيداكولواوهغوته دظوابطواومقرراتودټاكلونه وروسته يې خپل سرته پريښـي اوچارې په خپل سرپه تسلسل سره رواني دي ؛بلكې هركاردالله تعالى په اراده پيلېږي اودهغه په اراده پاى ته رسيږي اوهغه وربانديې نتايج مرتب ګرځوي . الله تعالى فرمايي ﴿إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾﴾ يس ژبـاړه:هغـه خوځې كله ديوشي اراده كوي،نودهغه كار همدومره دى چې ورته حكم وكړي چې شه اوهغه كيږي

البته شرعي اراده دامراوالهي فرمـان په معنى ده الله تعالى جلت عظمته شرعي اراده دزوراوجبرله لارې نه جاري كوي؛ بلكې انسان دخپلې خوښې پراساس يې عمل ته اقدام كوي اويايې نه كوي

۲-دالله تعالى اراده اورضاءاودبنده اراده

دانسان اراده،عزم،غوښتنه اوتصـميم دالله تعالى دارادې اومشيت تابع ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشـارې په ترڅ كې داسـې فرمايي ﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښې سره څه نه كيږى ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله دعلم او حكمت خاوند دي.

دپورتني ايـات څخه څرګنـديږي چې داللـه جـل جلالـه اراده دانســان په اختياراوارادې مقدمه ده .څكه دايې هرانســان چې څـه كوي دالله تعالى په اراده يې كوي هغه ورته دپريكړې عزم اوبياداقدام صـلاحيت وركوي .دغه مطلب ديومثال په ترڅ كې توضـيح كوو: ته دخراب موټر څښـتن يې. تاخپل موټريوجوړ موټرپسې وتړلو.ترڅوحركت وكړي په دغه صورت كې دموټر سوق اواداره ستا په خپل لاس كې ده كه ته اشترنګ تاووې ا وله ګړنګه يې غورزوې مسؤليت ستا خپل دى

بل مثال درواخله: ته دباغ څښتن يې چې سترستردېوالونه لري، پوره حفاظت يې شوى ستاداجازې نه پرته دېخوک نه شي ورننوتلى ته خپل دوست ته اجازه وركوې اوباغ ته يې داخلوې ورته وايې هره مېوه خوښه شي ،څودباغ كيڼ لوري ته ونې داسې دي چې رنګ اوخونديې ښه نه برېښي دګټې پرځاى تاوان لري كه ته يې څخه خوراک ونه كړې تاته به هم ښـه وي اوزه به هم خوشحاله شم ستادوست باغ ته ځي ،هغه چې په باغ كې هرڅه كوي ستاپه اجازه يې كوي تاواک وركړى دخرابې ميوې دخوراک په نتيجه كې مسئوليت دده ته راجع دى دباغ څاوندبه ناراضه وي ،مګركه اطاعت يې وكړښه ميوه يې وخوړه دباغ څښتن به خوشاله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ستادوست له تانه کيلي واخلي باغ ته ننوزي ؛نورنوستاله کنتروله وځي ؛مګرداللّه تعالی معامله دانسان سره داسې نه ده الله جل شانه هره شيبه انسان څاري اوپالنه يې کوي دښو اوبدودواړوتوفيق ورکوي الله تعالی په ښوکارونوراضي کېږي په بدوچارو ،نه قران عظيم الشان فرمايي ﴿ إِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنكُمْ ۖ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ ۖ وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ لَكُمْ ۗ ﴿٧﴾ ﴾ الزمر: ژباړه:که تاسې کافرشئ ؛نوالله له تاسې نه بې نيازه دی،خوهغه دخپلو بندګانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسې شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي[۱]

۳-دانسان خپلواکي

په انسان دالله تعالی دوه ډوله قوانين حاکم دی چې يويې تکويني او بل يې تشريعي. په تکويني برخه کې انسان نه خپلواکی لري او نه اراده اوا ختيار؛ لکه ژوند او مړ ينه روغتيااورنځ .دبدن دزړه،کو لمو اودماغ دوينې جريان ،دهاضمې سيستم او داسې نور؛البته دانسان ارادي برخه چې څه وخوري څه وڅښي څه واوري څه ووايي او څه وکړي دادده په واک کې دي په ده کوم جبراوزرنه دی شوی په خپله خوښه ښه او بد انتخابوي ؛مګر انسان دښو او بدوچارو په پېژندنه کې خطاء کېږي .له همدې امله الله تعالی ښه اوبد داسما ني وحی په ترڅ کی دپيغمبرانو په وسيله انسان ته ښودلي دي، دښواوبدوپه انتخاب کې يې انسان ته ازادي ورکړې اوددواړوپه انتخاب کې يې پرې زورنه دی کړی. سره له دې يې انسان مکلف اومسؤل هم ګرځولی اوپه ازميښت کې يې اچولی ؛البته پرده يې زوراو جبر نه دی کړی. که چېرې يې په زور هدايت پرې منلی وای ؛نو بيابه کفر او شرک له سره شتون نه درلود-حقيقت دادی چې دالله تعالی تشريعي احکام دپيغمبرانو په وسيله انسان ته رسېدلي دي دغه دالله تعالی دتکويني احکاموپه شان نه دي تشريعی قوانين الزامي اوجبري بڼه نه لري؛ بلکې انسان په ابتلاء او ازميښت کې قرار لري[۲]

الله تعالی کاينات پيداکړي اودکايناتوله پيدايښت نه مخکې يې ددوی دتنظيم اوترتيب لپاره يو پلان اوتنظيم جوړکړی. الله تعالی يې په ټولو حوادثو پوه ؤ انسان هم دکايناتوکوچنی برخه ده چې ازادي او خپلواکي لري الله تعالی پرې عالم ؤ. چې دغه شخص به څه شی انتخابوي پورتنی مطلب موږديو مثال په ترڅ کې روښانه کوو:

که چېرې يو ښوونکی او يادماشوم پلارپردې خبره پوه شي ،چې شاګرداو يازوی يې دلياقت او استعدادڅښتن دی هغه يې له ځا ن سره نوټ کړي چې له ازمويني وروسته به دغه مقام ترلاسه کوي او يا به دومره نمرې ګټي اوبياداټکل سره سم هماغه شان شي ؛نواياد استاد او پلاردغه پوهه دخپل شاګرداواولاد په پوهه اولياقت څه اغېزه پرې باسي؟نه هېڅکله نه! کله چې انسان سمه لاره انتخابوي ؛نوالهي توفيق ورپه برخه کېږي.

---

[۱] - حکمتيار ګلبدين (ب ت) په تقدير ايمان ص ۳۷ ناشر دميثاق ايثار اداره
[۲] - سيد سابق (۱۹۸۷م) العقايد الاسلامية ص ۱۰۱دار الکتاب العربی بيروت لبنان

c) ketabton.com: The Digital Library

۴- دانسان د ارادي کړو وړو حيثيت

دانسان ارادي کړه وړه په خينو قيوداتو پورې تړلي دي، چې له هغې نه وتلی نه شي کله چې يوڅوک ليکل کوي اويادد‌ښمن په وژلو لاس پورې کوي داټول په داسې لاسونو ترسره کيږي چې نه يې په تخليق کې دده رول ؤاونه دقتل اوليکلو په الاتواواسبابوکې ده دغه صفات رامنځته کړي دي دحوادثو اوپېښو په کوچنۍ حلقه کې چې هغه دده دکسب اواختيارڅخه عبارت دي، له دې نه پرته نورنه دده صنع اونه تخليق دی له همدې کبله ده ته دکاردکسب نسبت کيږي نه دکارتخليق.له همدې کبله داخبر ه سمه نه ده چې يوڅوک ووايي :انسان دخپلواعمالوخالق دی داځکه چې تخليق خوله نشت نه ديوشي رامنځته کول دي .حقيقت دادی چې انسان ديو موجودشي رابطه له يو بل موجودسره ټينګوي، چې په هغه کې هم دده دتخليق څه رول له سره نشته له همدې امله الهي اراده دبنده په ارادې اومشيت باندې احاطه لري .پرهمدې اساس موږوايو چې يومقتول په خپل هغه مرګ مري چې الله تعالى ورته ټاکلی ؛البته دقتل عمليه دقاتل په کسب سره ده او په همدغه کسب سره دغه شخص نيول کيږي هغه څه چې دانسان دکسب اودالهي قضاءاوقدر ترمنځ يې تنسيق رامينځته کړی هغه دالله تعالى پخوانی علم دی مورږ به دغه مسئله ديومثال په توګه نوره هم روښانه کړو.

تادخپلې کوټې دبرېښنايي ګروپ سوچ په يو پټ ځای کې ځای پرځای کړی چې ستاکوچنی زوی ته ترې معلومات نشته دغه سوچ په داسې پټ ځای کې قرار لري چې ته کولی شې ،ګروپ پرې رڼا اويا تياره کړې .تاوغوښتل چې دخپل ماشوم زوی اراده او تصميم ځان ته معلو م کړې چې اياستاخبره مني اوکنه ؟تاورته وويل پام کوه چې داګروپ ګل نه کړې چې تياره به شي که زماخبره دې و منله دومره انعام به درکړم اوکه سرغړونه دې وکړه سزابه درکړم .له دې نه وروسته تادخپل ماشوم څارنه کو له چې په کومه کړنه لاس پورې کوي ؛لېکن دغه ماشوم په خپلې ازادې ارادې سره دنافرمانۍاوسرغړونې لاره انتخاب کړه دګروپ په لورې يې ورمنډه کړه ترڅو يې ګل کړي په دغه مهال تاپه پټه توګه دګروپ په بټن فشار واردکړ او ګروپ ګل شو ماشوم اورمرو احساسوي چې ګروپ يې په خپل پوکې سره په تياره بدل کړ ؛ لېکن دګروپ دتياره کېدواصلي اوحقيقي سبب خوته پخپله وې دغه تقريبي مثال په ظلم اوتېرې سره ديوانسان دقتل اووژنې له جر يمې سره مشابه دی قاتل خودقتل په عمليه کې هغه شکلي سبب برابر کړ؛لېکن مقتول خو په خپل اجل او ټاکلې نېټې سره دالله تعالى دقضاء اوقدر پراساس په مړينه محکوم شوی دی ؛البته قاتل خودالله تعالى جلت عظمته د هغه امرپه مخالفت لاس پورې کړی چې هغه يې حرام اوناروا ګر ځولی دو[1]

۵-دانسان داختيارساحه

انسان ددوودايروپه ضمن کې قرارلري يوه لو يه دايره چې دده کسب اواختيارته په کې دخل نشته او بله کوچنۍ دايره چې دده داختياراوواک ساحه ده. دده مثال هغه قفس ته ورته دی چې دننه په کې مرغان

[1] سيد سابق(۱۹۸۷م) العقايد الاسلامية ص ۱۱۲دار الکتاب العربي بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایسار شوي ،مارغه دننه ازادي لري چې څه وخوري اويا يې وڅښي اوياله خپلې جوړې سره يو ځاى شي البته که مارغه دخوراک اوڅښاک دلو ښو په ماتولولاس پورې کړاويا يې خپلې بڼکې ووبستلې اويايې نورو مارغانوته اذيت ورسولواوله هغوى سره په شخړه اومنګولو لګولواخته شو؛نوپه دغه صورت کې دقفس څښتن به دغه مارغه ته سزاورکوي اوله قفس څخه به يې راوباسي ؛البته که ددې پر عکس دقفس څښتن يې يخې هواته کښېږدي اويايې قفس په اوبوکې غوپه کړ،په دغه صورت کې مار غان مسؤليت نه لري ،دقفس خاوند پوهېږي چې مارغان يې ملامت نه دي [۱]

٦- دانسان مسؤ ليت

څه وخت چې مؤمن مسلمان دقضاء اوقدرصحيح مفهوم دصالحواوښکوسلفواواهل سنت والجماعت دمسلک په برابر ترلاسه کړي؛ نو دتکويني اوتشريعي قضاء ترمنځ بېلتون پېژني په تکويني قضاء کې ځان غيرمسؤل بولي او دالله تعالى پرېکړې ته ځان سپاري ؛البته تشريعي قضاء چې دانسان ارادي بر خه تنظيموي په دې کې خپل ځان مسؤل ګڼي اوخپل ځان په خپله دبربادى کندې ته نه غورځوي ؛بلکې اسبابو اووسايلوته لاس اچوي اوددښمن مکرونه اودسيسې شنډوي ځکه چې دوسې سره سم دځواک برابرول دمسلمانانودمسؤليتونوپه حدودوکې دي دي.

دالله جل جلا له سپېڅلي پيغمبراوملګرويې کولى شول دپستواوذليلوخلکو په ځبر ژوندسرته ورسوي خودخپل مسؤليت پربنسټ يې ځان ذلت ته ونه سپارلو .دالهي تشريعي تقدير له ستر ځواک څخه يې دخپل ماموريت اورسالت په چاروکې مرسته حاصله کړه دفقر مقابله يې په کار، دجهل يې په لوست، درنځ يې په دوا، دکفر او شرک يې په جهاد سره وکړه له غم ،سستى،فقر،ناتوانى اوبخل څخه يې الله تعالى ته پناه وړله په جهادونو اوخونړيوجګړوکې يې ونډه واخيسته اودسترې ارادې او عزم څښتن ؤ

دتقديرپه اړه د بېلابېلو ډلو افکار

دتقدير په اړه داهل سنت والجماعت اونورو بېلاروډلو نظريات په لنډ ډول ذکرکوو

- **قدريه ډله :** دوى دبندګانودکړووړوپه هکله دالله تعالى دازلي تقديرڅخه انکارکوي .
- **جبريه ډله :**البته جبريه ډله هغوى وايي چې انسان هېڅ داختيارڅښتن نه دى په کفراواسلام انسان دالله تعالى له خوامجبوردى چې کوم شى الله تعالى ورته ليکلي دي هماغه کېږي دانسان مثال په فضاء کې دپاڼي دى چې له اختياره پرته يې بادخوځوي .
- **اهل سنت والجماعت:**اهل سنت والجماعت وايي: چې انسان الله تعالى ترمشيت اوارادې لاندې دى.په تکويني اراده کې مجبوراوپه تشريعي اراده کې دخپلواک څښتن اوالله تعالى پرې له پخوانه عالم ؤداهل سنتوله نظره په ايمان اوکفردواړوکې دالله تعالى اراده داخله ده؛ مګرکفرالله تعالى نه خوښوي اونه پرې خوشالېږي قران عظيم الشان فرمايي ﴿ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُواْ يَرْضَهُ لَكُمْ ﴿٧﴾ ﴾

[۱] - جينکه عبدالرحمن حسن (ب ت)العقيدة الاسلاميه واسسها ص ۹۴دارالقلم دمشق سورية

الزمر.ژباړه:خوهغه دخپلو بندګانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسي شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي.

دبندګانودافعالواوکړنوپه هکله داهل سنت والجماعت مسلک دادی چې دبندګانواعمال اوکړه وړه دالله تعالی مخلوق اودبنده کسب دی ؛ البته جبریه ګمراه ډله په سرکښې ددوی مشرجهم بن صفوان په دې نظردی چې دبنده دافعالوخالق اوکاسب الله تعالی دی بنده هېڅ اختیارنه لري بل لورته معتزله بې لارې ډله وايي:اختياري افعال دحیواناتوالله تعالی پورې هېڅ تعلق نه لري

دالهي ارادې په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفينونظريات

اهل سنت والجماعت دالهي ارادې په هکله چې کوم دلايل راغلي هغه يې راټول کړي اوالهي اراده يې په دووبرخووېشلې ده. ۱ ـ تکويني اراده ۲ ـ ديني اوتشريعي اراده

تکويني اراده چې دمشيت مرادفه ده ټولوطبيعي پېښوته شامليږي لکه مرګ اوژوند، طوفان ، زلزله ، شپه اوورځ اوداسې نور...په دې کې دانسان اراده دخل نه لري؛ البته دالله تعالى تشريعي اراده اومشيت په دې کې انسان ازاداوداختيارخښتن دی جنت اودوزخ دهمدغه اختيارله امله دی په دې کې انسان مجبورنه دی په خپله خوښه ښه اوبدانتخابوي ؛البته ګمراه معتزله قدريه ډله دالله تعالی له تکويني ارادې څخه انکارکوي يوازې په شرعي ارادې اعتراف کوي اوله سمې لارې دانحراف لاره غوره کوي ؛مګرجبريه اوجهميه ډله دالله تعالی تکويني اراده ثابتوي اودتشريعي ارادې څخه انکارکوي .

۷-په قضاءاوقدردايمان غوښتنې

- دقضااوقدرپه مفهوم ځان پوه کول که ددغو الفاظو په معنااومفهوم پوه نه شونويوازې په الفاظو دايمان معنى به څه وي؟
- په غمونو اوکړاوونو صبراو دمصيبتونو پرمهال استقامت غوره کول .

۸-دقضااوقدردعقيدې اغېزې

دمسلمان پرژونددقضااوقدردعقيدې اغېزې په لاندې ټکوکې خلاصه کوو: ۱-هلې ځلې اوکوښښ ۲-شجاعت اومېړانه ۳-صبراوزغم ۴-دالله جل شانه په هره فيصله خوښي ۵-دبندګانوله بنده ګۍ ازادي ، سکون اوداډ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم څپرکی
دایمان نواقض(له مینځه وړو نکي)اهل قبله اواحکام یې

پیلیزه

الله تعالی اسلام ته دننوتلو لپاره په شهادتینو (لااله الله محمد رسول الله)اقراراوتصدیق ننوت لاره گرزولې ده یوشخص له اسلامه هلته وځي چې له ده څخه داسې وینا،عمل اویا اعتقاد څرگند شي چې تېر اقرار او باور له مینځه یوسي په دې توگه چې یا دالله تعالی په ربوبیت یا په الوهیت یا په اسماؤاو صفاتو اویا په رسالت کې په طعن اوعیب لگولولاس پورې کړي په دغه صورت کې ددغه شخص اقرارمات او دالله تعالی له دین څخه وؤت له اسلامه دیو شخص وتل له دلیل اوثبوت څخه پرته صحت نه لري دغه ډېره خطرناکه مسئله ده بې ځایه او له دلیله پرته په خلکو دکفر فتوی صادرول هېڅکله جواز نه لري په دغه برخه کې کې به درانه لوستونکي په لاندې مطالبو پوهه حاصله کړي.

لومړی بحث

د نواقضو معنی

نقض په لغت کې ماتولوته وایي اوپه اصطلاح کې ځینو اعتقاداتو،وینا،واوافعالوته ویل کېږي چې ایمان له مینځه وړي دېته نواقض ځکه وایي چې کله یې انسان مرتکب وگرزي له اسلامه خارجېږي او په کفر کې داخلېږي دایمان نواقض ډېر زیات دي موږیې په درې ډولونوکې خلاصه کوو

دایمان دنواقضو ډولونه

دایمان له منځه وړونکې شیان په درې برخو وېشل کېږ ی لکه اعتقاد ي ، فعلي اوقولي

لومړی:دایمان اعتقادي نواقض

دایمان اعتقادي نواقض لاندې شیانوته شاملېږي

الف:په ذات اوصفاتوکې

- دالله تعالی دسپېڅلي ذات څخه انکار
- دالله تعالی دصفاتوله جملې له یوه څخه انکار لکه علم ، سمع ، قدرت اوبصر قدرت ، قیومیت ، کلام اواراده
- دالله تعالی صفات دمخلوق دصفاتو سره مشابه گرزول په دې توگه چې ووایي الله تعالی هم دانسان په څېر سترگې ، غوږ ونه ، لاسونه اوپښې لري اورېدل یې دمخلوق داوربدلو اوقوت یې دمخلوق دقوت په شان دی
- الله تعالی ته مور ، پلار ،زوی ، لوراومېرمن ثابتو ل
- په تثلیث باوردرلودل په دی توگه چې الله تعالی ، عیسی علیه السلام اوموریې مریم په الوهیت کې شریک وکڼي

Mohammadabton.com: The Digital Library

ب : په ربوبيت کې

دالله تعالی دربوبيت دانکارشکلونه په لاندې توګه دي:

- له الله تعالی څخه انکار
- تخليق، ژوند، روزي ، مرينه ګټه اوتاوان له مخلوق څخه ګڼل اوبل چاته دکمال صفت ثابتول
- دمادې په ازليت باور
- په تصادف اوطبيعت يقين اوباور
- له الله تعالی سره په ملکيت کې بل څوک شريکان بلل اوستوروته دبارانونو نسبت کول
- دغه باورچې الله تعالی دکايناتو خالق دی ؛مګرپه کايناتوکې دتصرف اوتدبيرحق نه لري
- خپل ځان اويابل چاته دمطلق واکمن ، متصرف اوحاکم په توګه کتل
- الله تعالی ته دخوب اوغفلت نسبت کول
- خپل ځان اويابل چاته دالله تعالی دعلم اوحکمت په اندازه علم اوپوهه ثابتول

ج په الوهيت کې

دالله تعالی په الوهيت کې دايمان له منځه وړونکي شيان لاند ې شکلونه غوره کوي

- دالله تعالی منل ؛مګر له عبادت اوحاکميت څخه يې سرغړول
- دالله تعالی له بندګانو څخه يوچاته په بندګی اوواکمنی قايلېدل لکه پيغمبرانو ،اولياؤ،ستوروته
- له اسلامي شريعته پرته بل قانون اونظام ته دزړه په خوښه سرټيټول.
- دغيرشرعي قوانينو وضعه کول لکه دزنا ، سود،قمار،لاټري اوبربنډ توب دجواز امرصادرول
- دجرايمو سزاګانې چې په قرانکريم اونبوي سنتوکې ذکر شوي لغوه ګرزول.
- له الله تعالی نه پرته بل چاته دعبادت استحقاق ثابتول
- پردې خبره خوشالی چې بل څوک ورته سجده اويا په رکوع لاس پورې کړي.
- له قبرونو طواف اوتاوېدل ، قبر ته سجد ه ،نذر اونياز ،فرياد اوژړااو ورڅخه مرسته غوښتل
- په غايبانه توګه مافوق الا سباب دنفعې اوزيان رسولو ځواک يوچا ته ثابتول لکه داولاداوصحت غوښتنه.البته ماتحت الا سباب مرسته له يوچا څخه غوښتل جوازلري دمثال په توګه له يوتن څخه ديسوءطالبه.

د - په نبوت اورسالت کې

په نبوت اورسالت کې دايمان نواقض لاند ې صورتونه غوره کوي :

- دهغو پيغمبرانوڅخه انکارچې په قاطع اوغوڅ دليل سره يې دنوم په يادولو سره نبوت ثابت وي
- دځينو پيغمبرانو منل اودځنو نه منل
- درسول الله صلی الله عليه وسلم درسالت دعموم څخه منکرېدل

...m.com: The Digital Library

شيخ الاسلام ابن تيمية رحمة الله عليه په دغه مبارک حديث دتعليق په سلسله کې داسې ويلي دي دغه پورته داميرالمؤمنين حضرت علي کرم الله وجهه دتعامل بيان ؤهريوزنديق چې خپل زنديقيت يې پټ کړاوګواهان پرې تېرشول ودې وژل شي اودتوبې غوښتنه دې ورڅخه نه کېږي؛ نودزنديق حکم دکفردي

دزنديق دتوبې قبولتيا:دزنديق دتوبې دوه حالتونه دي

دزنديق دتوبې په هکله دعلماءدوه ډوله رايه ده

۱ـ چې له توبې نه دمخه يې اسلامي حکومت په حبس محکوم کړي په دې

- قتل اووژل .
- دتوبې داظهارپه صورت کې يې عفوه .

۲ ـ داسلامي حکومت دنيولواوحبس نه دمخه يې په اتفاق سره توبه دقبول وړده .

تکفير

پېژندنه : تکفيردلغت په اعتبارپه يوچادکفرفتوى ورکول اوپه اصطلاح کې په يوشخص دکفرحکم کول په دې توګه چې له اسلامه خارج شوى اوپه شرعي اوقانوني ډول يې کافرګڼل دي .تکفيرخطرناکه عواقب لري له دليله پرته په يوچادکفرتاپه لګول لوى جرم دى په يومعين شخص دکفرفتوى سترخطرناکه کارګڼل کېږي په دغه کارسره په دنيااواخرت دواړوکې ځينې امورمرتب کېږي اوهغه داچې:

- په دنياکې يې ددينې وروروګلوى پاى
- دمېرمن سره يې دنکاح له منځه تلل
- له موراوپلاره ميراث نه وړل
- دمرتدکېدلوله امله يې قتل اووژنه
- په اخرت کې دالله تعالى درحمت څخه محرومېدل
- په دوزخ کې همېشه اوسېدل
- درسول الله مبارک دشفاعت څخه بې برخې کېدل په کې شامل دي

دتکفيرپه هکله دپخوانيوعلماؤويناوې

امام احمدبن حنبل رحمة الله عليه فرمايي :ديوکاروجوب ،حراموالى ، ثواب اوعذاب اوپه يوچادکفراوفسق حکم کول دالله تعالى اورسول الله مبارک صلاحيت دى هېڅوک په دې اړه دواک ښتنان نه دي . تکفيردشرعي اوقانوني احکاموڅخه دى قران عظيم الشان اونبوي احاديثوته به وړاندې کېږي . دغه نه اجتهادي قضيه ده اونه دعقل صلاحيت دى .

دتکفيرډولونه

اهل سنت والجماعت تکفيرپه دووډولونووېشي

۱- **تکفير معين** :په دې توګه چې يوشخص ته ديوکار ، وينااواعتقادله امله دکفرنسبت وشي دغه خپل شرايط اوقواعدلري .

(c) ketabton.com

۲- تکفیرمطلق : دغه په یوفعل ، ویناواعتقاددکفرفتوی لګول دي لکه چې یوڅوک ، کمونستان ، لیننستان ،لبرالان ، سېکولران ،نشنلستان ،سودخواره اومحتکرین ملعون وګڼي اوداسې نور...[۱]

کفراوبه یوچادکفرحکم کول دایمان اواسلام په شان یوشرعي اوقانوني اصل دی هغه څوک به مؤمن مسلمان اویاکافروي چې شریعت مستحق ګرځولی وي څوک چې له الله تعالی اودمحمدرسول الله درسالت څخه منکروي هغه کافردی ؛مګرهغه څوک چې الله تعالی اورسول الله مبارک (قران اونبوي سنتو) کافرنه وي ګرزولی ؛نوهغه کافرنه ګرځي .

دیوچادکافرګرځولوشرطونه

اسلامي علماؤ دشرعي نصوصوڅخه دتکفیرشرطونه راوېستلي دي ،څنې وخت یومسلمان په یوکفري فعل ،وینا ،اویااعتقادکې پرېوځي دلاندې شرایطوپه نظرکې نیولوسره موږپرې دکفرحکم کوو.

- چې په ویناوعمل سره ورڅخه کفرڅرګندشي
- چې حجت اودلیل پرې قایم چې شک اوشبهه په کې له منځه لاړه شي .
- چې دغه شخص عاقل اوبالغ وي.
- داچې معذورواواسلام راوړل یې دېرنېژدې نه وي.
- چې کفریې دزوراواکراه په حالت کې ونه وسي.
- چې جاهل نه؛ بلکې پوه وي .

دتکفیرموانع اوخنډونه

- داچې حجت اودلیل پرې قایم شوی نه وي په زړه کې شبهه اوشک ولري اویاورته دلیل څرګندنه وي
- ناپوهي اودده پروړاندې ددلیل نه ثبوت
- ماشوم توب ، لېونتوب اوبېړاتوب
- دمسلمانانوله هېواده یې لېرې والی اوورته داسلامي دعوت نه رسېدل
- ددلیل په اړه ناپوهي اوجهالت اوپه بېدیاکې اوسېدل
- زوراواکراه

دویم بحث

اهل قبله او احکام یې

چې څوک کلیمه طیبه ووایي قبلې ته لمونځ وکړي اوپه هغه څه اقرار وکړي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له خان سره راوړی اګرکه څنې لوی ګناهونه له شرک نه پرته ورڅخه صادرشي په دې شرط چې

---

[۱] دوکتورخمیس محمدبن عبدالرحمن ـ التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة دویم توک ۷۵۰ مخ

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دگناه په حرمت قایل وي موږيې له اسلامه بېرون نه بولواګرکه دغه شخص يوکمزوری اونیمګړی مسلمان ګڼل کېږي موږپرې دکفرحکم نه کوو؛البته فاسق يې ګڼواوله اسلامي ملت څخه يې بېرون نه ګرځوو

دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق

داسلامي څلورومذهبونوپیروان اوغیرمقلدین سلفي حضرات په اهل سنت والجماعت کې شامل دي ،کوم مهال چې اسلام دعربودجزیرې نه بېرون دعجموهېوادونوته خپورشوپه عجموکې ځنې لوی علمي شخصیتونه راپیداشوه مغوی په جزیي اوفرعي مسایلوکې اجتهادکری اوامت ته يې دین اسانه ګرزولی دی دهریومذهب امام پسې چې چااقتداء وکړه صحت لري ؛البته اوس مهال چې نړۍ دیوکلي بڼه غوره کړې ده اودنبوي احادیثومجموعې په تدوین شوې بنه شتون لري دعلماؤترااجتهادڅای پرڅای ؛مګردنویوقضایاؤدپېښېدوپه صورت کې بایدحقیقي اومجازي (انلاین) جلسات صورت ونیسي دمجتهدینواجتهاداتوته بایدیاځلي کتنه وشي چې دکوموسایلودلایل ضعیف دي دقوي دلایلوپلټنه دې ترسره شي هریوملکت پوه شه اوخپل يې مذهب دمذهبي اختلافاتوپرځای بایددعلماؤترمنځ داتحاداواتفاق هڅه صورت ونیسي ـ ددیني اوعصري مدارسواومکاتبوپه نصاب دې تجدیدنظرصورت ونیسي اودغه واټن ته دې دپای ټکی کېښودل شي.

دلویوګناهونودخښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروګمراه ډلوباورونه

خوارج ګناه کفراومعتزله يې نه کفرنه اسلام ګڼي دواړه يې په اتفاق همېشه دوزخي ګڼي دمعتزله ؤ په نېزدخلک په دنیاکې په درې ډوله دي مسلمان ، کافراو فاسق خوارج يې په مسلمان اوپه کافرویشي

دتکفیر په قضیه کې داهل سنت تګلاره

اهل سنت والجماعت هغه چاته دکفرنسبت نه کوي چې دوی ته کافروایي داځکه چې دکفرفتوی ورکول یوشرعي حکم دی ،دورنبوت ته نږدې اصحابوکرامودرسول الله مبارک په لاس روزل شوي نسل هم خوارجواوروافضو (شیعه ګانو) ته دکفرنسبت نه دی کړی سره له دې چې دخوارجوګمراه ډلې اصحابوکراماوڅلورم راشدخلیفه حضرت علی رضی الله عنه ته دکفرنسبت کاوه اودغه مبارک دوژلواقدام يې وکړ.

داهل سنت والجماعت دمخالفینوتګلاره

دخوارجو، معتزله ؤ اومرجئه ؤګمراه ډلې دتکفیریه مسئله کې دېرګرندي دي دخوارجوګمراه ډله دلویوګناهونومرتکبین له اسلامه بېرون اوپه دوزخ کې يې تل ترتله اوسېدونکي بولي .[۱]

البته معتزله ګمراه ډله يې چې دیوې ګناه څخه يې توبه نه وي وبسیتلي نه کافراونه مسلمان اوتل ترتله يې په دوزخ کې بندیوان ګڼي . مرجئه ګمراه ډله :لکه چې له کفرسره طاعت بې فایدې شي دی دوی وایي : ایمان ته ګناه زیات نه رسوي[۲]

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات وصلی الله علی نبیه
محمد صلی الله علیه وعلی اله وصحبه وسلم

---

[۱] - تیرشوی ماخذ ۷۵۲ مخ

[۲] - باقلاني ، تمهید ۳۹۴ مخ

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library